

Міністерство внутрішніх справ України
ДНІПРОПЕТРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ

**АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ВІТЧИЗНЯНОГО
ПРАВА В ДОСЛІДЖЕННЯХ МОЛОДИХ
ВЧЕНИХ У СВІТЛІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ
ПРОЦЕСІВ**

*Матеріали Всеукраїнської науково-практичної
конференції курсантів, студентів, слухачів, ад'юнктів
(аспірантів) та докторантів*

*(18 травня 2017 року, Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)*

Дніпро
2017

ББК 67.9 (4УКР)

А 43

*Рекомендовано до друку та поширення
через мережу Інтернет Вченою радою
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
(протокол № 8 від 27.04.2017)*

А 43 Актуальні проблеми вітчизняного права в дослідженнях молодих вчених у світлі євроінтеграційних процесів: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. курсантів, студентів, слухачів, ад'юнктів (аспірантів) та докторантів (м. Дніпро, 18 трав. 2017 р.). – Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2017. – 328 с.

У авторській редакції

Збірник містить матеріали Всеукраїнської курсантсько-студентської науково-практичної конференції «Актуальні проблеми вітчизняного права в дослідженнях молодих вчених», в якій взяли участь ад'юнкти (аспіранти, здобувачі), слухачі магістратури, курсанти та студенти вищих навчальних закладів України. Тематика публікацій охоплює найбільш актуальні проблеми юридичної науки.

Матеріали конференції можуть бути використані в науково-дослідній роботі та навальному процесі спеціалізованих ВНЗ, зокрема слугувати підґрунтям для подальших наукових розвідок у сфері юридичної науки.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

канд. юрид. наук **О.В. Ведмідський** (*голова*), д-р філос. наук **О.В. Марченко**, д-р юрид. наук, проф. **Л.Р. Наливайко**, д-р юрид. наук, доц. **Боняк В.О.**, д-р юрид. наук, проф. **К.О. Чаплинський**, д-р юрид. наук, доц. **В.М. Савіщенко**, канд. юрид. наук, доц. **А.В. Самотуда**, канд. юрид. наук. **А.В. Жбанчик**, канд. юрид. наук, доц. **С.В. Обшалов**, канд. юрид. наук **М.М. Почтовий**, **С.М. Балабан**.

ББК 67.9 (4УКР)

© ДДУВС, 2017

© Автори, 2017

З М І С Т

ФІЛОСОФСЬКІ, КУЛЬТУРОЛОГІЧНІ, ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ДЕРЖАВИ І ПРАВА ТА ПРАВООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Амін Г.В.

Роль філософії права у формуванні світоглядної культури юриста13

Бакало В.В.

Причини девіантної поведінки неповнолітніх 15

Біленко Н. І.

Значення філософії права для формування
світогляду юриста: нові виклики часу19

Войтюк М.П.

Тривала готовність до безконфліктного спілкування,
особливий вид комунікативної компетентності 21

Галькевич В.В.

Ідея правового суспільства: виникнення та розвиток25

Гапич І.О.

Основні причини девіантної поведінки неповнолітніх 27

Гичка Л.Ю.

Формування культури мислення майбутніх юристів:
ключові завдання та пріоритети31

Глущенко Л.Г.

Роль жінки в козацьку добу 33

Гуртовий В.А.

Проблема співвідношення філософії права і загальної теорії права34

Денисенко Є.М.

Що цінує та обирає моє покоління 37

Іваниця А.В.

Демократія в історії країн світу 39

Квасневська Є.С, Терещенко В.Ю. Проблеми ціннісних спрямувань особистості в процесі професіонального вибору в сфері правоохоронної діяльності	41
Kupriyanova D.S. Charles Fourier and the theory of the socialism. Utopia or a rational doctrina about state-protector of citizens?	47
Кир'янова В.О., Матвієнко Є.І. Злочинність серед молоді	49
Михайленко С.В., Старова Т.А. Комп'ютерні ігри у житті сучасної молоді	51
Настич Т.М. Еміграція молоді з України	53
Плескачова В.С., Пархоменко А.О. Проблеми екстремізму у сучасному суспільстві	54
Проданов І. В. Нормативна регуляція поведінки та засвоєння особистістю соціальних норм	56
Савела Є.А., Бойко О.В. Наркоманія в молодіжному середовищі	60
Сапоговська І.О. Філософія права як чинник формування світогляду юриста	63
Сафронова Е.Ю., Коновалова И.В. Тема преступлення и наказания в европейской литературе (по романам Ф. Стендаля «Красное и черное», Ф. Достоевского «Преступление и наказание», О. Уайльда «Портрет Дориана Грея»)	65
Труфан С.О. Морально-світоглядна культура юриста: засоби і умови формування	71
АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ТЕОРІЇ ДЕРЖАВИ І ПРАВА, КОНСТИТУЦІЙНОГО ТА МІЖНАРОДНОГО ПРАВА	
Бобик М.В. Вимушені переселенці: поняття та правовий статус	74

Бурлакова М.О., Лихута О.А. Теоретичні аспекти дослідження гендерної ідентичності	76
Водоп'ян Д.В. Україна – правова держава: реалії та можливий розвиток	80
Драндабула К.І. До питання євроскептицизму серед держав-членів Європейського Союзу	82
Курганова Д.Р. Юридична освіта як одна з найдієвіших форм здійснення правового виховання	84
Луньов Д.М. Європейське бюро по боротьбі з шахрайством	85
Міатова Д.П., Нетьосова С.Ф. Громадянське суспільство і держава: до проблеми взаємодії	88
Момзіков А.Ю. Перспективи вступу України до Європейського Союзу: політичний критерій	92
Попов Д.О. Європейська прокуратура як орган Європейського Союзу	94
Страшко О.В. Боротьба з відмиванням грошей: актуальне питання для України та Європи	97
Хитров В.О. Автономна Республіка Крим: анексія чи окупація?	99
АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ВИЗНАЧЕННЯ ПОВНОВАЖЕНЬ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ. ПИТАННЯ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА ТА АДМІНІСТРАТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	
Балюра А.О. Правозахисна та правоохоронна діяльність: європейський досвід та українські реалії	102

Балагун І.С. Особливості комунікації поліцейських при здійсненні ними службових обов'язків	104
Біденчук Т.М. Мінімізація професійного ризику при застужанні вогнепальної зброї	107
Біденчук Т.М. Тактика комунікації з суб'єктом залежно від його психологічного типу	109
Гладкий Д.П. Психологічні аспекти вогневої підготовки майбутніх поліцейських	112
Денисенко Є.М. Правове регулювання обігу зброї в Україні: досвід США	115
Кравченко В.О. Актуальні проблеми боротьби з озброєною злочинністю	118
Манік Ю.А. Обмежений доступ інформації в органах Національної поліції України	120
Матвієнко Є.І. Порівняльна характеристика діяльності поліції України та зарубіжних країн	122
Настич Т.М. Окремі питання взаємодії поліцейських під час забезпечення особистої без- пеки при реалізації тактичної концепції "контакту та прикриття"	125
Пінчук Д.Н. Правомірність застосування поліцейськими вогнепальної зброї без попередження	126
Романов М.Ю. Нормативно-правове забезпечення протидії організованій злочинності: міжнародний досвід	128
Савела Є.А. Організація поліцейської діяльності в зарубіжних країнах та Україні (на прикладі США)	131

Сіроштан Ю.В. Професійна підготовка поліції (міжнародний досвід)	134
Циб І.С. Міжнародні стандарти поліцейської діяльності	141
Чепеляк К.В. Протидія злочинності серед неповнолітніх	143
Чернишов Г.В. Забезпечення особистої безпеки працівників Національної поліції при використанні службових собак	145
Штирхунова А.Д. Запобігання і протидія насильству в сім'ї згідно з чинним законодавством	147
Zelenina E., Skyba E. Gender identity as the tool of the social innovative management for police	151
КРИМІНАЛІСТИКА. ОРГАНІЗАЦІЙНО-ТАКТИЧНІ АСПЕКТИ ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИННОСТІ	
Годованець В.В. Особливості ідентифікації серійних злочинців за психопатологічними ознаками	153
Гошуляк Ю.Ю. Криміналістична методика розслідування злочинів у сфері службової діяльності	155
Євпак М.О. Деякі аспекти підготовчого етапу проведення обшуку під час розслідування хуліганства	158
Зіміна Г.Ю. Судова фотографія у криміналістиці	161
Іващенко Ю.К. Значення криміналістичної ідентифікації в практичній діяльності	164

Кравченко В.О. Формування підписів: тактика та порядок їх дослідження	166
Крупко А.О. Ідентифікаційне значення слідів ніг у практиці розслідування злочинів	169
Охмак Г.С. особливості використання криміналістичної фотографії у розкритті та розслідування злочинів	171
Почтова Є.С. Організаційно-тактичні особливості проведення допиту осіб, хворих на туберкульоз	173
Самойленко Л.О. Особливості використання невербальної мови під час розслідування	176
Хотлубей М.М. Особливості отримання зразків для проведення судових експертиз	179
Циб І.С. Поліграф та його застосування для з'ясування істини	182
Циб І.С. Судова експертиза як один із засобів доказування у кримінальному провадженні	184
КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВІ, КРИМІНОЛОГІЧНІ ТА КРИМІНАЛЬНО-ПРОЦЕСУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЗАПОБІГАННЯ ЗЛОЧИННОСТІ В УКРАЇНІ	
Бевзюк В.І. Щодо поняття жорстокості в кримінально-правовому аспекті	187
Білоус Ю.О. Штраф та його заміна в кримінальному праві України	191
Васильєв А.О. Актуальні питання удосконалення кримінальної процесуальної діяльності прокурора під час відкриття матеріалів кримінального провадження іншої сторони	193

Волковой Т.В. Рецидивна злочинність	197
Головко Б.Ю. Актуальні питання удосконалення кримінальної процесуальної діяльності прокурора при звільненні особи від кримінальної відповідальності	199
Догонова О.М. Жіноча злочинність в Україні	202
Дубина Є.В. Окремі питання функціонального призначення прокурора у судовій стадії процесу	205
Замковий Є.М. Проблемні питання участі захисника у проведенні слідчих (розшукових) дій під час розслідування корупційних злочинів	208
Козаченко В.В. Актуальні проблеми призначення покарання неповнолітнім за вчинення хуліганських дій	210
Крупко А.О. Деякі проблеми правового регулювання затримання особи, яка вчинила злочин, як обставини, що виключає злочинність діяння	212
Кудрявцев М.Ю. Окремі аспекти зупинення досудового розслідування з підстави наявної необхідності виконання процесуальних дій у межах міжнародного співробітництва	216
Літвінова А.Г. Віктимологічна профілактика злочинів	218
Лонська Є.В. Актуальні питання тривалості допиту	220
Міщенко А.В. Кримінологічна характеристика особи злочинця	223

Поліщук О.В.

Нормативно-правове регулювання перевірки відомостей про кримінальні правопорушення на початку досудового розслідування 226

Похил О.І.

Деякі проблемні питання притягнення до кримінальної відповідальності за доведення до самогубства (стаття 120 КК України) 230

Сарана І.Ю.

Кримінальне законодавство України щодо протидії торгівлі людьми 233

Стогній К.В.

Злочинність неповнолітніх 236

Токarchuk Yu.

Introduction of criminal misdemeanor institute to the criminal liability law as a current problem 240

Фоменко В.А.

Актуальні питання класифікації злочинів проти громадської безпеки 242

Фуріна А.І.

Проблема визначення поняття «ухилення» в кримінальному праві 247

Хотлубей М.М.

Здійснення примусового відібрання біологічних зразків для проведення експертизи 249

ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.
ЗАСТОСУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ
В ПРАВООХОРОННІЙ ТА ЮРИДИЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Балюра А.О.

Інститут державної таємниці в Україні: історичний аспект 252

Брагінець В.П., Стешенко Л.М.

Електронний документ як носій юридичної інформації 256

Волкова В.В.

Щодо міжнародного співробітництва
в оперативно-розшуковій діяльності 261

Крупко А.О.

Деякі проблеми застосування негласних слідчих (розшукових) дій 264

Крупко А.О.

Конфіденційне співробітництво під час проведення
негласних слідчих (розшукових) дій 266

Локота О.О.

Інформаційні технології у митній справі 268

Лонська Є.В.

Конфіденційне співробітництво у кримінальному провадженні 271

Похил О.І.

Загальна характеристика кіберзлочинності в Україні 274

Синько Є.В.

Взаємодія слідчих з працівниками оперативних підрозділів
під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій 276

Скиба Г.Г.

Проблеми правового регулювання
оперативно-розшукової діяльності 280

Страшко О.В.

Протидія злочинам, пов'язаним із торгівлею людьми,
як один із напрямів міжнародного співробітництва України 283

Тюря О.І.

Проблеми вдосконалення оперативно-розшукового законодавства 286

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА
ТА ПРОЦЕСУ. ПЕРСПЕКТИВИ ВДОСКОНАЛЕННЯ
ТРУДОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА

Аксютіна А.В.

Проблеми здійснення сурогатного материнства 289

Бойко О.В. Право на кріоніку	292
Ващенко З.С. Правова природа договору суперфіцію в Україні	295
Волощенко І.В. Особливості медичного страхування в Україні	297
Коваль О.Й. Вимоги до форми та істотних умов договорів оренди нерухомого майна	299
Михайська П.В. Участь органів опіки та піклування у цивільному судочинстві	301
Пиріч Н.А. проблемні питання визнання факту перебування у трудових відносинах	304
Потрус Н.П. Правові аспекти права власності дитини на житло	307
Родзіна А.С. Право оперативного управління у законодавстві України	309
Родзіна А.С. Управління соціальними ризиками	311
Сапоговська І.О. Накопичувальна система пенсійного забезпечення в Україні	313
Семенкова Н.І. Деякі питання реалізації усного правочину	316
Сукаркаєва Д.Р. Пенсійне забезпечення жителів непідконтрольних територій України	318
Фат Д.В. Особливості правового статусу жінки за трудовим законодавством	320
Чеботарьов М.М., Алфьорова Т.М. Проблема захисту прав споживачів в Україні	323
Піскунович В.О., Піскунович Е.Б. Судова промова захисника як елемент судових дебатів	326

ФІЛОСОФСЬКІ, КУЛЬТУРОЛОГІЧНІ, ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ДЕРЖАВИ І ПРАВА ТА ПРАВООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Амін Ганна Володимирівна
студентка юридичного
факультету ДДУВС

Науковий керівник –
професор кафедри
соціально-гуманітарних дисциплін,
д.філос.н. **Марченко О.В.**

РОЛЬ ФІЛОСОФІЇ ПРАВА У ФОРМУВАННІ СВІТОГЛЯДНОЇ КУЛЬТУРИ ЮРИСТА

Правова освіта повинна відповідати сучасним міжнародним стандартам, потребам демократичної правової держави, оскільки освітній рівень студентів безпосередньо пов'язаний із рівнем правової культури не лише майбутніх правознавців, а й суспільства взагалі.

В Україні філософія права перебуває в стані інтенсивного розвитку, що з необхідністю передбачає глибоке дослідження її складових. Тож на даний час є актуальними питання розвитку філософії права як науки і визначення її місця в системі юридичної освіти, бо вона виступає чинником формування світоглядної культури юриста.

З'явилося чимало публікацій з філософсько-правової проблематики, найбільш цікавими з яких є праці В. Д. Бабкіна, М. Г. Братасюк, К. К. Жоля, М. І. Козюбри, М. В. Костицького, С. І. Максимова, О.В. Марченко, Н. М. Оніщенко, П. М. Рабіновича, С. С. Сливки, Ю. С. Шемчушенка, В. В. Шкоди та ін.

У багатьох програмних і стратегічних для розвитку системи державної влади документах містяться положення, які спираються на декларацію, що формування світогляду юриста – це один з елементів мети національного виховання. Саме правовий світогляд юриста є необхідною умовою досягнення нового рівня життя, вона посідає провідне місце у виконанні сучасних завдань, сприяє створенню демократичних засад правової держави, що відповідають ліберально-демократичним традиціям європейської культури та вимогам Конституції [2, с.82].

Тож правову культуру юриста можна визначити як категорію філософії права, яка характеризує зумовлене соціальним, духовним, політичним, еко-

номічним ладом правове життя людини й людства, що виражається у досягнутому рівні розвитку правової діяльності, правосвідомості і взагалі у рівні правового розвитку суб'єктів, а також забезпечує верховенство права у суспільному житті, гуманітарні принципи справедливості, свободи й гуманізму, людини як вищої соціальної цінності, захист її честі й гідності, відображає ступінь гарантованості державою, міжнародними інституціями системи прав і свобод людини, загальнолюдських цінностей [2, с.84].

Саме філософський підхід дає можливість всебічного та цілісного осмислення правових явищ. Філософія права дає можливість розвинути світогляд студентів-правознавців, який допомагає розумінню сутності права, місця і ролі права в житті суспільства. Вона є також і фактором формування внутрішньої свободи особистості (зокрема, фахівця-правознавця), бо філософія права в контексті сучасного філософського дискурсу є філософією свободи.

Доцільно додати, що філософія права є фактично єдиною навчальною дисципліною, з тих, що викладаються юристам, яка може допомогти майбутнім фахівцям у розвитку критичного і абстрактного мислення, рефлексивних здібностей, навичок філософсько-правового осмислення процесів, які відбуваються в нашому суспільстві, у пошуку шляхів виходу з сьогоденного стану справ на шляху до прогресу, на шляху до гуманізації суспільних відносин. Адже сучасні філософсько-правові дослідження безпосередньо можуть бути спрямовані на вирішення практичних проблем та завдань сучасного державотворення [3, с.28].

Не можна не погодитись з думкою Марченко О.В., що філософія права навертає мислення юриста до ясності й організованості, вона є своєрідним світоглядним орієнтиром для розуміння конкретних законів та усвідомлення причинно-наслідкових зв'язків між окремими правовими системами та закономірностями суспільного розвитку [4, с.13].

Викладання філософії права є важливим для студентів філософського та юридичного факультетів. Цілком очевидно, що вміння усвідомити гуманістичний зміст своєї діяльності, по-філософськи обґрунтувати власну теоретичну позицію й ухвалити практичне рішення є ознакою високого професіоналізму і громадянської позиції майбутніх фахівців. Таке обґрунтування, особливо у сфері практичних рішень, не завжди усвідомлюють, однак воно значною мірою визначається домінуючими настановами світогляду особи, на формування якої повинна впливати філософія права. Спроби вирішувати фундаментальні теоретичні проблеми юриспруденції без філософського обґрунтування призводять, зазвичай, до релятивізму чи догматизації [5, с.42].

Отже, для формування світогляду юриста важливим є правильна організація вивчення комплексу як світоглядних, так і загальнофілософських, базових і спеціальних юридичних дисциплін та системних новітніх засобів наукового забезпечення соціально-правової реальності. Тому філософію права як базову дисципліну повинні викладати сьогодні у ВНЗ на основі з'ясування

джерелознавчого, теоретичного та методологічного аспектів, а також вивчення предмета, функцій, місця в системі соціальних та юридичних наук, які побудовані на основі використання сучасних світоглядних принципів, загальнофілософських методів пізнання.

1. Добролюбська Ю. А. Структурні елементи філософії освіти: гуманітарний та природничо-науковий аспект / Ю. А. Добролюбська, В. В. Ковальчук, В. М. Селіщев, О. М. Маслій // Вісник Інженерної академії України. - 2012. - Вип. 1. - С. 271-278.

2. Павлишин О. В. Правова культура як показник рівня розвитку системи юридичної освіти (семіотико-правовий аспект) / О. В. Павлишин // Юридична психологія та педагогіка. - 2013. - № 2. - С. 82-93.

3. Подковенко Т.О. Філософія права в системі юридичної освіти / Т.О. Подковенко // Часопис Київського університету права. - 2010. - № 3. - С. 26-31.

4. Марченко О.В. Філософія права: навч. посібник / Марченко О.В. – Дніпропетровськ : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2015. – 304 с.

5. Альчук М. П. Філософія права в контексті університетської освіти / М. П. Альчук // Вісник Львівського університету. Серія : Філософські науки. - 2012. - Вип. 15. - С. 46-52.

Бакало Вікторія Олександрівна
курсант факультету підготовки
фахівців для органів досудового
розслідування ДДУВС

Науковий керівник –
доцент кафедри філософії
та політології, к.психол.н, доц.
Шинкаренко І.О.

ПРИЧИНИ ДЕВІАНТНОЇ ПОВЕДІНКИ НЕПОВНОЛІТНІХ

Підліток, як особистість формується під впливом системи соціальних відносин, до якої вона включена. Поведінка підлітка в суспільстві визначається сукупністю соціальних норм. У свою чергу соціальну норму визначають, як вимогу суспільства до особистості, у яких визначений більш-менш точно обсяг, характер, а також межі можливого і припустимого в її поведінці [1]. Девіантна поведінка неповнолітніх на сьогоднішній день уже не рідкість, а як закономірність. З цим пов'язані деякі фактори (генетичні, психофізіологічні, фізіологічні), які призводять до антисоціальної поведінки неповнолітніх. Так як особистість дитини в ранньому віці ще не сформувалася, то у зв'язку з цим психіка неповнолітнього може піддаватися різному впливу. Емоції відіграють важливу роль при виборі нетрадиційних форм поведінки, бо є пристрасним переживанням подій, що відбуваються, а саме таких, які відповідають або не відповідають потребам особистості. Кожному підлітку властиве надмірне вираження окремих рис характеру або їх поєднань, що представляє крайні варіанти норм, за яких окремі риси характеру посилені й межують з ознаками пси-

хопатії, що, у свою чергу, може відбитися на поведінці. Хоча девіантність не завжди пов'язана з аномаліями характеру, психопатіями, однак при деяких із цих аномалій, у тому числі й при крайніх виявах акцентуацій характеру, є менша стійкість щодо несприятливого впливу безпосереднього оточення, більша схильність до згубних впливів. За даними дослідження до 79 % девіантних підлітків мають первісні порушення характеру. До глибоких змін особистості підлітка, у тому числі з агресивною спрямованістю, призводить вживання психоделіктів (наприклад, ЛСД), які викликають галюцинації, різкі зміни відчуттів, спотворене сприйняття простору і часу, прискорення або уповільнення розумової діяльності. Так, деякі підлітки можуть з легковажністю ставитися до людських слабостей та заради інтересу чи "допитливості" пробувати вживати алкоголь чи наркотики. У результаті це може призвести до психологічної залежності, коли джерело "допитливості" переростає у предмет фіксованих потреб. Водночас значний вплив на формування особистості підлітка сприяє стиль взаємин із батьками, який тільки частково зумовлений їх соціальним і матеріальним станом. Значно впливає на прояви девіантної поведінки підлітка властиве цьому віку прагнення до створення неформальних груп, які підкорюються певним лідерам. [2]

Пояснити причини, умови і фактори, що детермінують явище девіантної поведінки, стало нагальною проблемою. Сьогодні таке соціальне явище, як девіантна поведінка неповнолітніх не тільки стало об'єктом пильної уваги науки (педагогіки, психології, соціології, юриспруденції тощо), але соціум ставить конкретні завдання щодо розв'язання цієї проблеми.

Девіантна поведінка – це поняття, що позначає відхилення від прийнятих в даному конкретно-історичному суспільстві норм міжособистісних взаємин: дій, вчинків і висловлювань, що здійснюються в рамках психічного здоров'я.

Процес девіації поведінки має комплексний характер. До кола його причин слід, передусім, зарахувати соціально-психологічну (непатологічну) деформацію особистості й особливості ситуації, у якій відбуваються певні дії. Оскільки більшість правопорушень неповнолітніх відбувається в групі, то при аналізі їхніх причин слід враховувати загальну групову налаштованість, вплив інших учасників, яке може придушувати або змінювати поведінку індивідуума при здійсненні конкретних дій.

До девіантної поведінки також відносять вчинки пов'язані з невиконанням або невизнанням етичних норм поведінки в суспільстві (пияцтво, бродяжництво, сексуальні девіації, суїцидальні наміри і демонстрації, а також замах на самогубство).

Мотивація девіантної поведінки є специфічною формою суб'єктивного заломлення та об'єктивного середовища і відображає в собі не тільки соціальну ситуацію, але й усі попередні негативний вплив середовища, сформувавши особу з антисоціальною спрямованістю.

Відхильну (девіантну) поведінку необхідно відрізнити від аномальної, ха-

рактеристика якої пов'язана з розумовою патологією. Девіантна поведінка соціально детермінована. У її виникненні велику роль відіграють дефекти особистісного розвитку, що поєднуються з недоліками, помилками виховання й негативним впливом несприятливої ситуації, яка складається в найближчому оточенні людини – родині, референтній групі тощо. Значного розвитку в сучасних умовах набули концепції соціальної дезорганізації, які пояснюють девіантну поведінку соціальними змінами. Унаслідок цього колишні стандарти втрачають своє значення, через що дезорганізується життя суспільства, оскільки одні люди намагаються дотримуватися старих норм і цінностей, інші – орієнтуються на нові цінності й норми – і загально соціальні, і групові.

Відповідно до цього виокремлюють три типи відхильної поведінки:

1. **Конформна поведінка** – пристосування до вимог еталонної групи, які відрізняються від усталених у суспільстві норм, поглядів.

2. **Імпульсивна поведінка** – виникає під впливом сильного порушення поведінки, усупереч власним стандартам. Цей тип пов'язаний з тимчасовою втратою самоконтролю.

3. **Компульсивна (примусова)** – цей тип пов'язаний з поганою пристосованістю окремих осіб, коли на деякі події і факти особистість відповідає стійкими реакціями. Така поведінка виникає під впливом сильних образ або наркотичних речовин, як захисна за своєю природою реакція.

У психології й кримінології доведено, що відхильну поведінку не визначають вроджені механізми, а зумовлюють соціально-психологічні чинники, зокрема особливості, мікросередовища, групові взаємини, недоліки виховання тощо. Саме під їхнім впливом виникають і розвиваються такі види відхильної поведінки, як агресія, аномія, фрустрація.

Крім вищезгаданих причин девіантної поведінки, підліткам властиві деякі своєрідні типи порушень поведінки, відхилень від моральної і правової норм. Це:

1. Емансипація, пов'язана з прагненням звільнитися від опіки, контролю дорослих, від їхніх стандартів, норм і цінностей.

2. Групування, коли підлітки, юнаки й дівчата, намагаються об'єднуватися з однолітками (невипадково більшість злочинів підлітки скоюють у групі)

3. Потяги (пов'язані з виявами сексуальної активності, і ті, що не мають сексуального забарвлення) [3].

Серед неповнолітніх зростають такі злочини, як зловмисні вбивства, тяжкі тілесні пошкодження, розбійні напади, грабунки, зґвалтування. Це свідчить про ускладнення структури злочинності.

Девіантна поведінка підлягає соціальним санкціям. В суспільстві існує цілий ряд соціальних санкцій. Одні з них (правові санкції) чітко регламентовані, формалізовані і застосовуються владними структурами відповідно до норм права. Інші санкції (моральні) є неформальними і застосовуються окремими членами суспільства у формі ухвалення або осудження.

Серед мотивуючих факторів, що формують спрямованість поведінки, потрібно відрізнитися вплив способу життя суспільства в цілому(макросередовище) і груп найближчого оточення (мікросередовище). Найбільшою мотивуючою силою девіантної поведінки мають неформальні групи підлітків з асоціальними тенденціями. Для особистості легко піддається впливу асоціальної групи, характерні такі психологічні особливості як постійна орієнтація на думку оточуючих, висока комунікативність і вразливість, невпевненість у собі відчуття залежності від навколишнього середовища.

До девіантної поведінки також відносять вчинки пов'язані з невиконанням або невиконанням або невизнанням етичних норм поведінки в суспільстві (пияцтво, бродяжництво, сексуальні девіації, суїцидальні наміри і демонстрації, а також замах на самогубство.)

Однією з головних завдань виховання підлітка з проблемною поведінкою є її соціальне самовизначення, яке залежить від реалізації двох найважливіших умов. По-перше, необхідно забезпечити включеність дітей в реальні соціальні відносини. По-друге, надати кожній дитині можливість самореалізації в процесі соціальної взаємодії.

У процесі виховання підлітка із відхиленнями в поведінці головне – домогтися ціннісно-рефлексивного поведінки, яка передбачає самооцінку дитиною свого вчинку, тобто основною метою виховання є формування у дитини прагнення до самостійного перевиховання. Розвиток особистості підлітка відбувається під впливом культури і суспільства, які виховали його, пов'язане з соціально-економічним становищем і статтю. Статеве дозрівання у сучасних підлітків завершується раніше настання соціальної зрілості, наявна свобода вибору життєвого шляху подовжує час пристосування. При цьому соціальне дозрівання відбувається нерівномірно і залежить від завершення освіти, матеріальної незалежності або настання повноліття. Підліток в деяких сферах життя може виявитися непристосованим і тяжко переживати свою неспроможність. Наприклад, маючи авторитет у групі спортсменів, підліток може виявитися абсолютно незрілим у взаєминах з особами протилежної статі.

Таким чином, на сьогоднішній день в нашому суспільстві є серйозний дефіцит позитивного впливу на підростаючих дітей. Причому проблема важких підлітків, що впливає на суспільство в цілому, викликає глибоке занепокоєння педагогів, батьків і гострий науково-практичний інтерес психологів, юристів, тому, безсумнівно, для вирішення проблем підлітків і надання їм психологічної допомоги необхідно знати їхні психологічні особливості.

1. Юридична психологія: Підручник / За заг. Ред. Л.І Казміренко, Є.М. Моїсеєва. – К.: КНТ, 2007.- 360 с.

2. Психологічне супроводження професійної діяльності в органах внутрішніх справ: Навч. посіб. // В.І.Барко, Ю.Б.Ірхін, Т.Р.Морозова, Д.Й. Никифорчук. - Київ: РВЦ КНУВС, ДП"Друкарня МВС", 2007.- 90с.

3. Бочелюк В.В. Юридична психологія. – К.: Центр учбової літератури, 2010 – 336 с.

Біленко Наталія Іванівна
студентка факультету заочного
навчання цивільних осіб ДДУВС

Науковий керівник –
професор кафедри
соціально-гуманітарних дисциплін,
д.філос.н. **Марченко О.В.**

ЗНАЧЕННЯ ФІЛОСОФІЇ ПРАВА ДЛЯ ФОРМУВАННЯ СВІТОГЛЯДУ ЮРИСТА: НОВІ ВИКЛИКИ ЧАСУ

Філософія права починається з виникнення ідей про об'єктивну, незалежну від офіційно-владної ідеології, природу і сутність права. Ці ідеї стали основою усіх наступних, включаючи і сучасні, уявлень і концепцій про внутрішній взаємозв'язок і єдність права, свободи і справедливості, про права і свободи людини, про панування права, про правовий закон і правову державу [1, с. 27].

Незважаючи на те, що філософія права має досить тривалу історію, процеси її становлення та розвитку як науки тривають і сьогодні. Сучасний стан розвитку філософії права в Україні є логічним продовженням складного процесу філософсько-правового осмислення права і держави, їх змістових характеристик, сутності права, його ролі та призначення в суспільному житті. Наскільки цей процес є складним свідчить наявність різних концепцій праворозуміння, які віддзеркалюють ті цінності та пріоритети, які визнавались та відстоювались протягом історії людства і визначались мірою свободи, справедливості та рівності [2, с. 3].

Юридичний світогляд – це такий погляд на світ, відповідно до якого всі соціальні явища (у тому числі й можливості людини) визнаються похідними від державно-вольової діяльності, вважаються продуктом державного волевиявлення. Тобто, образно висловлюючись, це погляд на світ, так би мовити, крізь законодавчі «окуляри». Йдеться про світ наслідків виявлень волі держави, її органів [3, с. 9].

Нагадаємо, до речі, що К. Каутський та Ф. Енгельс вживали й пояснювали свого часу поняття «юридичний світогляд» у їхній праці «Юридичний соціалізм». Зокрема, вони стверджували, що юридичний світогляд є характерним для конкретної моделі суспільства, у межах якої домінантною правовою ідеологією справді визнається віра у правову державу, розумне законодавство та природні права людини з урахуванням природно-біологічного і природно-соціального аспектів права [3, с. 9].

Цілком очевидно, аби усвідомлювати високий сенс своєї професійної діяльності, необхідно також з погляду філософії обґрунтувати свою теоретичну позицію і прийняти справедливе рішення, що є особливою ознакою

високого професіоналізму і громадянської чесності юриста. Така думка, особливо з приводу здійснення та вирішення практичних рішень, де необхідно поглянути з боку філософської позиції, не завжди усвідомлюється, проте вона значною мірою визначає та впливає на світогляд юриста. Спроби вирішити фундаментальні теоретичні проблеми юриспруденції без глибокого філософського осмислення приречені на провал.

Однією з особливостей сучасного розвитку української філософії права є її відкритість як «спільної території» філософів та правознавців. Потреба у філософії права, зокрема, у підготовці юристів, пов'язана з попитом на фахівців із системною світоглядною підготовкою, яку і дозволяє дати саме філософія права, а в контексті подальшого утвердження ідеї верховенства права значущість значної філософсько-правової підготовки буде тільки зростати [1, с. 29].

Хоча і не філософія ставить за мету вирішення конкретних проблем правознавства, а лише допомагає більш чітко усвідомити досліднику-юристу власну позицію, впорядкувати знання, по-новому поглянути на свій предмет у світлі більш широкого підходу, тим не менше всі фундаментальні проблеми юриспруденції знаходять своє рішення або обґрунтовують їх саме на філософському рівні.

Отже, філософія права виступає методологією професійної діяльності юристів, усієї державної правової науки, а також сучасних поглядів на державу, людину, її права та обов'язки, свободи та їх захист. Філософія права дає змогу юристу-практику поглянути на поставлені професійні завдання з іншої сторони, тобто більш з філософської, розмірковуючи над тим чи іншим питанням у своїй сфері діяльності.

1. Подковенко Т. О. Філософія права в системі юридичної освіти / Т. О. Подковенко // Часопис Київського університету права. – 2010. № 3. – с. 26-31.

2. Подковенко Т. О. Роль філософії права у системі сучасного гуманітарного знання / Т. О. Подковенко // Тернопільський національний економічний університет. – 2013.- с. 1-6. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://onlinecreditforall.ru/blog/admin/filosofiya-prava-dlya-yurista/>.

3. Рабінович П. М., Бачинський Т. Правовий світогляд (соціально – природна інтерпретація) / П. М. Рабінович, Т. Бачинський // Вісник Національної академії правових наук України № 2 (77) 2014 5. – 2014. - № 2 (77) – с. 5-17.

Войтюк Марина Петрівна

слухач магістратури факультету
підготовки фахівців для підрозділів
превентивної діяльності ДДУВС

Науковий керівник –

доцент кафедри філософії

та політології, к.психол.наук, доц.

Шинкаренко І.О.

ТРИВАЛА ГОТОВНІСТЬ ДО БЕЗКОНФЛІКТНОГО СПІЛКУВАННЯ, ОСОБЛИВИЙ ВИД КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ

У сучасних умовах життєдіяльності людини спілкування стало невід'ємною частиною. Якщо людина грамотно взаємодіє з оточуючими, то вона може налагодити контакт навіть з людьми, які схильні до конфліктних відносин.

Здатність людини до безконфліктного спілкування в даний момент, в екстремальній ситуації, напередодні якоїсь події (зустрічі, переговорів) визначається певним психічним станом – мобілізацією всіх її психофізіологічних систем для толерантного, безконфліктного спілкування. Також слід враховувати соціально-психологічні ролі, за якими часто розподіляється група під час спілкування:

- сперечальник: схильний до провокацій, відстеження в інших людях будь-яких недоліків. Він відкидає будь-які нововведення. Рекомендується використовувати його знання, але направляти його виступ на питання, які не є актуальними.

- базіка: перебільшує попередні висловлювання, займає багато часу при виступі, не привносячи чогось особливого. Рекомендується тактовно обірвати його виступ, обмежити його пояснення чи спонукати його привести інші аргументи.

- боязкий. Йому не вистачає впевненості, він залишається нерішучим і осторонь дискусій. Він може іноді реагувати раптово. Рекомендується не провокувати його. Задати йому прості питання і схвалити, по можливості, його виступ.

- мовчазний: стежить уважно за обговоренням, але, виявляючи увагу до самого себе, приймає в ньому участь тільки за проханням. Рекомендується слідкувати за ознаками його «несловесної» комунікації і попросити його висловити свою думку.

Особливим видом комунікативної компетентності є тривала готовність до безконфліктного спілкування. Вона є складною інтегральною властивістю особистості, яка складається з наступних взаємопов'язаних компонентів:

1) мотиваційної готовності, що характеризується системою мотивів, які спонукають людину до безконфліктного спілкування. Такими мотивами можуть бути психологічна установка на спілкування, бажання уникнути протиріч, протистояння усвідомлення значення безконфліктного спілкування для себе і свого партнера. Ідеал толерантного спілкування, переконаність в необхідності нормальних людських взаємостосунків;

2) загальної професійної готовності до безконфліктного спілкування. Визначається рівнем знань, вмінням безконфліктно спілкуватися, знаходити спільну мову з людьми; розвитком психічних пізнавальних процесів, що дають адекватні уявлення про об'єкт спілкування;

3) емоційно-вольової готовності, що характеризується здатністю людини регулювати за допомогою вольових зусиль свої суб'єктивні психічні стани (емоції, афекти, настрої тощо), які виникають у спілкуванні, стримувати себе, переконувати інших тощо.

При спілкуванні із співрозмовником необхідно врахувати його індивідуальні особливості характеру і темпераменту. Наприклад, холерик – за своєю природою людина емоційно неврівноважена і схильна до різких перепадів настрою. Тому, враховуючи цю особливість, краще відмовитися від спілкування або перенести розмову на інший день, або не варто сприймати дану інформацію всерйоз.

З його антиподом, меланхоліком, потрібно спілкуватися гранично уважно і уникати різких висловлювань. Вони можуть засмутитись і впасти в депресивний стан. Помітивши зміни в настрої, делікатно поцікавитися, у чому справа, а за необхідності пояснити, що у сказаному не передбачалися образи, і дати час заспокоїтись.

Працівник поліції у своїй професійній діяльності досить часто зустрічається із такою категорією людей, з якими потрібно спілкуватися досить обережно, по-перше необхідно встановити суть проблеми, з якою людина звертається, проаналізувати соціальну приналежність, врахувати особливості характеру, проявити у разі необхідності певне співчуття, щоб людина відкрилась, відчула безпеку і довірилась поліцейському. Безконфліктне спілкування з людьми можливо, якщо дотриматися взаємоповаги і грамотно вести діалог, ретельно вибираючи слова і робити акцент на проблемі. Необхідно зберігати спокій і впевненість, висловлюючи свою позицію і приводити переконливі факти і аргументи.

Проте, якою людина була б підготовленою, все рівно їй в деяких ситуаціях не уникнути конфлікту. Конфлікт - суспільний феномен, від якого залежить процес нормального людського розвитку і вважається неминучим явищем і охоплює найрізноманітніші сфери людського буття. Відомою є істина, що людське життя суперечливе, у ньому кожний індивід так чи інакше самовизначається й самоутверджується в процесі конфліктогенної взаємодії.

Історія розвитку людства з найдавніших часів до наших днів проілюструвала, що конфлікти завжди були, є і будуть. Починаючи із середини ХХ

ст., відбувається активний розвиток науково-практичного осмислення конфліктів. Проблема конфліктів були присвячені роботи З.Фрейда, К.Юнга, Е.Берна та інших авторів. Згідно з Е.Берном, структура особистості включає у себе три компоненти-стани: “дитина” (джерело спонтанних емоцій, прагнень та переживань), “родич” (потяг до стереотипів, забобон, повчання) і “дорослий” (раціональне і ситуативне ставлення до життя). В процесі взаємодії людей здійснюється трансакція. Якщо реалізується непересічна трансакція, спостерігаються безконфліктні стосунки. Якщо виникає пересічна трансакція, процес спілкування порушується і може виникнути конфлікт.

Спостереження показують, що 80% конфліктів виникає поза бажанням їх учасників. Відбувається це через особливості нашої психіки та того, що більшість людей або про конфлікти не знає, або не надає значення конфліктогенам.

У сучасному суспільстві найбільш відомими причинами, що породжують конфлікти, є причини наших професійних буднів, а саме:

- незадоволення умовами праці;
- недоліки в організації праці;
- незадоволення оплатою праці;
- незручний графік роботи;
- неправильні дії керівника;
- неправильні дії підлеглих;
- невідповідність організації управління вимогам закону.

У процесі ділового спілкування бувають суперечки. Не сперечатись - ваше право й здатність до самостійного, вільного від думок інших - достоїнство зрілої особистості. Водночас прагнення завжди заперечувати й сперечатися, як правило, - ознака незрілості.

З метою безконфліктних стосунків радять:

- Не сперечайтесь через дрібниці.
- Не сперечайтесь з тим, з ким сперечатися марно (співрозмовник невдалий, впертий), а також з тими, хто сперечатися з Вами не має наміру.
- Не сперечайтесь з тим, кому важливіше сперечатися, а не розв'язувати проблему.
- Уникайте категоричності і різкості в процесі суперечки.
- Уникайте монологів і переходьте на діалог, тоді не буде часу на суперечки.

Під час безконфліктного спілкування необхідно використовувати необхідні вправи.

Вправа «Посмішка». Варто домогтися того, щоб на Вашому обличчі завжди була стала тепла доброзичлива усмішка. Якщо її немає, то виробляйте готовність до неї. Внутрішня посмішка повинна бути завжди при доброзичливій особі.

Вправа «Оцінка себе». Частіше треба бути оцінюваним, ніж оцінюючим. Не бути байдужим до того, чи затишно оточуючим поряд із вами. Майте цю думку “при собі”.

Вправа «Приємна розмова». Якщо запитання було неприємне, все одно

зробіть розмову приємною. Правий співрозмовник чи ні, зробіть так, щоб йому з вами було приємно вести розмову. Підвищуйте себе у своїх думках та в очах співрозмовника.

Вправа «Мудрець». Навчайтесь мудрості, споглядання життя та вміння програвати. Ваш програш - ваш новий досвід і можливість винести з нього урок. Знайдіть у себе мужність запитати подумки: «Як би до цього поставився мудрець?» У вчинках має переважати розважливість.

Правила безконфліктного спілкування.

1. Не застосовуйте конфліктогени, оскільки вони активізують конфліктне поле суперечностей.

2. Не відповідайте конфліктогеном на конфліктоген, бо він є резервуаром конфліктів. Психологи твердять, що в такому разі збільшується сила конфліктогенів. Краще прагніть до потреби і налагодження гарних стосунків.

3. Здатність сприймати почуття іншої людини, розуміти її думки у психології називається емпатією. А тому доброю порадою для всіх буде: "Виявляйте симпатію до співрозмовника". Адже якась причина його привела до вас, то будьте мудрими. У такому разі виникає інший стан психіки з іншими роздумами. Психологи вважають, що тут спостерігається поняття, протилежне конфліктогенові - доброзичливі помисли щодо співрозмовника. Сюди належить все, що поліпшує настрій людини: похвала, комплімент, дружня усмішка, увага, цікавість до особистості, співчуття, поважливе ставлення до співрозмовника як до рівного собі тощо.

4. Спонукайте себе на доброзичливі помисли. Цього навчають психологи. Кожен із нас потребує позитивних емоцій, тому людина, яка є джерелом доброзичливих помислів, стає бажаним співрозмовником, навіть коли до неї було дещо упереджене ставлення.

Конфліктологи вивели такі правила безконфліктного спілкування:

- Намагайтесь адекватно оцінити власну поведінку в конфліктній ситуації.
- Подивіться на проблемну ситуацію очима іншої людини.
- Уникайте суджень щодо дій та висловлювань іншої людини.
- Контролюйте свої емоції.
- Запрошуйте іншу людину до обговорення спірних питань навіть тоді, коли ви можете взяти ініціативу на себе.
- Враховуйте можливість фальсифікації інформації під час її передачі.
- Для зниження конфліктності в спілкуванні доцільно видавати інформацію зворотного зв'язку у вигляді об'єктивних, конструктивних і доброзичливих повідомлень для членів колективу.

Фахівці у сфері спілкування (як зарубіжні, так і вітчизняні) зазначають, що майже 80% робочого часу працівників, зайнятих управлінською діяльністю, припадає на роботу з людьми. Разом з тим, вважають вони, ефективно спілкуватися вміють далеко не всі (навіть керівники). Так, 60% англійських, 73% американських і майже 86% японських менеджерів вважають невміння спілкуватися основною перешкодою на шляху досягнення мети їхньої організації.

Таким чином, приходимо до висновку, що поняття «конфлікт» існував у суспільстві завжди, маючи різний характер. В сучасній управлінській діяльності особам частенько не вистачає управлінської культури, бо інколи вони ведуть себе не відповідно посаді: бувають грубі, некоректні, недоброзичливі в діловому спілкуванні з людьми. Для того, щоб спілкування було безконфліктним необхідно добре підготуватися, врахувати особливості характеру людини, її темперамент, інтелектуальний рівень, рід занять тощо.

1. Психологічні методи попередження конфліктів. Емпатія. Стратегічна орієнтація на принцип "виграти-виграти". Компроміс і консенсус. Психологічні механізми спілкування і їх роль у попередженні і розв'язанні соціальних конфліктів. Профілактика конфліктів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://osvita.ua/vnz/reports/psychology/28398/>.

2. Індивідуальні особливості особистості. Правила безконфліктного спілкування [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://polynet.com.ua/mozhливо-bezkonfliktne-spilkuvannya-z-lyudmi.html>.

3. Фесенко Г. Г. Психологія управління та конфліктологія: Конспект лекцій (для студентів «Готельна і ресторанна справа») / Г. Г. Фесенко; Харк. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. – Х.: ХНУМГ, 2013. – 132 с.

4. Пірен М.І. Конфлікти в системі політико-управлінської діяльності / М.І. Пірен; Націон. Академія державного управління при Президентові України. – К. - 2008. – С. 5, 8, 11-12.

Галькевич

Владислав Володимирович

студент юридичного факультету ДДУВС

Науковий керівник –

професор кафедри

соціально-гуманітарних дисциплін,

д.філос.н. **Марченко О.В.**

ІДЕЯ ПРАВОВОГО СУСПІЛЬСТВА: ВИНИКНЕННЯ ТА РОЗВИТОК

Ідея правового суспільства в контексті дослідження правової держави сягає глибин античності та середньовіччя. Ще в працях античних філософів порушувались фундаментальні проблеми співіснування держави і суспільства. Давньогрецькими та римськими авторами були здійснені спроби віднайти принципи та наріжні ідеї, що у майбутньому втілилися в понятті «правове суспільство» [1, с.24].

Природно-правова доктрина античності знайшла свій подальший розвиток в епоху середньовіччя. Характерною рисою західноєвропейського середньовічного філософського вчення про державу, право і суспільство було панування в ньому релігійної ідеології та принципу теоцентризму, який , затверджував Бога як законодавчу першооснову, з якої виходять усі релігійні, моральні і правові норми. Але вже в XIII – на початку XIV ст. в Західній Європі відбуваються процеси зростання національної державності, самосвідо-

мості мас, розвитку міст, що вело до появи анти-схоластичних настроїв та філософського осмислення проблем свободи та ідеального політичного устрою (М. Падуанський, В. Оккам) [6, с.111].

Період філософії Відродження являє собою закономірний перехід від середньовічних традицій в осмислення проблем права і суспільства до філософії Нового часу. Філософія виходить за межі релігійно-теологічних проблем, започатковується проблеми політичної свободи, свободи совісті, прав людини і громадянина. В повному обсязі ідеї правової держави та громадянського суспільства як аспекту буття правового суспільства формуються починаючи з XVII ст. в працях Дж. Локка, Ш.-Л. Монтеск'є, А. Фергюссона, І. Канта, Ф.-Г. Гегеля, А. де Токвіля.

Ідею поділу влади на законодавчу, виконавчу і судову як один з принципів теорії правової держави розвинув у своїх працях Ш. Л. Монтеск'є, Французький просвітник також визначив один з найголовніших постулатів правової держави, а саме розуміння політичної свободи, свобода, на його думку, це розумна організація державної влади і додержання режиму законності, це право людини робити все, що дозволено законом [6, с. 142].

Пізніше на зміну традиційній концепції єдиного суспільства-держави приходить концепція, прихильники якої стверджували принципову відмінність громадянського суспільства від держави. Виділяють два напрями даної концепції: прихильники першого відстоювали ліберально- демократичну модель, прихильники другого напрями, який спирається на німецьку філософську традицію, розвивали здебільшого етатистську модель.

Особливе місце в розробці ідей правового суспільства посіли представники німецької класичної філософії, передусім, І. Кант. Поняття громадянського і правового суспільства, на думку Канта, є двома вимірами цивілізованого, єдиного «правового громадянського суспільства», тобто такого, в якому саморегулювання забезпечується завдяки пануванню права [2, с. 363]. Право у Канта – це сукупність умов, при яких свавілля (свобода) однієї особи сумісна з сваволею іншої особи з точки зору загального закону свободи.

Середина XIX – перша половина XX ст. характеризується усвідомленням негативних соціальних антагонізмів та тенденцій, які були спровоковані наслідками розвитку капіталістичного суспільства. В багатьох країнах, де раніше розроблялися і реалізувалися теорії громадянського суспільства та правової держави, стають популярними соціалістичні концепції, зокрема, марксизм. К. Маркс і Ф. Енгельс та їх послідовники оголошують громадянське суспільство формою класових відносин, що була породжена капіталістичним способом виробництва і має загинути разом з ним. Свої теорії громадського життя і правової держави створюють у цей час і визначні російські та українські вчені П. Новгородцев, М. Драгоманов, І. Франко, М. Грушевський, Б. Кістяківський та ін.

На сучасному етапі в різних аспектах філософсько-правового обґрунтування ідея правового суспільства знаходить свій розвиток в працях В. Андру-

ценка, О. Марченко, В. Медведчука, В. Тація, Ю. Калиновського, М. Цимбалюка. Більшість дослідників погоджується, що обов'язковими умовами існування правового суспільства є панування права і високий рівень правосвідомості, що ґрунтується на філософському осмисленні фундаментальних проблем становлення держави і суспільства.

1. Головатий С. Концептуальні витoki ідеї «верховенства права» у філософській спадщині античних мислителів/ С. Головатий // Українське право. — 2003. — № 1 (16). — С. 17— 48.98.”

2. Кант И. Сочинения: В 6 т./ И. Кант. — Т. 6. — М. : Мысль, 1966. — 743 с.

3. Корюшкин А. И. Фрэнсис Либер – первый профессор политологии / А. И. Корюшкин // ПОЛИТЭКС: Науч. Журнал. — СПб. : Изд-во СПбУ, 2010. — Т. 6. — № 3. — С. 5— 18.

4. Максимов С. И. Правовая реальность: опыт философского осмысления: монография / С. И. Максимов. — Х. : Право, 2002. — 328 с.

5. Новгородцев П. И. об общественном идеале / П. И. новгородцев. — М. : Изд-во «Пресса», 1991. — 638 с.

6. Орач Є. М. Історія політичних і правових вчень/ Є. М. Орач. — К. : Атіка, 2005. — 560 с.

Гапіч Ігор Олегович

курсант факультету підготовки
фахівців для органів досудового
розслідування ДДУВС

Науковий керівник –

доцент кафедри філософії

та політології, к.психол.наук, доц.

Шинкаренко І.О.

ОСНОВНІ ПРИЧИНИ ДЕВІАНТНОЇ ПОВЕДІНКИ НЕПОВНОЛІТНІХ

Низький соціально-економічний рівень в державі, сучасна нестабільність суспільства, політичні зміни, які відбуваються у суспільстві відбиваються на підлітках. Напружені стосунки з батьками та однолітками спонукає підлітка змінити модель своєї поведінки, вийти за межі сформованої норми. Насамперед, освіта перебуває в жебрацькому стані, а саме негативний та недостатній виховний вплив батьків на дітей спричиняє виникнення труднощів з адаптацією особи(неповнолітнього) до соціуму. Існує чимало випадків коли стан дитини загострюється після вступу до школи, а ще більше в підлітковому віці,коли у неповнолітнього поступово знижується інтерес до навчання, до вироблення вмінь і навичок самовиховання, у них накоплюється емоційне напруження, яке виливається у негативні поведінкові реакції. Питання девіантної поведінки серед неповнолітніх завжди була однією з найважливіших у психології, кримінології, але зараз, вона носить більш глобальний характер та потребує особливої уваги, зокрема щодо профілактичних робіт з такими ін-

дивідами. Проблема девіантної поведінки неповнолітніх не є новою для фахівців у галузі психології, педагогіки та в діяльності практичних працівників правоохоронних органів.

Проблема девіантної поведінки неповнолітніх досліджується багатьма галузями науки, зокрема психологією, соціологією, кримінологією, юриспруденцією як в Україні так і в інших державах. Серед вітчизняних дослідників доцільно відмітити О.М. Джуджу та С.М. Корецького, які досліджували проблеми співвідношення девіантної та деліквентної поведінки. Васильєв В.В. розглядав проблему групової злочинності неповнолітніх та мотиви деліквентної поведінки. Максимеко Е.В. у своїй праці розглядає виникнення девіації у підлітків під впливом мікросередовища, а також на основі соціальної спадковості, тобто відтворенню як позитивних так і негативних сторін способу життя суспільства. Людина як особистість формується під впливом системи соціальних відносин, у яку вона включена; цей процес детермінується сукупністю соціальних норм, чинних на даний момент у суспільстві. Таким чином, соціальні норми є правилами суспільства щодо поведінки особистості, визначаючи характер, а також межі можливих і припустимих її проявів [1, с. 8-9].

Девіантна поведінка виділяє антисоціальні способи поведінки, мислення, діяльності неповнолітнього, які не відповідають встановленим суспільстві нормам, традиціям, цінностям. Молодь виступає найчутливішим психологічним суб'єктом і тому прояви соціально неприйнятної поведінки найвиразніше проявляється саме у них. У цьому віці, коли не сформований суб'єктивний світогляд, підлітки найбільше піддаються зовнішньому впливу. Сприймаючи інтереси та погляди оточуючих, вони вбирають їх і в подальшому керуються ними. На цьому етапі, задля пояснення причин злочинності неповнолітніх, не саме останнє місце посідає дослідження девіантної поведінки підлітків. погіршення криміногенної обстановки в умовах кризових явищ в економіці, незаконна спекуляція, шахрайство, бізнес на підпільних азартних іграх та ін. Ця ситуація виявляється надскладною для молоді і підлітків.

Недостатня сформованість у школярів навичок спілкування, а саме замкнутість, наявність труднощів при формулюванні запитання для одержання додаткової інформації, нездатність одержувати інформацію в спілкуванні, нездатність використовувати зворотний зв'язок, неспроможність звернутися за допомогою і прийняти таку, зокрема, серед однолітків. Не всі прояви девіантної поведінки молоді можливо зафіксувати в силу різноманітності її форм. Різні форми негативної девіантної поведінки молоді враховуються й вивчаються з різним ступенем повноти. Девіантна поведінка характеризується взаємодією особи з об'єктивною реальністю. До уваги береться пристосування індивіда до реального оточення у дитинстві адаптивні механізми лише формуються, тому так важливо не допускати порушень, які б безпосередньо в подальшому вплинули на життя особи. На сучасному етапі розвитку суспільства існуючі соціальні проблеми (наркоманія, агресивність, алкоголізм тощо) змушують нас замислитися над тим, чому це відбувається. Чому дитина

спочатку відкрита і спрямована на добро, дорослішаючи, поступово набуває асоціальний тип поведінки. Найчастіше причини девіантної поведінки дітей та неповнолітніх криються у їх батьках. Сім'я є одним із найважливіших інститутів ранньої соціалізації дитини. У сім'ї дитина засвоює найбільш фундаментальні базисні цінності, норми, поведінкові стереотипи, формується емоційна сфера її психіки. Дефекти раннього сімейного виховання дуже важко виправити. Дослідниками виділяється багато причин, що призводить до відхилень у поведінці неповнолітніх, але всі вони вважають, що першопричиною є ігнорування особливостей цього вікового періоду, недооцінка дорослими глибоких вікових суперечностей у розвитку підлітка (наприклад, порушення взаємин учня з класом, ізолювання його в колективі, неприйняття вчителем, труднощі у навчальному навантаженні, спілкуванні, самовизначенні, – все це спонукає дитину шукати іншої спільноти однолітків, чи старших за віком школярів, у якій би зникало емоційне напруження, знову з'явилась можливість самоствердитися й самореалізовуватися як особистість). Однією з причин, сприяє виникненню відхилень у поведінці школярів є психічні травми. Вони відіграють значну роль у виникненні різних порушень поведінки і шкідливих звичок. Найчастішим є так званий конфлікт поколінь, який виникає внаслідок надмірної опіки і контролю старших за поведінкою і вчинками підлітка. Також важко сприймається дітьми звичних життєвих умов: переїзд до іншого міста, перехід до іншої школи.

Причиною психічних травм можуть бути безпідставні звинувачення у певній поведінці, розкриття таємниць, нерозділена юнацька закоханість, комплекс неповноцінності через дефект мовлення, зовнішності, які викликають неприйняття і знущання з боку ровесників.

Тому якщо дитина у родині має можливість спостерігати й перебувати в середовищі емоційно позитивних зв'язків, то асоціальні впливи інших середовищ не матимуть на неї деформуючих впливів.

За даними МВС України у 2011 році неповнолітніми було скоєно 12571 злочин, 2012 – 13756, 2010 – 13946, 2013 – 13974. Близько 70 тисяч дітей і підлітків стоять на обліку правоохоронних органів. Питома вага юних правопорушників нині складає 25% проти 13% 5 років тому. Найсприятливішими умовами девіантної поведінки для таких підлітків є: відсутність установки на працю і навчання; відсутність самоконтролю, чутливість до сторонніх впливів, до гострих переживань, потяг до діяльності у неформальній підліткової групі, неадекватна самооцінка. Типологічні риси особистості з девіантною поведінкою: слабка адаптація до нових ситуацій, конфліктів, підвищена тривожність, психічна незрілість, вживання наркотиків, алкоголю [2, с. 25]. У молодих формується і комплекс неповноцінності, який буквально роз'їдає душу дитини і штовхає до спотворених форм протесту - хуліганства та ін. 95% підлітків ніде подітися у вільний час. І сьогодні ситуація не лише не покращується, а навіть погіршується, оскільки багато гуртків, секцій стали платними, відтак і недоступними багатьом учням. девіантна поведінка перешко-

джає соціалізації особистості, її становленню і формуванню, розвитку її громадянської самосвідомості. У літературі підлітковий вік згадується як найнебезпечніший період щодо виникнення й закріплення шкідливих звичок, різних негативних виявів у поведінці. Різні форми порушення поведінки і шкідливі звички не завжди закріплюються. З віком вони можуть згладжуватися. Саме ще на рівні школи потрібно вирішувати проблему девіантної поведінки неповнолітнього, а саме робота з психологами, профілактиці відхилень в особистісному розвитку дітей великого значення набуває правильна організація взаємин як між дітьми різного віку, так і між дітьми і дорослими.

Отже, психолог має працювати у декількох напрямках: діагностуванні, корекції, профілактиці виявів девіантної поведінки підлітка. Пріоритетним напрямом роботи сучасної школи є утвердження здорового способу життя серед дітей і молоді, рання діагностика негативних виявів поведінки школярів. Реалізація завдання виховання гармонійно розвиненої особистості передбачає об'єднання зусиль і школи, сім'ї, суспільства. Діти із зазначеними вадами, коли ослаблений педагогічний контроль з боку учителів і не враховуються інші індивідуально-психологічні особливості, здатні на негативні вчинки, можуть ставати на шлях правопорушень. Тому вони потребують диференційованого підходу як у системі навчально-виховної роботи. Таким чином, соціально-економічні, психолого-педагогічні та медико-біологічні причини діють у тісному зв'язку.

Я вважаю, що якомога більш рання психологічна діагностика схильності молоді до ненормативної поведінки, розробка спеціального комплексу заходів психологічної допомоги підлітку у зазначених випадках потребує чималих зусиль практики. Під соціальним контролем у широкому соціологічному змісті розуміється вся сукупність засобів і методів впливу суспільства на небажані форми поведінки з метою їх елімінації чи мінімізації [3, с. 201]. Тобто, переважна кількість соціальних відхилень відіграє деструктивну роль у розвитку суспільства. Тому однією з головних завдань психологів є розпізнавати корисні культурні зразки в поведінці індивідів і груп і надавати допомогу в подоланні девіантної поведінки серед неповнолітніх.

Для успішного вирішення вищезазначених проблем державі необхідно, насамперед визначити пріоритетні напрямки розв'язання соціально-педагогічних проблем неповнолітніх на основі аналізу сучасної ситуації в Україні, забезпечити економічні, правові, організаційні умови і гарантії для життя, самореалізації неповнолітніх.

1. Малькова М.О. Формування професійної готовності майбутніх соціальних педагогів до взаємодії з девіантними підлітками. Автореф. дис. ... канд. пед. наук. 13.00.05. — соціальна педагогіка. — Луганськ, 2006. — 22 с.

2. Шнейдер Л.Б. Девиантное поведение детей и подростков. — М.: Академический Проект; Трикста, 2005. — 336 с.

3. Тетерский С.В. Введение в социальную работу: Учебное пособие. — М.: Академический Проект, 2000. — 496с.

Гичка Любов Юрївна

студентка факультету заочного
навчання цивільних осіб ДДУВС

Науковий керівник –

професор кафедри

соціально-гуманітарних дисциплін,

д.філос.н. *Марченко О.В.*

ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ МИСЛЕННЯ МАЙБУТНІХ ЮРИСТІВ: КЛЮЧОВІ ЗАВДАННЯ ТА ПРІОРИТЕТИ

Актуальність вивчення даної теми полягає в тому, що сучасний розвиток суспільства потребує неординарного, креативного, всебічного мислення юриста

Метою висвітлення даної теми є дослідження ключових завдань та пріоритетів формування культури мислення майбутніх юристів.

Неможливо розуміти суть права без регулятивної форми культури мислення, тому що центральне місце у розвитку права займає не законодавство, не юриспруденція, не судова практика, а саме суспільство з його поняттями, ідеалами, національними традиціями і ментальністю .

У моделі формування культури мислення майбутнього юриста одним з основних на сьогодні є логіко-нормативний підхід. За оцінкою Д. Поспелова, логіка як наука про мислення досліджує лише вузький клас традиційних чітких розмірковувань, інші розмірковування щодо різноманітних форм мислення не включає у структуру та зміст наукових досліджень [3, с.150].

І. Кант у свої працях наголошував на тому, що предметне наповнення нашому інтелекту дає досвід як узгодження інтелектуальних форм і даних відчуттів.

Для майбутнього юриста набуття чуттєвого досвіду є важливим підґрунтям розвитку інтуїції. Інтуїція як компонент формування культури мислення допомагає інтегрувати нову інформацію, автоматично пов'язуючи її з безпосереднім досвідом та минулим. Юристу важливо вміти довіряти своїй інтуїції й одночасно відчувати, коли її треба обмежити. Інтуїція пов'язана з такими прихованими глибинними прошарками людського психічного як “несвідоме”, що є основним поняттям у вченні З.Фрейда. Несвідоме відчутно впливає на процеси свідомості, особливо – на творчість, уявлення про цінності, життєвий вибір, мотивацію дій.

На мою думку, висновком є те, що кожна людина по-своєму сприймає об'єктивну дійсність і реагує на неї теж індивідуально, це залежить від психіки людини, від індивідуальних особливостей мислення, тобто, скільки особистостей, стільки моделей сприйняття дійсності можна скласти.

Отже, модель формування культури мислення майбутнього фахівця бу-

дується на основі ключових моментів творчої діяльності майбутнього юриста, стереотипів поведінки, вербальних та невербальних дій. Виходячи з цього людська свідомість може поставати і як самосвідомість, як індивідуальне психічне з метою отримання знання над знанням [4, с.183].

Культура мислення майбутніх юристів безпосередньо залежить від рівня системи професійної освіти, успішного засвоєння та осмислення вибраного напрямку професійної діяльності із застосуванням філософського осмислення набутих знань.

Формування культури мислення передбачає розвиток особистості майбутнього фахівця, оскільки для особистісного розвитку майбутнього юриста нагальною є якість поєднання філософських поглядів, професійних, естетичних, морально-етичних інтересів. Не випадково у професійній діяльності юриста безпосередньо проявляється система індивідуальних естетичних ставлень людини до дійсності.

Ефективність мислення юриста визначається здатністю вирішувати завдання в декількох варіантах вирішення проблеми, які встають перед ним. Ця спроможність залежить від природної інтелектуальної обдарованості індивіда, від виховання індивіда, навчання, самоосвіти, життєвого досвіду і, нарешті, від його залучення до культури.

З культури юрист черпає знання, використовуючи їх для рішення різних завдань; уявлення про цінності і ідеали, які визначають його відношення до цих завдань; і, нарешті, навички, прийоми, правила мислення, що допомагають вирішувати ці завдання.

Таким чином, розвиток культури мислення й становлення творчої індивідуальності юриста відбувається більш успішно за умови комплексного розвитку логічного та образного мислення у їх синтезі із філософським знанням та життєвим досвідом.

1. Алексеев С. С. Теория права. — М.: Издательство БЕК, 1995. — 320 с.

2. Конверський А. Логіка: Підручник для студ. вуз./ Анатолій Євгенович Конверський.; Анатолій Конверський. - К.: Укр. Центр духовної культури, 1999. - 394 с.

3. Поспелов Д.А. Моделирование рассуждений. Опыт анализа мыслительных актов / Д.А. Поспелов. — Понимание и рефлексия. — М.: Радио и связь, 1989. — 184 с

4. Рудницька О.П. Педагогіка мистецтва: пошуки і перспективи / Оксана Рудницька // Професійна освіта: педагогіка і психологія: Українсько-польський щорічник / за ред.. Т.Левовицького, І.Вільш, І.Зязюна, Н.Ничкало. — Вип. II. — Київ- Ченстохова. — 2000. — С. 233-245. С.240

Глущенко Людмила Геннадіївна
курсант факультету підготовки
фахівців для органів досудового
розслідування ДДУВС

РОЛЬ ЖІНКИ В КОЗАЦЬКУ ДОБУ

У науковій культурі та в культурі Українського народу козацтво - це виключна справа чоловіків. Всі матеріали, козацькі літописи, історичні джерела та література з козацтва висвітлюють переважно історію чоловіків. Однак і становище жінки відіграло особливу роль у козацьку добу, але на жаль, про неї мало, що відомо.

У сучасній науковій літературі, довідниках, підручниках сказано про жінок XVII – XVIII століття яка має загальний природний образ матері, вірної дружини, доброї господині та Святої Богородиці [1]. Вони завжди перебувають зі своїми чоловіками підтримують їх у скрутний час. Але водночас накладалося багато табу на знаходження жінки на Запорізькій Січі, згідно з їх звичаєм, то вони не допускали жінок до Фортеці, не виключаючи матері, сестри, дружини чи доньки, а будь – яке порушення карається смертю [2].

А. Колодний зазначає, що специфічні умови життя українського козака виключала його на тривалий час із господарської і побутової сфер сімейного життя. Місце жінки було вдома, вона доглядала та виховувала дітей, доглядала за старими батьками та вела домашнє господарство. Це посилювало роль у збереженні української сім'ї [3].

Козацька Україна своєю небесною заступницею обрала Богородицю, наділяючи її образ рисами жінки, а саме головне української жінки. Іконографія Богоматері відповідає етнокультурним особливостям ушанування запорожцями, які під її покровом не боялися нічого, ані ворога, ані грізної стихії. Глибока релігійність – характерна ознака культури запорозьких козаків, вона пояснює їх сенс життя, ніщо так не розвиває в людині релігійного почуття, як постійна війна. Д. Чижевський зазначає, що українське релігійність – жіноча, релігійність колективної біологічної теплоти, вона відмовляється від чоловічої. Це не стільки релігія Христа, скільки релігія Богородиці [4].

Літописець О. Луговий у своїх життєвих літописах розповідає про життя славнозвісних жінок, які всім своїм серцем та душею вболівали за свій край та Батьківщину. Однією з них є Олена Завісна. Згадуючи час Хмельниччини вона проявила себе в облозі військового містечка Буші. Під час військових подій, коли поляки вдерлися до замку в якому укрилися козаки, пообіцявши їм життя та навіть волю. Жінка сотника Михайла Завісного, що поліг у полі бою, Олена, підпалила порохівню й висадила у повітря саму себе, своїх дітей та оборонців, а одночасно і всіх поляків, котрі захопили замок.

Постать Олени Завісної нехай стане взірцем для всіх українок, як потрі-

бно дорожити волею рідного краю. А що ми можемо словами гарними при всяких нагодах, де треба і де не треба «душу й тіло ми положем» своєму краю, але народові ми не поможем [5]

Можна наводити ще багато фактів, які становлять особливу роль жінки в українському козацтві. Але на жаль суспільство ігнорує історичні матеріали, вони не хочуть задумуватись над своїм славнозвісним минулим, вони повинні знати лише те, що жінка слабка, повинна сидіти дома й вести домашнє господарство. Не хочуть сприймати, що жінки здатні боротися за свій край, за свою Батьківщину. Всі джерела стосовно жінок за період козацтва є унікальним та безцінним не лише для дослідників, але й для суспільства. Не головне у минулому чи майбутньому, але жінки завжди відігравали головну роль в житті чоловіків та рідного краю.

1. Проблеми теорії ментальності / Відп.ред. М.В.Попович. – К.: Наук. Думка, 2006, - 405 с.
2. Яворницький Д.І. Історія запорізьких козаків: у 3 т. / Д.І. Яворницький. – Львів : Світ, 1990. – Т.1. – 319с.
3. Історія української культури: в 5 томах / НАН України; гол. ред. .Б.Є. Патон. – К.: Наук. Думка, 2003. – Т.3: Українська культура другої половиниXVII – XVIII століть. – 1246 с.
4. Чижевський Д. Нариси з історії філософії на Україні/ Д. Чижевський. – К.: Вид-во «Обрій» при УКСП «Кобза», 1992. – 230с.
5. Луговий О. Визначне жіноцтво України – К.: Вид-во «Ярославів Вал», 2007. – 261с.

Гуртовий Валентин Андрійович
студент юридичного факультету ДДУВС
Науковий керівник –
професор кафедри
соціально-гуманітарних дисциплін,
д.філос.н. **Марченко О.В.**

ПРОБЛЕМА СПІВВІДНОШЕННЯ ФІЛОСОФІЇ ПРАВА І ЗАГАЛЬНОЇ ТЕОРІЇ ПРАВА

Вирішення питання про характер взаємозв'язку і взаємодії філософії права і загальної теорії права, так само як і питання про їх співвідношенні, залежить, в першу чергу, від того, як визначається статус філософії права.

Думки дослідників щодо даної проблеми можна об'єднати в наступні групи.

1. Досить поширеною є думка, що філософія права, поряд з іншими науками, є частиною загальної теорії держави і права. З позиції В. В. Оксамитного, в теорії права представляється можливим виділити «філософію права як

науку, пізнати суть права, його сенс і соціальну цінність, яка містить філософсько-правові вчення, які мають методологічне значення для загальнотеоретичної юридичної науки»[1].

Дослідниками, зокрема С. Алексєєвим, наголошується, що в рамках цієї єдиної теорії права є відносно відокремлені групи проблем, які можуть бути позначені як питання «філософії права», «соціології права», «спеціально-юридичної теорії (загальної позитивної теорії)». Дослідник стверджував, що філософію права складають методологічні проблеми правознавства [3]. Сам же вчений вважав, що філософська і соціологічна характеристики права є у загальній теорії вихідними, ключовими, основними, бо остання виникла й існує, розкриваючи своє значення фундаментальної, методологічної науки, як глибоко філософська концепція[4].

Оцінюючи позицію С. Алексєєва, Ю. Тихонравов пише про те, що якщо вивчати процес виведення і обґрунтування теоретичних знань, то запропонована структура загальної теорії права втрачає своє значення, бо жодне поняття, жодна категорія не можуть бути виведені, сформульовані у відриві від філософської та соціологічної проблематики загальної теорії права. У філософському і соціологічному обґрунтуванні потребують не тільки такі фундаментальні проблеми загальної теорії права, як питання сутності і функцій права, його зв'язків з державою, економікою, а й все інші, в тому числі проблеми джерел права, методів тлумачення і застосування права, словом, всього того, що С. Алексєєв відносить до спеціально-юридичної теорії [4].

Дійсно, нероздільною частиною правознавства загальнотеоретичні правові дослідження стають лише остільки, оскільки філософські та соціологічні тлумачення проходять через призму правотворення матерії, проявляються через неї у системі темі особливих загальнотеоретичних правових понять. Свого часу Л. Явич писав: «Загальна теорія права немислима поза спеці юридичної теорії позитивного права. Без зв'язку з нею філософія права обертається в абстрактні, спекулятивні побудови, в містичне саморозвиток понять, а соціологія права - в метафізичний емпірико, позбавлену гідності концептуального узагальнення окремих фактів, що ігнорує корінні особистості правового опосередкування громадських відносин»[6].

З позиції В. Протасова і Н. Протасової, філософське (загальне) знання про право, як і всі загальні відомості, входить в інформаційну систему загальної теорії права[8]. Визнаючи філософію і соціологію права складовими елементами теорії права, С. Бошно вважає, що в силу специфічного предмета і наявності особливих методів визначається і статус самостійної науки [9].

2. У наукових дослідженнях має місце і така позиція, згідно з якою філософія права і загальна теорія права розглядаються як якийсь єдине цілісне утворення. Так, Ю. В. Сорокіна вважає, що теорія права і філософія права представляють по суті одну науку, хоча різняться між собою постановкою завдань і методами пізнання. Автором робиться висновок про те, що філософія права не є чисто юридичною наукою: вона являє собою проміжну ланку

між філософією і правознавством, в ній є елемент суто юридичний і суто філософський [5].

3. Інший погляд на проблему місця філософії права в системі наук можна зустріти в роботах В. Нерсисянц, В. Малахова, з точки зору яких, філософія права є окремою галуззю юридичної науки [6]. У цьому випадку очевидно, що філософія права отримує більш високий статус і має кращі перспективи для свого розвитку. Як стверджують автори, «філософія права входить в напрямок юридичних наук і є філософською юридичною наукою. Своїм корінням вона йде в юридичну філософію»[7].

Не підлягає сумніву, що філософія права найбільш тісно пов'язана з теорією права і соціологією права. Філософія права акцентує увагу на рефлексії підстав права; юридична теорія на конструюванні понятійного каркаса позитивного права, соціологія права – на питаннях соціальної обумовленості і соціальної ефективності правових норм і правової системи в цілому [8].

Отже, резюмується вченими, при спільності об'єкта кожна з цих дисциплін має в той же час свій власний предмет, причому філософія права, представляє собою вчення про сутність права, причини і підстави його буття, його ролі в суспільстві і є набагато більш широким вченням, ніж загальна теорія права, яка, будучи середнім рівнем процесу пізнання правової дійсності, має менш загальний, але багатший за своїм змістом предмет і знаходиться набагато ближче до правотворчої, правозастосовної й іншої юридичної практики.

Таким чином, не важко помітити, що при всіх відмінностях філософії права і загальної теорії права з точки зору відповідних критеріїв підкреслюється їх взаємозв'язок і взаємодія, що, в кінцевому рахунку, збагачує і ту, й іншу науку.

1. Оксамитний В. В. Теорія держави і права: підручник. - К., 2004. - С. 44.
2. Алексєєв С. С. Загальна теорія права: підручник. - К., 2008. - С. 11-12.
3. Алексєєв С. С. Проблеми теорії права: курс лекцій: В2 т. - Т. 2. -С. 390-397.
4. Алексєєв С. С. Загальна теорія права. - С. 11-13.
5. Тихонравов Ю. В. Основи філософії права. - К., 1997. - С. 41.
6. Корюшкін А. І. Френсіс Лібер - перший професор політології / А. І. Корюшкін // ПОЛІТЕКС: Наук. Журнал. - СПб. : СПбУ, 2010. - Т. 6. - № 3. - С. 5 18
7. Явіч Л. С. Загальна теорія права. - К., 1976. - С. 10.
8. Див .: Протасов В. Н., Протасова Н. В. Лекції по загальній теорії права і теорії держави. - К., 2010. - С. 59.
9. Бошно С. В. Теорія держави і права: підручник. - Х., 2007. - С. 15.

Денисенко Євгенія Миколаївна
курсант факультету підготовки
фахівців для органів досудового
розслідування ДДУВС

Науковий керівник -
доцент кафедри філософії та політології,
к.філос.наук, доц. **Підлісний М. М.**

ЩО ЦІНУЄ ТА ОБИРАЄ МОЄ ПОКОЛІННЯ

Проблеми падіння ціннісних орієнтирів молоді у процесі всесвітньої глобалізації та формування інформаційного суспільства наразі є пріоритетом досліджень філософських та суспільних наук. Загострення різних аспектів життя соціуму сформувало коло найбільш гострих проблем, які на сьогодні визначаються як маркери соціальної норми або соціальної девіації. До таких, зокрема, належить девальвація суспільних цінностей молодого покоління. Для українського суспільства, що останні десятиліття існує у стані безперервних соціальних трансформацій, означена проблема набуває стратегічного значення.

Сьогодення характеризується деформацією суспільних ідеалів, особливо у середовищі молодого покоління, яке формується та зростає на тлі впливу різних зовнішніх чинників, що впливають на усвідомлення їх як особистостей з індивідуальним світоглядом та системою суспільних і духовних цінностей.

Рівень соціальної культури та система морально-етичних цінностей людини формується разом з розвитком суспільства та накопиченням досвіду багатьох поколінь, що передається та формується багатьма суб'єктами нашого соціального оточення. У зв'язку зі змінами епох існування людства, виникненням нових економічних, культурних та політичних відносин, запровадження нового інформаційного етапу у становленні суспільства нерідко виникають конфлікти поколінь, цінностей та народів. Така проблема часто виникає на підґрунті кризових становищ окремих сфер державної дійсності. Українська держава, яка перебуває на етапі становлення державності і переживає низку трансформаційних процесів не може не стати яскравим прикладом того, як такий стан країни може впливати на вибір ціннісних орієнтирів молодого покоління, що проживає на її території. Проблемним є те, що сучасна молодь орієнтується на захід і переймає духовні цінності західних держав.

Соціологічні дослідження свідчать про те, що сучасна українська молодь, у своїй більшості, зорієнтована на матеріальні цінності. Її досить сильно приваблюють гроші, заробітки, бізнес, участь в управлінських структурах. Поряд із цим спостерігається тенденція росту інтенсивних духовних пошуків, орієнтації на істинні цінності, що проявляється у збільшенні інтересу до світової та національної культури, історії своєї сім'ї, народу. Останнім часом

під впливом героїчних подій на Майдані, російської агресії проти України наростає хвиля патріотизму в суспільстві, зокрема й серед молоді [1].

Питання ціннісних орієнтирів молоді особи є дуже важливим і потребує особливого дослідження, адже саме від того, що обирає сучасне покоління, залежить майбутнє світового суспільства. Саме тому проводиться чимало опитувань та досліджень для аналізу зазначеної проблеми.

У дослідженні, проведеному Запорізьким управлінням у справах сім'ї, молоді та спорту цінності вивчались за допомогою запитань: „Що, на Вашу думку, становить найбільшу цінність у житті?” „Гарне життя, це...”. Аналіз отриманих результатів дозволяє зробити наступні висновки: Самим цінним для молоді є здоров'я, при чому як для дівчат, так і для юнаків. Дівчата більшою мірою орієнтовані на сімейні цінності, на другому місці для юнаків – добре заробляти, а для дівчат - сім'я. Такі норми традиційного суспільства. Для дівчат однаково важливо добре заробляти і самоудосконалюватись. Юнаки в більшій мірі, ніж дівчата орієнтовані на матеріальні блага. Але, незважаючи на це, 30% респондентів чоловічої статі серед своїх головних цінностей відзначили сім'ю та виховання дітей, ця цінність для них важливіше цінності самовдосконалення. Юнаки в плані ціннісних орієнтацій менш схожі один на одного, ніж дівчата. Серед юнаків більше, ніж серед дівчат як тих, хто орієнтований на розваги, так і тих, хто орієнтований на чесну працю. Отже, основними цінностями для дівчат є здоров'я, сім'я, самовдосконалення. Для юнаків це здоров'я, можливість добре заробляти, сім'я. Окремо, слід враховувати групу, для якої важливі дозвілля, творчість, таких біля 10%. Позитивним моментом у структурі ціннісних орієнтацій молоді є орієнтація на саморозвиток, понад 25% опитаних вважають його важливим для себе [2].

Таким чином, можна зробити висновок, що для сучасного покоління основу життєвих потреб складають матеріальні цінності та цінності, пов'язані з особистим комфортом та благополуччям. Таке явище зумовлено тим, що молодь є прошарком суспільства, на яке найбільше впливають усі зміни, що відбуваються у державі та суспільстві, і найпершим намагається пристосуватись до будь-яких новацій. На формування ціннісних систем впливають трансформаційні зміни у державі, а також кризові становища у сфері економіки, яка значним чином впливає на життя та мислення молоді людини, які прагнуть покращити своє матеріальне становище. Тож, для того, щоб у молоді формувалась позитивна система ціннісних орієнтирів, необхідно спрямувати сили держави на покращення соціального та економічного становища, яке нерозривно пов'язане з формуванням особистості.

1. Баранівський В. Ф. Ціннісні орієнтації студентської молоді та їх роль в консолідації українського суспільства [Електронний ресурс]. – режим доступу : <http://oaji.net/articles/2015/1026-1422604350.pdf>

2. Целякова О. М. Духовність і ціннісні орієнтації студентської молоді України в трансформаційному суспільстві [Електронний ресурс]. – режим доступу : http://www.zgia.zp.ua/gazeta/VISNIK_38_22.pdf

Іваниця Артем Володимирович
курсант факультету підготовки фахівців
для підрозділів кримінальної поліції ДДУВС

ДЕМОКРАТІЯ В ІСТОРІЇ КРАЇН СВІТУ

Я хочу розглянути історичні етапи розвитку провідних країн на той час є яскравим прикладом народного волевиявлення та першоджерел демократії. Яскравим прикладом можуть бути: Англія, Сполучені Штати Америки, Франція.

Людям давно відкрилися помилки деспотичної влади, побудованої за принципом військово-бюрократичної ієрархії. Вчені шукали спосіб як організувати владу в державі, щоб вона залежала від народу і служила йому.

Уперше демократія затвердилася в древніх Афінах у V столітті до н.е. Афіни послужили прикладом для інших міст Древньої Греції.

Громадяни давньогрецьких міст-держав вважали основою основ волю людини, невідчужувані права, що належать їй від народження. Цю волю гарантувала приватна власність на майно, у тому числі на землю. Тому в Греції розвився вільний ринок, що забезпечував її жителям більш високий рівень життя, чим у сусідніх народів.

Почуваючи себе вільними, знаючи свої права і можливості, греки вірили у свої сили, знали, що зможуть поліпшити життя своєю працею.

Громадяни почувались вільними, тому що могли безпосередньо впливати на внутрішню і зовнішню політику свого міста-держави. Адже усі важливі питання життя міста і його взаємин із сусідами вирішували збори громадян. Воно приймало закони й обирало вищих посадових осіб.

Недоліком давньогрецьких демократій було те, що збори простою більшістю голосів могли вирішити практично будь-яке питання без усяких правових обмежень. Не було конституції, зводу законів, суди звершувались присяжними (у складі 501 громадянина), більшістю голосів вирішували вина людина чи ні. Не зв'язана рамками закону демократія в Афінах часом приводила до парадоксальних результатів - демократичні Афіни за критику на своїй адрес присудили до смерті філософа Сократа.

У свою чергу країни Європи переступаючи поріг феодалізму також почали створювати систему панування кожної особи-демократичну систему. Таким чином ми переходимо до нашого основного питання. "Яскравим прикладом можуть бути: Англія, Сполучені Штати Америки, Франція."

Всі ці країни внесли свій величезний вклад в демократичні принципи сьогодення. Завдяки всім цим процесам в світовому співтоваристві постало питання про загально-прийнятий закон, який став би загальним джерелом прав та свобод людини, тому була створена Загальна Декларація Прав Людини – 1948 р.

В історії демократії можна побачити злети і падіння. Історією зафіксовані моменти встановлення та краху демократичного режиму. Можна навести деякі моменти тріумфу демократії.

Англія – XIII ст.

Коли король Джон Безземельний підвищив податки, мало не дійшло до відкритого бунту баронів, духовенства й міщан. Король, якому загрожувало скинення з трону, в 1215 році видав Велику Карту Свобод, яка стала фундаментом англійської демократії. Вона забороняла впровадження нових податків без згоди Великої ради, а, крім того, ув'язнення і кару конфіскацією майна вільних людей без судового вироку. Отож, в цих ситуаціях королівська влада повинна була уступати правопорядку. Велика Карта Свобод підтримувала право протесту підданих правителю, який правив несправедливо й порушив признані привілеї. Майже через п'ятдесят років виник новий конфлікт між королем та його підданими. Його наслідком було скликання перших зборів представників різних станів; збори мали розширити свої уповноваження й стати двопалатним парламентом, який складався б з Палати лордів і Палати громад.

Франція – XVIII ст.

У XVIII ст. філософів захоплювала ідея суспільного договору, згідно з якою суспільство треба було розуміти як добровільне об'єднання розумних індивідів, які домовляються в справі покликання політичної влади. Право на правління, таким чином, виникало виключно за згодою підлеглих. Цю ідею старалися втілити в життя під час французької революції, коли було схвалено Декларацію Прав Людини та Громадянина, яка гарантувала всім громадянам свободу й рівність перед правом. Потверджувала вона також, що метою правителів мусить бути збереження натуральних прав людини – свободи, власності, безпеки й протесту проти гноблення. Декларація формулювала також принцип суверенності народу: вся влада мала походити тільки й виключно з надання народом. Під час революції були прийняті дві конституції: перша давала громадянам виборчі права, але робила їх залежними від майнового цензу, друга поширювала їх на всіх чоловіків, незалежно, чи багатими були, чи бідними.

Сполучені Штати – XVIII ст.

Англійські колонії в Америці, об'єднані в боротьбі за незалежність з англійською монархією, утворили нову федеративну державу – Сполучені Штати. Отці Засновники Сполучених Штатів залишили більшу частину влади в руках окремих штатів (колишніх колоній). Федеральна влада, тобто центральна, мала займатися лише необхідними справами. Було впроваджено принцип поділу влади на три гілки, згідно з яким законодавча влада мала займатися насамперед ухваленням законів, виконавча влада – дійсним правлінням.

ням, а суд повинен був залишитися незалежним арбітром, який розв'язує всі спори. З часом Найвищий суд почав виконувати ще одну, дуже істотну функцію: перевіряв, чи постанови законодавчої влади не суперечать конституції. Якщо виявляв, що справді суперечать, вони втрачали свою чинність. Таким чином, влада більшості стала обмеженою – вона не могла представляти довільних прав, а лише такі, які узгоджувалися з конституцією.

Трагічний досвід II світової війни дав зрозуміти народам, якою важливою річчю є визначення елементарних і необхідних прав кожної людини, які не може скасувати жодна – навіть демократична – влада. У 1948 р. Генеральна Асамблея ООН ухвалила Загальну Декларацію Прав Людини, в якій підтверджувалося, що кожна людина народжується вільною і рівною, має право на життя, працю й відпочинок. Держави, які прийняли Декларацію, задекларували цим самим, що запишуть ці права у своїх конституціях і законах.

Отже, не викликає сумніву, що демократія як політична та правова цінність і світоглядний ідеал стала невід'ємним елементом політичної свідомості мільйонів громадян.

Квасневська Є.С, Терещенко В.Ю.
студентки Криворізького факультету ДДУВС.

Науковий керівник – Візниця Ю.В.,
доцент кафедри СГД КФ ДДУВС
кандидат соціолог. наук, доцент

ПРОБЛЕМИ ЦІННІСНИХ СПРЯМУВАНЬ ОСОБИСТОСТІ В ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІОНАЛЬНОГО ВИБОРУ У СФЕРІ ПРАВООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.

Молодь сьогодні переживає глибоку кризу цінностей, гостро потребує соціальної філософії та ідеології, яка б роз'яснила їй зміст сьогодення. В зв'язку з цим є актуальним дослідження проблеми професійних ціннісних орієнтацій молоді, оскільки сама система ціннісних орієнтацій визначає змістовний бік життєвих пріоритетів особистості. Особливу **актуальність** ціннісні орієнтації, їх структура та характеристика набувають в процесі професійного вибору майбутніх правоохоронців.

Мета даної публікації – розкрити поняття професійного розвитку особистості на етапі вибору професії та з'ясувати яким чином ціннісні орієнтації впливають на професійне самовизначення майбутніх співробітників органів МВС.

В ході дослідження вважаємо за необхідне вирішити наступні **задачі**, а саме: 1) структурувати цінності професійного вибору тих, хто вбачає своє професійне майбутнє як службу в правоохоронних органах; 2) зробити спро-

бу побудувати ієрархію цінностей професійного вибору з точки зору пріоритетності; 3) порівняти систему ціннісного набору студентів, які пов'язують свою майбутню професійну долю з службою в органах внутрішніх справ з ціннісними орієнтаціями при професійному виборі діючих правоохоронців.

Основу якісного боку життєдіяльності людини становлять цінності. Формування цінностей пов'язано з особливою здатністю суб'єкта відображати об'єкт для задоволення потреб і реалізації інтересів. Деякі цінності сприймаються людиною об'єктивно, але в різних ситуаціях їм надають різного значення. Зміст та цілі життя молоді людини залежать від того які саме цінності будуть притаманні його свідомості.[2, 7-11] Саме через зміну економічних, політичних та соціокультурних умов в країні необхідне нове розуміння змістовної та структурної характеристики професійних ціннісних орієнтацій, що входять у структуру професійної спрямованості особистості і визначають майбутній вибір професійної діяльності.

Система ціннісних відношень особистості детермінує поведінку людини протягом усього життєвого шляху. В галузі аксіології (теорії цінностей) працювали вчені і дослідники: Б.Ананьєв, І.Бех, Р.Захарченко, Б.Кобзар, В.Лисенко, О.Сухомлинська, В.Семиченко тощо. Аналіз літератури демонструє, що дослідники в поняття цінність вкладали семантично однопорядкові терміни: Л.Божович називала їх „життєвою позицією, М.Добринін – „значущістю”, О.Леонтьєв – „особистим змістом”; В.Мясищев – „ставленням”; Д.Узнадзе – „настановленням”. Вони виступають елементами мотивації особистості, що входять у структурний зміст ціннісних орієнтацій. Серед багатьох дефініцій у науковій літературі інтерпретація орієнтацій і цінностей здійснюється через розуміння понять, які включають такі категорії, як „настановлення”, „ціннісні ставлення”, „спрямованість”, „ціннісна орієнтація” тощо. В соціальній психології більш вживаним є термін „ціннісні орієнтації”, під якими розуміють, по-перше, – ідеологічні, політичні, моральні, естетичні й інші основи оцінок суб'єктом навколишньої дійсності та орієнтації в ній, і, по-друге, – спосіб диференціації об'єктів індивідом за їх значущістю. Значний внесок у генезис поняття „ціннісні орієнтації” зробили В.Андрущенко, С.Анісімов, Б.Губман, О.Дробницький, М.Каган, В.Мясищев та інші. За О.Леонтьєвим „ціннісні орієнтації – це свідоме відтворення ціннісних властивостей об'єкта”. Ціннісним орієнтаціям властива та внутрішня напруженість, що здатна пробудити бажання, намір, інтерес, спрямований на конкретний вид діяльності. Український педагогічний словник визначає „ціннісні орієнтації” як „вибіркову, відносно стійку систему спрямованості інтересів і потреб особистості, зорієнтовану на певний аспект соціальних цінностей”. Результати дослідження зарубіжних вчених щодо вивчення цінностей також довели, що в науковій літературі відсутнє загальноприйняте поняття „цінність”. Воно по-різному трактується вченими в залежності від завдань і напрямів досліджень. А.Маслоу вважав, що цінності є частиною потребово-мотиваційної сфери. В.Франкл в поняття «цінність» вкладав сенс життя. На

думку Е.Толмена цінність є привабливістю цільового об'єкта.

На даний момент існують різні підходи до визначення поняття професійних ціннісних орієнтацій. З.Павлютенкова визначила їх як вибірково стале ставлення особистості до різних сфер професійної діяльності, специфічних ознак професійної праці та характеристик професії. С.Клімов визначає професійні ціннісні орієнтації як систему настанов на ті чи інші професійні цінності, що проявляються в ставленні особистості до професійної діяльності і сприяють вибору професії.

Раніше ідеальний образ професіонала був пов'язаний із образом конкретних людей та їхніми професійними біографіями, певними професійними цінностями. Сьогодні можна спостерігати, що в певній мірі ідеальний образ професіонала змінився на ідеальний образ життя (американський, європейський, новий український). Невизначені ціннісні уявлення про саму професію змінюють орієнтири на вибір бажаного образу життя за допомогою професії. Таким чином, професія вже виступає як засіб для досягнення цього образу життя, а не як значна частина самого життя. Тому матеріальні цінності, як вважається, починають занадто радикально виштовхувати творчі потреби в процесі професійного самовизначення. Проте, необхідно враховувати, що зміст трудової діяльності буде визначати ставлення особистості до праці і буде впливати на задоволення своєю професійною долею. Американські вчені довели, що влучно обрана професія підвищує самоповагу та позитивне уявлення особистості про себе та посилює задоволення життям. [4, 231-233]

Чинником професійного розвитку є внутрішня диспозиція особистості: її активність, потреба в самореалізації. Об'єктом професійного розвитку та формою реалізації творчого потенціалу особистості в професійній діяльності виступають такі інтегральні характеристики особистості, як професійна спрямованість, професійна компетентність та емоційна непохитність. Отже, професійна спрямованість, за думкою Л.Мітіної, є система емоційно-ціннісних відносин, які визначають ієрархічну структуру домінуючих мотивів особистості, що в свою чергу спонукають особистість до їх реалізації у професійній діяльності.[5] При цьому фундаментальною умовою розвитку професійної спрямованості особистості є усвідомлення нею необхідності перетворення свого внутрішнього світу та пошук нових можливостей до самореалізації у професійній сфері, тобто у підвищенні рівня професійного самоусвідомлення. Послідовно, впродовж всього життя у особистості формується певне ставлення до різних сфер праці, уявлення про професії, про свої можливості та виділяються переваги до тих чи інших професій, формується професійне самоусвідомлення, формуються професійні наміри, ціннісні орієнтації, які утворюють основний компонент структури професійного самовизначення особистості. Е.Ф.Зеєр розглядає професійне самовизначення в контексті психології професій.[3] Основні моменти процесу професійного самовизначення за Е.Ф.Зеєром: 1. Вибіркове ставлення особистості до світу професій. 2. Здійснення вибору з урахуванням індивідуальних особливостей лю-

дини, вимог професії та ринку праці. 3. Постійна рефлексія свого професійного існування та самоствердження в професії. 4. Сприйняття професійного самовизначення як акт самореалізації та самоактуалізації, що означає здатність особистості мобілізувати власну мотивацію, когнітивні ресурси та активну поведінку для контролю ситуації з метою досягнення обраної мети. Зазначенні вище компоненти і складають на думку вченого структуру орієнтації суб'єкта до безпосередньо значущих для нього змістових сфер довкілля, через ставлення до якої він усвідомлює, стверджує себе, своє „Я”. В результаті ця сфера стає простором його суспільно-ціннісної життєдіяльності. Професійна діяльність є головною сферою цього довкілля, яка визначає зміст існування особистості.

Як зазначалося вище, компонентом професійної спрямованості особистості виступають професійні ціннісні орієнтації суб'єкта. Ціннісні орієнтації формуються в процесі соціального розвитку особистості, її участі в професійній діяльності. В.Осовський розглядав професійні орієнтації як професійне настановлення на той чи інший вид професійної діяльності, що включає три основні компоненти: когнітивний, емотивний, поведінковий.[6, 12-16] Втім ця установка функціонує як цілісність, але кожний з її компонентів може домінувати або компенсувати наповненість іншого компонента в загальній структурі, додаючи їй особливого забарвлення. Недостатня інформація щодо характеристик професій, відсутність професіограм та індивідуальної психолого- професійної діагностики та відсутність особистого досвіду призводить до орієнтації на професію на основі її престижності (емоційного компонента). Формування професії відбувається з різних джерел (сім'я, друзі, засоби масової інформації). Такі орієнтації при недостатній розвиненості когнітивного компоненту та при однакової розвиненості інших і стає вирішальним чинником вибору майбутньої професії. В залежності від сили емоцій таке ставлення може по-різному впливати на поведінку молодої людини. Так, сильні емоції активізують, а слабкі або негативні гальмують та блокують поведінкову готовність. Значущість (цінність) об'єкта орієнтації проявляється по-різному. В емоційно-ціннісному ставленні воно є проявом оцінки, а в ширшому аспекті – втілюється в мотиви, що безпосередньо стимулюють до дії. У цьому випадку цей компонент орієнтації представляє комплекс мотивів та оцінок. Оцінки і мотиви складають зміст емоційно-ціннісного ставлення та дозволяють розпізнати такі особливості орієнтацій, які не фіксуються іншими компонентами. Так, з'ясувавши мотиваційно-оцінювальні складові орієнтацій на професію, можна зрозуміти що вони різні. В одному випадку молода людина буде високо цінити творчий потенціал професії, а в іншому високу заробітну плату. Розбіжності можуть проявлятися як в повноті рефлексії мотивів вибору характеристик професійної діяльності і також в ієрархії самих мотивів. Це свідчить що аналіз мотиваційно- оцінювального комплексу є необхідним для розуміння даної професійної орієнтації.[1, 124]

Оцінки і мотиви відображають ті якості об'єкта які є привабливими для

суб'єкта і як вони їм оцінюються, в той же час розкривають підстави для оцінки і мотивації. Уявимо процес формування професійної установи в цілому: необхідною передумовою цього процесу виступають умови вибору і ціннісні орієнтації у формі стійкої спрямованості на цілі діяльності – когнітивне визначення ситуації. На цьому етапі молода людина з'ясовує яке відношення до цілей мають елементи ситуації, яка їх роль в реалізації цілі, який вплив вони мають на процес вибору. Це складає когнітивний компонент установи. Оскільки в ситуації існує альтернативи виникає проблема вибору. Вона вирішується в процесі оцінювання на етапі формування емоційного ставлення до тих чи інших елементів ситуації. Остання розглядається з боку їх особистої значущості для суб'єкта через призму його цілей. Оцінка проявляється у формі емоційної забарвленості ціннісного ставлення до об'єкта. На її підставі формуються мотиви, які безпосередньо зумовлюють стан готовності до вибору (поведінковий компонент).

Робоча гіпотеза. Приступаючи до емпіричного дослідження, нами було зроблено припущення, що студенти (майбутні правоохоронці), визначаючи ієрархію власних ціннісних орієнтацій при виборі свого професійного майбутнього, віддають пріоритет матеріальним та статусним факторам, а діючи працівники в процесі реконструкції власних ціннісних прагнень при виборі професії правоохоронця відзначають, що робили акцент на цінностях, пов'язаних з самореалізацією, саморозвитком, морально-етичними мотивами. В процесі збору емпіричного матеріалу було використано методичку опитування респондентів. В березні 2017 року було опитано 27 студентів першого курсу Криворізького факультету ДДУВС, які нещодавно повернулись з ознайомчої практики що в переважній більшості проходила на базі районних підрозділів Національної поліції України в м. Кривому Розі. В ході анкетування студентам було запропоновано дати відповідь на запитання «Як Ви розглядаєте для себе особисто в майбутньому можливість служби в лавах Національної поліції України?» 58% опитаних вважають таку перспективу для себе як цілком ймовірну.

Респондентам було представлено набір можливих мотивів вступу на службу в органи МВС і запропоновано встановити власні пріоритети стосовно наведених мотивів шляхом надання рангу за значимістю. Аналіз відповідей показав, що найвищий ранг опитані студенти надають ідеї «втілення справедливості», друге-третє місце поділяють «самореалізація» і «боротьба проти зла». Їм поступились «матеріальна забезпеченість», «престиж», «можливість зробити кар'єру», що суперечило нашому попередньому припущенню. Приступаючи до обробки одержаних даних, ми розділили запропоновані мотиви на 2 групи, включивши до першої зовнішні, матеріальні та статусні фактори (престиж, матеріальне забезпечення, доступ до влади, можливість зробити кар'єру, соціальні гарантії, стабільність), а до другої – внутрішні, пов'язані з саморозвитком та морально – етичними мотивами (самореалізація, втілення справедливості, ризик, азарт, романтизм, боротьба проти зла).

Порівняння усереднених результатів було на користь мотивів, включених до другої групи. (5,1 проти 6,6)

В той же час було опитано методом анкетування 29 слідчих, що проходили підвищення кваліфікації на базі Криворізького факультету ДДУВС, середній стаж роботи в органах МВС яких складав 12 років. Використовуючи метод ретроспективної реконструкції, їм було представлено, зокрема, той самий що і студентам набір можливих мотивів вибору молодою людиною подальшої служби в органах внутрішніх справ і запропоновано, згадавши свої власні мотиви професійного вибору, визначити пріоритети серед наведених мотивів. Співробітники органів МВС серед найбільш значимих мотивів власного вибору називають «стабільність», «втілення справедливості», «боротьбу проти зла». Співставлення за зразком аналізу результатів опитування студентів показників усередненого визначення рангів у групах мотивів вибору діючих працівників також вказало на перевагу мотивів внутрішнього характеру, пов'язаних з саморозвитком та морально-етичного спрямування над зовнішніми, матеріального та статусного плану. (4,3 проти 5,2). При порівнянні з результатами опитування студентів помітна відмінність у різниці між усередненими результатами рангів першої і другої груп мотивів (у студентів вона більша).

Висновки і можливості практичного застосування: Таким чином, запропонована нами робоча гіпотеза підтвердилася тільки частково: на відміну від наших очікувань, студенти надали перевагу не матеріально – статусним мотивам, а групі мотивів, що характеризують саморозвиток, самореалізацію та морально – етичні прагнення. Разом з тим, припущення щодо реконструкції характеру своїх мотивів професійного вибору діючими співробітниками органів МВС в цілому підтвердилось. Як і очікувалось, вони вказали, що робили свій вибір віддаючи перевагу, як і студенти, внутрішнім мотивам (ті, що належать до 2-ої групи)

Враховуючі складність дослідження самої аксіологічної проблематики, суб'єктивізм респондентів в оцінюванні персональних мотивів та прагнень, обмеженість емпіричної бази, ми, разом з тим, вважаємо за можливе розглянути дане дослідження як пілотне в рамках більш масштабного наукового пошуку, а в поєднанні з застосуванням інших методів дослідження – таких, як інтерв'ю та вирішення тестових завдань – така робота може знайти практичне застосування для розробки та вдосконалення методики професійного відбору, зокрема, при вступі на службу в органи МВС.

Підводячи підсумок можна зазначити, що в процесі професійного розвитку особистості проблема професійного самовизначення є суттєвою і актуальною в контексті сучасної теорії цінностей. Не зважаючи на те, що увага науковців до проблемного поля професійного вибору значно підвищилась, проблема професійного пошуку, саморозвитку і самоактуалізації особистості в молодому віці в концепції нових тенденцій є мало дослідженою. Ціннісні орієнтації як змістовний компонент професійного самовизначення є центральною регулюючою функцією самопізнання (пізнання своїх цілей бажань та

дій) та зумовлюють прагнення до їх досягнення. На нашу думку, фундаментом для розвитку та формування професійних ціннісних орієнтацій є стрижневі провідні особисті цінності. На етапі первинного вибору професії починають формуватися професійні цінності, що визначаються особистістю як найбільш значущі. Цінності структурують ядро в професійній діяльності і внутрішньому світі людини. В процесі професійного розвитку цінності перевіряються, доповнюються, набувають дедалі особистісного значення, а сама особистість ідентифікує себе як представника цієї професії.

1. Асеев В. Мотивация поведения и формирования личности. - М.: Наука, 1976. -263 с.
2. Бех І. Виховання особистості. –К.: Либідь, 2003. -372с.
3. Зеер Е. Психология профессий. –М.: Ком+, 2004. -243с.
4. Кон И. Социология личности. –М.: ЭКСМО, 2013.-412с.
5. Митина Л. Психологическое сопровождение выбора в профессий. –М.: Принт-М,2003. -175с.
6. Оссовский В. Формирование трудовых ориентаций молодежи. –К.: Вища школа, 1985. -137с.

Kupriyanova D.S.,
Student on the Faculty of Law
in The National University of Opole,
Opole, Poland

CHARLES FOURIER AND THE THEORY OF THE SOCIALISM. UTOPIA OR A RATIONAL DOCTRINA ABOUT STATE-PROTECTOR OF CITIZENS?

XVIII - XIX century in France was an incredible moment of prosperity of the utopia's socialism' theory. Relatively to this theory there were more critics, that blamed a doctrine because of her inaccessibility, foolishness, illogicality, impossibility for realization and in the lack of rationality in general. And there were only three philosophers, who decided to fight for this theory: Robert Owen, Henri Claude de Saint-Simon and Charles Fourier. They had not just believed in their own doctrine, they stood out even in the moment, when the most ardent marksists declared them as mad dreamers; by announcing themselves at the same time as creators of the scientific socialism of the new generation. Preachers of the newest stream of the socialism were persecuted, but even despite of the fear, they did not want to give up, and because of it, finally they were right, as it was historically confirmed. Soon the enlisted by support of the main object of their reforms - proletariat. According to this fact, it could be definitely asked a logical answer: if this reform got a support of her main objects, is it really such irrational and impossible for realization? Is it utopia consequently? That is why, we are going to propose for discussion a scientific doctrine of one of the most famous precursors of the utopia socialism - Charles Fourier. In addition, we would like to

disclose an influence of his doctrine for the modern reality of developed countries around the world.

XIX century, under the prism of the Fourier' theory could be described as a reincarnation of the England in XVI century, namely, a splendid epoch of Tomas More and his incredible scientific treatise about Utopia, the island which is not existed. This treatise kept a couple of mysteries about anti-monarchism those times, when the creator of such magnificent theory was a famous first adviser of one of the most greatest absolute monarchs in the whole world's history - king Henry the VIII. Such situation we could notice also in France in the epoch of Fourier. All efforts in honor to make a rule of the monarch more loyal relatively to ordinary people, could be not just advertised, it should be keep in highly secret. But, exactly in such conditions, once upon a time, a great philosopher created his first phalanstère. Phalanstère, which was ruled according to laws grounded on the equality and liberty; the place where, following a description of the Fourier, was impossible to feel yourself bored. It was such place, where everyone could find his or her own peace and do something, that this person personally likes. Everyone had enough rights as a citizen, to choose freely a profession, as well to improve level of the qualifications and knowledge. If we speak about people, who because of health problems or other objective circumstance did not have possibilities to work personally, the institution of the state could provide a constant financial and social support for everyone, who needs to ensure for disabled for example a decent standard of living.

Even the most disgusting work in the country, as well as e.g. cleaning of sewage should be done only by those people, who would feel a satisfaction because of making this work, namely, by children.

If we speak about relations in family or process of parenting id est, so here we could observe the whole personal freedom. Everyone had an enough civil competence to choose, if he wants to live in the monogamy marriage and to be loyal relatively to only one partner; or this person wants to live in concubinage and to be loyal to postulates of Free Love, as a background of disclosing his or her personal live position. Nobody, could be discriminated or oppressed because of it, while in the phalanstère the whole emphasis was culminated in the main idea of personal freedom in all her ways of declaring. If we speak, consequently, about children, so, the most important, could be a fact, that they were not a "property of their parents" from the very beginning, they were "a property of all citizens of the state". And, what is more, the whole state was responsible for education and moral development of personality of each child in the country. According to this fact, we could say, that it was a process of growing of honorable presenters of the new phalanstère's generation and, as a result, of the whole Fourier' utopia.

For the modern times, such thoughts about the state and the administrative regime, practically without the apparatus of the highest rule could be observed as something on the edge of madness. But, there are still not such a lot people, unfortunately, who can find out in these radical points of view a thin connection,

which leads to the development of doctrines of the state and law of the newest generation. And in such context we could say not only about anarchism and all types of this doctrine as anarchocapitalism, anarchocommunism or anarchocollectivism, according to the main postulate of resignation from the rule of the highest branch of the state's power. But, in addition, it was also a whole correlation of modern news into the social policy of all democratic and developed countries of Europe. Here we could disclosed a social support for people, who have not got a constant work place, or people on the edge of poverty; it is also a very important liberty in the sphere of choosing the education place and consequently a work place as a profession. It is also, what is more, an anxiety for the children' future and their comprehensive education by such methods, that were accessible at those times.

The socialism of the Fourier - is a postulate of the democratic state, which was created in the aim of protection of life and safety, as well as bonum commune of all citizens. The main correlate of things, that were protected and respected in the state were liberty, equality as well as such new postulates, that were also provided in the administrative policy of modern times, namely: solidarity and justice in the aim of the common welfare.

To sum up, we would like to say, that the utopia socialism - was not absolutely an impossible theory of the state built; it was oppositely a perspective, a way of prosperity, it was a new period for the idea of humanism and common justice; it was a state-protector of all citizens!

Кир'янова Вероніка Олегівна
Матвієнко Євгенія Ігорівна

курсанти факультету підготовки
фахівців для органів досудового
розслідування ДДУВС

Науковий керівник –
доцент кафедри філософії та політології,
к.філос.н., доц. **Підлісний М. М.**

ЗЛОЧИННІСТЬ СЕРЕД МОЛОДІ

Актуальність даної проблеми полягає в деформації особистості молоді в наш час, дана тема залишається неповністю дослідженою в багатьох аспектах: з боку її змісту, структурних особливостей, передумов на різних рівнях організації поведінки, внутрішньогрупової диференціації та вікового генезису.

У цілому надзвичайно гострою є проблема збільшення правопорушень серед неповнолітніх осіб та молоді. Безперечно, правопорушення тісно пов'язані з процесами деморалізації суспільства, бездомності, безробіття, зі стрімким розвитком наркоманії, токсикоманії, розпадом сім'ї, поширенням

інших соціально негативних явищ [1].

Так, за статистичними даними МВС, неповнолітні в 2014 – 2015 навчальному році скоїли на 26,8% злочинів більше, ніж у попередньому навчальному році. Найтривожніша ситуація в Донецькій, Запорізькій, Сумській областях та АР Крим.

Групових злочинів неповнолітні скоїли на 22,2% більше. Найгірша ситуація – у Донецькій, Одеській та Харківській областях. Загалом відсоток злочинів цього типу складає майже 40% від загальної кількості злочинів, скоєних підлітками в минулому навчальному році [2, с. 2].

Щоб зрозуміти й пояснити джерела та закономірності злочинності серед молоді, необхідно звернути увагу на її кількісні і якісні характеристики, які у кінцевому підсумку характеризують її.

Аналіз стану правопорушень серед молоді дає підстави вважати подолання криміногенної ситуації в підлітковому та молодіжному середовищі проблемою гострою та актуальною для суспільства. Одним з найважливіших напрямів виховної роботи з дітьми та молоддю є превентивне виховання та профілактична робота з подолання злочинності серед молоді.

Це дослідження є намаганням проаналізувати сформовану нині ситуацію з молодіжною злочинністю, а й зазирнути у можливе її майбутнє, а й організовану злочинність загалом.

Проблема криміногенного впливу на молодь у останнім часом неспроможна не турбувати українську громадськість. Покоління, яке звикли вважати дітьми, вже дітьми не назвеш - це молодь. Не скажеш, що настрої і життя сучасної молоді можуть дати суспільству сподіватися "світле" майбутнє [3].

Боротьба з молодіжною злочинністю, звичайно ж, не зводиться тільки до діяльності правоохоронних органів щодо виявлення, розкриття та розслідування злочинів, що складають це негативне соціальне явище. Вона багатогранна і повинна включати в себе цілий комплекс заходів, що запобігають криміналізацію молоді. Причому, ці заходи не повинні зводитися тільки до заходів кримінально-правового впливу, а включати в себе дії, пов'язані з іншим сферам діяльності держави і суспільства [4, с. 56].

Отже, актуальність боротьби зі злочинністю залишається високою. Кількість протиправних дій, скоєних молодими людьми складає половину всіх злочинів у країні. Відсутність перспектив, вседозволеність, слабка участь державних органів влади у турботі про виховання підростаючого покоління, економічні негаразди, нівелювання значимості освіти у суспільстві, активний прояв і пропаганда кримінальної субкультури і є тими факторами, які прямо та побічно сприяють поширенню злочинності у суспільстві.

У даний час молодь – це одна з найбільш кримінально незахищених категорій населення. Злочинність серед молоді, так само є наслідком nereагування з боку громадськості та органів охорони права на їх правомірну поведінку.

Тому ситуація, що склалася як на території України, так і в окремих регіонах країни, в цілому вимагає від уряду, інститутів виховання та правоохорон-

них органів адекватного реагування для боротьби з молодіжною злочинністю.

Безумовно, сьогодні не доводиться розраховувати на універсальність цих заходів, проте зроблені в комплексі, вони, швидше за все, дадуть позитивний результат і допоможуть значно скоротити кількість молодих людей, залучених і що втягуються у злочинну діяльність.

1. Малков С. Д. Кримінологія: Підручник для вузів. 2-е изд., перероб. і доп. М.: ЗАТ «Юстицинформ», 2006.

2. Лист МОН №1/9-623 від 13.09.10 року «Щодо подолання злочинності серед неповнолітніх та організації профілактичної роботи».

3. Проблемы девиантного поведения молодежи. Под общ. ред. А.И. Числова, Н.В. Блажевича. – М., 2007.

4. Лелеков В.А., Кошелева Е.В. Влияние семьи на преступность несовершеннолетних // Социс. – 2006. - № 1. – С. 53-62.

Михайленко Світлана Валеріївна

Старова Тетяна Андріївна

курсанти факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування ДДУВС

Науковий керівник –

доцент кафедри філософії та політології,
к.філос.н., доц. **Підлісний М. М.**

КОМП'ЮТЕРНІ ІГРИ У ЖИТТІ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ

З кожним роком наш світ розвивається і не стоїть на місці. Оскільки ми живемо у столітті інформаційних технологій, тому ця галузь особливо зазнає постійних змін. Кожного дня комп'ютерні генії придумують нових роботів, нові моделі комп'ютерів, програми та звичайно ж комп'ютерні ігри.

Зараз, якщо ми вийдемо на вулицю не побачимо, як раніше, юрбу дітей, що грають у класики або схованки. Не всі навіть пам'ятають такі ігри. Для того щоб відволікти дитину та не стежити за нею, батьки просто вручають їм в руки мишку. Це не правильно, і це труїть суспільство. Постійне перебування у "віртуалі" шкодить розвитку дитини, у тому числі інтелектуальному та емоційному. Дитина втрачає інтерес до самостійного мислення, читання, ручної праці, стає пасивним споживачем інформації, як кажуть "рабом Інтернету".

Комп'ютер не дає дитині повноцінного спілкування з однолітками або повністю його замінює. Деяким дітям, що мають складнощі в спілкуванні з однолітками в реальному світі, комп'ютер дає можливість знайти у віртуальному світі співбесідника і навіть друга [2].

Що ж керує підлітками, коли вони міняють реальний світ на віртуаль-

ний? Як вважає Василенко Н.А., у психічному розвитку підлітка провідна роль належить встановленню системи соціальних взаємовідносин із оточуючими. Розвиток соціальної дорослості — це розвиток готовності дитини до життя в суспільстві дорослих як його повноправного члена. Соціальна незрілість дитини, її залежність від дорослих визначає становище соціальної нерівності у відносинах з дорослими, але можливість самореалізуватися в ігровому просторі, самостійно заробити гроші надає підліткові більшої впевненості в собі, почуття дорослості. Крім того, психіка дитини підліткового віку дуже сприятлива для нової інформації, яка міститься в правилах та змісті різноманітних ігор. Значну роль відіграє також підліткова «мода» на певні ігри. Необхідність бути визнаним у групі однолітків підштовхує підлітка до участі в ігровій діяльності. Таким чином, підлітковий вік є періодом, коли людина стає особливо сприятливою для формування комп'ютерної гемблінг-залежності.

У цілому, можемо дійти висновку, що сутність аддиктивної поведінки полягає у формуванні в людини прагнення відходження від реальності внаслідок зміни свого психічного стану. Відзначимо, що на відміну від наркоманії, тютюнопаління, алкоголізму, ігроманія належить до аддикції, яка не пов'язана з прийняттям якихось речовин, змінюючи психічний стан. Останнім часом проблема азартних ігор має велике значення у зв'язку з залученням до її сфери комп'ютерних засобів [1].

У суспільстві формується цілий клас людей-фанатів комп'ютерних ігор. Спілкування із цими людьми показує, що багатьом з них захоплення комп'ютером аж ніяк не йде на користь, а деякі серйозно потребують психологічної допомоги.

Більшість із них – люди з відомими психологічними проблемами: несформоване особисте життя, незадоволеність собою, і, як наслідок, втрата сенсу життя й нормальних людських цінностей. Єдиною цінністю для них є комп'ютер і все, що із цим зв'язане [3].

Щоб розпізнати у дитини початкову стадію комп'ютерної залежності та вчасно врятувати її від цієї хвороби ми пропонуємо ознаки, за допомогою яких можливо ідентифікувати в дитині "початкового геймера".

1. Якщо дитина їсть, п'є чай, робить уроки біля комп'ютера;
2. проводить хоча б одну ніч біля комп'ютера;
3. прогуляв школу через те, що не дограв в гру;
4. приходять додому й відразу сідає за комп'ютер;
5. забув поїсти, почистити зуби (за умови, якщо раніше такого не спостерігалось);
6. перебуває в поганому, роздратованому настрої, не може нічим зайнятися, якщо комп'ютер зламався;
7. конфліктує, загрожує, шантажує у відповідь на заборону сидіти за комп'ютером.

Ми вважаємо, що краще проводити більше часу разом, спілкуватися,

ходити на прогулянки, а вихідні дні повністю присвятити дитині так, щоб вона забула про свій "віртуальний" світ. Встановіть правило не сидіти перед сном за комп'ютером. Також, доброю порадою буде записати дитину на якусь секцію або гурток, головне щоб це подобалось їй, а не вам.

1. Василенко А.Н. Вплив комп'ютерних ігор на формування аддиктивної поведінки підлітка - Вісник ХДАК, вип. 30 - 2010 р. - С.5.
2. Інтернет ресурс: <http://www.bdut.org.ua/psycholoh/kompjuterna-zalezhnist/>.
3. Інтернет ресурс: <http://konf.koippo.kr.ua/blogs/index.php/blog2/title-76>.

Настич Тетяна Миколаївна
курсанти факультету підготовки
фахівців для органів досудового
розслідування ДДУВС

Науковий керівник –
доцент кафедри філософії та політології,
к.філос.н., доц. **Підлісний М. М.**

ЕМІГРАЦІЯ МОЛОДІ З УКРАЇНИ

Дана проблема є дуже актуальною та чи не найсерйознішою в країні у наш час. Люди шукають нового життя. Життя без проблем, без хвилювання за своє майбутнє життя і життя своїх дітей. Вони їдуть туди, куди очі бачать, але потім нерідко шкодують про вчинене, але повертатися назад зазвичай пізно.

Як показали соціологічні дослідження, люди емігрують через наступні фактори: кращі соціально-економічні умови для життя, працевлаштування та краща заробітна плата, яку б можна було витратити не тільки на оплату комунальних послуг та харчування, а й на власний відпочинок, оздоровлення, заради здобування престижної освіти, аби одержаний диплом приймали до уваги не лише в одній країні, а по всьому світі [1].

Люди хочуть працювати у великих містах, адже там більший рівень заробітної плати і можливість влаштуватися на роботу. Люди хочуть самореалізовуватися, а у селищах та маленьких містах це зробити дуже складно. Виїжджаючи за кордон перед людиною постає ще більше можливостей. Говорять, що головне потрібно мати «не пусту» голову та добре володіти іноземною мовою, і ти з часом зможеш працювати будь-де, головне прикладати для максимум зусиль. Найбільш схильні до еміграції українці у віці від 18 до 29 років [2].

Але, викликає занепокоєння той факт, що, молоді люди, що отримали вищу освіту за кошти бюджету України, які мають високі професійні навички, виїжджають працювати за кордон, причому реалізують знання по отриманій у нашій країні спеціальності.

Тобто держава оплачує студентам бюджетної форми навчання освіти, а вони з часом виїжджають за кордон та не приносять доходів у державну скарбницю, не сплачують податків. Нашій державі вкрай не вистачає високо кваліфікованих спеціалістів, які б змогли підняти рівень життя країни у всіх галузях.

Якщо користуватися послугами агентств, щоб виїхати за кордон, то це потребує багато коштів, щоб оплатити їх роботу. Але з іншого боку вони надають вам більше гарантій, ви не будете почувати себе покинутим у чужій країні, можливо, вони нададуть вам страховку та інші послуги для безпечної праці та проживання на чужині [3].

Отже, еміграція з України є чи не найсерйознішою державною проблемою. Соціологічні дослідження показують, що молодь емігрує зазвичай через такі причини: кращі соціально-економічні умови для життя, працевлаштування та краща заробітна плата, заради здобування престижнішої освіти. Але, на жаль, законодавча та виконавча влада не реагують на застереження науковців. На державному рівні не ухвалюються ефективні заходи, спрямовані на те, щоб українці не тільки не виїздили за кордон, а, навпаки, поверталися на батьківщину. Влада повинна робити все для того, щоб країна процвітала. Молодь не хотіла покидати державу, а іноземці навпаки хотіли жити в такій державі як наша. Нам потрібно брати досвід у країн сусідів, адже вони є більш розвиненими.

1. Бойко А.И. Брусникина С.Н. Статистическое изучение миграции населения. – М., 2010.
2. Ивахнюк И.В. Международная трудовая миграция. – М., 2009.
3. Реформування економіки України як фактор забезпечення сталого розвитку. Матеріали XI Всеукраїнської наукової студентської Інтернет-конференції, м. Чернівці, 31 березня 2017 р.

Плескачова Владислава Сергіївна
Пархоменко Анастасія Олегівна
курсанти факультету підготовки
фахівців для органів досудового
розслідування ДДУВС

Науковий керівник –
доцент кафедри філософії та політології,
к.філос.н., доц. **Підлісний М. М.**

ПРОБЛЕМИ ЕКСТРЕМІЗМУ У СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Жертвами діяльності екстремістських організацій в Україні все частіше ставали члени так званих видимих меншин. Переважно мігрантів з країн Африки, Азії, Близького Сходу та Кавказу, а також іноземні студенти та навіть

члени дипломатичних місій. Масштаби міграції в Україні часто перебільшують, проте виник «Рух проти нелегальної міграції», який відмітився організацією маршів під гаслами расистського, ксенофобського та інколи антисемітського змісту. Такі організації не мали офіційної реєстрації, проте деякі їхні акції (в Києві та Харкові) були заборонені, а громадський порядок під час їх проведення забезпечували поліцейські загони [1].

Людина стає особистістю в процесі соціалізації. Початкові стадії виховання він отримує в сім'ї. Так що основний заклад мислення відбувається саме в головній осередку суспільства. Однак, школа так само бере на себе виховну функцію. У школах соціальні педагоги повинні брати на себе відповідальність за моральне виховання своїх учнів.

Якщо розглянути соціальний портрет екстреміста серед молоді, то таких людей можна поділити на два типи:

- молодь, у яких ще не з'явилися екстремістські нахили;
- молодь, у яких вже сформувалося екстремістський світогляд.

У першому випадку, такі підлітки, які не мають протизаконного настрою, будуть добровільними для соціальної роботи. Завданням соціальної роботи з ними буде створення такого толерантного світогляду, в якому буде відсутній ідеї екстремістського початку.

А ось з підлітками, у яких вже сформувалося екстремістські погляди, буде вже складніше.

Екстремісти як клієнти соціальної роботи мають свій портрет. Так як ці люди не добровільно спрямовані до соціального працівника вони можуть проявляти агресивність і з ними важко налагодити взаємодію. Така молодь ще називається "важка". Вони не довірливі і можуть проявляти опір. В такому випадку треба діяти нестандартно і соціальному працівнику треба демонструвати свою корисність. Таким чином, метою соціальної роботи з такими агресивно налаштованими особами є організація роботи таким чином, щоб знизити небезпеку від непередбачуваної поведінки [2].

Ми пропонуємо розглянути наступні рекомендації щодо запобігання екстремізму, а саме слід впровадити неконфліктних методик вирішення проблемних питань. В Україні повинна сформуватися нова культура дискурсу, яка враховує потреби і цінності різних соціальних груп. Інститути громадянського суспільства повинні сприяти освітніми програмами з урахуванням світового досвіду використання конфліктів як умови подальшого конструктивного розвитку, а не ескалації насильства і агресії.

Найпоширенішою проблемою на сьогоднішній день є реабілітація та адаптація біженців та учасників бойових дій. Ми вважаємо, що необхідно знайти оптимальні моделі соціальної адаптації та реабілітації для таких осіб. Потрібно надати системну допомогу психологічного характеру, включити цих громадян в суспільне життя, надати вільну можливість висловлювати свої погляди, цінності, максимально полегшити період входження в соціальне життя на нових територіях. Як один з методів роботи можна застосовувати

культурно-мистецькі засоби для впливу на формування громадської думки через документальне та художнє кіно, соціальну рекламу, реалізацію арт-проектів. Потрібно знайти і забезпечити художніми засобами зв'язку між позитивними досягненнями в історії України і конструктивними шляхами вирішення проблем сучасності, використовувати енергію попередніх поколінь видатних українців для нових звершень і досягнень.

І остання, але швидше за все найголовніша, рекомендація це те, що слід здійснювати на постійній основі моніторинг проявів екстремізму для виявлення і профілактики загроз безпеки громадян. Дослідження екстремізму в Україні має врахувати міжнародний досвід з профілактики та реагування на прояви екстремізму. Узагальнення цього досвіду, напрацювань вітчизняних учених і експертів повинні сформувані розуміння динаміки показників екстремів, на основі чого будуть розроблені ефективні моделі реагування на прояви екстремізму в умовах сучасної світової тенденції прояву агресії та насильства. Інноваційні технології і наукові моделі індикації та класифікації екстремізму в усіх аспектах суспільного життя повинні неухильно враховуватися при прийнятті рішень інститутами влади [3].

1. Інтернет ресурс: http://gazeta.zn.ua/LAW/diskriminatsiya_problema_bez_perspektiv.html.

2. Інтернет ресурс: <http://kdm44.ru/pages/main/tkstremizm.html>.

3. Зубок Ю.Л., Чупров В.И. Молодежный экстремизм. Сущность, особенности, проявления // Социс. – 2008. - № 4. С. 31-41.

Проданов Ігор Володимирович
курсант факультету підготовки
фахівців для органів досудового
розслідування ДДУВС

Науковий керівник –
доцент кафедри філософії
та політології, к.психол.н., доц.

Шинкаренко І.О.

НОРМАТИВНА РЕГУЛЯЦІЯ ПОВЕДІНКИ ТА ЗАСВОЄННЯ ОСОБИСТІСТЮ СОЦІАЛЬНИХ НОРМ

Нормативна регуляція поведінки – регулювання поведінки суб'єкта з боку соціальних норм, прийнятих в суспільстві чи групі або ж засвоєних ним у ході життя [1].

Людина як особистість формується під впливом системи соціальних відносин, у яку вона включена. Особистість – носій свідомості з індивідуально-типовою структурою психологічних властивостей та якостей, що вибірко-

во ставиться до навколишньої дійсності та виконує визначені соціальні ролі. Поведінка особи в суспільстві визначається сукупністю соціальних норм.

Соціальну норму визначають як «правило, вимогу суспільства до особистості, у яких визначений більш-менш точно обсяг, характер, а також межі можливого і припустимого в її поведінці» (Є.М. Пеньков). Ці правила і вимоги можуть бути закріплені в письмових джерелах (законах, статутах, документах і т. ін.), відображені в політичній і художній літературі. Однак закріпленням у письмових джерелах існування соціальної норми не вичерпується. Більшість норм об'єктивуються, виражаються зовні і доводяться до спільноти людей через погляди і переконання, зразки поведінки, що повторюються з покоління в покоління (мораль, звичаї, традиції) та відтворюються досить регулярно й у масовому масштабі [2].

Сучасне розуміння соціалізації як процесу перетворення людини на особистість у результаті засвоєння нею суспільних норм та інтеграції в соціальні інститути дав Т. Парсонс. На його думку, виток процесу соціалізації особистості є набуття нею самосвідомості та свідомості. Наслідком соціалізації є структурування сфери свідомості особистості під інформаційним впливом інституційованого соціального середовища. Так, вчений писав, «що основний характер структури окремої особистості склався у процесі соціалізації на основі структури систем соціальних об'єктів, з якими вона мала зв'язок протягом свого життя, включаючи, звичайно, культурні цінності й норми, інституційовані в цих системах». Схожої позиції дотримуються представники біхевіоризму Б. Скіннер та Дж. Доллард, які вважали, що становлення особистості відбувається у процесі вивчення людиною соціальних норм. Ч. Кулі та Дж. Мід вважали, що одним із механізмів соціалізації є модель «міжособового спілкування», згідно з якою індивід, дивлячись на себе очима інших людей, засвоює в результаті безлічі інтеракцій правила співжиття. Ж. Піажета, Л. Колберг запропонували «когнітивну» модель соціалізації, що зводиться до розвитку свідомості й самосвідомості дитини у процесі оволодіння образним та абстрактним мисленням. Соціалізація полягає у створенні у свідомості зразків когнітивних схем, які індивід адаптує до нового досвіду за допомогою механізму «рівноваги». А. Маслоу та К. Роджерс розглядають прагнення індивіда до самоактуалізації як рушійну силу соціалізації. Ф. Боаста, В. Малиновський вважали, що суть соціалізації у передаванні культурної спадщини. Згідно з теорією психоаналізу З. Фрейда, соціалізація полягає у приборканні вроджених інстинктів, виявлення яких суперечить цивілізованому способу життя, шляхом інтеріоризації соціальних регламентів. За еволюційною теорією Е. Еріксона, процес соціалізації – це подолання індивідом критичних ситуацій на життєвому шляху. У концепції М. Лукашевича поєднанні поняття соціалізації та соціальної адаптації. На його думку, соціалізація людини відбувається в результаті взаємодії з навколишнім середовищем протягом життя шляхом адаптацій, що змінюють одна одну в кожній сфері життєдіяльності. Тому соціалізація має дві цілі: сприяти взаємодії лю-

дей через виконання ними різних соціальних ролей, та забезпечувати збереження суспільства передачею новим членам відповідних переконань та зразків поведінки [3].

На жаль, багатоманітність життєвих ситуацій не можна передбачити, тому паралельно з виникненням регуляторів поведінки людини виникають і відхилення від установлених норм. Вже серед перших відомих людству наукових праць зустрічаються дослідження причин девіантної поведінки. Тривалий час, починаючи зі стародавніх часів, видатні мислителі ототожнювали поняття суспільство та держава. Ця гносеологічна помилка призвела до певних суперечностей при розгляді проблеми девіації. Вчені сперечалися, в основному, яка саме система краще врегульовує суспільні (державні) відносини. Завжди в цих суперечках однією із систем називали санкціоновану державою нормативну систему права, а серед альтернативних різні автори виділяли системи моралі, традицій, релігії та інші. Зокрема, Платон у праці «Держава» стверджував, що основною регулюючою системою суспільства мають виступати традиції. Конфуцій же вважав, що таким регулятором має бути мораль.

Девіантна поведінка (відхильна поведінка) – поведінка індивіда або групи, яка не відповідає загальноприйнятим нормам, внаслідок чого відбувається порушення цих норм.

Проблема девіантної поведінки та її корекції завжди була важливою у педагогіці, психології, кримінології, але останнім часом вона набуває масового характеру. У період різких переломів у суспільстві часто порушується єдність буття і свідомості, виникає невідповідність взаємодії суб'єктів і соціальних інститутів, неадекватність соціальної політики і моралі. Розмитість норм, ослаблення соціальної регуляції спотворює духовні і культурні підвалини для такої поведінки. Відбувається розрив між прагненням до швидкого зростання матеріального добробуту і відсутністю важелів саморегуляції, заснованих на високій культурі, духовності [4].

Проблему девіантної поведінки аналізували такі науковці як І. Єрмаков, Л. Сохань, М. Рижков, Є. Павлютенков, В. Крижко, Т. Титаренко та ін.

На індивідуальному рівні процес формування системи цінностей відбувається під час соціалізації. Більшість авторів визначають соціалізацію як процес накопичення знань, формування системи цінностей та засвоєння норм поведінки. Процес соціалізації сьогодні нашою хується на ряд об'єктивних проблем. Передача та засвоєння культурної спадщини тим складніша, чим масштабніша діяльність суспільства, чим більше накопичено духовних цінностей [5].

За умов сучасної докорінної зміни соціальних відносин одне покоління зазнає зміни вимог, які висуває життя до особистості. Це робить процес соціалізації складнішим та тривалішим. Більшість авторів вважають, що процес соціалізації продовжується все життя, але підкреслюють значення найактивніших етапів: дитинства, отрочтва, юнацтва.

У будь-якому віці людина може бути об'єктом виховного впливу, проте не в кожному віковий період є можливість формувати бажані риси характеру. Існують різні періоди, сприятливі для розвитку та закріплення певних якостей, ціннісних установок та рис характеру. Ще у 30-ті роки Л. С. Виготський звертав увагу на необхідність вивчення сенситивних (критичних або чуттєвих) періодів установлення оптимальних строків для навчання та виховання. Суть питання полягає в тому, що більшість рис характеру, які вже сформувалися, в подальшому рідко змінюються. Тому для формування певних рис та якостей характеру необхідно враховувати найбільш сприятливі для їх виховання періоди життя людини [6].

Отже, соціальні норми – невід'ємний елемент суспільного управління, засіб орієнтації поведінки особистості (соціальної групи) у конкретних соціальних умовах і, водночас, засіб контролю з боку суспільства за їх поведінкою. За допомогою соціальних норм здійснюється нормативна регуляція поведінки окремої людини чи соціальної групи (колективу). Нормами, що відображають інтереси соціальних груп, задаються (пропонуються, дозволяються, забороняються) визначені форми поведінки, характер відносин, мета і засоби її досягнення. Звідси випливає, що соціальні норми історично мінливі й у них виявляються всі протиріччя суспільства.

Соціальні норми – продукт пізнання і переробки у свідомості людей інформації про минуле і теперішнє, про найбільш раціональні форми поведінки і діяльності, що виправдали себе на практиці і ведуть найкоротшим шляхом до корисного результату. «Виступаючи як потужні засоби соціальної регуляції поведінки, соціальні норми є «мостом», що пов'язує воєдино всі прояви особистості людини, її поведінки з найважливішими інститутами сучасного суспільства, його структурою, його вимогами» (М.І. Бобнева).

1. Головін С.Ю. Словник практичного психолога. – М.: АСТ, Харвест. – 1998.
2. Захарченко М. В., Погорілий О. І. Історія соціології від античності до початку ХХ ст. – К.: Либідь. – 1991.
3. Соціалізація особистості. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://megalib.com.ua/content/4310_143_Socializaciya_osobistosti.html
4. Інформація із Вільної енциклопедії [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/Девіантна_поведінка
5. Поведінка суспільства та її нормативні регулятори. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://osvita.ua/vnz/reports/sociology/30102/>
6. Выготский Л. С. Педагогическая психология. – М.: Педагогика-Пресс. – 1996.

Савела Єлизавета Андріївна
Бойко Ольга Василівна

курсанти факультету підготовки
фахівців для органів досудового
розслідування ДДУВС

Науковий керівник –
доцент кафедри філософії та політології,
к.філос.н., доц. **Підлісний М. М.**

НАРКОМАНІЯ В МОЛОДІЖНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Явище наркоманії відоме людству вже багато тисячоліть. Як свідчать різні історичні документи і факти, беззаспокійливі та снодійні властивості наркотичних речовин використовувалися спочатку в медичних цілях («папірус Еберса» (приблизно 1500 р. до н.е.), в якому було зібрано майже 700 рецептів, багато з котрих ґрунтувалися на опіумі). Але з часом їх обіг вийшов за межі медичного призначення. Ці речовини почали вживати для отримання специфічних відчуттів на рівні біологічних і психотропних ефектів, а також для відновлення порушеного психічного і фізичного стану. Ейфорія після прийому наркотика запам'ятовується тими ділянками мозку, які відповідають за задоволення, і примушує людину постійно поновлювати його вміст в організмі. Настає звикання і непереборний потяг до цих речовин. Такі наслідки вживання лежать в основі значення терміна «наркоманія»: в перекладі з грецької – це хворобливий потяг, пристрасть до вживання наркотиків, що призводять до тяжких порушень фізичних і психічних функцій [1].

Статистичні дані наводять жах. За даними міністерства охорони здоров'я, під час отриманим дослідження чисельності груп підвищеного Ризику зараження ВІЛ, тільки одних Кількість наркоманів, що вживають ін'єкційні препарати, слід оцінювати приблизно в 425 тис. людина (близько 1,3% населення у віці 15-64 років), згідно з останніми даними дослідження, проведеного інститутом Горшеніна, з проблемою наркоманії безпосередньо стикається кожна десята сім'я в Україні.

- Наркоманія в Україні стала епідемією.
- 107 тис. наркоманів зареєстровано по лінії МВС;
- 95% - це молодь у віці 15 - 30 років;
- 97% наркоманів вперше спробували наркотики у віці з 12 до 19 років;
- Більше половини засуджених – наркомани;
- Кожен 5-й наркоман – жінка;
- 9 з 10 повій – наркоманки;
- Щорічно в Україні близько 150 тис. молодих людей стають нарко-

манами;

- У середньому тривалість життя ін'єкційного наркомана 5 - 6 років;
- Щорічно держава зазнає збитків від незаконного обігу наркотиків на суму понад 3 млрд. \$;
- Близь 120 тис. людей щорічно гинуть від наркоманії і її наслідків (329 осіб на добу);
- Тільки 2% наркоманів виживають, 98% - гинуть в основному не досягнувши 30-річного віку;
- Україна займає I-е місце в Східній Європі за темпами росту ВІЧ-інфекції;
- 50 тис. офіційно зареєстровано інфікованих ВІЛ, але за даними ВО-ОЗ – в 10 разів більше, тобто – 500 тис. людей;
- Від загальної кількості ВІЛ-інфікованих, наркомани складають 88% [4].

Крім здоров'я, наркозалежні втрачають рідних, близьких, роботу, навчання і все інше, що в звичайному житті для них було важливе і цінне.

Для дослідження розповсюдження наркоманії серед молоді, було проведено соціальне опитування, результати якого здивували. В опитування приймали 30 осіб (10 жінок, 20 чоловіків) в віці від 15 до 23 років.

У результаті даного опитування були встановлені причини першого вживання наркотиків:

вплив компанії - 37%;

бажання поспробувати - 27%;

спроба зняти стрес - 10%;

і серед 7% респондентів з'ясувалось, що причиною було просто здаватися дорослим та бажання відчувати нових відчуттів.

Також було встановлено, що 53% осіб в віці від 15 до 23 років вживають вперше наркотичні засоби [2].

На нашу думку, 53% це вже є достатнім щоб бити тривогу. Наркоманія в Україні розширюється через розповсюджувачів, а точки з продажу наркотиків плодяться як гриби після дощу. Наркоманія в Україні тепер під контролем. Тони не знищеної макової соломки розтіклись по країні в точки продажу ширки, що перебувають під контролем перевертнів у погонах, і почала збільшувати наркоманію в Україні [5].

Наркоманія в Україні змусила українців боротись за своє майбутнє. Трамадолна наркоманія в Україні тривала роки й роки. Лише під тиском численних акцій громадських організацій трамадол було офіційно визнано наркотиком. Квоти виробництва було зменшено, але тони трамадолу не знищено. Мабуть, наркоманія в Україні вигідна комусь. Поки наркоманія в Україні просто спрямувала свою увагу на інші наркотики. І тут постає питання кому ж вигідна смерть прогресуючої молоді?

Все дуже просто, іноземні фармзаводи дуже прагнуть продавати наркотики українцям у немедичних цілях під будь-яким приводом. Їм не вигідно,

щоб наркоманія в Україні припиняла своє існування. Наприклад, під приводом «замісної терапії». Суть цього буцімто «лікування» полягає в тому, що нелегальні наркотики заміщують легальним синтетичним наркотиком — метадоном, який набагато токсичніший за героїн, і «злізти» з метадону набагато складніше через значно сильнішу ломку. «Плюси» метадонової програми лише в збагаченні фармкорпорацій коштом грошей з державного бюджету, а наркоманія в Україні розростеться коштом метадону від «пацієнтів» і лікарів. За гроші платників податків наркоману гарантують недовге життя під синтетичним кайфом. У такий спосіб українці, самі того не відаючи, сприяють тому, щоб наркоманія в Україні продовжила своє існування. У Латвії, з впровадженням метадонової програми, рівень наркоманії виріс у вісім разів.

Наркоманія в Україні поки не схожа з ситуацією в США, де шкільні психіатри масово прописують дітям ріталін, що за силою впливу не поступається кокаїну, й інші психотропні речовини, що мають жахливі побічні наслідки [3].

Як зазначає Мінка П.Я., будь-яку хворобу легше попередити, ніж потім лікувати. Тому на перший план треба вивести профілактику наркоманії, тобто докласти максимум зусиль, щоб скоротити так звану первинну наркоманію – залучення до цієї пагубної звички нових людей. [1, с. 32].

Велику увагу треба приділяти психосоціальній реабілітації колишніх наркоманів та їх адаптації в суспільстві. А для цього треба відкривати кабінети, де наркозалежні матимуть змогу отримати медичну, психологічну, соціальну та юридичну допомогу. З наркоманією треба боротися цивілізованими методами, а не середньовічними, бо переслідування наркозалежних, обмеження їх людських прав, застосування репресивних методів з боку держави посилюють криміналізацію суспільства, відкривають зелене світло наркоманії.

Ми погоджуємося із всіма твердженнями і тому вважаємо, що профілактична стратегія повинна стати основним напрямком боротьби із цим соціальним лихом, зокрема, валеологічне виховання підлітків та молоді в закладах освіти, використання ЗМІ в інтересах пропаганди здорового способу життя, застосування засобів інформаційного впливу, адаптованих до молодіжної аудиторії, під час проведення заходів в закладах культури і дозвілля тощо.

1. Мінка П.Я. Наркоманія як соціальна проблема, її складові та шляхи вирішення в Україні - м. Дніпро - 2008 р.

2. Інтернет ресурс: <http://osvita.ua/vnz/reports/sociology/12461/>.

3. Інтернет ресурс: http://narconon.kiev.ua/narcukr_uk.

4. Інтернет ресурс: <http://www.narcoticam.net.ua/ru/статистика-в-Украине>.

5. Козлова В.М. Профілактика наркоманії серед молоді : актуальність проблеми та управлінські шляхи її вирішення - м. Дніпро - 2013 р. - інтернет ресурс: http://www.nbu.gov.ua/old_jrn/Soc_Gum/Grani/2013_1/31.pdf.

Сапоговська Ірина Олегівна

студентка юридичного факультету ДДУВС

Науковий керівник –

професор кафедри

соціально-гуманітарних дисциплін,

д.філос.н. **Марченко О.В.**

ФІЛОСОФІЯ ПРАВА ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ СВІТОГЛЯДУ ЮРИСТА

На всіх етапах свого існування людина намагалася зрозуміти саму себе, дослідити світ у якому вона живе, людей навколо себе. Багато філософів минулих століть об'єктом свого дослідження виокремлювали природу людини. Сократ в своїх міркування порівнював людину з космосом, як щось неосяжне. Український філософ Григорій Сковорода, дотримувався принципу «Пізнай себе», досліджував людину через її душу, любов і віру. Не є винятком пізнання людства і сутності права, правовідносин, які виникають між особами, норм і правил поведінки у суспільстві. Саме ці проблеми і є об'єктом дослідження філософії права, вивчення сутності права.

Філософія як уявлення про світ і про людину у цьому світі, про те, що є цінним і важливим, а що другорядним, про сенс нашого життя, про те, як слід жити і діяти в конкретних ситуаціях, є необхідним інструментом для життєдіяльності людини [1, с.13]. Філософія на сучасному етапі вивчається в різних за спрямуванням ВНЗ, що допомагає особі більше зрозуміти світ, збудувати раціональне мислення, зрозуміти взагалі суть існування людини. Не є винятком і вивчення цієї дисципліни юристами. Якщо подивитися на історію філософського пізнання, а саме звернути увагу на дослідників тих часів, багато серед філософів були і юристи, такі як Гуго Гроцій, Марк Туллій Цицерон та ін.

Філософсько-правова проблематика привертала до себе увагу мислителів ще давнього світу. Геракліт, Демокріт, Фулідід і Гіппій, Антіфонт і Алкадімант, Епікур та багато інших неодноразово звертались до проблем свободи, права, закону [5, с.184-185]. Варто погодитися з твердженням Ю.С. Шемчушенка про те, що філософське осмислення права покликане реалізувати здобутки філософської думки, які пов'язують право за такими цінностями, як свобода, справедливість, рівність. Філософське та правознавче розуміння права сприяють більш точному визначенню парадигм, принципів, моделей, змісту, та обсягу наукового поняття права в його цілісності й водночас ефективності впливу права на людину та її розвиток. Філософія права визначається світоглядним, концептуально-методологічним фундаментом правознавства [6, с.27].

Що стосується саме впливу філософії права на світогляд юриста, можна зазначити багато чинників. Найбільш значимим є те, що філософія права має на меті висвітлити сутність права, дозволити юристу поглянути на право не з боку норм, правил, а зрозуміти походження, особливість та індивідуальність з філософської точки зору. Це допоможе правознавцю в майбутній практичній діяльності вільно оперувати правом, застосовувати в конкретній ситуації, змінити особливість мислення. Відомий британський філософ права Г. Харріса, вважає, що філософія права «... не є частиною підготовки юриста як юриста, її існування, я думаю, пов'язане з більш важливим завданням - підготовки юриста як громадянина і громадянина як критика права» [1, с.15]. Це дозволяє виокремити ще один чинник впливу, філософія права як навчальна дисципліна, допомагає виховати в юриста не просто правозастосовника права, а й критика права, вміння тверезо дивитися на сучасні правові норми.

Хоча філософія права не ставить за мету розв'язувати конкретні проблеми правознавства, а тільки допомагає досліднику-юристу чіткіше усвідомити власну позицію, впорядкувати знання, по-новому подивитися на свій предмет у світлі більш широкого підходу, проте всі центральні, фундаментальні проблеми правознавства знаходять своє розв'язання чи, принаймні, їх обґрунтування саме на філософському рівні [3, с.11].

Філософія права є фактично єдиною навчальною дисципліною з тих, що викладається юристам, яка може допомогти майбутнім фахівцям у розвитку критичного і абстрактного мислення, рефлексивних здібностей, навичок філософсько – правового осмислення процесів, які відбуваються в суспільстві [1, с. 13-14].

Вивчення курсу філософії права дасть змогу студенту чи магістранту зрозуміти суть природного права, його джерело, зв'язок із світоглядним, теоретичним і практичним рівнем цивілізації і життям окремої людини, синтезувати отримані знання з правознавства і піднятися на вищій щабель розуміння специфіки свого фаху та своєї ролі в суспільстві як юриста. Без філософії права юрист залишився б лише законознавцем, і дана ж наука допомагає йому стати правознавцем у широкому розумінні цього слова, сприяє "привласненню" віковичних правових цінностей, допомагає в оволодінні методологією пізнання права та в проникненні в глибинний смисл державних і правових явищ [2, с.19-20].

Таким чином, з вищезазначеного можна зробити висновок, що філософія права сягає свого розвитку ще з глибини минулого. Для того, щоб виникла така дисципліна, як філософія права, мислителями і юристами проведено значну дослідницьку роботу і обґрунтовано концепції щодо ідеї, сутності права та значення його для суспільства. багатьма науковцями, філософами, юристами. Філософія права є не тільки наукою яка вивчає філософські вчення, вона має ще й педагогічний чинник впливу на майбутніх юристів. По – перше, філософія права допомагає розширити світогляд на сутність права; по-друге, дозволяє виявити цінність свого фаху; по-третє сприяє формуван-

ню навичок критичного та абстрактного мислення самого юриста, розвиває в ньому критика права.

1. Марченко О.В. Філософія права: навч. посібник / Марченко О.В. – Дніпропетровськ : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2015. – 304 с.

2. ФІЛОСОФІЯ ПРАВА ЯК НАУКА І НАВЧАЛЬНА ДИСЦИПЛІНА// Проблеми філософії права. – 2003. – Том 1.- С.17-21

3. Філософія права : підруч. для студ. юрид. вищ. навч. закл. / О. Г. Данильян, О. П. Дзьобань, С. І. Максимов та ін. / за ред. д-ра філос. наук, проф.О. Г. Данильяна. – Харків: Право, 2009. – 208 с.

Сафронова Єлизавета Юрієвна

учениця 10-2 Городського юридического лицея,

Коновалова Ірина Вікторівна

преподаватель зарубешной літератури

Городського юридического лицея

**ТЕМА ПРЕСТУПЛЕНИЯ И НАКАЗАНИЯ В ЕВРОПЕЙСКОЙ
ЛИТЕРАТУРЕ (ПО РОМАНАМ Ф. СТЕНДАЛЯ «КРАСНОЕ
И ЧЕРНОЕ», Ф. ДОСТОЕВСКОГО «ПРЕСТУПЛЕНИЕ
И НАКАЗАНИЕ», О. УАЙЛЬДА «ПОРТРЕТ ДОРИАНА ГРЕЯ»)**

Тема преступления и наказания не раз поднималась в литературе. На протяжении многих веков писатели пытались посредством своих произведений провозгласить жизнь человека наивысшей ценностью. Являясь наиболее прогрессивной частью общества, они призывали к изменению взгляда на место человека в мире, и границы его возможностей. Они пытались донести до читателей основные идеи и принципы гуманизма. Именно поэтому тема преступления и наказания была и остается одной из главных в творчестве многих писателей. Каждый из авторов при рассмотрении этой темы пытался проанализировать и понять, что приводит человека к совершению преступления, заложено ли это в самом человеке от природы или преступление совершается вне зависимости от личности, а только под влиянием каких-то определенных обстоятельств.

Толчком к созданию этих произведений явилась уголовная хроника эпохи. Еще Шиллер в 1792 году написал вступительную статью к первому тому немецкого перевода знаменитого собрания судебных процессов XVII-XVIII веков, в которой высказал мысль о том, что подобные судебные хроники по богатству действия, хитроумному сплетению и разнообразию событий возвышаются до уровня романа, имея перед ним к тому же преимущество исторической достоверности.

Жуткая действительность XIX столетия, наполненная жестокостью и социальной несправедливостью, а также идеи, потрясения, терзания, жизнен-

ные ценности главных героев вызвали интерес исследователей к этим произведениям. Утверждение о том, что, даже если преступные деяния совершаются ради благих целей, все рано ответственности не избежать, является актуальным и по сей день.

Первый большой роман Стендаля «Красное и черное» вышел в 1830 году, в год Июльской революции. Уже его название говорит о глубоком социальном смысле романа, о столкновении двух сил – революции и реакции. Но в первую очередь роман раскрывает душевный мир человека, столкновение воззрений, нарастающие внутренние противоречия, пути становления и изменения характера героя, его драматические взаимоотношения с окружающим миром, которые приводят его к преступлению.

Главный герой романа Жюльен Сорель – сын деревенского плотника, разночинец, плебей, хочет занять место в обществе, на которое он не имеет права по своему происхождению. На этой почве и возникает борьба с обществом, которая приводит его к краху. Устремления молодого человека благородны, но к достижению своей заветной цели он идет сложным, извилистым путем. Он борется не только за карьеру, за личное благополучие. Жюльен хочет утвердиться в обществе, «выйти в люди», занять в нем одно из первых мест, но при условии, если это общество признает в нем полноценную личность, незаурядного человека, талантливого, одаренного, умного, сильного. «Человек XVIII столетия, заблудившийся в героической эпохе Наполеона», – эти слова, сказанные о Стендале, с полным правом можно отнести и к герою романа. Жюльен Сорель, подверженный, как и многие молодые люди того времени, влиянию личности величественного императора. Наполеон является для него образцом того, как один человек может возвыситься над окружающим миром.

Чувство гордости и нравственной независимости постепенно перерастают у Жюльена в мировоззрение, которое питает неприязнь и враждебность к дворянско-буржуазному кругу. Жюльен бросает вызов обществу: в мире корысти и наживы Жюльен выделяется абсолютным равнодушием к деньгам, честностью и твердостью духа, упорством в достижении цели, безудержной отвагой и энергией. Однако он – выходец из низшего, ущемленного в правах сословия. И таким остается всегда и везде: в особняке господина де Реналья, в доме Вально, в парижском дворце и в зале верьерского суда. Поэтому неприязнь человека, обиженного судьбой и лишеного достойного социального положения, вскоре превращается в осознанное чувство презрения к обладателям денег, которые думают только о наживе. Отсюда и революционная направленность его образа мыслей и взглядов. Сын маркиза де Ла Моля так и говорит о нем: «Остерегайтесь энергичного молодого человека! Если будет опять революция, он всех нас отправит на гильотину». И так думает все аристократическое окружение Сореля, включая Матильду де Ла Моль. Но Жюльен понимает, что ради социального успеха, престижа, славы, надо приспособиться, быть холодным циником. Он стремится к успеху! Для этого го-

тов быть жестоким, лицемерить, переступать через свою порядочность, честность, чувствительность, горячее сердце, через чувства к любимым. Счастье для него – это реализация честолюбивых планов, ведь он один против всего мира. Но путь наверх, избранный Жульеном Сорелем, – это путь потери им самого себя. Внутренний конфликт толкает юношу к мести и преступлению.

Ф.М. Достоевский написал своеобразный «детектив наизнанку». Все события романа воспринимаются через мировоззрение убийцы – главного героя романа. Родион Романович Раскольников – главный герой романа, бывший студент; мечтатель, романтик, гордая, сильная и благородная личность. Сознание героя мучают два вопроса: «позволено ли совершить малое зло ради большого добра, оправдывает ли благородная цель преступное средство?» и «Тварь ли я дрожащая или право имею?»

Сама мысль о насилии вызывает у Родиона отвращение. Но Раскольников все же идет на преступление. Но Р. Раскольников не обычный убийца, а идейный. А это еще хуже. Это означает, что «пролить кровь по совести» возможно. Согласно его теории необычным людям, таким как Наполеон, можно позволить себе все. А мораль, совесть – это для людей обычных, «слабых». Так он по крайней мере думал, когда планировал убийство как эксперимент.

Все, что послужило мотивами преступления Р. Раскольникова, построено на глубоких, запутанных противоречиях. Прежде всего их следует искать во внутренних противоречиях самой природы Раскольникова. Не случайно автор дал ему такую фамилию, которая постоянно напоминает о внутреннем расколе героя. Родион Раскольников постоянно ощущает борьбу, но он неправильно ее понимает, поддается самообману, выдавая борьбу за противостояние правых целей неправым средствам. Также на убийство Раскольникова толкнуло роковое влияние города. Душная атмосфера узких и пыльных улиц, напоминающая гроб каморка Раскольникова – все это погубило его. Как писал Достоевский: «редко где найдется столько мрачных, резких и странных влияний на душу человека, как в Петербурге». Раскольникову кажется невозможным изменить что-то в этом мире, как и остановить действующую машину и происходит трагедия – внутреннее поражение героя, его порабощение этими замкнутыми стенами и грязными улицами. Переворачивается вся система ценностей – он уже заражен «влиянием Петербурга», и его душевное состояние принимает форму болезни. Полное отчаяние в его настоящем положении, и невозможность спасти сестру, помочь сломленному жизнью Мармеладову, загубленной навсегда девочке, вышедшей на панель, наводят на мысль о «нетрадиционном средстве».

Все его муки до совершения преступления дают возможность Раскольникову почувствовать, что он не способен на такое. Но в решающий момент, когда герой уже почти освободился от власти этой идеи и просит Бога указать ему правильный путь. Дорога приводит его к месту, где он слышит свой приговор: завтра и в определенном часу. Все предрешено. Раскольников уже почти сознательно жертвует собой ради спасения других, избрав роль спаси-

теля человечества, Родион Раскольников стремится «встать» над глупою толпой и силой своей власти сделать то, что он хочет.

Оскар Уайльд является писателем, давшим начало художественному направлению, которое носит название эстетизм. Эстетизм – это литературное направление, которое основывается на философской идее «чистого искусства» и «искусства ради искусства». В этом жанре написан и единственный роман писателя «Портрет Дориана Грея». Это произведение прежде всего о силе искусства, о великой жертве ради искусства, о понятиях нравственности и ее связи с искусством.

Молодой аристократ Дориан Грей – главный герой романа. Природа создала его удивительно красивым. Благодаря своей внешности Дориан смог получить определенную известность в обществе, ему удалось стать признанным человеком и даже в некоторых случаях манипулировать другими людьми. Но красота внешняя и внутренняя – разные вещи.

Детство Дориана Грея было трудным и безрадостным. Мать Дориана, признанная красавица, женщина, которая принадлежала к английской знати, вопреки воли отца полюбила неимущего, но вельможного человека. Мать не могла любить Дориана, так как после гибели мужа, медленно ушла из жизни, которая потеряла для нее всякий смысл. Дед ненавидел внука, потому что он был подобен матери. Самовлюбленность стала формой защиты Дориана. Жизнь, в начале которой не было любви, вряд ли может быть наполнена любовью. Генри Уотсон становится наставником Дориана Грея. Молодой человек интересен ему в силу необыкновенного сочетания красоты и душевной целостности. Как человек, боготворящий красоту, лорд Генри берется преподавать Дориану уроки получения наиболее полного удовольствия от жизни. «Цель жизни – самовыражение» – провозглашает Генри, мешает этому – боязнь общественного мнения. Дать волю своим чувствам – открыть источник необыкновенной радости, осуществляя свои мечты. Лорд Генри призывает юношу искать новых ощущений – для ощущения полноты жизни. Лорд Генри – убежденный гедонист, его отношение к людям – отношение зрителя к актерам, к ним он в принципе безразличен: друзей и врагов он выбирает, исходя из эстетических соображений, людей он «наблюдает», находя в этом особенный интерес, интеллектуальное удовольствие. Отношение к несчастьям ближних у лорда Генри своеобразно: людское горе ужасно и безобразно, он отказывает людям в сочувствии именно по этой причине, оставляя решение проблем «науке» без эмоций, а за собой – «философское созерцание». Суждения лорда крайне эстетизированы. Красота не является одухотворенной, интеллект – «аномалия», нарушающая гармонию; семейная жизнь – повод для состязания во лжи между супругами, родню свою он не терпит потому, что «мы не выносим людей с теми же недостатками, что и у нас». До встречи с лордом Генри Дориан совершенно не ценил собственную привлекательность. Но лорд Генри смутил Дориана и затронул потаенные струны его души. Затем он увидел собственный прекрасный портрет и чувство собс-

твенной красоты снизошло на него, как откровение. Красота и наслаждение становятся девизом жизни Дориана Грея. Он собирал драгоценные камни и легенды о них, коллекционировал редкостные вышивки и ткани, питал особое пристрастие к церковным облачениям. Моральное падение Дориана происходит под непосредственным «руководством» лорда Генри. Все слова и все действия лорда по отношению к Дориану преследуют определенную цель. Он вовсе не намерен развращать главного героя, потому что это уничтожит прекрасный облик Дориана. Напротив, он намерен сделать все, чтобы сохранить красоту своего друга. Первое, что делает лорд Генри, – пытается убедить Дориана в ценности молодости. Она скоротечна, поэтому в свои молодые годы нужно искать новых впечатлений, ничего не бояться. Молодость не вернется, и если себя ограничивать в молодые годы, то потом возникает чувство неудовлетворенности. И эта попытка увенчалась полным успехом. Молодой человек, поддавшись новизне идей, гедонизму, уничтожил свою жизнь и погубил свою душу.

Преступление – это не то что совершается просто так, для удовольствия или из-за скуки. Преступление всегда имеет под собой основание, и, хотя иногда его может быть почти не видно, всегда существует последняя капля, что заставляет человека перейти за черту, совершить это преступление.

Личная судьба Жюльена Сореля сложилась в тесной зависимости от произошедших во Франции исторических событий. Миновала пора, когда положение завоевывали доблестью, отвагой, умом. Ныне в борьбе за счастье в ходу лицемерие, ханжество, расчетливость. И Сорель, одержимый мечтой о славе, попробовал подстроиться к своему времени. Он пускается во все тяжкие, совершенно не думая о последствиях. Он потакает и угождает своим высокородным покровителям, скрывает свои мысли. Он отворачивается от друзей и служит тем, кого в душе презирает; безбожник, он прикидывается святошей; поклонник якобинцев – пытается проникнуть в круг аристократов; будучи наделен умом – поддакивает глупцам. Очередная маска для него – это способ достижения цели и способ борьбы с действительностью. Он легко меняет образы, перебирая разные амплуа. Сорель жаждет любой ценой вырвать у судьбы золотой билет.

Ради достижения цели Сорель не чурался никаких методов – врал женщинам, которые его любили и всячески использовал их любовь в своих корыстных целях. Прежде чем решиться на тот или иной поступок, Сорель пытается проанализировать всю ситуацию, составляет четкий план своих действий. Вся его жизнь – это четкий план, который рано или поздно должен был привести его к богатству и славе.

Стремление занять место в обществе приводит к определенным результатам – Жюльен становится виконтом де Верней и зятем могущественного маркиза. Знатная красавица, дочь маркиза, полюбила его. Ее поражает гордость и ум юноши. Для нее Жюльен стал человеком, который может совершить поступок. Но общество не дает ему возможности реализовать себя.

Оно сковывает его стремления, убивает душевные порывы и ограничивает свободу. Сложным и противоречивым оказался путь Сореля к славе. На этом пути Жюльен постепенно утрачивает свои лучшие человеческие качества, а пороки все больше заполняют его светлую душу. Кроме того, несмотря на значительные достижения и успехи, он не чувствует себя счастливым, его не удовлетворяет та жизнь, которой он живет. Ведь, несмотря ни на что, в нем еще сохранилась живая душа, которая ищет большего – светлого, чистого, высокого, того, чего просто нет в мире власти и больших денег.

Испорченный высшим светом и собственным честолюбием, Жюльен Сорель еще до конца не осознает причины своей неудовлетворенности, и лишь роковой выстрел в Луизу де Реналь открывает перед ним всю правду. И вдруг все погибает. Маркиз де Ла-моль, получив от г-жи де Реналь письмо, где она разоблачает Жюльена как лицемера и соблазнителя, жадного к богатству, – отказывается от согласия на брак с Матильдой. Жюльен мчит в Верьер, покупает пистолеты, входит в церковь, где молится г-жа де Реналь и стреляет в нее. Эти выстрелы оборвали его мечты и надежды.

Проблемы, поднятые в этих произведениях актуальны и в наши дни, потому что в современном мире сложно сохранять доброту и сострадание. Эти ценности нужно отстаивать, иначе человечество не сможет выжить.

Эти романы заставляют задуматься о взаимоотношении человека и общества и поиске своего места в нем, о проблемах преступления и наказания, о проблемах совести человека.

Причина поступков любого человека глубоко скрыта в его душе. Человечество всегда преступает закон только по причине того, что вечно пытается найти ответы на вопросы, волнующие многих людей: почему одни умные, добрые, благородные должны влачить жалкое существование, в то время как другие, ничтожные, подлые и глупые живут роскошно и беззаботно?

Нарушение законов стало жизненной тенденцией. Но не так страшно уголовное наказание, как страшен «личный суд». Пока человек испытывает муки совести, страдает и сожалеет о своих проступках, он остается настоящим человеком. Поэтому в каждом человеке должно побеждать духовное «я».

Жюльен Сорель, Родион Раскольников, Дориан Грей в итоге признают свое поражение. И причиной этого поражения являются не только внешние обстоятельства, а прежде всего то, что в своих действиях они руководствовались ложными стремлениями. Они сами свободно выбрали свой путь, но он оказался ложным.

Жить по закону - значит жить в согласии с общественной моралью и всегда помнить о суде совести. Пройдя через нарушение закона, суд, осознание своего греха, мои герои приходят к выводу, что закон, совесть и грех неразрывны, а соблюдение одного, сохраняет в спокойствии другое.

«Совесть есть закон законов». Эта фраза принадлежит французскому писателю и оратору Ламартину. И, говорит она о том, что все законы постро-

ени на принципах моральних норм. Совесть и справедливость можно считать самым важным законом, существующим в любые времена.

Человек оступившийся, совершивший преступление может покаяться. Тогда жизнь его станет лучше, но тяжесть преступления, преследующая и терзающая, навсегда останется в его жизни. Пережить человеку эту тяжесть и боль помогают любовь и дружба.

Труфан Світлана Олексіївна

студентка юридичного факультету ДДУВС

Науковий керівник –

професор кафедри

соціально-гуманітарних дисциплін,

д.філос.н. **Марченко О.В.**

МОРАЛЬНО-СВІТОГЛЯДНА КУЛЬТУРА ЮРИСТА: ЗАСОБИ І УМОВИ ФОРМУВАННЯ

Філософські дослідження мають давню і багату історію, а філософія права в свою чергу зробила великий внесок у розвиток юриспруденції, однак деякі дослідники заперечують філософський підхід до права, чим піддають під сумнів необхідність філософії права, її існування як самостійної сфери теоретичного знання. Хоча філософія права не ставить за мету розв'язувати конкретні проблеми правознавства, а тільки допомагає досліднику-юристу чіткіше усвідомити власну позицію, впорядкувати знання, по-новому подивитися на предмет у світлі більш широкого підходу, проте всі центральні, фундаментальні проблеми правознавства знаходять своє розв'язання чи, принаймні, їх обґрунтування саме на філософському рівні [5,с.11]. Таким чином філософія права надає юристу змогу мислити під різним ракурсом, піддавати під сумнів відомі факти та допомагає осмислити вибір життєвих пріоритетів.

Над проблемами духовного розвитку особистості працювали видатні мислителі, такі як Аристотель, Цицерон, Гіппократ, Юстиніан. Серед представників подальших епох вирізняються напрацювання таких дослідників, як В. Вернадський, Л. Виготський, Г. Гегель, І. Кант, Л. Кольберг, Я. Корчак, А. Макаренко, А. Маслоу, Г. Сковорода, В. Сухомлинський, К. Ушинський. Проблематикою філософії права займалися такі сучасні науковці: В. Бачинин, Н. Панов, С. Максимов, О. Марченко, П. Рабінович, А. Святоцкий, С. Сливка. Науково-теоретичні засади формування моральної культури розроблялися у працях К. Байші, І. Бежа, Л. Бурдейної, Г. Васяновича, І. Зязюна, В. Лозового.

Браткова О. І. зазначає, що юридична деонтологія ґрунтується на ключових засадах філософії: онтології (що існує), етиці (що треба робити), епістемології (що можна знати). Ці засади передбачають знання як позитивного,

так і природного права, вони не допускають руйнівних процесів у правовій системі, а дають змогу глибоко пізнати правове явище та прийняти справедливе рішення. Для досягнення такої мети необхідно, щоб юрист постійно керувався внутрішнім імперативом службового обов'язку [2,с.72].

Відповідно до Преамбули Кодексу суддівської етики затвердженого XI черговим з'їздом суддів України від 22 лютого 2013 року зазначається, що здійснення права кожного на судовий захист на основі принципу верховенства права, здійснення правосуддя від імені держави Україна виключно на підставі Конституції та законів України, міжнародних договорів України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, висувають високі вимоги до моральних якостей кожного судді. Усвідомлюючи значимість своєї місії, з метою зміцнення та підтримки довіри суспільства до судової влади судді України вважають, що зобов'язані демонструвати і пропагувати високі стандарти поведінки, у зв'язку з чим добровільно беруть на себе більш істотні обмеження, пов'язані з дотриманням етичних норм як у поведінці під час здійснення правосуддя, так і в позасудовій поведінці [1].

Існують два підходи до визначення критеріїв професійно-моральної стійкості особистості: через результативність моральної вихованості і через сформованість моральної позиції особистості. Визначають критерії і показники, за якими вони оцінюються: когнітивний критерій: обсяг засвоєних особистістю моральних понять, розуміння взаємозв'язків між ними, здатність давати змістовну оцінку моральних цінностей та аналізувати форми їх вияву в поведінці й професійно-службовій діяльності; самостійність і стійкість суджень щодо моральних норм, які регулюють взаємовідносини між людьми; уміння застосовувати знання моральних принципів у різних ситуаціях; оцінно-емоційний критерій: оцінні судження, що характеризують ставлення до моральних цінностей: стійкість, глибина, сила емоційних переживань, здатність до співчуття та співпереживання; поведінковий критерій: міра вияву в поведінці трьох груп вчинків (моральних, морально-неоднозначних та аморальних); активна протидія аморальним діям інших; дієво-практичне ставлення до власних вчинків; вияв моральних почуттів і переконань у поведінці [3, с. 7].

Аби сформувати в юриста ці фундаментальні уявлення про світ і людину у цьому світі, а отже і про буття права та правову людину, необхідно вивчити філософію права, яка не лише підвищує рівень загальної ерудиції та культури майбутніх юристів, не лише систематизує професійні знання та сприяє глибшому розумінню, вона формує світогляд – цінності, ідеали і переконання, які є визначальними для орієнтації та позиціонування людини у правовій реальності [4,с.15].

Філософська культура юриста – це ступінь осмислення законів буття й власної професійної діяльності, формування любові до істини, аналіз причинно-наслідкових зав'язків у правових явищах, вироблення почуття та потреби природно-правової справедливості. До компонентів філософської культури

належать: доцільність й потреба в юридичній діяльності; професійний інтерес; знання законів Всесвіту; усвідомлення цінностей позитивного права; використання духу (ідей) права; вироблення психологічної установки, любові, істини і справедливості; правовий світогляд. Філософська культура юриста ґрунтується на таких принципах, як онтологічність, гармонійність, метафізичність, віра людини в неминучість втручання в закони природи, екзистенційність, частковість пізнання, єдність об'єктивного та суб'єктивного тощо [2, с. 73].

Отже, юридична професія зобов'язує особу поєднувати в собі не лише професійні навички та критерії, а й одночасно моральні «людські» принципи існування. Юрист постійно має справу з конфліктними ситуаціями, що стимулює емоційний критерій поведінки, тим самим впливає на моральні аспекти особи. На нашу думку, кожна життєва ситуація потребує індивідуального підходу і важливим моментом при прийнятті рішення є морально-правові якості юриста та вміння їх застосовувати, бо від таких рішень може залежити життя іншої особи.

1. Судова влада України: офіц. веб-портал / Електрон. дані. – 2016. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://court.gov.ua/>

2. Браткова О. І. Культурологічні засади успішної професійної діяльності юриста [Електронний ресурс] / О. І. Браткова // Філософські та методологічні проблеми права. - 2015. - № 1-2. - С. 69-80. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fmpp_2015_1-2_8

3. Денищик О. І. Критерії та показники рівнів сформованості моральної культури майбутніх юристів [Електронний ресурс] / О. І. Денищик. // Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України. - 2014. - Вип. 4. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadps_2014_4_7

4. Марченко О.В. Філософія права : навчальний посібник / Марченко О.В. – Дніпропетровськ : Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ. – 2015. – 304 с.

5. Філософія права : підруч. для студ. юрид. вищ. навч. закл. / О. Г. Данильян, О. П. Дзьобань, С. І. Максимов та ін. / за ред. д-ра філос. наук, проф. О. Г. Данильяна. – Харків: Право, 2009. – 208 с.

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ТЕОРІЇ ДЕРЖАВИ І ПРАВА, КОНСТИТУЦІЙНОГО ТА МІЖНАРОДНОГО ПРАВА

Бобик Марина Василівна

курсант факультету підготовки
фахівців для органів досудового
розслідування ДДУВС

Науковий керівник –

доцент кафедри теорії та історії
держави і права, к.ю.н., доц.

Філянina Л.А.

ВИМУШЕНІ ПЕРЕСЕЛЕНЦІ: ПОНЯТТЯ ТА ПРАВОВИЙ СТАТУС

Необхідність встановлення і регулювання спеціального міжнародно-правового статусу переміщених осіб та вимушених переселенців зумовлюють збройні конфлікти та інші надзвичайні ситуації, що призводять до масового переміщення осіб з регіонів постійного проживання в інші.

Нажаль у сучасній Україні останнім часом відбуваються нечувані для міжнародного співтовариства явища, такі як: окупація, інтервенція, тероризм, АТО. Дані події мають наслідки як соціального так і економіко-політичного характеру, а саме призводять до масових порушень прав людини та необхідності значної кількості населення України вдаватися до переїзду в інші регіони нашої держави. Таких громадян України зараз називають вимушеними переселенцями, що підкреслює мотиви їх переміщення – вони вимушені залишити свої домівки, щоб зберегти власне життя та життя своїх близьких, або уникнути насилля чи політично мотивованого переслідування за свої переконання.

Процес міграції отримав суттєвого розповсюдження у всьому світі, проте в Україні саме зараз він є досить частим явищем. Велика кількість мешканців сходу України вже декілька років активно переселяється. Частина людей переміщується через те, що були в осередку воєнного конфлікту та намагаються врятуватись, а частина не була свідком бойових дій, проте боїться переслідувань через свої політичні погляди. Як би там не було, причини у кожного свої, проте ситуація, яка склалась на території, де вони проживали, змусила їх змінити звичне середовище життя [1].

Вимушеним переселенцем відповідно обставин, що змусили до таких дій визнається: громадянин України, змушений залишити місце проживання на

території іноземної держави і який прибув на територію України, а також громадянин України, змушений залишити місце проживання на території одного суб'єкта України і прибув на територію іншого суб'єкта України; або іноземний громадянин чи особа без громадянства, які на законних підставах постійно проживають на території нашої держави і змінили місце проживання в межах території України за обставинами передбаченими у законодавстві України.

Масова вимушена міграція виникла в результаті окупації Автономної Республіки Крим, масових порушень прав людини на території Кримської автономії, злочинної діяльності сепаратистських та проросійських терористичних організацій у Донецькій та Луганській областях: вбивств, викрадень, катувань, спричинення терористами бойових дій [2].

Вимушені переселенці мають невід'ємне право на забезпечення тимчасовим житлом, усіма необхідними засобами для нормального проживання, працевлаштування, отримання медичної допомоги, всіх видів державної соціальної підтримки, зокрема пенсії, компенсації.

19 червня 2014 року Верховна Рада України прийняла Закон «Про правовий статус осіб, які вимушені залишити місця проживання внаслідок тимчасової окупації Автономної Республіки Крим та м. Севастополя та обставин, пов'язаних з проведенням антитерористичної операції на території України». В даному законі визначається, що переміщені особи мають право на документ, який підтверджуватиме їх статус. Цей документ має видавати Міграційна служба. Також, даним законом визначається право на житло в регіонах, які будуть окремо визначені. У випадку, якщо особа не погодиться, а захоче жити в іншому регіоні, то право на житло вона втратить. Разом з тим, вимушені переселенці мають право на отримання грошової допомоги на себе та кожного неповнолітнього члена сім'ї. Держава гарантує дотримання трудових прав та права на освіту.

Отже, вимушений переселенець це громадянин України, який змінив місце проживання щоб уникнути негативних наслідків збройного конфлікту, вчиненого щодо його або членів його сім'ї насильства або інших форм переслідування або реальної небезпеки піддатися переслідуванню за ознакою громадянства, расової чи етнічної приналежності, віросповідання, мови, а також за ознакою приналежності до певної соціальної групи або політичних переконань, що стали приводом для проведення ворожих кампаній щодо конкретної особи чи групи осіб, масових порушень громадського порядку, порушень прав людини та основних свобод, внаслідок голоду, епідемії чи надзвичайних ситуацій природного і техногенного характеру.

1. Педько К.В. Соціально-психологічні особливості вимушених переселенців [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://visnyk.chnpu.edu.ua/?wpfb_dl=2475

2. Мішко М.М. Права та зайнятість внутрішньо переміщених осіб [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.svalyava-vlada.gov.ua/filelib/sou/220715%20Стаття%20%20у%20Вісті.pdf>

Бурлакова Мирослава Олександрівна
учениця 10-1 Міського юридичного ліцею,

Лихута Олена Анатоліївна
учитель-методист Міського юридичного ліцею

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ГЕНДЕРНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ

Щоб рухатись уперед, бути щасливим і досягати намічених цілей, кожній людині, незалежно від статі, потрібно пізнати саму себе. Кожна людина є неповторною, своєрідною, тобто є індивідуальністю: має свої захоплення та уподобання, інтереси та здібності; характер та звички, погляди та ставлення до оточуючих. І це тільки невеликий перелік якостей, які відрізняють одну людину від іншої. Визначити своє місце в житті – це, перш за все, визначити ставлення до себе і до свого довкілля, відповісти на питання: «Хто я є?», «Що я можу?», «Ким я хочу бути?», «Якою мене бачать інші?», «Як я ставлюсь до оточуючих мене людей?» тощо. Наше Я – це відображення самого себе у свідомості. Кожен з нас сприймає й усвідомлює себе цілісно, тому наше Я можна вважати результатом складної інтеграції психічних функцій та властивостей людини. Існує «фізичне Я» – моє тіло, моя зовнішність, мій фізичний стан. «Емоційне Я» – мої почуття та переживання. «Інтелектуальне Я» – світ моїх думок. «Соціальне Я» – включеність у систему стосунків із дорослими та однолітками, у свою професійну діяльність з урахуванням певних життєвих цінностей, інтересів. Підлітковий вік – це час, коли підліток має створити власну «Я» – концепцію таку, яку сам бажає і на яку здатен, визначитися у власній гендерній ідентичності, адже незабаром він стане чоловіком чи дружиною, батьком чи матір'ю. Підлітковий вік визначає подальший розвиток особистості, орієнтацію на справжні зразки «Я – чоловіка» і «Я – жінки» в нових змінних умовах, наповнення їх егалітарними (рівноправними) цінностями, якими передбачено формування гендерної самосвідомості та «Я» – концепції.

До середини ХХ століття статева належність індивіда вважалася біологічним фактом, з якого автоматично виводилися всі біологічні, соціальні і тілесні відмінності між чоловіками і жінками. Пропозиція американського психоаналітика Р.Столлера про розмежування біологічної та культурної складових у вивченні питань, пов'язаних зі статтю, дала поштовх формуванню особливого напрямку в сучасному гуманітарному знанні – гендерним дослідженням. Гендерні дослідження набувають все більш широкого розмаху і є дуже важливими у сучасній трансформації поглядів на природу чоловіка і жінки, у боротьбі суспільства з масовими стереотипами свідомості. Більшість сучасних дослідників зосереджують свою увагу на соціальній природі гендеру, психологічних (а не біологічних) відмінностях між статями та культурних

чинниках формування гендерної ідентичності. Останнім часом проблема формування гендерної ідентичності людини набуває особливої актуальності, оскільки в умовах трансформації гендерної політики та ідеології можуть виникати суттєві протиріччя між психологічною статтю та елементами соціальної статі індивіда, що, в свою чергу, може провокувати особистісні та міжособистісні конфлікти. З наукової точки зору зацікавленість гендерними аспектами людського світобуття підвищилась ще й тому, що гендерний аналіз дає можливість переосмислити традиційні способи бачення суспільної дійсності в цілому й особистісного світу зокрема. Проблема розвитку та функціонування гендерної ідентичності, її окремих компонентів привертала увагу таких закордонних і вітчизняних науковців, як С. Бем, Ш. Берн, Л. Колберг, Р. Столлер, Е. Еріксон, Т.В. Бендас, Т.В. Говорун, Є.П. Ільїн, В.Є. Каган, О.Б. Кізь, І.С. Кон, О.С. Кочарян, І.С. Кльоцина, Л.М. Ожигова, Т.В. Кубриченко, В.Г. Романова, О.Т. Соколова, А.А. Чекаліна та ін. Завдяки їхнім працям дослідження гендерної ідентичності особистості перетворилися в самостійний науковий напрямок.

У теорії і методології гендерних досліджень базовим положенням є розрізнення понять стать і гендер. Традиційно поняття статі використовувалося для позначення морфологічних і фізіологічних відмінностей, на основі яких людські істоти (й інші живі організми) визначаються як чоловічі або жіночі. Але, крім біологічних відмінностей, між людьми існують поділ соціальних ролей, форм діяльності, відмінності в поведінці та психологічних характеристиках. При цьому неважко виявити те, що в одному суспільстві вважається «чоловічим», в іншому може визначатися як «жіноче». Сьогодні вчені відкинули постулат З.Фрейда про те, що анатомічна будова тіла визначає відмінності між чоловіками та жінками, і розглядають формування гендерної ідентичності в контексті соціокультурних впливів. Так виникла необхідність розрізняти: біологічна стать (в англійській мові позначається словом *sex*) як сукупність анатомо-біологічних особливостей та соціальна стать (по-англійськи – *gender*) як соціокультурний конструкт, «надбудоване» над фізіологічною реальністю. Поняття гендеру позначає по суті і складний соціокультурний процес: продукування суспільством відмінностей у чоловічих і жіночих ролях, поведінці, ментальних і емоційних характеристиках, і сам результат - соціальний гендер. Ще в 30-і роки відома антрополог із США Маргарет Мід показала, як по-різному у вивчених нею суспільствах визначалися ролі матері та батька, позиції чоловіків і жінок в суспільній ієрархії. Більш того, самі уявлення про чоловічу і жіночу ролі дуже, на її думку, варіативні. Згодом багато інших етнографів продемонстрували відносність тих соціальних норм, які в західній культурі вибудовані на підставі біологічної статі, а потім представляються як аксіоми культури. Історичні дослідження, проведені в 70 - 80-ті роки з використанням цих ідей, показали, що уявлення про типово чоловіче і типово жіноче змінюються навіть в історії одного і того ж суспільства. На початку 90-х років цивілізовані країни почали активно використовувати гендерний підхід до

розв'язання суспільних проблем, аналізу політики. Про це свідчить і створення законодавчої бази. Закони про рівність жінок і чоловіків були прийняті у Польщі, Литві, Японії, Норвегії, Швеції, Франції, Фінляндії, Голландії тощо. Зокрема, країни Британської співдружності схвалили програму дій щодо гендеру і розвитку. У ній стратегічним напрямом був визнаний гендерний, що полягає у врахуванні гендерних перспектив на всіх етапах дослідження та реалізації державної політики, програм, законодавства. В Україні гендерні дослідження сьогодні є актуальними. Важливу роль у розвитку та підтримці гендерної системи відіграє свідомість людей. Конструювання гендерної свідомості індивідів відбувається за допомогою розповсюдження і підтримки соціальних і культурних стереотипів, норм і приписів, за порушення яких суспільство карає людей (наприклад, ярлики «чоловікоподібна жінка» або «мужик, а веде себе як баба» дуже болісно переживаються людьми і можуть викликати не тільки стреси, але і різні види психічних розладів). З моменту свого народження людина стає об'єктом впливу гендерної системи - у традиційних суспільствах відбуваються символічні обряди народження дитини, і розрізняються в залежності від того, якої статі народилася немовля. Колір одягу, колясок, набір іграшок новонародженого у багатьох суспільствах також визначені його статтю. У процесі виховання сім'я (в особі батьків і родичів), система освіти (в особі виховательок дитячих установ і вчителів), культура в цілому (через книги і засоби масової інформації) впроваджують у свідомість дітей гендерні норми, формують певні правила поведінки і створюють уявлення про те, хто є «справжній чоловік» і якою має бути «справжня жінка». У сучасній науці гендерний підхід до аналізу соціальних і психологічних процесів і явищ використовується дуже широко. В ході гендерних досліджень розглядається, які ролі, норми, цінності, риси характеру наказує суспільство жінкам і чоловікам через системи соціалізації, розподілу праці, культурні цінності та символи. Сучасна гендерна політика розвивається за такими напрямками: рівноправність у зайнятості та навчанні; сервісний контроль за дітьми; контроль за народжуваністю, юридична та фінансова незалежність жінок; протидія сексуальному гнобленню та чоловічому насильству. Жіночий чинник є значним у сучасній картині світу, вимагає переосмислення засад цивілізації. На передній план виступають принципово нові проблеми визначення місця жінки в сучасному світі, без розв'язання яких неможливий подальший прогрес людства. До сьогодні розуміння терміна «гендерна ідентичність» (Gender Identity) для багатьох дослідників неоднозначне, тому існують різні трактовки «гендерної ідентичності». Наприклад, Н.К. Радіна визначає її як приналежність до тієї чи іншої соціальної групи на основі статевої ознаки. Т.В. Бендас розглядає гендерну ідентичність як ототожнення себе з певною статтю, ставлення до себе як до представника певної статі, освоєння відповідних форм поведінки і формування особистісних характеристик. Е.А. Здравомислова і А.А. Тьомкіна говорять про соціально-психологічний феномен, продукт і процесі конструювання суб'єктом себе і соціальної реальності за допомогою конструктів маскулінності і фемінін-

ності. І.С. Клеціна розуміє під гендерною ідентичністю аспект самосвідомості, що описує переживання людиною себе як представника певної статі. Всі вони не просто підкреслюють її системний характер (зв'язок зі статтю, культурою, інститутами соціалізації), а говорять про узгодженість гендерної ідентичності з усіма особистісно прийнятими образами «Я». До недавнього часу у вітчизняній психології поняття «ідентичність» практично не використовувалося і не було предметом теоретичного й емпіричного вивчення. Тільки в останнє десятиліття воно стає в центрі уваги вітчизняних психологів. Поняття «ідентичність» вперше детально було представлено в 60-х рр. американським вченим Е. Еріксоном. У зарубіжній психології дослідження ідентичності здебільшого здійснювалося в межах двох теоретичних напрямів: перший спирається на поняття ідентичності, введене згадуваним Е. Еріксоном (1960, 1968), другий виходить з концепції «Я» Дж. Міда (1975). Більшість авторів відрізняють поняття «гендерна ідентичність» та «сексуальна ідентичність», оскільки гендер – поняття не стільки біологічне, скільки культурне та соціальне. Існують різні підходи і до опису структури гендерної ідентичності. Так, Р. Столер виділяє статева ідентичність, статеворольову ідентичність і сексуальну орієнтацію (Тайсон Ф., Тайсон Р., 1998). Л.Г. Степанова пропонує схему співвідношення складових частин ідентичності: статева ідентичність. Базовими категоріями при аналізі змісту поняття «гендерна ідентичність» є те, що індивіду притаманна маскуліність/ фемінінність; ці якості – відкрите вираження гендерних, в рівній мірі як біологічних, так і середовищних, впливів, що здійснюються на дитину, яка розвивається. Гендерна ідентичність – це усвідомлення свого зв'язку з цими культурними визначеннями. Гендерна ідентичність – базова структура, яка не дається індивіду автоматично, а створюється в результаті складної взаємодії його природних задатків та відповідної соціалізації. Недостатньо народитися хлопчиком або дівчинкою, треба навчитися бути чоловіком або жінкою. Активним учасником цього процесу є сам суб'єкт, який приймає чи відкидає запропоновані йому ролі або моделі поведінки. Гендерна ідентичність – це особливий вид соціальної ідентичності, що співіснує в самосвідомості людини в єдності з уявленнями про професійний, сімейний, етнічний, освітній, інший статус. Це продукт соціального конструювання. Поняття «бути жінкою» або «бути чоловіком» відмінні для різних етнічних, релігійних, расових груп, для різних соціальних прошарків, для різних поколінь.

З теоретичного аналізу з'ясовано, що гендерні дослідження набувають все більш широкого розмаху і є дуже важливими у сучасній трансформації поглядів на природу чоловіка і жінки, у боротьбі суспільства з масовими стереотипами свідомості. Більшість сучасних дослідників зосереджують свою увагу на соціальній природі гендеру, психологічних (а не біологічних) відмінностях між статями та культурних чинниках формування гендерної ідентичності.

Водоп'ян Денис Володимирович
курсант факультету підготовки фахівців
для підрозділів кримінальної поліції ДДУВС

УКРАЇНА – ПРАВОВА ДЕРЖАВА: РЕАЛІЇ ТА МОЖЛИВИЙ РОЗВИТОК

На сьогоднішній день майже всі держави у світі можна назвати правовими. І наша держава не є винятком. Але є такий парадокс це те, що в нашій країні принцип правової держави закріплено в Конституції України ст.1 та це означає, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються найвищою соціальною цінністю; права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави; утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави, яка відповідає перед людиною за свою діяльність; усі люди є вільні і рівні у своїй гідності та правах; конституційні права і свободи гарантуються і не можуть бути скасовані; при прийнятті нових законів або внесенні змін до чинних законів не допускається звуження змісту та обсягу існуючих прав і свобод; кожна людина має право на вільний розвиток своєї особистості, якщо при цьому не порушуються права і свободи інших людей, та має обов'язки перед суспільством, в якому забезпечується вільний і всебічний розвиток її особистості; громадяни мають рівні конституційні права і свободи та є рівними перед законом; конституційні права і свободи людини і громадянина не можуть бути обмежені, крім випадків, передбачених Конституцією України [1].

Та основна проблема полягає в тому, що більше половини з цих пунктів не є реалізованими та напевне менш всього є реалізованим утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави, яка відповідає перед людиною за свою діяльність. Адже, як на наш час простий робітник може прожити на установлений прожитковий мінімум, не говорячи вже про людей, які просто фізично не можуть працювати у зв'язку з віковими ознаками. І ціни на комунальні послуги, продукти та предмети побуту не зовсім демократичні та все це призводить до погіршення рівня життя, що тягне за собою збільшення рівня злочинності в нашій державі [2].

І все ж таки на даний момент в нашій державі почалися спроби реалізації концепції правової держави, та для її реалізації Україні, на мою думку, залишається здобути такі ознаки, як: наявність розвинутого громадянського суспільства, тому що існування правової держави неможливе без громадянського суспільства, як і навпаки. Верховенство права, поширення вимог і норм Конституції та законів на діяльність усіх громадських і політичних інституцій. Правова рівність усіх громадян, пріоритет прав людини над законами держави. Поділ державної влади на законодавчу, виконавчу й судову, стримування й урівноваження ними одна одної. Розв'язання питань і прийняття

загальних рішень за ознакою більшості, але з урахуванням прав меншості. Визначальна роль суду у розв'язанні всіх спірних питань, підконтрольність йому всіх громадян та інституцій; можливість оскарження судовому порядку неправомірних дій держави; юридична взаємовідповідальність держави і особистості. Легальна діяльність не лише правлячих, а й опозиційних партій, об'єднань, рухів. А пріоритетна роль в концепції правової держави належить принципу верховенства закону в усіх сферах життєдіяльності держави і суспільства. Зміст цього принципу охоплює дві сторони. Перша полягає в тому, що дозволено все, що не заборонено законом. Дія цієї сторони насамперед поширюється на відносини держави з особою, яка стає найвищою цінністю. Ці відносини мають визначатися тенденцією до самообмеження влади держави над особою, пріоритетом її інтересів перед усіма іншими цінностями. Друга сторона верховенства закону полягає в тому, що в правовій державі найвищим принципом є безумовне підкорення усього і всіх закону. Для правової держави характерна кардинальна зміна відносин між нею і особою та громадянином. Зміст цього принципу охоплює такі складові: непорушність прав і свобод людини, широка система їх гарантій, соціально-правова захищеність особи, усіх її цінностей, реальність судового захисту прав та інтересів людини. А в Україні такі відносини не зовсім створенні для її громадян, відсутній певний державний орган, який займався б створенням певної інфографії проблематики громадян України. Без такого на мою думку країна не може стати правовою, адже як вона зможе за допомогою закону врегулювати та вирішувати проблеми громадян своєї держави [3].

Як відомо права держава не може існувати без наявності громадянського суспільства. Яке в нашій країні не реалізовано, на мою думку це проблема, яка доторкнулася суто громадян нашої держави. Тобто в цьому не має вини нашої політичної системи, адже існує безліч можливостей реалізувати та розвивати свої інтереси, але у зв'язку з менталітетом наших громадян не можливо створити дійсно громадянське суспільство, адже кожен турбується сам про себе і не думає про майбутнє своїх дітей та своєї батьківщини. Цю проблему можливо усунути лише за допомогою масової агітації не боятися проявляти свої інтереси та потреби, яку потрібно спрямувати на школи, тобто для покоління, яке ще не досягло повноліття, яке ще має змогу стати національно свідомим [4].

Отже, з усього вище мною сказаного можна зробити висновок, що Україна хоча де-юре і є правовою державою та де-факто – ні. Це насамперед має зовнішній прояв у економіці та рівні проведення дозвілля громадянами нашої держави, і всі умови в основному вилазять “боком” у збільшенні рівня злочинності та соціальної деградації наших громадян. Для усунення таких проблем нашої державі потрібно зміцнити правове охоплення проблем громадян, вдосконалити систему освіти та надати більше повноважень для органів виконавчої влади, які є безпосереднім механізмом регулювання прав та свобод громадян. Також на мою думку при прийнятті якихось рішень на державному рівні треба відштовхуватись від більш досконалих закордонних правових ак-

тів та їх Європейського досвіду роботи у сфері права.

1. Конституція України // Відомості Верховної Ради України (ВВР). - 1996. - № 30. - Ст. 141.
2. Селиванов А. Проблемы законотворчества и Конституционный Суд Украины // Голос Украины. – 2004. – 7 сентября.
3. Загальна теорія держави і права: Підручник для студентів юридичних спеціальностей вищих навчальних закладів / М.В. Цвік, В.Д. Ткаченко, Л.Л. Рогачова та ін., За ред. М.В. Цвіка, В.Д., Ткаченко, О.В. Петришина. – Харків: Право, 2002. – 432с.
4. Брегеда А. Ю. Основы политологии: Навч. посібник. — Вид. 2-ге, перероб. і доп. — К.: КНЕУ, 2000. - 312 с.

Драндабула Карина Ігорівна
слухач магістратури факультету
підготовки фахівців для органів
досудового розслідування ДДУВС

Науковий керівник –
доцент кафедри теорії та історії
держави і права, к.ю.н., доц.
Філянina Л.А.

ДО ПИТАННЯ ЄВРОСКЕПТИЦИЗМУ СЕРЕД ДЕРЖАВ-ЧЛЕНІВ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

В той час, коли Україна робить всі можливі зусилля для якнайшвидшого вступу до ЄС, сам Союз переживає не найкращі часи. Кризові явища в економіці союзу породжують кризу його інституцій, політичного та культурного характеру, розвиток євроскептицизму. Неузгодженість поглядів держав-учасниць на майбутній розвиток Союзу, відсутність єдиного погляду щодо доцільності розширення ЄС є причинами сепаратистських настроїв у Великобританії (Шотландія, Північна Ірландія), Іспанії (Країна Басків, Каталонія, Галіція), Франції (Корсика) та Бельгії (Фландрія). Крім того, можливий вихід Британії з ЄС може призвести до негативних наслідків, що можуть вплинути на перегляд політики розширення та інтеграції. Актуальність даного питання для України полягає в тому, що при існуванні проблем внутрішнього характеру ЄС, виникає запитання щодо доцільності розширення Союзу, шляхом набуття членства нашої держави. Дослідження проблем реформи розвитку ЄС та його орієнтирів є необхідним на шляху до інтеграції.

Підписавши Лісабонський договір, Європейський Союз мав на меті шлях поглиблення інтеграційних процесів, розширення на Сході, подальшої внутрішньої консолідації ЄС і зміцнення позицій та ролі Європейського Союзу у світі. Договір було укладено з метою подальшого поглиблення інтеграції в межах ЄС та виключали можливість обмеження інших держав-учасниць

просуватися цим шляхом. [1]. Проте кількість останніх зростає, разом із вимогами, які вони ставлять перед ЄС.

Потужна економічна криза 2010 р. та її наслідки для європейських держав зумовили початок сучасного етапу єврокризи та нову хвилю євроскептицизму щодо подальшого розвитку євроінтеграційних процесів у рамках ЄС [2]. В опозиції опинилась Великобританія та політичні партії Греції, Данії, Франції, Нідерландів.

Євроскептики виступають проти створення європейської наддержави, федеративного устрою ЄС, стирання кордонів між державами-учасницями, що, на нашу думку, може призвести до негативних наслідків: ослаблення державного суверенітету, глобалізації культур й традицій, мовне різноманіття спричинить супротив у створенні навпаки нових держав, потік іммігрантів, посилення економічної кризи як держав-кредиторів, так й держав-боржників.

Інший можливий шлях розвитку ЄС, який задовольнив би останніх, можемо охарактеризувати такими тезами: децентралізована конфедерація або асоціація незалежних держав без гармонізації законодавства, «вільний ринок», замість європейської армії – підтримка НАТО, державна політика є виключно внутрішньою справою країни, а спільна політика – органами Союзу.

Те, що Європейський Союз не має конституції, законодавчі акти є регламентами (розпорядженнями), директивами, а не законами, а Лісабонський договір розподілив компетенції, щодо вирішення питань між центральними та національними органами влади, вказує на те, що цей документ є компромісом для його прихильників і критиків [1].

Отже, можемо зробити висновок, що ЄС потребує узгодження внутрішньої та зовнішньої політики, що є важливим для України у контексті європейської інтеграції. Адже, не виключено, що поки Україною буде здійснено гармонізацію законодавства відповідно до вимог ЄС, інтеграція стане неактуальною.

1. Сидорук Т.В. Лісабонський договір: зміни та нововведення в інституційному устрої і праві ЄС // Вісник Київського міжнародного університету. Серія: міжнародні відносини / Редколегія: А.І. Некряч (голова) та ін. – К.: КиМУ, 2010. – Вип. 10. – 300 с.

2. Галан В. О. Шотландія, ЄС та Brexit: перспективи інтеграційного розвитку / В. О. Галан // Європейська інтеграція в контексті сучасної геополітики : зб. наук.ст. за матеріалами наук. конф., м. Харків, 24 трав. 2016 р. – Харків, 2016. – С. 81–86.

3. Лисенко Л.Г. Майбутнє Європейського Союзу: відділення чи наддержава /Л.Г.Лисенко// Науковий діалог «схід-захід»: матеріали Всеукраїнської наукової конференції з міжнародною участю (м. Кам'янець-Подільський, 10 липня 2013 р.): у 4-х частинах. - Ч.2. - Д.: ТОВ «Інновація», 2013. – С.87-93.

Курганова Діана Романівна
курсант факультету підготовки
фахівців для підрозділів
кримінальної поліції ДДУВС

Науковий керівник –
доцент кафедри теорії та історії
держави і права, к.ю.н., доц.
Орлова О.О.

ЮРИДИЧНА ОСВІТА ЯК ОДНА З НАЙДІЄВІШИХ ФОРМ ЗДІЙСНЕННЯ ПРАВОВОГО ВИХОВАННЯ

Правове виховання це комплексні цілеспрямовані дії на особистість з метою формування в неї правової свідомості та правової культури. Правове виховання слід розглядати у розрізі суб'єктів і об'єктів. Суб'єктами правового виховання виступають органи державної влади в той час як об'єктами люди, їх свідомість та здатність приймати правові рішення, здійснювати діяльність котра не йде в протиріч із законами [1].

Метою такого виховання є усвідомлення людиною своїх прав, можливостей, поваги та дотримання законодавчо встановлених правил, покращення соціального орієнтування в будь-якій сфері діяльності з боку закону.

Існують певні форми правового виховання. До них належить :

- правова освіта, яка уособлює в собі певний навчальний процес в навчальному закладі, де спеціалісти ознайомлять та навчать як діяти в правовій сфері;

- правова агітація. Слід розуміти правову агітацію як заклик до людей через медіа простір чи друковані видання до правосвідомості громадян.

- правова пропаганда яка включає в себе діяльність певних органів державної влади, організацій чи певних установ які проводять пояснювання ситуації в країні, надання інформації стосовно певних знань у правовій сфері

- юридична практика. Зазвичай під цим терміном розуміють певний юридичний досвід котрий людина отримує при виникненні будь-якої юридичної ситуації протягом життя.

- правове самовиховання. Кожна людина як особистість має знати свої права та обов'язки тому доцільно вважати, що ознайомлення зі змінами законодавства та певних законопроектів є необхідністю сьогодення [2].

Безперечно слід наголосити, що особливо актуальною формою правового виховання вважають юридичну освіту . Тому свідчать дуже багато факторів. Один із найголовніших факторів необхідності юридичної освіти є здійснення будь-якої діяльності (юридичної , підприємницької, педагогічної (за умови викладання в юридичному вузі чи інституті) людини.

Юридична освіта дає можливість належним чином мати уявлення про

законодавство в цілому права та обов'язки у розрізі різних ситуаційних задач. Потрібно не лише бути ознайомленим, але і чітко розуміти тлумачення закону. Можна по різному трактувати певні терміни та встановлені законодавством норми але самих знань буде не достатньо якщо не розуміти як їх використовувати на практиці, та захистити себе у певній ситуації.

Самовиховання зазвичай інколи призводить до досить поганих наслідків, не вірно зрозумілий закон може призвести до правопорушення і в гіршому випадку до кримінального впровадження. Тому багато критиків стверджують, що саме юридична освіта допомагає і запобігає великій кількості правопорушень, звісно якщо особистість не бажає бути правопорушником чи злочинцем. Слід зазначити, що для успішного правового виховання особистості слід використовувати всі форми та методи, звісно багато що залежить від індивідуальної особистості та можливостей. Але саме юридична освіта як форма правового виховання формує навички та вміння трактувати, узагальнювати системне уявлення про право [3].

Оскільки завданням юридичної освіти є навчити розуміти право, доцільно використовувати у житті, знати і використовувати засоби юридичної техніки доцільно стверджувати, що саме ця форма є найдієвішою у практиці здійснення правового виховання.

1. Загальна теорія держави і права / За ред. В.В. Копейчикова. – К., 2002.

2. Кутафіє О.Е. Основи держави і права: Навчальний посібник для поступаючих у вузи. - М.: Юрист, 1996.

3. Лившиц Р.З. Современная теория права: Краткий очерк – М., 1992.

Луньов Дмитро Миколайович
курсант факультету підготовки
фахівців для підрозділів
кримінальної поліції ДДУВС

Науковий керівник –
доцент кафедри теорії та історії
держави і права, к.ю.н., доц.
Перепьолкін С.М.

ЄВРОПЕЙСЬКЕ БЮРО ПО БОРОТБІ З ШАХРАЙСТВОМ

Підписання Угоди про асоціацію між Європейським Союзом і Україною має наслідком налагодження співпраці в економічній, соціальній та інших сферах суспільного життя. Зокрема, передбачається створення поглибленої зони вільної торгівлі, розвиток співробітництва у промисловості, сільському господарстві, енергозбереженні. Особлива увага приділяється діяльності у фінансовій сфері, зокрема, поглибленню співпраці між органами, що здійснюють в межах своєї компетенції боротьбу з шахрайством. У Європейському

Союзі (далі – ЄС) відповідні повноваження належать Європейському бюро по боротьбі з шахрайством (OLAF).

Особливості функціонування Європейського бюро по боротьбі з шахрайством досліджували у своїх наукових працях І.Сікора, Є. Невмержицький, А.Сафоненко, С.Телешун, Ю.Таран, О.Рудик, І. Рейтерович, К.Уоллес, К. Херфер, В.Щербань та ін.

Європейське бюро по боротьбі із шахрайством (далі – Бюро або OLAF) здійснює свою діяльність у рамках інституційного механізму протидії політичній корупції в системі публічного управління в ЄС, йому належить право вивчати адміністративну діяльність та фінансування будь-якої інституції чи органу ЄС.

Згідно з Рішенням Комісії № 1999/352 від 28 квітня 1999 р. про створення Європейського бюро по боротьбі з шахрайством (OLAF), Регламенту (ЄС) № 1073/99 1999 Європейського Парламенту і Ради від 25 травня 1999р. про ведення розслідувань Європейським бюро по боротьбі з шахрайством (OLAF) та Регламенту Ради (Євратом, ЄС) № 2185/96 від 11 листопада 1996 р. про проведення Комісією вибіркового перевірок та інспекцій з метою захисту фінансових інтересів Європейських Співтовариств від шахрайства та інших порушень, Бюро є оперативним незалежним і відповідає за проведення адміністративних розслідувань по боротьбі з шахрайством, корупцією та іншою протиправною діяльністю, що завдає шкоди фінансовим інтересам ЄС.

Гарантами його цілковитої незалежності виступають директор та наглядовий комітет. Директора OLAF призначає терміном на п'ять років Європейська Комісія за згоди Європейського Парламенту та Ради міністрів. Він не повинен виконувати вказівки жодного уряду і жодної інституції (включно з Комісією). Якщо директор вважає, що Комісія своїми діями зазіхає на його незалежність, він може відстоювати її навіть у Суді ЄС. Директор має право розпочинати розслідування з власної ініціативи (не лише на вимогу інституції, органу чи держави-члена). Обов'язком наглядового комітету є контроль за проведенням розслідувань. До складу комітету входять п'ять відомих особистостей, які не працюють у структурах ЄС. Їх призначають спільно Комісія, Парламент і Рада. [1, с. 231].

Сьогодні у складі OLAF працює більше 400 співробітників, які мають досвід проведення розслідувань випадків шахрайства в національних правоохоронних органах. Вони повністю незалежні та не приймають ніяких вказівок з боку основних інституцій ЄС, органів влади, юридичних та фізичних осіб [2]. Щороку Бюро звітує про свою діяльність перед Комісією ЄС, Європейським парламентом, Радою та Судом аудиторів ЄС та інформує їх про виявлені випадки шахрайства. У своїй діяльності відомство приділяє особливу увагу серйозним правопорушенням, має право на проведення власних слідчих дій, а також співпрацює з спеціальними органами держав-членів, які, своєю чергою, повинні інформувати відомство про виявленні випадки зловживань та шахрайства [3, с. 78].

У рамках Угоди про асоціацію на Бюро покладаються повноваження щодо здійснення перевірок та інспекцій на місцях із метою захисту фінансових інтересів ЄС від шахрайства та інших порушень на території України відповідно до положень Регламенту Ради № 2185/96 від 11 листопада 1996 р. У разі якщо одержувачі коштів Євросоюзу перешкоджають проведенню перевірок та інспекцій на місцях, органи влади України на основі національного законодавства надають інспекторам OLAF необхідну допомогу для виконання їхніх обов'язків щодо проведення перевірки або інспекції на місцях. При цьому Європейська комісія може вдаватися до адміністративних заходів та застосовувати санкції згідно з Регламентом № 966/2012 від 25 жовтня 2012 р., Регламентом № 1268/2012 від 29 жовтня 2012 р. та Регламентом № 2988/95 від 18 грудня 1995 р. щодо захисту фінансових інтересів Співтовариств [4]. З цією метою Україна повинна імплементувати відповідні положення законодавства ЄС. Їй надаватиметься можливість брати участь у всіх поточних і майбутніх програмах ЄС, відкритих для неї згідно з відповідними положеннями цих програм [5, с. 34].

Отже, Європейське бюро по боротьбі з шахрайством виступає спеціалізованим допоміжним органом ЄС, головним завданням якого є захист фінансових інтересів Союзу і запобігання шахрайства у використанні фондів ЄС всіма інституціями, а також координація фінансового управління всіх інституцій, створених на рівні держав-членів. Подальше дослідження особливостей діяльності Бюро є важливим для України, бо підписавши Угоду про асоціацію з ЄС наша держава повинна співпрацювати з OLAF з питань віднесених до його компетенції.

1. Тіньков А. Специфіка боротьби з політичною корупцією в системі публічного управління Європейського Союзу / А. Тіньков // Вісник Національної академії державного управління. – 2012. – № 1. – С. 224–234.

2. EuropeanAntiFraud Office – Європейське бюро у боротьбі з шахрайством. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу <http://ec.europa.eu/>.

3. Притула Т.М. Роль інститутів Європейського Союзу у здійсненні моніторингу за фінансовими потоками / Т.М. Притула // Наукові записки. Серія «Економіка». – 2010. – № 15. – С. 72–80.

4. Додаток XLII до Угоди про асоціацію до розділу VI «Фінансове співробітництво та положення щодо боротьби з шахрайством» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.kmu.gov.ua/docs/Agreement/Annex_XXVI_to_XLIII_to_Agreement.pdf.

5. Гасанов С.С. Напрями формування фіскальної політики в аспекті асоціації України з ЄС / С.С. Гасанов // Фінанси України. – 2014. – № 1. – С. 22–38.

Міатова Дар'я Павлівна
учениця 10-1 Міського юридичного ліцею,
Нетьосова Світлана Феліксівна,
викладач Міського юридичного ліцею

ГРОМАДЯНСЬКЕ СУСПІЛЬСТВО І ДЕРЖАВА: ДО ПРОБЛЕМИ ВЗАЄМОДІЇ

Проблеми взаємодії Громадянського суспільства і держави досліджував Петро Петриченко, Голова ВГО «Громадська Палата України», експерт з питань праці, соціальної політики та розвитку громадянського суспільства. Югославський соціолог Велько Рус зазначає, що перший крок до громадянського суспільства полягає в демілітаризації суспільства й розвитку самоврядування. Другий крок – розширення самоорганізованості суспільства, запровадження цього принципу в усіх сферах, а не лише в господарських організаціях.

За останні 2,5 роки, починаючи з Революції Гідності і до сьогодні, відбувається активне формування, консолідація громадянського суспільства в Україні, яке намагається активно впливати на державу. В зв'язку з цим постає ряд проблем – як з боку держави, так і з боку самого суспільства. Існуюча модель механізму формування і розвитку права є недосконалою, потребує свого наукового переосмислення та подальшого вдосконалення. В юридичній літературі абсолютно справедливо зазначається про те, що сьогодні гостро постає необхідність вироблення єдиної наукової концепції правотворчості, законотворчості, правового регулювання розпочатих реформ. Водночас гальмування назрілих перетворень призводить до поширення правового нігілізму, падіння довіри громадян до державних інститутів, що посилює загрози нових соціально-політичних потрясінь в умовах неоголошеної «гібридної війни». За таких умов побудова дійсно демократичної, правової та сильної Української держави залежить від збереження взаємодії громадянського суспільства та органів влади. Нормативно-правова база взаємодії включає передусім Указ Президента України «Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики» (від 31.07.2004 р.) та Постанову Кабінету Міністрів України «Деякі питання щодо забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики» (від 15.10.2004 р.).

Тривалий час у Міністерстві юстиції України розробляються законопроект «Про участь громадськості у формуванні та реалізації державної політики, вирішенні питань місцевого значення та її доступ до інформації, що знаходиться у володінні органів державної влади, органів влади АРК, органів місцевого самоврядування»; проект «Концепції взаємодії держави з громадянським суспільством», проект Закону «Про волонтерство». Втім слід від-

значити, що за цей час було проведено широке попереднє громадське обговорення цих законопроектів.

Згідно з ст.140 Конституції України, сільські, селищні, міські ради можуть дозволяти за ініціативою жителів створювати будинкові, вуличні, квартальні та інші органи самоорганізації населення і наділяти їх частиною власної компетенції, фінансів, майна.

Органи самоорганізації населення діють на підставі Конституції України, Закону України „Про органи самоорганізації населення” 20.11.2012 та інших законів України, актів Президента України, Кабінету Міністрів України, центральних та місцевих органів виконавчої влади, рішень відповідних органів місцевого самоврядування, рішень місцевого референдуму, статутів територіальних громад, розпоряджень сільського, селищного, міського голови, голови районної у місті (у разі її створення) ради, виданих у межах своїх повноважень, положень про органи самоорганізації населення, рішень зборів (конференції) мешканців за місцем проживання, які їх обрали. Орган самоорганізації населення, утворений за дозволом районної у місті ради, керується у своїй діяльності також рішеннями міської ради та її виконавчого органу.

Громадянське (цивільне) суспільство – це сфера спілкування, взаємодії, спонтанної самоорганізації і самоврядування вільних індивідів на основі добровільно сформованих асоціацій, яка захищена необхідними законами від прямого втручання і регламентації з боку держави і в якій переважають громадянські цінності. Ознаками Громадянського суспільства є:

- свобода та ініціативність особистості, що спрямовані на задоволення розумних потреб членів суспільства без шкоди для його загальних інтересів (статті 22, 23, 29 тощо Конституції України);

- розвиток суспільних відносин відповідно до фундаментального принципу кантівської філософії, за яким людина завжди повинна розглядатися як мета і ніколи як засіб (статті 21, 22 Конституції України);

- ліквідація відчуженості людини, неприйняття людьми соціально-економічних реформ і перетворень, економічних і політичних структур та інститутів (статті 34,35 Конституції України);

- реальне забезпечення здійснення принципу рівних можливостей у політиці, економіці, духовній сфері життя суспільства (ст. 24 Конституції України);

- постійний захист прав і свобод людини і громадянина, який зумовлює необхідність визнання незалежності громадянського суспільства щодо держави (ст. 22 Конституції України);

- плюралізм усіх форм власності, серед яких приватна власність в її різних формах посідає домінуюче місце як основа ініціативної, творчої, підприємницької та іншої господарської діяльності. Реальне і практичне визнання того факту, що тільки власник може бути дійсно вільною і незалежною щодо держави особою (ст. 41 Конституції України);

- плюралізм духовного життя суспільства, в основі якого визнання і реальне забезпечення гуманістичних та демократичних загальнолюдських цін-

ностей (ст. 15 Конституції України);

- офіційна заборона і практична відсутність з боку держави та інших соціальних суб'єктів жорстокої регламентації і будь-якого втручання в приватне життя членів суспільства (ст. 32 Конституції України);

- існування і функціонування розвинутої соціальної структури, яка гарантує задоволення різноманітних інтересів різних груп і верств населення;

- активна участь у всіх сферах суспільного життя недержавних самоврядних людських спільностей (сім'я, корпорація, господарські товариства, громадські організації, професійні, творчі, спортивні, етнічні, конфесійні та інші об'єднання, діяльність яких врегульована статтями 36-40 Конституції України);

- розвиток ринкових відносин, у яких, відповідно до своєї сутності, беруть участь на рівних засадах суб'єкти всіх форм власності і видів господарської діяльності (ст. 42 Конституції України);

- визнання і гарантування ідей верховенства права, що відображається у його поділі на публічне і приватне, теорії розподілу права і закону та визнанні, що право може існувати поза своєю інституційною формою - законодавством. Магістральна орієнтація права на людину трудівника і власника, на рівний правовий статус у сфері приватного права державних, громадських структур і окремого громадянина;

- підпорядкованість громадянському суспільству демократичної правової соціальної держави, сутність соціальної спрямованості якої виявляється в тому, що держава, використовуючи всю гаму відповідних демократичних владно-управлінських засобів, забезпечує своїм громадянам економічну та іншу безпеку, особисту свободу і суспільну злагоду.

На жаль, Україна і громадське суспільство, на даний момент доволі віддалені поняття. Формування в Україні громадянського суспільства відбувається досить повільним шляхом. Причиною такого повільного його розвитку є те, що частина суспільства просто не усвідомлює необхідність демократичних реформ, а інша значна частина тяжіє до повернення тоталітарного управління радянського зразка. Країни Західної Європи, на відмінну від нашої держави, вже пройшли цей процес, навіть значно раніше. Характеризуючи становище громадянського суспільства в сучасній Україні варто зазначити, що для нашого суспільства є характерним маргіналізація громадського життя. Так, за декілька останніх років значна частина громадян взяла участь у страйках, демонстраціях. Причому, участь людей у зазначених громадських акціях пов'язана насамперед через соціальні проблеми: (невиплата заробітної плати, пенсій). Крім того, після Помаранчевої революції 2004 року багато українських громадян зневірилися у політиках, а тому якщо і беруть участь у акціях на підтримку того чи іншого політичного діяча, то лише за суму певної винагороди. Таким чином, залишається низька активність громадян у громадському житті, що негативно впливає на становлення демократичного суспільства

Але, не дивлячись на те, щороку відбувається тенденція зростання гро-

мадських, організацій політичних партій етапі в Україні станом на 2012 рік налічується 3307 організацій: з них 199 політичних партій, 3108 громадських організацій, а за 2011 рік – 3208 організацій. Масові акції та протести, так би мовити штучно створеним проблемам в державі, починаючи з 2004 року починають набуватися громадянами більш свідомих дій в прийнятті участі, яких завжди підтримає якась партія, організація або спілка.

Розбудова громадянського суспільства в Україні має орієнтуватися на європейські стандарти забезпечення та захисту прав і свобод людини, зокрема впровадження практики належного врядування, доброчесності, відкритості, прозорості та підзвітності інститутів влади, створення умов для різноманіття суспільних інтересів, у тому числі економічних, екологічних, соціальних, культурних, релігійних, територіальних тощо, і форм їх вираження (громадські ініціативи, суспільні рухи, асоціації, об'єднання).

Громадянське суспільство у країнах Західної Європи перебуває на значно вищому щаблі розвитку, ніж в Україні, тому держава має здійснювати процес його створення шляхом поєднання українського та європейського досвідів. Як ми розуміємо, громадянське суспільство в Україні має перспективи помітного, свідомого розвитку. Обраний Україною європейський шлях розвитку економіки та соціальної сфери, на відміну від багатьох інших декларацій влади, широко підтримується громадянами. Реалізація конкретних кроків в напрямку висвітлення відповідної інформації та наближення нашої країни до стандартів якості життя європейської спільноти здатна відновити довіру українців до дій органів влади, зменшити соціальну напругу, викликану зокрема станом споживчого ринку. Ринок перенасичений недоброякісною продукцією, а недобросовісний бізнес майже відкрито пішов у наступ на права та інтереси споживачів, використовуючи бездіяльність відповідних органів влади. Отже, маємо знати, як діє та розвивається споживча політика Європейського Союзу, її пріоритети, а також позиції урядів країн-членів ЄС у стосунках зі споживчою громадою та незалежними організаціями споживачів.

1. Алексанян А.С. До питання про визначення поняття «громадянське суспільство» / А.С. Алексанян // Питання філософії. – 2006. – № 12. – С. 54–71.

2. Арата А. Концепція про громадянське суспільство: сходження, занепад і відтворення і напрямки для подальших досліджень / А. Арата // Поліс. – 2005. – № 5. – С. 43–58.

3. Бакалов А.І. Правова держава і громадянське суспільство: ідеал і дійсність / А.І. Бакалов // Вісник Півн.-Кавказько. держ. технічні. ун-ту. – 2004. – № 5. – С. 19–24.

4. Лейст О.Е. Громадянське суспільство і сучасна держава / О.Е. Лейст, І.Ф. Мачін // Вісник Московського університету. – Сер.11. – Право. – 1995. – № 4. – С. 33–42.

5. Мамут Л.С. Громадянське суспільство і держава: проблема співвідношення / Л.С. Мамут // Суспільні науки і сучасність. – 2002. – № 5. – С. 94–103.

Момзіков Артем Юрійович
слухач магістратури факультету
підготовки фахівців для органів
досудового розслідування ДДУВС

Науковий керівник –
доцент кафедри теорії та історії
держави і права, к.ю.н., доц.

Філяніна Л.А.

ПЕРСПЕКТИВИ ВСТУПУ УКРАЇНИ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ: ПОЛІТИЧНИЙ КРИТЕРІЙ

Європейський Союз – це унікальне об'єднання держав Європи, які через створення спільного ринку, економічного та валютного союзу, а також шляхом реалізації спільної політики й діяльності мають на меті забезпечити безперервне економічне зростання, соціальний розвиток і згуртованість учасників. Держави Європейського Союзу створили спільні інституції, яким делегували частину своїх національних повноважень так, що рішення в певних сферах загальних інтересів можуть ухвалюватись демократичним шляхом на загальноєвропейському рівні. Таке усупільнення суверенітетів називають також «європейською інтеграцією».

Поняття «Європейський Союз» запроваджено 1993 року в Маастрихтському договорі (або Договорі про Європейський Союз), як поєднання наднаціональних і міжурядових засад, так званих «стовпів».[1]

Критерії вступу до Європейського союзу, так звані «Копенгагенські критерії» були схвалені на засіданні Європейської Ради у Копенгагені у червні 1993 року. Вони включають в себе низку критеріїв, серед яких і політичний критерій. Він вбачає в собі стабільність інститутів, що гарантують демократію, верховенство права, повагу до прав людини, повагу і захист національних меншин.

Відповідно до ст. 6 Договору про Європейський Союз закріплено, що «Союз базується на принципах свободи, демократії, поваги до прав людини і основних свобод та верховенства права». Тобто, якщо держава бажає стати членом європейської спільноти, вона повинна закріпити принцип демократії і верховенства права, а також максимально ефективно втілювати їх у повсякденне життя. Конституції держав-претендентів мають гарантувати демократичні свободи, включаючи політичний плюралізм, свободу слова і свободу совісті. Інститути та органи правосуддя мають встановлювати умови для належного функціонування державних установ. Вибори у державі, що бажає увійти до Європейського Союзу, повинні проводитися справедливо та вільно і результати виборів мають бути легітимними і об'єктивно висловлювати думку населення. Правляча парламентська більшість повинна періодично змінюватись, а не бути постійно при владі. Також не слід забувати про визнання опозиції у політичному житті і враховувати думку усіх представників народу.

Так, політичний критерій містить наступні складові: забезпечення сво-

боди парламентських та президентських виборів і виборів до місцевих органів влади; створення та розширення діяльності демократичних інституцій, неурядових організацій, незалежних засобів масової інформації; прийняття законодавства, що надійно захищає права національних меншин, створення відповідних установ; посилення боротьби з організованою злочинністю та корупцією; вирішення питань правового забезпечення та посилення спроможності боротьби з легалізацією доходів здобутих злочинним шляхом; створення надійно діючих інститутів у сфері юстиції та внутрішніх справ, гарантії незалежності судової влади, покращення функціонування судів; захист особистих прав і свобод людини.

У рішеннях Люксембурзької Ради (12-13 грудня 1997 року) зазначалося, що «дотримання Копенгагенського політичного критерію є передумовою для початку переговорів про асоціацію». [2, с. 48-50]

На нашу думку, Україна має великий потенціал і можливості для вступу до Європейського Союзу. З цією метою на нашу державу покладаються зобов'язання щодо цілеспрямованого і послідовного управління інноваційними процесами та втілення їх у життя, і як наслідок достатньою мірою використовувати інноваційний потенціал української науки та освіти.

Перспективи членства у Європейському Союзі є дуже потужним стимулом для проведення радикальних реформ в Україні. Щоб зважитися на кардинальні перетворення у державі, потрібно мати глобальну мету, що може виправдати в очах населення «шокову терапію», й досвідчених провідників, що готові розділити з реформаторами відповідальність за наслідки реформ [4].

Основною проблемою нашої держави є перехід від радянської системи правління до нової, більш діючої та ефективної системи, яка дасть змогу набагато покращити життя українців та звільнитися від диктаторських законів і політичного свавілля. Адже саме діяльність, яку виконують наші політики є фундаментом для подальшого розвитку.

Відповідно до міжнародних зобов'язань України та її стратегічної мети щодо подальшої європейської інтеграції Україна продовжуватиме внутрішні перетворення на основі зміцнення демократії, верховенства права, поваги до прав людини, принципу розподілу влади та незалежності суду, демократичних виборів відповідно до норм і стандартів ОБСЄ та Ради Європи. Адже Конституція України є демократичною та забезпечує додержання людських прав громадян. Відбувається посилення стабільності та ефективності інституцій, що забезпечують демократію та верховенства права. Для цього забезпечено демократичне проведення виборів, подальші законодавчі реформи проводяться відповідно до міжнародних стандартів, продовжується адміністративна реформа, яка посилює місцеве самоврядування. Також подальше проведення судової та правової реформи для забезпечення незалежності судової влади та зміцнення її адміністративної дієздатності, а також забезпечення неупередженості та ефективності прокуратури. З цією метою проведено зміни до процесуальних кодексів на основі європейських стандартів, про-

довжується реформування системи прокуратури, звертається увага на визначені недоліки у роботі правоохоронних органів, ефективно виконується рішення Європейського Суду з прав людини. Держава на своєму шляху забезпечує ефективну протидію корупції, розвиток громадянського суспільства, повагу до прав людини та основоположних свобод у відповідності до міжнародних та європейських стандартів, повагу до свободи засобів масової інформації та свободи висловлювань. Приймаються міри щодо запобігання неналежному поводженню з людьми та застосуванню тортур. Держава продовжує докладати зусилля для забезпечення рівності чоловіків і жінок у суспільному та економічному житті. Ставить пріоритет щодо забезпечення поваги до прав дитини. Посилює співробітництво з метою сприяння міжнародному правосуддю та запобігання уникненню відповідальності, у тому числі через подальшу підтримку Міжнародного кримінального суду.[3]

Виконання політичних критеріїв для України є однією із умов вступу до Європейського співтовариства. Повноцінна участь в міжнародних організаціях сприяє розв'язанню проблем внутрішнього розвитку. Це розширює та поглиблює міждержавне спілкування, допомагає просуванню національних інтересів в інших країнах і водночас досягненню цілей міжнародної спільноти.

1. [http://www.city-adm.rv.ua/RivnePortal/ukr/Europe Day What is the EU.aspx](http://www.city-adm.rv.ua/RivnePortal/ukr/Europe%20Day%20What%20is%20the%20EU.aspx).

2. Критерії членства в СОТ, ЄС та НАТО. Інтеграційні перспективи України : [текст] / І. І. Жовква, Г. М. Немиря, Г. М. Перепелиця, В. Р. Сіденко. – К. : Інститут Євро-Атлантичного співробітництва, 2007. – 86 с.

3. План дій «Україна – Європейський союз» . - 21.02.2005 р.

4. Г. Друзенко Європейська інтеграція України: оцінка в загальноєвропейському контексті // [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://www.parlament.org.ua/content/>.

Попов Дмитро Олександрович,
курсант факультету підготовки
фахівців для органів досудового
розслідування ДДУВС

Науковий керівник –
доцент кафедри теорії та історії
держави і права, к.ю.н., доц.

Перепьолкін С.М.

ЄВРОПЕЙСЬКА ПРОКУРАТУРА ЯК ОРГАН ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Відкриття кордонів та скасування бар'єрів для вільного руху людей в межах Спільного ринку, а пізніше Шенгенського простору, поряд із позитивними змінами, призвели і до зростання транснаціональної злочинності всередині Європейського Союзу (далі – ЄС). Необхідність боротьби з цим негатив-

вним явищем спонукала держав – членів ЄС вдатися до спільних заходів у кримінально-правовій сфері, що обумовило формування і розвиток специфічної системи джерел права ЄС в галузі юстиції і правоохоронної діяльності, правова природа яких змінювалася одночасно із розвитком процесів європейської інтеграції та міжнародного співробітництва [1].

Ідея створення органів прокуратури, основним завданням яких було б попередження та протидія злочинів проти фінансових інтересів ЄС зародилася ще наприкінці 90-х років минулого століття. Першою спробою створити орган, який би координував діяльність національних органів прокуратури став Євроюст. Однак його створення розглядалося лише як перехідний етап до створення єдиної європейської прокуратури. Незважаючи на те, що переговори про створення Європейської прокуратури розпочалися ще на підготовчих етапах підписання Ніццького договору, можливість її створення була закріплена лише у Лісабонському договорі 2007 р. [2].

Відповідно до положень останнього передбачається, що заснування Європейської прокуратури на основі Євроюсту повинно відбутися шляхом розробки та прийняття Радою ЄС такого нормативно-правового акта, як регламент. Цей регламент має визначити статус Європейської прокуратури, умови здійснення нею функцій, а також правила, що регулюють допустимість доказів і порядок судової перевірки процесуальних актів, які вона прийматиме в ході здійснення своїх функцій (ст. 86 Договору про функціонування ЄС) [3, с. 79].

За своєю сутністю Європейська прокуратура має являти собою систему, що кардинально відрізняється від горизонтальної системи судового співробітництва у кримінальних справах. Традиційне судове співробітництво – це співробітництво між суверенними державами, які діють на основі принципу взаємності, через механізм надання правової допомоги, що вимагає згоди запитуваної держави. Натомість Європейська прокуратура має стати вертикальною системою примусу, якій підпорядковуватимуться національні органи розслідування та звинувачення. У цьому випадку традиційні процедури співробітництва мають бути замінені прямими діями Європейської прокуратури на території держав – членів ЄС, що, у перспективі, зумовить втрату актуальності таких процедур, як визнання європейських ордерів (на арешт та ін.) чи запитів про надання правової допомоги. Передбачається, що ордери Європейської прокуратури матимуть пряму дію в межах території ЄС, не залишаючи місця для їх невизнання чи невиконання будь-якою державою-членом, що є притаманним горизонтальній системі судового співробітництва.

Як зазначає В.І. Муравйов, цілями Європейської прокуратури є боротьба зі злочинами, що завдають шкоди фінансовим інтересам ЄС. Європейська прокуратура разом з Європолем має обов'язок розслідувати злочини проти фінансових інтересів Союзу, а також звинувачувати та притягати до суду безпосередніх виконавців злочину та їхніх спільників, як це визначено Регламентом ЄС. Вона виконує щодо таких злочинів функції обвинувачення в компетентних судах держав-членів [4, с. 225].

У ст. 86 Договору про функціонування ЄС зазначається: «Європейська Рада може одночасно чи згодом ухвалити рішення, щоб розширити повноваження європейської прокуратури на боротьбу зі злочинністю транскордонного характеру, та щодо безпосередніх виконавців тяжких злочинів, що впливають на більш ніж одну державу-члена, та їхніх спілників. В такому випадку Європейській Раді належить діяти одностайно після отримання згоди Європейського Парламенту та після консультацій з Комісією».

Водночас, як зазначає Л. Гриценко, Лісабонський договір не створює ані нового інституту – європейської прокуратури, ані запроваджує нової посади – прокурора ЄС. Він лише передбачає таку можливість, наділяючи відповідними повноваженнями Раду Союзу. Також окреслюється сфера можливих повноважень прокуратури ЄС, виводячи на перше місце боротьбу зі злочинами, які завдають шкоди фінансовим інтересам Союзу [5, с. 103].

Загалом, досліджуючи питання можливості створення європейської прокуратури, слід звернути увагу на основні проблемні аспекти.

По-перше, залишається невизначеною структура цього органу, тобто буде це колегіальний орган чи одноособовий (із виділенням окремої посади європейського прокурора, в підпорядкуванні якого перебуватимуть прокурори від країн-членів). Останній варіант може зазнати жорсткої критики в зв'язку з тим, що цей випадок можна буде розцінювати як посягання на суверенітет держав – членів ЄС.

По-друге, якщо навіть допустити, що оптимальним варіантом буде створення європейської прокуратури як колегіального органу, невизначеним залишаються питання статусу європейських прокурорів та коло їх повноважень.

На думку Л.М. Соколової, постає ще одне важливе питання – про можливі варіанти співвідношення повноважень європейського прокурора з повноваженнями національних прокурорів 28 держав – членів ЄС. Основним питанням стає необхідність їх гармонічного поєднання та уникнення спорів про компетенцію. Також слід буде визначитися стосовно того, чи зможуть ці європейські прокурори утримувати обидва «портфелі»: європейський та національний, чи, можливо, вони будуть несумісні між собою? [6, с. 25].

Як зазначає В.І. Ірінеєва, сьогодні малоімовірним видається досягнення компромісу стосовно створення Європейської прокуратури найближчим часом, оскільки значна кількість держав-членів вважають, що створення такого органу є недоцільним та підірве їхні системи кримінального правосуддя. Коаліційний уряд Великої Британії, який виступає проти створення Європейської прокуратури, заявив, що будь-яка угода про заснування такого органу повинна буде ратифікована шляхом проведення референдуму. Подібні заяви з боку держав-членів свідчать про відсутність політичної волі до створення Європейської прокуратури, що ще більше ускладнює процес її створення. Так, найбільш ймовірною видається перспектива створення Європейської прокуратури, діяльність якої буде обмежена територією лише окремих держав-членів. [2].

1. Стрельцова О.В. Еволюція джерел права ЄС в галузі юстиції та правоохоронної діяльності. Електронний ресурс. – Режим доступу : <http://www.pravoznavec.com.ua/period/article/23722/%CE>
2. Ірінеєва В.І. Ініціатива створення Європейської прокуратури: реалії та перспективи. Електронний ресурс. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/old_jrn/Soc_Gum/Nzizvru/2012_1/p10_32.html.
3. Консолідовані версії договору про Європейський Союз та договору про функціонування Європейського Союзу (2010/С 83/01) // Офіційний вісник Європейського Союзу. – 2008. – 355 с.
4. Європейське право: право Європейського союзу: підручник: у трьох кн. / за заг. ред. В.І. Муравйова. – К. : Ін Юре, 2015. - Книга третя: Право зовнішніх зносин Європейського союзу / В.І. Муравйов, М.М. Микієвич, І.Г. Білас та ін. – К. : Ін Юре, 2015. – 408 с.
5. Гриценко Л. Прокуратура Європейського Союзу. Нагальна потреба чи утопія? / Л. Гриценко // Вісник прокуратури. – 2013. – №2. – С. 102-107.
6. Соколова Л.М. Становление уголовно-процессуальных институтов в праве Европейского Союза : Дис. ... канд. юрид. наук. – М., 2008. – 185 с.

Страшко Ольга Владленівна
курсант факультету підготовки
фахівців для органів досудового
розслідування ДДУВС

Науковий керівник –
доцент кафедри українознавства
та іноземних мов,
к.філол. н., доц. **Гречухіна І.Д.**

БОРОТЬБА З ВІДМИВАННЯМ ГРОШЕЙ: АКТУАЛЬНЕ ПИТАННЯ ДЛЯ УКРАЇНИ ТА ЄВРОПИ

Перш ніж розпочати вивчення обраної нами теми необхідно з'ясувати зміст поняття «відмивання грошей». Так, Інтерпол визначає відмивання грошей якбудь-яку дію або спробу дії, щоб приховати або замаскувати незаконно отримані доходи таким чином, щоб вони мали вигляд таких, що походять із законних джерел.

Незаконно отримані кошти відмиваються та переміщуються по всій земній кулі, використовуючи і зловживання підставних компаній, посередників та грошові передавачі. Таким чином, незаконні засоби залишаються прихованими і інтегрованими в юридичному бізнесі і в легальній економіці.

Масштаби відмивання грошей важко оцінити, вони мають глобальний характер. За оцінками експертів Управління Організації Об'єднаних Націй з наркотиків і злочинності (УНЗ ООН) кожен рік відмивається від 2 до 5% світового ВВП. Це складає від 715 мільярдів до 187 трильйонів євро щороку.

Відповідно до статистичної інформації Генеральної прокуратури України у 2015 році було зареєстровано 58 кримінальних правопорушень з відми-

вання грошей, але у 2016 році було зареєстровано вже близько 101 кримінальних правопорушень у цього ж виду. Таким чином, кількість злочинів збільшилася майже вдвічі. Це свідчить про те, що відмивання грошей стало ключовою проблемою для нашої країни. Щоб вирішити це питання, ми повинні звернутися до досвіду провідних європейських країн та підвищити рівень співпраці з Європолем.

За останній час Європол має значний прогрес у боротьбі з відмиванням грошей. Наприклад, Іспанська національна поліція спільно з французькими правоохоронними органами і за підтримки Європолу, поставили під серйозний удар міжнародну злочинну групу, яка підозрюється у вчиненні великомасштабного шахрайства у мережі Інтернет за допомогою віртуальної точки продажу (POS) терміналів та відмивання грошей. Ця операція привела до арешту п'яти чоловік і чотирьох обшуків в Іспанії, а також припинення діяльності злочинної мережі, що працює в Європі.

Європейський центр боротьби з кіберзлочинністю Європолу (EC3) і Об'єднана цільова група з кіберзлочинністю (J-CAT) підтримує іспанську і французьку владу та їх партнерів у зусиллях щодо виявлення членів злочинної мережі.

Крім того, інформація, отримана від держав-членів ЄС, які не входять до Європейського Союзу та країн, які мають робочі угоди з Європолем була використана для виявлення злочинних мереж у відмиванні коштів. Обмін інформацією та оперативними даними у мережі Європолу виявилось вирішальним для успіху цієї операції.

Потрібно відмітити, що Європейська комісія запропонувала створити нову концепцію боротьби з відмиванням грошей. Дана концепція забезпечить створення відповідного та достатнього законодавства для запобігання злочинам у цій сфері, незалежно від того, ким вони вчинені – терористами або іншими злочинцями. Аспектами майбутньої концепції є:

- створення єдиних матеріальних норм, які визначають відмивання грошей як злочин та встановляють покарання за його вчинення, для того щоб запобігти використанню злочинцями правових колізій між законодавствами країн;

- подолати перешкоди у співпраці з боку поліції та судових органів шляхом створення загальних положень про проведення досудового розслідування правопорушень у сфері відмивання грошей [5].

Цілком очевидно, що законодавство саме по собі не є достатнім для ефективної боротьби з відмиванням грошей. Потрібна комплексна та інтегрована стратегія. Однією з головних цілей полягає в тому, щоб зробити злочин менш вигідним за допомогою конфіскації злочинних доходів. Більше того, міжнародна допомога має важливе значення для боротьби з операціями по відмиванню грошей на транснаціональному рівні. Двосторонні угоди з урахуванням конкретних обставин, є найбільш ефективним засобом для прискорення розслідування, судових процесів та подолання труднощів і затримок [6].

Отже, для того, щоб вирішити одну з глобальних проблем для нашої країни, ми повинні налагодити систему обміну інформацією з Європолом та іншими потужними організаціями. Наш уряд має розробити окрему концепцію боротьби з відмиванням грошей, яка містила б у собі тактику співпраці з європейськими країнами.

1. <https://www.interpol.int/Crime-areas/Financial-crime/Money-laundering>.
2. <https://www.europol.europa.eu/crime-areas-and-trends/crime-areas/economic-crime/money-laundering>.
3. <http://www.gp.gov.ua/ua/stat.html>.
4. <https://www.europol.europa.eu/newsroom/news/five-arrests-in-major-online-fraud-and-money-laundering-operation>.
5. <http://www.loc.gov/law/foreign-news/article/eu-new-rules-proposed-to-curb-financing-of-terrorism-and-organized-crime/>.
6. <https://www.britannica.com/topic/money-laundering>.

Хитров Владислав Олександрович
слухач магістратури факультету
підготовки фахівців для органів
досудового розслідування ДДУВС

Науковий керівник –
доцент кафедри теорії та історії
держави і права, к.ю.н., доц.
Філянina Л.А.

АВТОНОМНА РЕСПУБЛІКА КРИМ: АНЕКСІЯ ЧИ ОКУПАЦІЯ

Втрата Україною двох адміністративних одиниць Автономної Республіки Крим і міста Севастополь з їх наступним приєднанням протягом березня 2014 року до Російської Федерації на правах її суб'єктів, залишається актуальним, нерозв'язаним питанням. Активні, стрімкі, заздалегідь добре сплановані військово-політичні дії РФ призвели до блокування українських військових частин, транспортного сполучення, соціальної й гуманітарної кризи, розривання сімейних відносин. Це поставило під загрозу сучасну систему міжнародних відносин і ще раз акцентувало увагу на нехтуванні «ядерними» державами загальновизнаних принципів міжнародного права. Не дивлячись на те, що РФ є основною правонаступницею колишнього Союзу РСР, котрий є одним із ініціаторів запровадження принципів міжнародного права стала їх порушником. Так, анексія Кримського півострову з використанням збройних сил РФ порушує такі принципи як: суверенної рівності держав; незастосування сили або погрози сили; добросовісного виконання прийнятих на себе (державу) зобов'язань відповідно до міжнародного права (порушення Дого-

вору про дружбу і співробітництво між Україною і РФ, Будапештського меморандуму про гарантії безпеки у зв'язку з приєднанням України до Договору про нерозповсюдження ядерної зброї 1994 р. та інших); територіальної цілісності і недоторканості державних кордонів (порушення Договору про українсько-російський кордон 2003 р.); поваги прав людини (масові порушення прав і свобод корінного населення Кримського півострову – кримських татар, а також інших громадян України, які не підтримали РФ на псевдо-референдумі).

У зв'язку з незаконними діями РФ наша держава втратила контроль над 326 місцевими бюджетами, а це близько 9 мільярдів гривень [1].

Цесія (поступка території) — передача території однієї держави іншій за згодою між ними. [2 Цесія можлива при добровільній передачі території за договором між державами і у даному випадку її виключаємо.

Окупація — тимчасове захоплення частини або всієї території однієї держави збройними силами іншої держави. Окупацію можна визначити просто як тимчасове зайняття збройними силами однієї держави території (частини території) іншої держави і встановлення влади окупаційної держави на окупованій території без зміни правового статусу останньої (контроль де-факто), однак анексія є більш складним поняттям оскільки вона включає незаконне юридичне оформлення приєднання окупованої території окупаційною державою (контроль де-юре і де-факто). [4].

Анексія — насильне приєднання, загарбання якоюсь державою іншої країни або частини її території. [3] Анексія в міжнародних відносинах не існує поза межами окупації, однак дані поняття мають суттєво різну природу.

Таким чином, анексія чітко протиставляється окупації, оскільки остання не передбачає зміну правового статусу (титулу) окупованої території. Основною ознакою анексії в даному випадку буде наявність подвійної юридичної колізії, адже правовий режим такої території з позицій національного права окупаційної та окупованої держав, а також з точки зору міжнародного права починає суттєво відрізнятися.

Саме це відбулося з Кримським півостровом, який був спочатку окупованим, а вже потім незаконно інкорпорований у систему федерального устрою [5], утворивши 2 нових суб'єкти федерації – Республіку Крим і місто федерального значення Севастополь – назви яких тепер прописані у Конституції РФ 1993 р. [6]. Основою проголошення незалежності АРК та подальшої її інкорпорації до складу Російської Федерації став референдум, проведення якого є незаконним відповідно до положень Конституції України. Відповідно до ст. 2 Основного закону Україна є унітарною державою. Територія України в межах існуючого кордону є цілісною і недоторканною. При цьому статус автономії Криму визначено у Розділі Х Конституції України. Конституція України ст. 134 визначає, що Автономна Республіка Крим є невід'ємною складовою частиною України і в межах повноважень, визначених Конституцією України, вирішує питання, віднесені до її відання. Автономний статус

надає населенню Криму певні права та самоврядування, а також право проведення референдуму, проте, такими референдумами можуть вирішуватися лише питання місцевого значення. Будь-які зміни щодо території держави можуть вирішуватися відповідно до ст. 73 Конституції нашої держави проведенням виключно всеукраїнського референдуму [7].

Отже, Резолюцією Генеральної асамблеї ООН 68/262 від 27.03.2014 р. підтверджено правовий статус Кримського півострову який був і залишається з точки зору міжнародного права під суверенітетом України без жодної правової невизначеності [8]. Таким чином, приєднання Кримського півострова до Російської Федерації є незаконним, з порушенням як норм міжнародного права так і національного законодавства України. Проте де-факто ми понад два роки не можемо нічого зробити і повернути його собі.

1. Постанова Верховної Ради України «Про Рекомендації парламентських слухань на тему: "Стратегія реінтеграції в Україну тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим та міста Севастополь: проблемні питання, шляхи, методи та способи» від 22.09.2016 р. № 1602-VIII.

2. Поняття міжнародного права / електронний ресурс // <http://mir.zavantag.com/pravo/308924/index.html?page=19>.

3. Український тлумачний словник / електронний ресурс // http://ukrainian_explanatory.academic.ru/.

4. Марусяк О.В. Анексія і окупація в міжнародному праву: співіснування та протиставлення – Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://www.academia.edu/26916859/>.

5. Договор между Российской Федерацией и Республикой Крым о принятии в Российскую Федерацию Республики Крым и образовании в составе Российской Федерации новых субъектов от 18.03.2014 г. // Бюллетень международных договоров, 2014, № 6, ст. 88.

6. Конституция Российской Федерации : принята всенародным голосованием 12.12.1993 г. // Российская газета, 1993, N 237.

7. Конституція України : прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28.06.1996 р., №254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради (ВВР), 1996, № 30.

8. Резолюцією Генеральної асамблеї ООН 68/262 від 27.03.2014 [https://uk.wikisource.org/wiki/%D0%A0%D0%B5%D0%B7%D0%BE%D0%BB%D1%8E%D1%86%D1%96%D1%8F_%D0%93%D0%B5%D0%BD%D0%B5%D1%80%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%BE%D1%97_%D0%90%D1%81%D0%B0%D0%BC%D0%B1%D0%BB%D0%B5%D1%97_%D0%9E%D0%9E%D0%9D_A/RES/68/262_\(2014\)](https://uk.wikisource.org/wiki/%D0%A0%D0%B5%D0%B7%D0%BE%D0%BB%D1%8E%D1%86%D1%96%D1%8F_%D0%93%D0%B5%D0%BD%D0%B5%D1%80%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%BE%D1%97_%D0%90%D1%81%D0%B0%D0%BC%D0%B1%D0%BB%D0%B5%D1%97_%D0%9E%D0%9E%D0%9D_A/RES/68/262_(2014))

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ВИЗНАЧЕННЯ ПОВНОВАЖЕНЬ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ. ПИТАННЯ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА ТА АДМІНІСТРАТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Балюра Аліна Олександрівна
курсант факультету підготовки фахівців
для органів досудового розслідування ДДУВС

ПРАВОЗАХИСНА ТА ПРАВООХОРОННА ДІЯЛЬНІСТЬ: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ТА УКРАЇНСЬКІ РЕАЛІЇ

Останнім часом питання євроінтеграції України стало нагальним для сьогодення. Ми бачимо і чуємо цю інформацію всюди: у новинах, політологічних статтях, радіо. У цього явища є прихильники та супротивники, але основним арбітром у цьому питанні повинен бути народ України.

Європейська інтеграція – процес політичної, юридичної, економічної (а в деяких випадках – соціальної та культурної) інтеграції європейських держав, у тому числі й частково розташованих в Європі. Цей процес є одним із проявів провідної тенденції сучасного історичного розвитку – посилення всебічної взаємозалежності держав, передусім в економічній сфері, та подальшого зближення цивілізовано споріднених національних спільнот.

Сьогодні Україна, іноді запозичуючи позитивну практику європейських держав, поступово впроваджує такі стандарти: досвід євроінтеграційних процесів, конвергенції правових систем та окремих правових інститутів. Водночас у вітчизняній науці, зокрема, юридичній, належне місце займають постійні дискусії щодо визначення сутності та природи державно-правових явищ й інститутів у зв'язку зі зміною і розвитком суспільних відносин, організації публічної влади, інтересів людини і громадянина, суспільства і держави. Без сумніву, з-поміж них варто виділити правопорядок, правоохоронну діяльність та правозахисну діяльність.

Перш за все зазначимо на відмінність у тлумаченні понять «правоохоронна» та «правозахисна» діяльність. Правоохоронна діяльність розглядається як поняття більш широке, ніж правозахисна діяльність.

Юрисдикція правоохоронних органів полягає в повноваженнях, які делеговані державою та які встановлюють обсяг їхньої компетенції, способи розгляду й прийняття рішень, порядок їхнього оскарження. Під правоохоронним органом розуміють державну установу, яка діє в системі органів влади й виконує на основі закону державні функції (владні, організаційно-розпорядчі, контрольно-перевірочні тощо) в різних сферах внутрішньої та

зовнішньої діяльності Української держави. В Законі України «Про державний захист працівників суду та правоохоронних органів» подано перелік правоохоронних органів.[2]

Поняття системи правозахисних організацій в Україні включає в себе поділ їх на державні і недержавні, міжнародні і національні. До державних правозахисних організацій відносяться органи юстиції, органи захисту прав споживачів, Уповноважений Верховної Ради України з прав людини, міжурядові правозахисні організації. Серед недержавних правозахисних організацій розрізняють: а) адвокатуру; б) недержавних нотаріусів; в) міжнародні неурядові правозахисні організації; г) інші правозахисні недержавні організації.

Як державні, так і недержавні правозахисні організації спрямовують свою діяльність на надання кожній юридичній особі правової допомоги. Така правова допомога надається з метою припинення порушень права, недопущення зловживання правом, притягнення винних до юридичної відповідальності, відновлення порушеного права, відшкодування збитків, завданих порушенням права. [2]

У сфері європейського простору спільної безпеки і правосуддя дискусійними виявились питання щодо того, які функції слід передати на наднаціональний рівень, а які мають залишитись виключно на внутрішньо державному рівні. Оскільки поліцейські служби, їх організація і методи роботи залишаються у рамках діяльності країн-членів, важливою умовою їх ефективної взаємодії стає забезпечення оперативного обміну поточною інформацією, в т.ч. конфіденційною, і створення доступних всім країнам ЄС баз даних. У будь-якому випадку, спільна діяльність країн ЄС вимагає інтенсивної співпраці правоохоронних органів, тому створено розгалужену мережу наднаціональних органів – Європейська поліція (Європол), Генеральний директорат внутрішніх справ, Постійний комітет оперативного співробітництва з внутрішньої безпеки, Євроюст, Європейський офіс із боротьби з шахрайством, Європейська інформаційна мережа у сфері правосуддя та ін. Завдання яких полягає в забезпеченні взаємодії та координації правоохоронної діяльності, а також розробці стандартів у сфері правоохоронної та правозахисної діяльності.[1]

На основі аналізу нормативно-правової бази процесу такого реформування, виявлено і позитивні здобутки, і певні прогалини та суперечності. Незмінною проблемою залишається корупція, підготовка і перепідготовка кадрів, матеріальне забезпечення та інші гарантії правоохоронної та правозахисної діяльності.

Ключовими незмінними ідеями у процесі реформ мають залишатись – аполітичність правоохоронної діяльності, демілітаризація, децентралізація, попередження і боротьба з корупцією, бюрократизацією, а також підвищення культури службової діяльності правоохоронців.

Забезпечення належної реалізації правоохоронної та правозахисної діяльності, впровадження в Україні відповідних європейських стандартів і позитивного зарубіжного досвіду мають відбуватися з урахуванням специфіки

національної правової системи, рівня розвитку суспільства і першочергових потреб, інтересів народу України.

Триваючий процес вступу України до ЄС, активне співробітництво з Радою Європи, ОБСЄ та іншими міжнародними організаціями, виконання взятих міжнародно-правових зобов'язань, змушують остаточно відійти від хибної практики попередніх авторитарних режимів, перетворити МВС з ієрархічного і закритого органу пострадянського режиму у підконтрольний громадськості відкритий демократичний орган публічної влади, з якісно новою філософією управління, дієвими формами і методами роботи. Це сприятиме розбудові в Україні своєї національної моделі як правоохоронної, так і правозахисної діяльності, які відповідали б загальноновизнаним демократичним цінностям, європейським стандартам, служили б суспільству шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності та підтриманням публічної безпеки і порядку.

1. Білас А. І. Взаємодія правоохоронних органів України та країн ЄС: уніфікація стандартів правоохоронної діяльності / А. І. Білас // Європейські перспективи. – 2016
2. Правознавство : підручник: для студ. вищ. навч. закл. / відп. ред. Олійник А. Ю. К. : Прав. єдність, 2008.
3. Закон України "Про державний захист працівників суду та правоохоронних органів" ВС України Закон от 23.12.1993 № 3781-ХІІ редакція дейдувет с 05.01.2017.
4. Законів України «Про Національну поліцію» Верховна Рада України; Закон від 02.07.2015 № 580-VIII.
5. Закон України «Про Національне антикорупційне бюро України» ВС України- Закон от 14.10.2014 № 1698-VII редакція с 05.01.2017.

Балагун Іван Сергійович
курсант факультету підготовки фахівців
для підрозділів кримінальної поліції ДДУВС

Науковий керівник –
викладач кафедри тактико-спеціальної
підготовки **Чуриков Д.С.**

ОСОБЛИВОСТІ КОМУНІКАЦІЇ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ ПРИ ЗДІЙСНЕННІ НИМИ СЛУЖБОВИХ ОБОВ'ЯЗКІВ

Сучасне буття працівників поліції наповнено спілкуванням з найрізноманітнішими людьми. На сьогоднішній день в Україні налічується близько 33% представників іноземних націй та національних меншин. Україна є світською державою, тому діяльність органів виконавчої влади має не аби-яке значення у формуванні іміджу країни. Але повернемося до самої діяльності поліцейських.

Значну частину часу працівники поліції витрачають на пошук інформації тієї чи іншої справи шляхом спілкування з людьми. Також, слід зазначити,

що діяльність Національної поліції України є прозорою, тобто будь-які дії українського поліцейського не можуть бути закриті для громадськості. Саме тому сучасний поліцейський має дотримуватися жорстких правил та завжди бути пильним щодо того, що він говорить і як він говорить. Дії поліцейських під час спілкування з людьми називається «Тактикою комунікації».

Багато дій поліцейських мають свої специфічні особливості, тактика комунікації не є виключенням. Існує ряд особливостей щодо спілкування правоохоронця з особою.

Поліцейський повинен звертатись до громадян з повагою, на «Ви», свої вимоги та зауваження викладати в переконливій формі. При зверненні до громадянина він повинен привітатися з ним, після чого, приклавши руку до головного убору, назвати йому своє прізвище, звання та пред'явити на його вимогу службове посвідчення і повідомити мету звернення. Якщо до поліцейського звертаються громадяни, він також зобов'язаний прикласти руку до головного убору, а потім уважно вислухати і вжити заходів за їхніми заявами, а в необхідних випадках пояснити, куди слід звертатися для вирішення поставленого питання. На вимогу народних депутатів, посадових осіб і громадян поліцейський зобов'язаний назвати своє прізвище, місце роботи і пред'явити службове посвідчення.

У поводженні з громадянами недопустимі:

- зверхній тон, грубість, зарозумілість;
- іронічне або неввічливе викладання зауважень;
- вирази або репліки, які ображають людську гідність;
- погрози, повчання і несправедливі докори;
- пред'явлення незаслужених звинувачень;
- погрозливі чи образливі жести або знаки.

При спілкуванні з громадянами працівники поліції повинні виявляти спокій, витримку та розсудливість. Вони не повинні відповідати грубістю на грубість і у своїх діях керуватися особистими неприязними почуттями.

Якщо порушник на зроблені йому зауваження реагує збуджено, необхідно дати йому час заспокоїтись і попросити пояснення з приводу його неправильних дій, роз'яснити неправомірність його поведінки з посиланням на відповідні закони, постанови та інші нормативні акти. Тільки після цього може бути прийняте рішення про складання протоколу, накладення штрафу на місці, доставляння порушника у відділ поліції або можливість обмежитись зауваженням. Зауваження правопорушникам, які мають при собі дітей, за можливості робиться так, щоб діти цього не чули.

Працівники поліції не повинні втручатися у суперечки особистого (домашнього) характеру, за винятком випадків, коли є безпосередня загроза для життя і здоров'я громадян, допускається порушення публічного порядку або хтось потребує допомоги поліції. З підлітками патрульні повинні поводитися також ввічливо, як і з дорослими. Зауваження дітям робиться з урахуванням їх психології та рівня розвитку.

З документами, що перевіряються у громадян, необхідно поводитися акуратно, не робити на них або в них будь-яких позначок. Якщо у документ вкладені гроші, записка і т. п., необхідно запропонувати власникові самому вилучити їх звідти. При неможливості встановити особу за відсутності документів або при наявності їх очевидної підробки поліцейський запрошує особу до відділу поліції для її встановлення.

Працівник поліції повинен допомогти особі, яка звертається до нього з проханням. Повага до особи поліцейського повинна бути відповідною етичним нормам. Матеріальне, соціальне, політичне та інші становища окремої особи не можуть бути відокремлені або обмежені в послугах поліцейського.

Поліцейський також має низку прав, які допомагають йому при комунікації з людьми, під час виконання своїх службових обов'язків:

а) вимагати від громадян і службових осіб, які порушують громадський порядок, припинення правопорушень та дій, що перешкоджають здійсненню повноважень поліції, на місці попереджати осіб, які допустили малозначні адміністративні порушення, а в разі невиконання зазначених вимог застосувати передбачені Законом України «Про Національну Поліцію» заходи примусу;

б) при підозрі у вчиненні правопорушень перевіряти у громадян документи, що посвідчують їх особу, а також інші документи, необхідні для з'ясування питання щодо додержання правил, нагляд і контроль за виконанням яких покладено на поліцію;

в) у межах своєї компетенції тимчасово обмежувати або забороняти доступ громадян на окремі ділянки місцевості чи об'єкти з метою забезпечення громадського порядку, громадської безпеки, охорони здоров'я людей.

Ці, та деякі інші права передбачені Законом України «Про Національну Поліцію», що значно полегшує спілкування й проведення процесуальних дій з особами.

Отже, підводячи висновок, можна стверджувати, що поліцейські мають у своїй професійній діяльності певні особливості щодо комунікації з людьми. Ці особливості чітко зафіксовані і обов'язкові до виконання всіма працівниками поліції. Порушення вимог, зазначених законодавчими актами поліцейських передбачають відповідальність за свої дії працівників поліції. Тому сучасному поліцейському необхідно бути надзвичайно уважним при спілкуванні з особами не тільки у фізичному плані, але і у вербальному, бо високо-розвинена інформаційна сфера в світі може досить сильно заплямувати імідж та діяльність всієї Національної Поліції України.

Біденчук Тетяна Миколаївна
курсант факультету підготовки фахівців
для підрозділів кримінальної поліції ДДУВС

Науковий керівник –
викладач кафедри тактико-спеціальної
підготовки **Тимофєєв В.П.**

МІНІМІЗАЦІЯ ПРОФЕСІЙНОГО РИЗИКУ ПРИ ЗАСТУВАННІ ВОГНЕПАЛЬНОЇ ЗБРОЇ

Застосування вогнепальної зброї є найвищим заходом примусу, який може здійснити поліцейський [1]. За даними статистики за останні 5 років, можна зробити висновок, що зараз вогнепальну зброю застосовують частіше. Це пов'язано з тим, що злочинність росте и поліція ще більше бореться з нею. Вогнепальну зброю найчастіше застосовують з метою затримання і доставки правопорушників (майже 55%) та для відбиття нападу на поліцейського (решта). Таким чином, можна помітити, що існування реальної можливості застосування поліцейськими заходів припинення спеціального призначення відіграє неабияку роль не лише у недопущенні небезпечних наслідків, що може завдати злочинне діяння, а й для забезпечення власної безпеки. Разом з тим серед працівників поліції відмічається надмірно застережливе (або перестраховуюче) ставлення до застосування вогнепальної зброї, спеціальних засобів та заходів фізичного впливу.

Існування так званого «стримуючого фактору» обумовлено як організаційними, так і психологічними підставами. Ситуації професійного ризику надзвичайно різноманітні. Зрозуміло, що не всі вони оговорені відповідними нормативними документами і тому вимагають від правоохоронців уміння самостійно оцінювати та діяти у ситуаціях, що склалися, приймати рішення, брати на себе відповідальність тощо. Слід враховувати також фактор побоювання службових чи прокурорських перевірок за фактами застосування заходів припинення спеціального призначення.

З одного боку, дійсно, застосування заходів припинення спеціального призначення вимагає надзвичайної відповідальності, але, з іншого, ціною надмірно перестраховочного ставлення до цього стає здоров'я і навіть життя працівника правоохоронних органів. Однією із причин такого стану є психологічна невідповідність працівників правоохоронних органів до дій в екстремальних ситуаціях [2]. Значну роль у підготовці правоохоронців до несення служби та забезпечення їх власної безпеки при виконанні завдань в особливих умовах відіграє саме психологічна підготовка. Психологічна підготовка поліцейських – це комплекс заходів психологічного характеру, спрямованих на формування, підтримку і розвиток у працівників психологічних та морально-ділових якостей, спрямованих на здійснення внутрішнього самоконт-

ролю при виникненні різних негативних ситуацій.

Застосування зброї повинно бути законним та у разі застосування зброї, необхідно пройти спеціальну підготовку та інструктаж, щоб бути професіоналом і не допустити помилок при виконанні небезпечного завдання [3]. Поряд із загальними принципами адміністративної діяльності - законністю і професіоналізмом - при застосуванні спеціальних засобів припинення, а тим більше зброї, повинен дотримуватися принципу мінімізації шкоди. Поліцейським повинен діяти тільки дотримуючись Закону України «Про Національну поліцію». В цьому законі прописані всі засади застосування зброї, а також саме дотримання цих вимог, зменшить ризик шкоди для самого поліцейського.

Тому, можна сказати, що мінімізації шкоди сприяють такі фактори:

- інформування осіб, проти яких можливе застосування зброї, про те, що вони мають справу зі співробітником міліції, служби органу безпеки, уповноваженою посадовою особою ;

- попередження про намір використовувати зброю;

- заподіяння особі, проти якого застосовується вогнепальна зброя, по можливості найменшого шкоди. Заподіяння тілесних ушкоджень, а тим більше смерті не є метою заходу. Тому, коли працівник поліції змушений стріляти по людині, він по можливості повинен вести вогонь по руках, ногах, зобов'язаний прагнути зберегти йому життя;

- забезпечення пораненим долікарської допомоги (зупинка кровотечі, перенесення потерпілого в безпечне місце, доставлення до медичного закладу), виклик швидкої допомоги, повідомлення в можливо короткий термін родичів [4].

Застосування вогнепальної зброї - найсерйозніший запобіжний захід, який може спричинити заподіяння тілесних ушкоджень і навіть смерть. Тому в цьому випадку встановлені додаткові гарантії законності. Так, співробітник поліції, зобов'язаний про кожний випадок застосування вогнепальної зброї протягом 24 годин з моменту його застосування повідомити рапортом начальника органу поліції за місцем своєї служби або за місцем застосування вогнепальної зброї.

Правомірність застосування зброї встановлюється в результаті службової перевірки особою, призначеною начальником ОВС. Вона призначається зазвичай тоді, коли будь-кому заподіяно фізичну або майнову шкоду, або надійшла скарга на відповідні дії співробітника міліції, або за фактом події порушено кримінальну справу. Про всі випадки смерті або поранення внаслідок застосування вогнепальної зброї повинен бути негайно повідомлений прокурор [5].

Отже, на нашу думку мінімізації професійного ризику під час застосування вогнепальної зброї, в першу чергу слугують знання особою всіх заходів безпеки при поводженні зі зброєю, по-друге обізнаність за відповідальність, у разі настання негативних наслідків, а також дотримання законних вимог, щодо застосування зброї у певних випадках передбачених законом.

1. Закон України «Про Національну поліцію» / [Електронний ресурс] – режим доступу: [<http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/580-19>]
2. Електронний ресурс [<http://diplomukr.com.ua/news/2014/11/07/7311>]
3. Наказ МВС України № 70 від 01.02.2016 р. «Про затвердження Інструкції із заходів безпеки при поводженні зі зброєю».
4. Електронний ресурс – режим доступу: [<http://pravolib.pp.ua/ist-9--idz-ax250--nf-113.html>]
5. Колпаков В.К. «Адміністративне право України: Підручник» - Х: 2000 – С. 247-249.

Біденчук Тетяна Миколаївна
курсант факультету підготовки фахівців
для підрозділів кримінальної поліції ДДУВС

Науковий керівник –
викладач кафедри тактико-спеціальної
підготовки **Чуриков Д.С.**

ТАКТИКА КОМУНІКАЦІЇ З СУБ'ЄКТОМ ЗАЛЕЖНО ВІД ЙОГО ПСИХОЛОГІЧНОГО ТИПУ

Сучасний поліцейським кожен день зіштовхується з великою кількістю осіб, з якими потрібно вести бесіду. Зрозуміло, що кожен має свій особливий психологічний тип характеру і саме від цього залежить як саме, потрібно вести розмову. Кожен поліцейським повинен працювати над розширенням своєї комунікативної компетентності, а саме: 1) уміти формулювати цілі службового і неформального спілкування; 2) організувати процес спілкування і вміти управляти ним (застосовуючи різні тактичні прийоми, не забуваючи про стратегічну лінію); 3) володіти технікою мовлення, знати мовленнєвий етикет і вміло його використовувати; 4) уміти ставити запитання і конкретно та коректно відповідати на них; 5) уміти вести бесіду, співбесіду, ділову розмову, дискусію, діалог, ділові переговори; 6) уміти аналізувати конфліктні ситуації та вибирати найефективніші методики їх розв'язання; 7) володіти прийомами переконання; 8) розуміти "мову невербальних сигналів" у поведінці своїх комунікативних партнерів і відповідно реагувати на неї; 9) знати діловий етикет і вміти його використовувати; 10) уміти здійснювати психотерапію, знімати стрес, адаптуватись до певних умов.

Для того, щоб знайти індивідуальних підхід до кожного, співробітнику поліції необхідно знати сигнали мови тіла. Це допоможе не тільки швидко знайти відповіді, але й, таким чином, поліцейський дискваліфікує можливу небезпеку, у разі її виникнення. Існують такі жести тіла:

1. *«Жести-адаптори»*. Вони нагадують дитячі реакції і виявляються в ситуаціях стресу, хвилювання, стають першими ознаками переживань. Якщо

людина засмучена, вона може смикати мочку вуха або одяг, вертїти обручку або ручку в руках, або чухати обличчя, потилицю.

Коли пальці рук торкаються один одного – це «шпилеподібний жест». Якщо за ним слїдують позитивні жести (нахил голови вперед, оголені долоні, піднесена вгору голова), то таку реакцію можна інтерпретувати як оптимістичну. Якщо за «шпилеподібним жестом» партнер продемонструє ряд негативних жестів (схрещені руки на грудях, блукаючий погляд, закидання ноги на ногу), то це означає, що він налаштований негативно.

2. *Посмішка*. Це найбільш універсальний засіб невербального спілкування. При зустрічі посмішка знімає настороженість перших хвилин і сприяє більш впевненому і спокійному спілкуванню. Вона говорить про дружелюбність і сприйняття. Часто буває так, що при сильному хвилюванні усмішка не виходить. Тоді своє ставлення можна показати відкритим дружелюбним поглядом, міцним рукостисканням, компліментом.

3. *Контакт очима*. Він повідомляє про готовність підтримати комунікацію або припинити її, заохочує партнера до продовження діалогу. Це одне з найбільш сильних «знарядь», тому не слід вдягати окуляри з затемненим склом, особливо при першому знайомстві.

Контакт очей, як правило, означає довіру співрозмовників один до одного, їх відкритість. Тривалий контакт очима може говорити про замилювання, тоді як короткий, зазвичай, означає занепокоєння. З іншого боку, прямий контакт очима протягом більш ніж 10 секунд може викликати деякий дискомфорт і занепокоєння, або показати прагнення до домінування. Треба мати на увазі, що досвідчені люди можуть спеціально дивитися в очі, щоб приховати свої нечесні наміри за відкритим поглядом.

Поліцейський також повинен вміти розрізняти різні психологічні типи свого співрозмовника, для того щоб, встановити відносини й успішно співпрацювати. Знаючи особливості кожного психологічного типу, він може контролювати хід бесіди, зменшити ризик виникнення конфліктної ситуації.

Класифікацій психологічних типів людей існує багато. В кожній із них людські типи розглядаються під різним кутом зору, стосовно до різних сфер діяльності. Розрізняються вони ступенем складності і деталізації. Яку б з цих класифікацій ви не взяли «на озброєння», взаємодіяти з людьми ви будете краще. Класифікація психологічних типів людей:

1. *Позитивна людина*. Це найприємніший співрозмовник. добродушна й працелюбна людина. Співбесіда з нею проходить спокійно й по-діловому. У вас не буде клопотів у спілкуванні з представниками цього психологічного типу; в конфліктній ситуації тільки у нього треба шукати підтримку.

2. *Суперечлива людина*. Це нетерпляча, нестримана і збуджена людина. Характерною її особливістю є те, що вона часто відхиляється від теми спілкування. Тактика проходження бесіди повинна бути такою:

- зберігайте витримку і не давайте себе спровокувати;
- намагайтесь перетягти його на свій бік;

3. *Всезнайка*. Він упевнений, що знає все. З будь-якого питання має свої міркування, які неодмінно прагне висловити, тому вимагає завжди слова. У спілкуванні з ним рекомендується дотримуватись такої тактики:

- дайте йому можливість сформулювати проміжний висновок;
- час від часу ставте йому важкі запитання, відповідь на які знаєте тільки ви.

4. *Балакун*. Бесіда з таким партнером звичайно затягуються, бо «балакун» часто без причин перебиває співбесіду, вставляє різні зауваження. При спілкуванні з ним потрібно діяти так:

- коли «балакун» починає говорити про щось, що не пов'язане з темою бесіди, тактовно перебийте його й запитайте, у чому він бачить зв'язок з темою бесіди.

5. *Боягуз*. Представник цього типу відрізняється невпевненістю в публічних виступах. На його думку, краще змовчати, ніж сказати щось, що може бути розцінено як безглуздість. Спілкуючись з ним, необхідно дотримуватись таких правил:

- допомагайте йому формулювати думки;
- задавайте йому не важкі інформаційні запитання;

6. *Холоднокровний неприступний співрозмовник*. Ця людина замкнута й часто розгублена. Тема бесіди здається йому чимось далеким, негідним його уваги та намагань. Поводитись з ним бажано таким чином:

- в перервах і паузах між спілкуванням намагайтесь з'ясувати причину його пасивної поведінки.

7. *Незацікавлений співбесідник*. Тема співбесіди його зовсім не цікавить. Тому необхідно докласти зусиль, щоб розворушити такого співрозмовника. Пропонується:

- ставити йому інформативні питання;
- з'ясувати його особисті інтереси й надати бесіді більш привабливих форми та змісту.

Однією з найважливіших психологічних особливостей є врахування відповідної мотивації і здібностей у суб'єкта. Мотивація і здібності є найважливішими компонентами суб'єктивної та об'єктивної готовності особистості до розмови. Поліцейський, у якого сформовані професійні та пізнавальні інтереси, розвинуті інтелектуальні та творчі можливості, наявні необхідні емоційно-вольові якості, матиме більше шансів встановити контакт між ним та співрозмовником.

Отже, тактика комунікації поліцейського заснована на багатьох принципах. В наш час поліція постійно вступає в діалоги з різними «прошарками» суспільства. Зрозуміло, що кожна особа має свої особливості психологічного стану, поліцейському необхідно стати не справжнім професіоналом в галузі права та мати гарну фізичну підготовку, але й знати тонкощі спілкування з проблемними людьми. Найчастіше ними виступають особи без постійного місця проживання, малозабезпечені сім'ї; особи, які знаходяться в стані алко-

гольного чи наркотичного сп'яніння та ін. Володіючи тонкощами психології та знаючи особливості своєї професії, співробітник поліції може дуже легко знайти підхід до кожного та отримати потрібну інформацію, для розкриття злочинів.

Гладкий Дмитро павлович
курсант факультету підготовки фахівців
для органів досудового розслідування ДДУВС

Науковий керівник –
доцент кафедри тактико-спеціальної
підготовки, к.ю.н., доц. *Казначев Д.Г.*

ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ВОГНЕВОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ

Основою вогневої підготовки майбутніх поліцейських є їх підготовка до дій в екстремальних умовах із можливим застосування вогнепальної зброї на ураження.

Ситуація застосування вогнепальної зброї на ураження за своєю сутністю є екстремальною ситуацією, яка суттєво впливає на функціональні можливості та психічні стани поліцейських. Статистично вказана ситуація характеризується таким об'єктивними параметрами: у понад 80 % випадків зброю застосовують з відстані до 8 м, при поганому або непостійному освітленні, середній час бою – 3,5 с; більшість випадків застосування зброї відбувається в умовах замкнутого або обмеженого простору, тобто бій відбувається з великою вірогідністю рикошету [1, с. 157].

За даними В.Г. Андросюка, в екстремальних ситуаціях у поліцейських спостерігаються зміни стану свідомості, що супроводжуються такими виявами: зниження координації рухів (29,8%), уповільнення реакції (27%), розгубленість (24%), порушення логіки міркувань (18%), зниження критичності мислення (11%), якості сприймання та уваги (8,95%). Згідно з даними департаменту поліції Нью-Йорка, при застосуванні вогнепальної зброї в ситуації затримання злочинця лише 19% пострілів з відстані до 5м досягають своєї цілі; у поліцейських спостерігається порушення сприйняття часу (80%) та звуку (66%), тунельне бачення (50%). За даними ізраїльських фахівців із вогневої підготовки, не більше ніж 25 % поліцейських застосовують отримані під час навчання навички в реальному бою [2].

Зазначене свідчить про високу залежність ефективності вогневої підготовки майбутніх поліцейських від їх психологічних чинників та про те, що умови навчання часто не відповідають реальним умовам бою. Через неможливість створити достатньо повний образ ситуації застосування вогнепальної

зброї на ураження, неспроможність достатньою мірою сприйняти й оцінити об'єктивні умови (швидкість подій, підготовка противника, об'єктивна складність, інформаційна невизначеність, фізіологічні зміни тощо) іноді неможливо взагалі класифікувати ситуацію, наприклад, через нестандартне поведіння злочинця, що змушує поліцейського спиратися тільки на свій суб'єктивний особистісний досвід та інтуїцію.

Одними з найважливіших чинників, які ускладнюють прийняття правильного рішення про застосування вогнепальної зброї, є індивідуальні суб'єктивно-психологічні особливості особистості поліцейського, наприклад психологічні травми, бажання помсти, агресивні нахили тощо, культурологічні заборони, що змушують поліцейського глибоко замислитись над таким запитанням: чи має право працівник поліції стріляти в людину чи, навіть, вбивати її? Це є проблемою у кожному конкретному випадку, адже, перебуваючи на державній службі, поліцейський з дозволу держави приймає рішення застосовувати вогнепальну зброю. Але при цьому останній завжди буде нести ще й духовну відповідальність за вчинене, яка буде наставати навіть тоді, коли застосування зброї є правомірним. Для того щоб поліцейський застосував зброю, йому потрібно зважитися на це, насамперед, психологічно, але не кожен працівник поліції психологічно готовий діяти в ризикованих для життя умовах [3].

Що вже й говорити про важливість психологічної готовності до потенційного застосування вогнепальної зброї на практиці, коли навіть у процесі навчально-тренувальних занять часто доводиться спостерігати, наскільки впевнено курсанти (майбутні поліцейські) поведуться з навчальною зброєю в аудиторії, а на вогневому рубежі – зовсім інша ситуація. Деякі, судорожно стискаючи в руці пістолет, заряджений бойовими патронами, виглядають розгубленими й скованими. Вони відразу забувають не тільки те, чому навчив їх викладач, але й навіть свою домашню адресу й телефон. Це природна реакція людини на дії, пов'язані з незвичними відчуттями, такими, як звук пострілу й віддача зброї. Крім того, стрільба з вогнепальної зброї – далеко не завжди є повсякденним явищем. Постріл асоціюється в курсантів з почуттям страху, тривоги й страху, які часом домінують у роботі центральної нервової системи. Ці почуття загальмовують всю її функціональну діяльність і викликають стан зайвої напруженості психіки й всіх систем організму стрілка [4].

Також варто відзначити, що на поліцейського в ситуації застосування вогнепальної зброї покладено значну відповідальність. Він зобов'язаний не тільки правильно прийняти рішення, а й вирішити подальшу долю людини, навіть якщо вона є злочинцем. У подібній ситуації переплітаються різні форми життя поліцейського. Працівник ризикує взяти на себе вічне відчуття провини за тяжкий гріх та кримінальну відповідальність перед суспільством та законом, або, навпаки, отримати від цього патологічне задоволення і задовольнити приховані патологічні бажання.

Складність дій у цій ситуації розкривається ще і в тому, що у процесі пі-

дготовки практично неможливо змодельовати ситуацію застосування вогнепальної зброї на ураження повним обсягом, з усіма емоційними виявами і переживаннями, що супроводжують не тільки дії з виконання пострілу, а й усю діяльність щодо застосування зброї, разом з її змістом, ставленнями та цінностями. Усе це не надає можливості повною мірою організувати підготовчий процес і процес професійного становлення поліцейського. Якщо розглядати процес підготовки до ситуації застосування зброї з точки зору діяльнійшої редуції та системного аналізу, то маємо створити модель, яка відображає не тільки зовнішні умови, а й суб'єктивно-психологічні характеристики ситуації, тому що вони є не тільки частиною подій, а й однією з умов діяльності поліцейського, наповнюють цю діяльність певним особистісним і психологічним змістом.

У процесі вогневої підготовки майбутніх поліцейських, як правило, моделюють тільки її операційні характеристики, тобто виробляють рухові навички безпосереднього виконання пострілу. Такі тактичні характеристики ситуації застосування вогнепальної зброї, як: феномен протистояння злочинцеві в його фізіологічних і психологічних складових, наявність полімотиваційності, багатоваріативність розвитку подій, зміни функціонального стану, що одночасно є наслідком, чинником та основою цілепокладання подальшого розвитку ситуації, екзистенціальна загубленість – не моделюються та не враховуються у процесі традиційної підготовки. Вивчаючи діяльність людини в ситуації ЗВЗУ, стикаємося з необхідністю розуміння дії щодо застосування вогнепальної зброї не як комплексу простих рухових операцій, а як складного психолого-правового утворення, у якому розкривається індивідуальне і надіндивідуальне буття людини, де поліцейський і злочинець є лише матеріалізованим простором, у якому відображається взаємодія індивідуального і соціального, правового і морально-етичного, особистого та професійного [1, с. 161].

Таким чином, можна прийти до висновків, що порівнюючи умови підготовки майбутніх поліцейських до дій в ситуації застосування вогнепальної зброї з реальними умовами практичних занять з вогневої підготовки, можна сказати, що традиційний процес підготовки формує виключно навички застосування вогнепальної зброї, тобто вміння прицілюватися, стріляти, користуватися та поводитися з вогнепальною зброєю. Практично всі чинники застосування вогнепальної зброї на ураження в практичній діяльності поліцейських й умови, які створюються під час навчання, дуже відрізняються між собою.

Якщо ж реально поглянути на цілі та мотиви навчання майбутніх поліцейських, стикаємося з парадоксальним явищем. На жаль, структура навчання організована таким чином, що основним мотивом і метою навчання може стати отримання позитивного оцінювання та ухилення від покарання за негативні результати, а цілі навчання орієнтуються на створення окремих навичок. У результаті цього, сформована рухова навичка набуває змісту, який не відповідає структурі психологічної дії, що забезпечує дії поліцейського в ситуації засто-

сування вогнепальної зброї на ураження. Таким чином, ця навичка не інтегрується в адекватну структуру психологічної діяльності внаслідок невідповідності змісту навички предмета дій у ситуації застосування вогнепальної зброї на ураження. Як наслідок, ця навичка з високою долею ймовірності може залишитися осторонь в реальних умовах застосування вогнепальної зброї.

1. Паламарчук В.В., Арутюнов С.О., Дьоміна М.С. Аналіз психологічної готовності застосування вогнепальної зброї працівниками міліції // Юридична психологія та педагогіка. – 2013. – № 1. – С. 156-165

2. Андросюк В.Г. Юридична психологія / Андросюк В.Г., Кондратьєв Я.Ю., Казміренко Л.І. та ін. – К. : Ін Юре, 2000. – 112 с.

3. Магомед-Эминов М.Ш. Трансформация личности / Магомед-Эминов М.Ш. – М. : Психоаналитическая асоциация, 1998. – 296 с.

4. Лопаєва О.М. Психологічна підготовка курсантів для виконання практичних вправ стрільбі з бойової зброї на заняттях з вогневої підготовки в Академії митної служби України / О.М. Лопаєва // [Електр. ресурс]. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/15_NPN_2009/Psihologia/46757.doc.htm.

Денисенко Євгенія Миколаївна
курсант факультету підготовки фахівців
для органів досудового розслідування ДДУВС

Науковий керівник –
викладач кафедри тактико-спеціальної
підготовки **Чуриков Д.С.**

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ОБІГУ ЗБРОЇ В УКРАЇНІ: ДОСВІД США

Питання обігу вогнепальної зброї та боєприпасів в Україні було актуальним завжди, але останнім часом, у зв'язку із веденням бойових дій на Сході держави, наслідком чого стало поширення серед населення зброї та вибухових речовин, набуло особливої гостроти. Найбільш розповсюдженим серед явищ суспільно-небезпечного характеру, що загрожують життю та здоров'ю людини і обмежують їх права та інтереси, є правопорушення і злочини, вчинені з використанням вогнепальної зброї. Саме обіг зброї має значний вплив на криміногенну ситуацію у державі, що суттєво виявляється у рівні гарантування безпечного проживання громадян країни. Виникає низка питань, пов'язаних з легалізацією або навпаки, заборонаю вільного обігу вогнепальної зброї серед громадян. Це, у свою чергу, акцентує увагу на адміністративно-правовому регулюванні зазначеного явища. Необхідним етапом поглибленого вивчення зазначеної проблеми є вивчення позитивного досвіду зарубіжних країн шляхом дослідження законодавства, аналізу його окремих положень та порівняння його з вітчизняними нормативно-правовими актами.

Переважає більшість ідей та положень законодавчих актів Української

держави відповідає світовим і європейським стандартам. Україна, намагаючись відповідати поставленим провідними країнами еталонам, намагається якомога більше орієнтуватись на досвід цих країн у вирішенні соціально-політичних питань державотворення, вдосконалення правової системи тощо. Однак мають місце і деякі недоліки, що викликано насамперед неготовністю держави до ґрунтовних змін у законодавстві, і, що не менш важливо, нерозумінням з боку українського соціуму деяких новацій. Наразі, чимало уваги привертає можливість українців вільно володіти вогнепальною зброєю, що, у свою чергу, викликає як позитивні так і негативні відгуки не лише у суспільстві, а й з боку науковців.

Регулювання обігу вогнепальної зброї серед громадян є однією зі складових частин процесу державотворення та системи національної безпеки країни, тому доцільним є вивчення досвіду зарубіжних країн у цій сфері. Для визначення оптимального підходу вирішення проблемного кола питань відносно доступу українських громадян до вогнепальної зброї за приклад беремо одну із найвідоміших країн, де у законодавчому порядку дозволено вільний обіг вогнепальної зброї серед цивільного населення, США.

Правила продажу, володіння та застосування зброї в США регулюють біля 2,5 тис. законодавчих та нормативних актів федерального, штатного, муніципального рівнів.

Найбільш ґрунтовну регламентацію представляють 6 федеративних законів: національний закон «Про вогнепальну зброю» (National Firearms Act - NFA (1934)), суть якого полягає у забороні володіння окремими видами зброї; закон «Про контроль над злочинністю і забезпечення безпеки на вулицях» (1968), що посилює правоохоронні органи для боротьби зі злочинністю; закон «Про контроль над вогнепальною зброєю» (Gun Control Act - GCA(1968)), що зробив більш жорсткішим обіг зброї; закон «Про захист прав власників вогнепальної зброї» (1986), який є доповненням до положень Gun Control Act; закон «Про попередження злочинів, пов'язаних з ручною вогнепальною зброєю» (1994), де визначено систему перевірки покупців вогнепальної зброї на просторах усієї держави; закон «Про заборону наступальної зброї» (1994-2004).

Серед зазначених законодавчих актів особливої уваги привертає основоположний юридичний акт, який гарантує політичні права та свободи громадян США – «Білль про права», а саме, десять поправок до Конституції США, запропоновані Д. Медисоном у 1791 р. У кожній із поправок закріплюються основні демократичні права і свободи політичного характеру, гарантуються цивільна та особиста недоторканість особи, житла, паперів, тощо. Найістотношою гарантією цивільної свободи є II Поправка до Конституції США, що набрала чинності у грудні 1791 року. У ній зазначається наступне: «*A well regulated militia, being necessary to the security of a free state, the right of the people to keep and bear arms, shall not be infringed*» («Оскільки добре організоване ополчення необхідне для безпеки вільної держави, право народу збе-

рігати та носити зброю не повинно обмежуватись»). Конституція США, таким чином, гарантує право кожного громадянина володіти вогнепальною зброєю.

Важливо зазначити, що із 51 штату США у 32 дозволено носіння вогнепальної зброї для самооборони. Дослідники Чиказького університету стверджують, що наявність у жителів різних штатів такого дозволу, закріпленого на законодавчому рівні, призводить до скорочення вбивств на 8%, пограбувань – на 7%, згвалтувань – на 5%. Наприклад, після введення у Великобританії у 1997 році заборони на володіння зброєю, кількість випадків насильницьких злочинів виросла на 77 відсотків.

Статистичні дані показують, що власники вогнепальної зброї набагато рідше стають жертвами насилля. При цьому до застосування цієї зброї доходить дуже рідко.

Щодо українського соціуму, то тут існує чимало думок щодо легалізації вільного обігу зброї. Частими є дискусії відносно необхідності запровадження права на купівлю та володіння вогнепальною зброєю, хоча продаж зброї в Україні встановлено на законодавчому рівні, у Конституції України та кримінальному законодавстві закріплено положення, які стосуються захисту життя особи за допомогою легальної зброї.

У ч. 2 ст. 27 Конституції України зазначено: *«кожен має право захищати своє життя і здоров'я, життя і здоров'я інших людей від протиправних посягань»*. Детальніше зазначена норма відображена у ст. 36 Кримінального кодексу України, згідно з якою людина має право на захист свого життя, здоров'я і життя із застосуванням зброї.

У червні 1992 року було прийнято Постанову Верховної Ради України «Про право власності на окремі види майна», що визначає спеціальний порядок придбання, володіння, носіння та застосування зброї. У законі зазначено орган держави, що уповноважений на контроль за обігом зброї. Положенням Кабінету Міністрів України від 12.10.1992 «Про дозвільну систему» визначено структурні підрозділи Міністерства внутрішніх справ України як такі, що є контролюючими за обігом зброї в Україні.

Правове закріплення обігу зброї в Україні визначено наказом МВС України № 622 від 21.08.1998 року «Про порядок виготовлення, придбання, зберігання, обліку, перевезення та використання вогнепальної, пневматичної і холодної зброї, пристроїв вітчизняного виробництва для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами не смертельної дії, та зазначених патронів, а також боєприпасів до зброї та вибухових матеріалів».

Для України питання вільного обігу вогнепальної зброї стоїть гостро, що є причиною постійних дискусій щодо її дозволу чи заборони на законодавчому рівні. Це є наслідком значного збільшення вогнепальної зброї, яка надходить з тимчасово окупованих територій. Що у свою чергу спричиняє погіршення криміногенної ситуації у державі. Вагомим питанням є складність

визначення чисельності зареєстрованої зброї на руках у населення, що говорить про можливість проблематичності систематизування даних про кількість легальної зброї. Це вказує на потребу створення спеціальних органів, що займатимуться суто питанням регуляції ринку легальної зброї та її поширення серед цивільного населення.

Кравченко Вероніка Олександрівна
курсант факультету підготовки фахівців
для органів досудового розслідування ДДУВС

Науковий керівник –
викладач кафедри тактико-спеціальної
підготовки **Волков Ю.М.**

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ БОРОТЬБИ З ОЗБРОЄНОЮ ЗЛОЧИННІСТЮ

Сьогодні українська держава та українське суспільство переживають стадію боротьби за нову модель суспільного розвитку, основу якої складають – політична та економічна стабільність, громадянське суспільство, права і свободи особистості.

Останнім часом зростає тенденція вчинення злочинів із застосуванням вогнепальної зброї. Це зумовлено погіршенням ситуації на сході країни та поширенням зброї із зони проведення АТО, зубожінням населення, біженством, майновою невлаштованістю, безробіттям, і так званим «законом Савченко». Значне зростання злочинності спровоковане й реформою правоохоронної системи, яка по-суті знищила безцінний кадровий апарат. Аналіз ситуації в Україні дає достатні підстави вважати що дослідження в сфері протидії озброєної злочинності залишаються актуальними.

Відповідно до статистичних даних розміщених на сайті Генеральної прокуратури України за січень-лютий 2016 року обліковано 126 кримінальних правопорушень з використанням вогнепальної зброї, за січень-лютий 2017 року обліковано 100 подібних кримінальних правопорушень. Всього за січень-лютий було обліковано 228 кримінальних правопорушень учинених з використанням зброї та боєприпасів.[1]

У зв'язку із визначеними передумовами виникає необхідність в удосконаленні організації та тактики виявлення, блокування, нейтралізації, усунення причин та умов даної проблематики. Зокрема, покращенню контролю сприяло б створення нових норм складовими елементами якого мають бути положення щодо запобігання незаконного обігу зброї в цілому та на міждержавному рівні. Також не слід забувати про широкі можливості соціальної реклами, удосконалити комплекс різноманітних заходів, що охоплюють різні контролюючі дії щодо обігу зброї.

Аналіз визначення поняття «вогнепальна зброя» дає підстави стверджувати, що різні погляди можна відстежити не тільки на законодавчому рівні але й в поглядах відомих науковців. Останній проект Закону України «Про цивільну зброю і боєприпаси» вказує на те, що вогнепальна зброя - це пристрій або предмет, сконструйований або пристосований для використання як зброя, з якого під впливом сили тиску, створюваної продуктами горіння хімічних речовин, можуть бути викинуті кулі, металеві елементи (снаряди) для механічного ураження цілі на відстані, або поданий звуковий чи світловий сигнал. [3]

Звернемо увагу на те, що Постанова Пленуму Верховного Суду України від 26 квітня 2002 року №3 «Про судову практику в справах про викрадення та інше незаконне поводження зі зброєю, бойовими припасами, вибуховими речовинами, вибуховими пристроями чи радіоактивними матеріалами» визначає вогнепальну зброю як зброю, для проведення пострілу з якої використовується сила тиску газів, що утворюється при згоранні вибухової речовини [4, с.134].

На думку М. В. Салтевського, вогнепальна зброя – це пристрій в якому для вильоту кулі з каналу ствола використовується енергія хімічного розкладання вибухових речовин [2, с. 230].

В свою чергу П.Д. Біленчук, А.В. Кофанов, О.Ф. Сулява дотримуються думки, що вогнепальна зброя - це зброя призначена для механічного ураження цілей на відстані снарядом, який отримав направлений рух за рахунок використання енергії пороху або іншого заряду і відповідає трьом критеріям: вогнестрільності, надійності і зброярності [5, с. 27].

М.В. Фігурський пропонує свій підхід для визначення поняття. Вогнепальна зброя – це механічний пристрій, конструктивно та функціонально призначений для багаторазової дії з метою ураження цілі на відстані снарядом, який вилітає з каналу ствола та отримує направлений рух за рахунок використання енергії, що утворюється в результаті згорання пороху або іншого заряду [6, с. 216]. На нашу думку, більш вдалою є саме ця дефініція. Це пов'язано з тим, що вона точно підкреслює мету вогнепальної зброї, окреслює її зміст, більш точно описує її сутність.

Підсумовуючи вказане вище, слід зазначити, що в Україні існує досить значна проблема незаконного обігу зброї, що породжує вчинення кримінальних правопорушень з її застосуванням. Це пов'язано насамперед з політичною, економічною, соціальною ситуацією в країні. Ефективність проведення превентивних заходів залежить від багатьох факторів, тому дієвість правоохоронних органів в значній мірі залежить від вдосконалення процесу їх функціонування на основі теоретичних розробок способів та прийомів проведення таких заходів та вдосконалення існуючого законодавства.

1. Генеральна прокуратура України статистичні дані боєприпаси [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.gp.gov.ua/ua/stat.html>.

2. Салтевський М.Ф. Криміналістика (у сучасному викладі): Підручник.- К.: Кондор,

2008. - 588с., 32іл.

3. Проект Закону «Про цивільну зброю і боеприпаси» [Електронний ресурс].– Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=52809.

4. Постанова Пленуму Верховного Суду України в кримінальних справах [текст]: Станом на 19 вересня 2012 р. - К.: «Центр учбової літератури», 2012. - 450с.

5. Біленчук П.Д. Зброезнавство: правові основи обігу вогнестрільної зброї : монографія / П.Д. Біленчук, А.В. Кофанов, О.Ф. Сулява. - Київ: Міжнар. агенція "Beezone", 2004. - 464 с.

6. Фігурський М.В., Нікорак О.Ю. Вогнепальна зброя як об'єкт судової балістики: дискусійні питання [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2015/4_2015/part_2/4-2_2015.pdf.

Манік Юлія Анатоліївна
курсант факультету підготовки
фахівців для органів досудового
розслідування ДДУВС

ОБМЕЖЕНИЙ ДОСТУП ІНФОРМАЦІЇ В ОРГАНАХ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Одним із важливих завдань, що входить до компетенції діяльності органів Національної поліції є здійснення державної політики у сфері охорони державної таємниці. Працівники поліції працюють з інформацією різного роду, зокрема і з інформацією з обмеженим доступом, яка не підлягає широкому розповсюдженню так, як відповідно до ст.1 ЗУ « Про державну таємницю» може завдати шкоди національній безпеці України та які визнані у порядку, встановленому цим Законом, державною таємницею і підлягають охороні державою. [2]

До органів Національної поліції належать такі види інформації з обмеженим доступом як службова та таємна інформація. До службової інформації згідно до ст.9 ЗУ «Про доступ до публічної інформації» належать відомості, що містяться в документах суб'єктів владних повноважень, які становлять внутрівідомчу службову кореспонденцію, доповідні записки, рекомендації, якщо вони пов'язані з розробкою напряму діяльності установи або здійсненям контрольних, наглядових функцій органами державної влади, процесом прийняття рішень і передують публічному обговоренню та/або прийняттю рішень зібрана в процесі оперативно-розшукової, контррозвідувальної діяльності, у сфері оборони країни, яку не віднесено до державної таємниці. [3] Ці відомості перебувають у володінні або розпорядженні органів Національної поліції і пов'язані з покладеними на них завданнями і здійсненням наданих повноважень.

Таємною є інформація, що містить державну, професійну, банківську таємницю, таємницю досудового розслідування та іншу передбачену законом таємницю. Тобто це відомості, які перебувають у володіння або розпоряд-

дженням органів Національної поліції і пов'язані з покладеними на них завданнями і здійсненням наданих повноважень.

Стаття 8 ЗУ «Про державну таємницю» визначає інформацію, що може бути віднесена до державної таємниці. У сфері державної безпеки та охорони правопорядку це інформація: про особовий склад органів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність; про засоби, зміст, плани, організацію, фінансування та матеріально-технічне забезпечення, форми, методи і результати оперативно-розшукової діяльності; про осіб, які співпрацюють або раніше співпрацювали на конфіденційній основі з органами, що проводять таку діяльність; про склад і конкретних осіб, що є негласними штатними працівниками органів, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність; про організацію та порядок здійснення охорони адміністративних будинків та інших державних об'єктів, посадових та інших осіб, охорона яких здійснюється відповідно до Закону України «Про державну охорону органів державної влади України та посадових осіб»; про систему урядового та спеціального зв'язку; про організацію, зміст, стан і плани розвитку криптографічного захисту секретної інформації, зміст і результати наукових досліджень у сфері криптографії; про системи та засоби криптографічного захисту секретної інформації, їх розроблення, виробництво, технологію виготовлення та використання; про державні шифри, їх розроблення, виробництво, технологію виготовлення та використання.[1]

Не може бути віднесено до інформації з обмеженим доступом у системі Національної поліції відомості про аварії, катастрофи, небезпечні природні явища та інші надзвичайні події, що сталися або можуть статися і загрожують безпеці людей; про стан забезпечення публічної безпеки і порядку, захист прав і свобод громадян; по факти порушення прав і свобод людини; про незаконні дії органів посадових та службових осіб органів та підрозділів Національної поліції.

Виходячи з наведених вище визначень, о ознак інформації з обмеженим доступом в органах Національної поліції можна віднести:

1. відомості або дані збережені на матеріальних носіях або в електронному вигляді;
2. відомості перебувають у законному володінні або розпорядженні Національно поліції;
3. доступ до інформації має чітко визначене коло осіб Національної поліції;
4. порядок доступу до інформації врегульований законодавством України та підзаконними актами МВС та Національною поліцією;
5. обмеження щодо таких відомостей встановлені виключно в інтересах публічної безпеки та порядку, протидії злочинності, охорони прав і свобод людини, інтересів суспільства і держави;
6. розголошення таких відомостей може завдати істотної шкоди правам і свободам громадян, інтересам суспільства і держави;

7. Національна поліція вживає відповідний комплекс заходів щодо унеможливлення доступу сторонніх суб'єктів до зазначених відомостей;

8. За порушення режиму обігу інформації з обмеженим доступом Національної поліції встановлено дисциплінарну, адміністративну і кримінальну відповідальність.

До основних сфер діяльності Національної поліції, де міститься службова інформація, відносяться: 1) сфера здійснення оперативно-розшукових дій; 2) сфера протидії тероризму та екстремістським проявам; 3) сфера діяльності чергових речовин; 4) сфера забезпечення публічної безпеки і порядку; 5) сфера охорони працівників суду, правоохоронних, учасників кримінального процесу та ін. 6) сфера боротьби з окремими видами злочинів; 7) сфера роботи з кадрами; 8) сфера мобілізаційної роботи; 9) сфера зв'язку, інформаційно-телекомунікаційних питань та комп'ютерних мереж; 10) сфера охорони державної таємниці; 11) сфера криптографічного захисту громадян.

Отже, підбиваючи підсумки, можна зазначити, що обмежений доступ інформації дає змогу забезпечити нерозголошення інформації, що може завдати істотної шкоди інтересам національної безпеки, порушенні територіальної цілісності або громадського порядку з метою запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я населення, для захисту репутації або прав інших людей.

1. Єфімов, В.В. Забезпечення державної таємниці в оперативно-розшуковій діяльності // науковий вісник ДДУВС.–2011р.

2. Про державну таємницю: Закон України від 21.01.1994 р. // ВВР. – 1994. – № 16.

3. Про інформацію: Закон України від 02.10.1992 р. // ВВР. – 1992. – № 48.

Матвієнко Євгенія Ігорівна
курсант факультету підготовки фахівців
для органів досудового розслідування ДДУВС

Науковий керівник –
викладач кафедри тактико-спеціальної
підготовки **Чуриков Д.С.**

ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ДІЯЛЬНОСТІ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ ТА ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН

Глибокі перетворення, котрі відбуваються в Україні, потребують перебудови і помітного зростання на цій основі рівня дієвості та якості діяльності правоохоронних органів. У першу чергу ці вимоги стосуються Національної поліції, тому що виконання нею завдань сьогодення пов'язане передусім з реалізацією цілого ряду нових положень, заснованих на визнанні загальнолюдських цінностей: поважного ставлення до особи, посилення охорони прав та

свобод громадян, різних форм власності та інших пріоритетів правового, демократичного суспільства, визначених Конституцією України та міжнародним правом. Безперечно найбільший обсяг праці в охороні прав і свобод осіб виконуються поліцією, на реформу яких витрачаються великі кошти та зусилля. Одночасно реформування системи Національної поліції України відбувається на принципово новій базі, яка характеризується відмовою передусім від усталених підходів, державно-владного призначення і переходу до принципово нових підходів до роботи, соціального призначення що, відповідно, зумовлює зміну назви "міліція" на "поліція", а, крім того, головним критерієм відбору на службу до поліції є чесність, порядність, професіоналізм та бажання допомагати людям.

Поліція зарубіжних країн у своїй роботі використовує лише кілька стадій адміністративного процесу, як правило, початкові, а не всі, які здебільшого здійснюються в Україні. Всі інші стадії адміністративного процесу (як правило, центральні і заключні) в зарубіжних країнах - це прерогатива судів. Тому як висновок, - поліція України в багатьох випадках виконує не властиві їй функції. На основі порівняння статистики покарань, які застосовуються поліцією України та поліцією зарубіжних країн, встановлено, що поліція зарубіжних країн у негативному плані зустрічається з населенням набагато рідше (маються на увазі затримання, арешти, обшуки, винесення рішень про покарання та ін.).

Те, як ставиться до поліції суспільство не відноситься в повній мірі до рівня її діяльності, однак певним чином результати такої діяльності дещо впливають на його психологію. Поліція зарубіжних країн насамперед використовує заходи попередження та припинення, але значно рідше - покарання. Близько 30% діяльності поліції зарубіжних країн це робота з попередження злочинів та інших правопорушень. Головними її об'єктами є місця де скупчується молодь, робітничі квартали, райони, населені емігрантами, та інші території, де частіше вчиняються правопорушення.

Перебудова органів внутрішніх справ та створення Національної поліції України відбувається з урахуванням найбільш ефективних форм і методів діяльності поліцейських служб різних країн, що дає можливість сподіватися на незворотні зміни. Головним завданням у цьому процесі визначено переорієнтацію із карально-репресивної стратегії поліції на партнерство й соціальне обслуговування, наслідками чого слід очікувати зниження рівня суперечностей між населенням та правоохоронцями та підвищення рівня довіри до поліції.

Поліцейські системи розвинутих країн світу, насамперед таких, як Великобританія, США, Франція та ін., мають великий досвід протидії злочинності. Усе це накладає відбиток на організацію підготовки відповідних кадрів, змушує враховувати усі здобутки минулого і сучасності, широко розвивати міжнародну кооперацію не лише в питаннях безпосередньо правоохоронної діяльності, а й навчання, стажування, обміну досвідом персоналу поліцейських служб та органів.

Нами проаналізовано досвід підготовки кадрів поліції зазначених зарубіжних країн. Відбір і підготовка поліцейських кадрів Великобританії включає в себе такі етапи: 1) початкова підготовка для новообранців - констеблів (рядових поліцейських), яка здійснюється протягом перших двох років служби; 2) спеціальна підготовка служби карного розшуку, дорожнього руху і ряду інших служб; 3) підготовка сержантів та інспекторів поліції; 4) підготовка керівних кадрів поліції.

У Франції система підготовки поліцейських кадрів має централізований характер і покладена на Дирекцію освіти поліції, яка входить до структури поліції, як національної, так і муніципальної. Загальне керівництво цією багатопрофільною системою здійснює МВС. Початкова підготовка рядових поліцейських найбільш налагодженою ланкою у системі професійної підготовки МВС Франції. Вона триває 12 місяців. протягом чотирьох місяців слухачі отримують базові знання, необхідні поліцейському для несення патрульної служби. Після цього учні направляються на стажування в поліцейські підрозділи, де під керівництвом досвідченого наставника знайомляться з практичною роботою. За результатами роботи керівник стажування виставляє підопічному оцінку.

Правоохоронні органи України виконують широке коло завдань і функцій щодо забезпечення правопорядку, захисту прав і свобод громадян, запобігання правопорушенням і припинення їх, тому від удосконалення правоохоронної діяльності значною мірою залежить зміцнення законності і правопорядку в країні. Прагнення Української держави стати повноправним членом Європейського співтовариства спрямовує її зусилля на зміцнення напрямів діяльності правоохоронних органів з метою першочергового забезпечення гармонізації світових стандартів дотримання прав і свобод людини та національних конституційних норм. Необхідність суттєвого підвищення ефективності поліцейської діяльності потребує ґрунтовного й послідовного наукового аналізу організаційно-правових засад діяльності аналогічних підрозділів країн світу. Розгляд теоретичних і практичних аспектів діяльності поліцейських підрозділів країн світу одним із основних напрямів сучасних наукових досліджень у сфері правоохоронної діяльності. Під час розробки концепцій і доктрин розвитку або реформування тієї чи іншої сфери суспільного життя ми насамперед звертаємо увагу на позитивний досвід провідних країн світу. Вони побудували громадянське суспільство й державне управління за зразком найрозвинутіших країн. Ще одним аргументом на користь запозичення та використання позитивного досвіду провідних країн прагнення нашої держави стати повноправним членом європейського співтовариства. Чималу користь цей досвід може принести Україні під час розбудови власних правоохоронних органів, насамперед поліцейських.

Настич Тетяна Миколаївна
курсант факультету підготовки фахівців
для органів досудового розслідування ДДУВС

Науковий керівник –
викладач кафедри тактико-спеціальної
підготовки **Чуриков Д.С.**

ОКРЕМІ ПИТАННЯ ВЗАЄМОДІЇ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ ПІД ЧАС ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОСОБИСТОЇ БЕЗПЕКИ ПРИ РЕАЛІЗАЦІЇ ТАКТИЧНОЇ КОНЦЕПЦІЇ "КОНТАКТУ ТА ПРИКРИТТЯ"

Важливість питання взаємодії офіцерів поліції полягає у тому, що офіцери, які взаємодіють за даною концепцією, не завжди встановлюють між собою взаєморозуміння та взаємодовіру, і це їм заважає повноцінно працювати та досягати більших результатів у своїй діяльності.

Метою даної роботи є загальний розгляд тактичної концепції "Контакт та прикриття", виявлення проблем у взаємодії поліцейських при реалізації зазначеної концепції і забезпечені особистої безпеки та їх подолання.

У роботі поліцейських існує безліч різноманітних прийомів, заходів та засобів боротьби проти злочинності, їх можна перелічувати дуже довго і кожен з них є по-своєму ефективним, дієвим та зручним. Робота в парі зазвичай легша, адже будь-що, поруч є допомога, головне, щоб вона була своєчасною та правильною.

З часом була вироблена така тактична концепція як "Контакт та прикриття" - це стандартна процедура забезпечення безпеки на місці події, за участі двох чи декількох офіцерів та одного чи декількох суб'єктів чи підозрюваних.

За допомогою цієї концепції збільшується безпека офіцерів, контроль за підозрюваними та за місцем події, запобігає можливим втечам підозрюваних чи замахам на життя, додає психологічну присутність.

Зазвичай, роль контактуючого бере на себе офіцер, який перший прибув на місце події, а роль прикриття – другий, але будьте готові до того, що ролі можуть змінитися. Це залежить від умінь та навичок даних офіцерів (спеціальне навчання), від їх минулих контактів з підозрюваним, якщо, наприклад, підозрюваний ненавидить жінок / чоловіків, якщо контактуючому не вдається знайти спільну мову з підозрюваним, мовний бар'єр.

На офіцерові, який здійснює контакт, лежать такі завдання: початок і завершення розмови, ведення документального оформлення та протоколу допиту, проведення обшуків, збирання доказів та їх збереження, видача інструкцій, інструктаж відповідальних офіцерів, зберігання зброї, виписування повістки, радіозв'язок.

Офіцер, який відповідає за прикриття, має такі обов'язки: найважливішою функцією є захист контактуючого офіцера від ушкоджень, він повинен обрати оптимальну позицію для спостереження та контролю, повинен приді-

ляти всю свою увагу діям підозрюваних або суб'єктів.

Офіцер, який здійснює контакт, повинен бути впевнений у своєму напарникові, а саме в тому, що той не відводить очей від підозрюваного чи підозрюваних. Офіцер, який здійснює прикриття повинен пам'ятати, що життя контактуючого напарника залежить від нього.

Важливою ланкою у всій концепції є взаєморозуміння та взаємодовіра офіцерів між собою. У них не вийде гарно довести справу до кінця, якщо вони не впевнені один в одному, адже офіцер, який контактує має зосередити свою увагу на діалозі з підозрюваним і не хвилюватися за своє життя чи свою безпеку, а офіцер, який здійснює прикриття, повинен максимально забезпечити першому дані фактори.

Чому ж в офіцерів іноді немає налагодженого контакту між собою? По-перше, не потрібно ставити в пари офіцерів, які мало знають один одного або які раніше не товаришували чи мали поганий контакт. По-друге, не завжди ставлячи в пари офіцерів, підбирають відповідні характери, іноді характери є дуже супротивними і відповідно виникає багато суперечок та протиріч. По-третє, треба обирати в пари різних за навичками офіцерів, щоб кожен мав спеціальні навички, такі як DUI (виявлення управління транспортним засобом в стані сп'яніння або наркотичної інтоксикації), DRE (наявність навичок з виявлення наркотиків, обшуку), знання іноземних мов, знання психології людини тощо. По-четверте, успішність команди офіцерів залежить від їх стажу та практики. Не можна ставити двох новобранців в пару.

Отже, тактична концепція "Контакт та прикриття" допомагає офіцерам виконувати своє завдання більш професіонально та якісно. Якщо ви розумієте, що ваш контакт та прикриття проходять невдало, терміново потрібно помінятися ролями та видалити недоліки, доки не пізно, доки не сталася трагедія. Поліцейським потрібно навчитися не тільки слухати, а й чути, не тільки дивитися, а й бачити. Необхідно бути розумним та кваліфікованим поліцейським.

Пінчук Діана Нодарівна
курсант факультету підготовки фахівців
для органів досудового розслідування ДДУВС

Науковий керівник –
викладач кафедри тактико-спеціальної
підготовки **Волков Ю.М.**

ПРАВОМІРНІСТЬ ЗАСТОСУВАННЯ ПОЛІЦЕЙСЬКИМИ ВОГНЕПАЛЬНОЇ ЗБРОЇ БЕЗ ПОПЕРЕДЖЕННЯ

Актуальність теми обумовлена, насамперед, реформуванням правоохоронної системи України та набранням чинності нового Закону України «Про Національну поліцію». Також досить важливим аспектом дослідження є набрання новими поліцейськими України досвіду щодо правомірного застосу-

вання вогнепальної зброї без попередження у поліцейських зарубіжних країн.

Відповідно до ч. 6 ст. 46 Закону України «Про Національну поліцію» застосування вогнепальної зброї поліцейськими без попередження допускається у таких випадках:

1) при спробі особи, яку затримує поліцейський із вогнепальною зброєю в руках, наблизитися до нього, скоротивши визначену ним відстань, чи доторкнутися до зброї;

2) у разі збройного нападу, а також у разі раптового нападу із застосуванням бойової техніки, транспортних засобів або інших засобів, що загрожують життю чи здоров'ю людей;

3) якщо особа, затримана або заарештована за вчинення особливо тяжкого чи тяжкого злочину, втікає із застосуванням транспортного засобу;

4) якщо особа чинить збройний опір;

5) для припинення спроби заволодіти вогнепальною зброєю [2].

Дане нововведення було законодавчо закріплено в Україні під час реформування правоохоронної системи. Розглянувши законодавчі акти, які регламентують правомірне застосування зброї без попередження, інших країн, я дійшла висновку, що дана правова норма не є новацією у світовій боротьбі зі злочинністю.

Так, наприклад, у Законі Азербайджанської Республіки «Про поліцію», а саме у ч. 4 ст. 27, зазначено, що співробітник поліції може застосовувати вогнепальну зброю без попередження в разі раптового, тобто несподіваного нападу, а також при здійсненні нападу із застосуванням вогнепальної зброї, використанням механічних транспортних засобів, які становлять небезпеку хижих, диких або інших тварин [5].

Відповідно до ч. 7 ст. 34 Закону Грузії «Про поліцію» застосування вогнепальної зброї без попередження допускається:

1) при збройному нападі, а також при несподіваному нападі із застосуванням бойової техніки, будь-яких транспортних або механічних засобів;

2) під час втечі особи, затриманої або заарештованої, за наявними у поліцейського попередніми даними, за вчинення особливо тяжкого злочину, із застосуванням транспортного засобу;

3) при вчиненні особою збройного опору;

4) для подачі сигналу тривоги або виклику допоміжних сил;

5) для припинення спроби заволодіти вогнепальною зброєю;

6) для умиротворення тварини зі смертельними ушкодженнями або смертельними каліцтвами, коли очевидна неможливість вирішення проблеми іншим чином [4].

Відповідно до ст. 14 Закону Латвійської Республіки «Про поліцію» без попередження вогнепальна зброя може застосовуватися при:

1) раптовому нападі або нападі з використанням зброї, бойової техніки, будь-якого виду механічних транспортних засобів;

2) необхідності звільнення заручників;

3) втечі з-під варти із застосуванням зброї або використанням транспор-

тного засобу, або втечі ув'язнених під варту з транспортного засобу під час його руху [6].

Проаналізувавши ряд законодавчих актів інших країн світу, можна зробити висновок, що правове регулювання застосування вогнепальної зброї без попередження у вищезазначених країнах допускається лише за наявності виключних фактичних підстав. Як ми вже побачили, ця норма зовсім не новела. Так, нова правоохоронна система України побудована на основі досвіду країн як східного, так і західного регіону Європи та Азії.

Важливо зазначити, що внесення змін до нормативно-правового регулювання застосування поліцейськими вогнепальної зброї без попередження відіграє важливу роль у процесі проведення антитерористичної операції на сході України та у забезпеченні громадської безпеки у країні загалом. Адже діяльність Національної поліції України безпосередньо спрямована на забезпечення захисту прав на життя, свободу та особисту недоторканність громадян, гарантованих Загальною декларацією прав людини [1].

1. Загальна декларація прав людини від 10 грудня 1948 року // http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015.

2. Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII «Про Національну поліцію» // <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/580-19>.

3. Закон України від 20.12.1990 № 565-XII «Про міліцію» // <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/565-12> (втратив чинність).

4. Закон Грузії от 4 октября 2013 года № 1 444-Іс «О полиции» (аутентичный перевод) // <https://matsne.gov.ge/ru/document/download/2047533/1/ru/pdf>.

5. Закон Азербайджанской Республики от 28 октября 1999 года № 727-ІГ «О полиции» (аутентичный перевод) // <http://mia.gov.az/index.php?ru/content/29343/>.

6. Закон Латвийской Республики от 4 июня 1991 года «О полиции» // <https://likumi.lv/doc.php?id=67957>.

Романов Максим Юрійович
курсант факультету підготовки фахівців
для органів досудового розслідування ДДУВС

Науковий керівник –
доцент кафедри тактико-спеціальної
підготовки, к.ю.н., доц. **Казначеев Д.Г.**

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОТИДІЇ ОРГАНІЗОВАНИЙ ЗЛОЧИННОСТІ: МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД

Актуальність теми обумовлена, насамперед, визнанням на конституційному рівні людини, її життя і здоров'я, честі і гідності, недоторканості і безпеки найвищою соціальною цінністю та визначення головним обов'язком держави утвердження і забезпечення її прав [1].

Такі положення основного закону мають дуже широкий спектр, але в да-

них міркуваннях автор пропонує звернути увагу на протидію організованій злочинності як одного з основних елементів на шляху до її подолання, а самою собою її подолання – запорукою становлення в Україні правової державності.

Злочинність – одна із стародавніх форм соціального буття, яка існує, незважаючи на пекуче бажання переважної частини людства позбутися її. Це складне соціальне явище, причини й умови якого пов'язані як із генетичними схильностями людей до відхиленої, у тому числі злочинної поведінки, так і з пороками та недосконалістю самого суспільства і ступенем його здатності формувати законослухняну людину [2, с. 12].

Разом із цим, організована злочинність носить характер колективності вище вказаних проявів, тобто, таким чином організованою злочинністю - є соціальною поведінкою, що спрямована на вчинення протиправних для конкретного суспільства діянь та яка носить колективних характер.

Організовану злочинність, наявну нині в Україні, поділяють на два види: загальнокримінальна й господарсько-економічна. Вони пов'язані з кримінальною професійною діяльністю та є найвищою формою її розвитку. Професійна злочинність, маючи високий ступінь громадської небезпеки як форма соціальної патології, прогресує у своїй кримінальній діяльності та є постійним заняттям й основним джерелом існування осіб, які її здійснюють [3].

Разом із тим, розглядаючи міжнародний досвід у сфері боротьби з організованою злочинністю, належить приділити достатню увагу і міжнародній нормативно-правовій базі з відповідного питання.

Так, у статті 28 Конвенції ООН проти транснаціональної організованої злочинності звертається увага держав-учасниць на важливість розширення аналітичних знань щодо організованої злочинної діяльності та обміну висновками між собою і через посередництво міжнародних і регіональних організацій [4]

Звертаючись до законодавства окремих країн, що є більш прогресивними у боротьбі з організованою злочинністю належить звернутись до нормативно-правового регулювання відповідного питання.

Наприклад, в італійському законодавстві відсутнє визначення поняття «організована злочинність». Однак існують законодавчі норми, котрі визначають різні організаційні форми злочинних об'єднань, а також злочинну поведінку, тим чи іншим чином пов'язану з діяльністю кримінальних організацій, які становлять основу організованої злочинності.

«Надзвичайне законодавство» - так названо систему норм, що забезпечує нормативно-правову регламентацію у сфері протидії організованій злочинності та тероризму у відповідній країні. Серед головних

нормативних актів, на підставі яких здійснюється протидія організованій злочинності, слід назвати такі: Закон від 2 грудня 1956 р. № 1423 «Про превентивні заходи щодо осіб, небезпечних для безпеки і суспільної моралі», Закон від 31 травня 1965 р. № 575 «Про заходи проти мафії» [5].

Таким чином, належить зауважити, про ефективність вказаних нормативних актів, оскільки не зважаючи на більш як 50-ти річний термін їх функці-

онування Італія, все ще залишається однією із країн, що найбільш ефективно борються з організованою злочинністю.

Також, належить зауважити, на позитивному досвіді Сполучених Штатів Америки, який полягає у методі загальнонаціонального планування. Зокрема, у 1970 р. Конгрес США прийняв Закон про контроль за організованою злочинністю, який передбачає низку законодавчих і профілактичних заходів щодо запобігання злочинам, що підлягають федеральній юрисдикції. У США також розширюється залучення громадян у профілактичну роботу, де існує інститут добровільних помічників поліції [6].

Зважаючи на євроінтеграційні намагання України, належить також звернути увагу на структуру інституцій, що покликані боротися із організованою злочинністю. Їх ієрархію, зокрема, у своїх працях зазначає А. Ключко. Серед цих інституцій, наприклад: Генеральна Асамблея, Рада Безпеки, Секретаріат (сектор) з попередження злочинності й кримінального правосуддя, Економічна й Соціальна Рада, Міжнародний Суд, Комісія з попередження злочинності й кримінального правосуддя (створена в 1991 р. на базі Комітету з попередження злочинності й боротьби з нею), регіональні дослідницькі інститути й центри ООН тощо. Внесок у протидію злочинності здійснюють і міжнародні неурядові організації: Міжнародна асоціація кримінального права; Міжнародна кримінологічна асоціація та ін. Особливе місце відведено Міжнародній організації кримінальної поліції (Інтерпол).

Отже, на підставі проаналізованих нормативно-правових актів міжнародного гатунку та національного законодавства деяких зарубіжних країн, як європейського так і заокеанського регіону, належить дійти висновку про те, що законодавче забезпечення протидії злочинності в Україні, знаходить на не достатньому рівні і потребує розробки більш глобальних та комплексним програм з боротьби та попередження такого виду злочинності, яка в свою чергу є соціальним явищем та носить надзвичайно небезпечний характер, свого часу ще Г. Гегель указував, що хороші закони ведуть до процвітання держави [7].

1. Конституція України. Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 2-го скликання від 28.06.1996 р.// Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30.

2. Запобігання злочинності (теорія і практика): навч. посіб. / Голіна В.В. – Х.: Нац. юрид. акад. України, 2011. – 120 с.

3. Бусол О.Ю. Детермінація організованої злочинності: кримінологічний аспект// О.Ю. Бусол – [електронний ресурс] – режим доступу: <http://www.pravoznavec.com.ua/period/article/6705/%C1>

4. Збірник міжнародних договорів України про правову допомогу у кримінальних справах. Багатосторонні договори. – К.: Фенікс, 2006. – 800 с.

5. Лунеев В. В. Опыт борьбы с организованной и коррупционной преступностью в Италии / В. В. Лунеев // Организованная преступность, терроризм и коррупция : криминал. ежекв. альм. – М., 2003. – Вып. 1. – С. 86-87.

6. Ключко, А.М. Досвід зарубіжних країн у сфері боротьби зі злочинністю [Текст] / А.М. Ключко // Європейські перспективи. – Київ, 2012. – № 3. – Ч.2. – С. 132-135.

7. Гегель Г. Философия права / Пер. с нем.; Ред. и сост. Д.А. Керимов и В.С. Нерсесянц – М.; Мысль, 1990. – с. 368.

Савела Єлизавета Андріївна
курсант факультету підготовки фахівців
для органів досудового розслідування ДДУВС

Науковий керівник –
викладач кафедри тактико-спеціальної
підготовки **Чуриков Д.С.**

ОРГАНІЗАЦІЯ ПОЛІЦЕЙСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ ТА УКРАЇНІ (НА ПРИКЛАДІ США)

В наш час, коли в Україні відбувається реформування правоохоронних органів, впроваджується децентралізація та удосконалення чинного законодавства, не менш важливим є орієнтування на певні існуючі моделі організації діяльності поліції, відповідні механізми, принципи та норми, що перевірені часом. Незважаючи на те, що принципи дій щодо забезпечення належного громадського порядку, боротьби зі злочинністю мають свою специфіку й особливості. Наша країна, все ж таки повинна переймати певні позитивні явища та процеси які вже існують у більш розвинутих країнах такі як: США Велика Британія й інші.

Особливий інтерес для дослідження становить структура, функції їх призначення та система управління поліцейською діяльністю в такій демократичній державі, як Сполучені Штати Америки. Структуру поліцейської діяльності складають мета, засоби, об'єкт і суб'єкт. Метою поліцейської діяльності є реалізація поліцейської функції держави з метою охорони правопорядку і забезпечення внутрішньої безпеки. Засобами та методами (засобами досягнення мети) є заходи державного примусу. Суб'єкти поліцейської діяльності – це наділені особливою компетенцією спеціальні органи, уповноважені державою застосовувати заходи примусу. Об'єктом поліцейської діяльності є поведінка суб'єктів суспільних відносин, на які спрямовані заходи державного примусу. Проведемо паралель та проаналізуємо певні відмінності щодо мети, засобів та суб'єктів поліції цих двох країн. На теперішній час поліція керується згідно зі статтею 3 Закону України «Про Національну поліцію»: Конституцією України, міжнародними договорами України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, цим та іншими законами України, актами Кабінету Міністрів України, а також виданими до них актами Міністерства внутрішніх справ України, іншими правовими актами.

Звернемось до основного законодавчого акта, який регулює поліцейську діяльність в Україні. Згідно із Законом про поліцію основною метою поліцейської роботи є забезпечення правопорядку і безпеки громадян у будь-якому місці України – від села, міста до столиці, охорона прав і свобод людини, суспільства і держави, протидія злочинності. Досягнення цієї мети буде можливе через низку певних заходів, таких як розвиток сервісних функцій

поліції, досягнення високої мобільності та оснащеності поліцейських тощо.

Закон України "Про Національну поліцію" визначає загальну систему поліції таким чином: «Систему поліції складають: 1) центральний орган управління поліцією; 2) територіальні органи поліції» (ч. 1 ст. 13). Зрозуміло, що в новій структурі велика роль відводиться органам управління на чолі з центральним офісом Національної поліції та Головними управлінням Національної поліції в регіонах. Найбільш важлива роль у взаємовідносинах поліції з громадянами відведена територіальним органам поліції на місцях. Тому ефективна структура і боєздатність цих підрозділів будуть визначальними в питанні якісного забезпечення правоохоронної діяльності.

У складі поліції функціонують:

1. **Кримінальна поліція** (протидія злочинності, захист прав та свобод, інтересів суспільства та держави від протиправних посягань: карний розшук, кіберполіція, Департамент боротьби з наркозлочинністю, Департамент захисту економіки тощо),

2. **Патрульна поліція** (підтримання публічного порядку, контроль безпеки на вулицях міст і дорогах тощо),

3. **Органи досудового розслідування** (збирання, оцінка, перевірка та використання доказів з метою запобігання кримінальним правопорушенням та розслідування кримінальних проваджень, установлення об'єктивної істини, забезпечення правильного застосування закону),

4. **Поліція охорони** (охорона об'єктів усіх форм власності та забезпечення особистої безпеки громадян),

5. **Спеціальна поліція** (забезпечення публічного порядку на об'єктах і територіях, які мають особливе значення або постраждали від стихійного лиха, екологічного забруднення, катастрофи),

6. **Поліція особливого призначення** (підрозділ для вирішення надзвичайних ситуацій, які є настільки небезпечними, складними чи незвичайними, що можуть перевищити можливості сил оперативного реагування чи оперативно-розшукових підрозділів).

Початком встановлення та реалізації в Україні міжнародних стандартів, а особливо прагнення децентралізації органів правопорядку потрібно врахувати досвід провідних країн світу, актуалізується проблема вивчення та введення в дію певних принципів які вже існують і дають гарні показники у Сполучених Штатах Америки.

Згідно статистики понад 50 % роботи поліції США займає діяльність по охороні публічного порядку лєвова частка якої відведена патрульній службі місцевої поліції, першочерговим завданням якої є попередження злочинів чи правопорушень та початкове розслідування злочинів "по гарячих слідах", підготовка матеріалів для розгляду в судах та інша діяльність, і її можна назвати охороною публічного порядку. Незважаючи на певні відмінності організаційно-функціональної побудови поліцій України та США, їх спільною характеристикою є поділ поліцейських органів відповідно до функціональних

обов'язків, на кримінальну поліцію (поліцію у цивільному) та патрульну поліцію (поліцію у формі). Але відмінністю є і те, що в Україні існує ще 4 підрозділи, а саме (органи досудового розслідування, спеціальна поліція, поліція особливого призначення, патрульна поліція).

Не менш важливим є те, що в США на Патрульну службу покладена профілактична робота з населенням під керівництвом спеціальними підрозділами профілактики. Так, у великих містах при департаментах поліції створені спеціальні відділи, у обов'язок яких входить робота по підвищенню правової культури громадян, навчання самозахисту та діям при виникненні надзвичайних обставин у тому числі правопорушень. Працівниками відділу ведеться робота по посиленню безпеки особистого майна громадян та державної власності. Національна консультативна комісія зі стандартів та цілей кримінального правосуддя сформувала завдання поліції у сфері профілактики правопорушень: "Кожен поліцейський орган повинен негайно розробити програми, які б: заохочували населення брати активну участь у попередженні злочинів; надавали інформацію, що сприяє арешту та засудженню кримінальних злочинців; полегшували впізнання та виявлення викраденої власності; розширили та зміцнили зв'язок поліції з приватним підприємством у спільних зусиллях по охороні та безпеці".

Національної поліції у США, де поліцейська діяльність організована на державному та місцевому рівнях, немає. Законодавча автономія штатів США спричинила значну децентралізацію поліцейської системи США. Поліцейські структури штатів вважаються незалежними від Федеральної поліції й автономно функціонують на конкретній території. У країні нараховується близько 500 тис. поліцейських і в цілому 40 тис. поліцейських органів різної компетенції, більше половини з яких є просто офісами шерифів у малих містах, де працюють одна або дві особи. Отже, можна дійти висновку, що у США відсутній ієрархічний зв'язок, як в Україні, по вертикалі й по горизонталі.

Найважливішими нормативними актами, що визначають повноваження поліції США всіх рівнів юрисдикції, є *федеральна Конституція* та наступні поправки до неї. Другим за значенням видом нормативно-правових актів у сфері поліцейської діяльності є *рішення судів як елемент прецедентного права, запозичений з англійських традицій правотворчості*. Окрему категорію актів з питань поліцейської діяльності становлять *закони (федеральні, штатів)*, статути й підзаконні акти (інструкції, настанови), які регламентують певні напрямки діяльності щодо протидії злочинності та охорони публічного порядку. *Поліцейські ордонанси та місцеві хартії* визначають діяльність муніципальних правоохоронних агентств. Особливе значення в правовому регулюванні діяльності поліції мають *кодекси поліцейської етики*, розроблені окремими департаментами та навчальними закладами.

Поліцейські органи США можна умовно згрупувати так:

- федеральні поліцейські органи;
- поліцейські органи штатів;
- поліцейські органи в графствах;

- поліцейські органи міст і селищ міського типу;
- поліцейські органи корпорацій і фірм (приватна поліція).

У Сполучених Штатах Америки поліцейські функції, крім перерахованих, виконують також спеціальні органи Міністерства фінансів, митної служби, служби внутрішніх доходів, федеральні органи контролю за банками, управління банків, бюро наркотиків, служби імміграції, інспекційного департаменту поштового відомства і ряд інших органів, які мають право проведення дізнання і попереднього слідства у правопорушеннях, віднесених до їх компетенції.

Діяльність поліцейських органів США знаходиться під жорстким контролем спеціальних агентств, відповідальних за законність і гласність у роботі правоохоронних органів. Такий контроль здійснюється з боку виконавчої влади, суддів, прокуратури, адвокатури, бюро присяжних.

Отже інноваційні процеси, які зараз відбуваються в Україні, а особливо в правоохоронних органах, дають можливість широкого використання міжнародного досвіду не тільки США, а й Англії, Франції, Німеччини та інших розвинутих країнах в організації діяльності правоохоронних органів. Узагальнення та використання новітніх, а особливо перевірених досягнень поліцейської науки й практики, сприятиме розв'язанню та оптимізації професійної орієнтації. На законодавчому рівні доцільно було б затвердити концепцію діяльності Національної поліції України як чітку структуровану систему, дієву на всіх рівнях. Однак, важливо враховувати, що такі зміни повинні реалізовуватися не лише в структурі Національної поліції України, а й в суспільстві в цілому.

У подальшому внутрішніми нормативно-правовими актами МВС потрібно чітко визначити компетенцію кожного суб'єкта поліцейської діяльності та розробити критерії оцінки професійної придатності кандидатів на роботу в поліцію – індикатори, адже поліцейська діяльність – це професійна діяльність, і чим вищий рівень професіоналізму, тим чіткіше працює поліція.

Сіроштан Юрій Володимирович
кандидат юридичних наук,
старший викладач циклу
тактико-спеціальної підготовки
Криворізького факультету ДДУВС

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА ПОЛІЦІЇ (МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД)

Потреба в удосконаленні системи професійної підготовки працівників Національної поліції України актуалізує вивчення досвіду інших країн. У кожній країні існує своя унікальна система підготовки відповідних фахівців для поліції, що склалася під впливом територіальних, історичних, політичних, соціально-економічних чинників і особливостей національних правових систем.

За кордонами України сьогодні накопичений великий, різноманітний і різноаспектний досвід підготовки кадрів для поліцейських служб. Організація діяльності щодо забезпечення правопорядку, громадської безпеки, боротьби зі злочинністю у всіх її проявах в кожній країні має свою специфіку і особливості. Відповідно до структури, завдань, правового регулювання органів внутрішніх справ в різних країнах будуються і національні системи підготовки кадрів.

У ряді країн навчальні заклади поліції знаходяться в межах загальнодержавної системи освіти, в інших країнах підготовка поліцейських кадрів орієнтована на вузько професіональне поліцейське навчання.

У США успішно функціонує одна з найбільш складних за структурою поліцейських систем. Різноманітність організаційно-правових форм обумовлена специфікою історичного розвитку, правової системи англо-американського типу, а також федеративним державним устроєм. Поліцейські сили діють на федеральному (ФБР), штатному, місцевому (у містах, графствах та інших муніципальних одиницях) рівнях. Існують органи поліції і в окремих міністерствах та відомствах: Міністерстві фінансів, митній службі, службі внутрішніх доходів, федеральних органах контролю за банками та інших, а також приватна поліція.

Все це накладає свою специфіку на підготовку кадрів поліції, котра здійснюється в навчальних закладах, що традиційно мають назву поліцейських академій.

Кадри поліції готуються діяти в умовах жорсткого контролю з боку спеціальних агентств, відповідальних за законність і гласність в роботі правоохоронних органів, виконавчих органів, суддів, прокуратури, адвокатури, бюро присяжних. Це вимагає особливого професіоналізму, а також високих особистих моральних якостей.

Поліція США, як правило, власної бази підготовки кадрів не має, та намагається передусім рекрутувати фахівців, які *отримали відповідну освіту в коледжах або університетах*. Широку мережу поліцейських академій в якості такої бази розглядати не можна, оскільки *структурно вони не входять до поліцейського департаменту, є організаційно та фінансово самостійними, будучи всього лише своєрідними центрами первинної підготовки цивільних фахівців* з тим, щоб вони могли отримати ліцензію на право здійснення поліцейської діяльності.

У США поліцейські навчальні заклади існують як *самостійні (Академія ФБР, Центр навчання у Глінко) або на базі цивільних університетів*. Загалом перші поліцейські школи виникли саме на базі цивільних університетів.

Головна проблема здійснення управління підготовкою кадрів у США полягає в децентралізованій системі та існуванні багатьох юрисдикцій: муніципальної; окружної; штату; федеральної. У зв'язку з цим навчальні заклади знаходяться під управлінням відповідних органів, орієнтованих на обслуговування певних територій.

У кожному з правоохоронних відомств США існує *своя система відбору, обумовлена специфікою діяльності, відомчими вимогами тощо*. Водночас у ній дуже багато спільного. Завдання відбору – вибрати найбільш гідних кандидатів, які за своїми особистісними та моральними якостями, освітнім рівнем, фізичними та медичними показниками зможуть ефективно виконувати складні функціональні обов'язки щодо забезпечення правопорядку в країні, в конкретному штаті або окрузі.

Більшість поліцейських органів США приймає на службу кандидатів, які *мають середню або вищу освіту*. У небагатьох департаментах поліції встановлені вимоги вищої освіти для співробітників (зокрема, за даними Департаменту юстиції США, *тільки в 1 % департаментів при прийомі на службу потрібно диплом про вищу чотирирічну освіту, в 7 % агентств необхідний диплом дворічної вищої освіти, в 4 % – почати навчання в коледжі, та у 86 % – атестат про середню освіту*). Більше того, кандидати на роботу в поліцію зобов'язані *закінчити курси з якої-небудь з наступних дисциплін: правозастосування; відправлення правосуддя; психологія; адвокатура; історія Америки; громадське управління; англійська мова; правові відносини; соціологія; торгове право*. У ряді великих міст США практикується *стажування в поліції юнаків, які закінчили школу і бажать, після досягнення 21-річного віку, вступити на поліцейську службу*. З цією категорією заняття проводять, як правило, досвідчені інструктори. Підготовка включає в себе заняття *за Конституцією і громадянськими правами, законами штатів і постановами муніципальних органів, положеннями з розслідування нещасних випадків тощо*. Практикується *патрулювання, регулювання руху, навчання володінню вогнепальною зброєю, прийомам особистої безпеки, правилам поведінки в екстремальних ситуаціях*.

Система професійної підготовки кадрів правоохоронних органів щільно взаємопов'язана з системою відбору – *рекрутінгом кадрів*. Однією з характерних особливостей системи рекрутінгу кадрів в правоохоронних органах є *високий конкурс*. Зумовлено це тим, що професія поліцейського або співробітника федерального правоохоронного агентства в США є високопрестижною і добре оплачуваною. *Конкурс на місце у великому поліцейському департаменті становить 20-40 осіб*. А в такому авторитетному агентстві, як ФБР, конкурс може доходити до *декількох сотень чоловік на одне місце*. Основними методами професійного відбору на роботу і навчання є: *аналіз документів кандидата; селекційні інтерв'ю; біографічне опитування; психологічне тестування; центри оцінки*. Більше того, у системі підготовки поліцейських кадрів США враховані й питання запобігання корупції та недопущення конфлікту інтересів (зокрема, розроблені довідники з питань етики, принципи етичної поведінки, стандарти етичної поведінки для службовців органів виконавчої гілки влади).

Відбір кадрів у поліцейські департаменти проводиться за наступною схемою.

Загальні вимоги, що пред'являються до кандидата: 1) громадянство Сполучених штатів; 2) вік від 20 років (як правило, при наборі в муніципальну поліцію верхньої вікової планки не існує або вона встановлюється пенсійним віком мінус п'ять років); 3) освіта не нижче рівня середньої школи або прирівняна до нього; 4) наявність водійських прав, добрі навички водіння; 5) нормальна фізична підготовка і психологічна стійкість.

Кандидат вважається непридатним для служби в поліції, якщо він в повнолітньому віці (старше 17-ти – за законом штату Луїзіана): був визнаний винним в будь-якому злочині; був визнаний винним у правопорушеннях проти особистості або сексуальних правопорушеннях; був визнаний винним в порушенні громадянських прав будь-якої людини; застосовував або зберігав заборонені речовини (наркотики); вживав марихуану протягом трьох років до подання заяви; незаконно ухилявся від будь-якої військової служби; був звільнений з будь-якого правоохоронного органу з дисциплінарних причин; відмовився пройти перевірку на детекторі брехні або подібну; має три і більше злісних порушення правил дорожнього руху протягом п'яти останніх років, керував транспортним засобом після позбавлення прав.

Сама процедура відбору складається з таких етапів: 1) подача заяви; 2) письмовий тест, включаючи письмову вправу; 3) тест фізичної підготовленості; 4) спеціальна перевірка особи кандидата; 5) тест на вживання наркотиків.

Після цих етапів відбору кандидат проходить співбесіду в поліцейському департаменті і у разі його успішного проходження направляється *на медичне та психолого-психіатричне дослідження*.

Кандидат, який успішно пройшов відбір, *направляється до поліцейської академії для отримання професійної підготовки і після її завершення зараховується до штату*.

Отже, процедура відбору на службу в правоохоронні органи США досить складна, але це обумовлено тим, що під час тривалої процедури легше «відсіювати» осіб, які не придатні для роботи в правоохоронних структурах.

Крім Академії, у США також діють інші поліцейські школи.

Наприклад, Інститут поліцейської технології та управління (ІПТУ) діє з 1980 року на базі університету штату Північна Флорида. Здійснює навчання керуванню, дорожньої безпеки та спеціалізованої професійної підготовки офіцерів муніципальних і окружних правоохоронних органів, співробітників поліції штату і федеральних правоохоронних органів. Щороку навчання проходять приблизно 12 тисяч цивільних і атестованих службовців правоохоронних органів США та інших країн.

Інститут навчання поліцейських при Іллінойському університеті діє з 1955 року. Базовий курс початкової підготовки для вступників на службу розрахований на 12 тижнів (≈ 480 годин) і включає такі предмети, як: людську поведінку; розслідування; правознавство; патрулювання; поліцейську майстерність; автомайстерність і дорожній рух; обслуговування конкретної тери-

торії; володіння зброєю тощо. Цей курс є найбільш тривалим і витратним (\$ 3241). Кваліфікаційна підготовка для професіонала складається з ряду спецкурсів (від 16 до 200 годин). Наприклад: вміння володіти кризовою ситуацією, контроль і тактика проведення арештів, робота з підлітками та інше.

Поліцейська Академія у м. Лос-Анджелес, штат Каліфорнія, – місцевий відомчий навчальний заклад, що здійснює первинну і додаткову спеціальну підготовку. Вимоги до вступників на навчання такі ж, як до вступників на службу. Контроль за успішністю проводиться у формі письмового тестування 4 рази на тиждень і щосуботи. Невдале тестування може перескладатися через 6 місяців. Не менше 400 годин навчальної програми в цій академії присвячено вивченню проблем спілкування з населенням, 360 годин виділено на вивчення таких тем, як основа культури національних меншин, представлених в місті, трудові та особисті відносини та ін.

У створеній у 1987 році Поліцейській академії в м. Майамі слухачі вивчають наступні курси: критичні ситуації; проведення операцій з порятунку заручників; спеціальне обладнання; вибухові пристрої; тактика протидії тероризму; методика обшуку будівель і приміщень; порятунок заручників з використанням мобільних засобів; надання першої медичної допомоги і т.п.

Арканзаська поліцейська академія здійснює двотижневу (88 годин) підготовку оперативних працівників, що спеціалізуються на роботі серед виробників і розповсюджувачів наркотиків. У процесі навчання слухачів навчають методам розробки «легенд», ідентифікації стресових станів, способам самостійного їх визначення тощо. Слухачі знайомляться з наркотичними засобами та способами їх ідентифікації як в лабораторних умовах, так і за допомогою «вуличних» методів тестування. В ході занять учні вивчають організаційну структуру окремих банд, методи їх діяльності та способи проникнення в ці злочинні формування для збору інформації.

У США випускники академій, прийшовши на службу, *проходять сувору й ретельну підготовку, через те що окрім навичок, отриманих у навчальному закладі, поліцейський повинен знати політику, методику, правила, інструкції і повною мірою уявляти собі, як правильно виконувати свою роботу.* Тому випускникам академії дають 2 тижні, щоб «призвичаїтися», перш ніж вони пройдуть спеціальний курс «Підготовча програма співробітників». За два тижні новачки пристосовуються до нової обстановки, знайомляться з інструкторами наставниками, які готуватимуть їх до практичної роботи. Підготовка розпочинається з того, що весь керівний склад відділу поліції знайомиться з новоприбулими. Новачки отримують «Практичний посібник з підготовки поліцейських» і «Щоденник-довідник з підготовки», в якому фіксується хід підготовки, успіхи і невдачі, звіт про обсяг отриманих знань. Поліцейські стажисти відвідують місця, де їм доведеться бувати під час виконання службових обов'язків (лікарні, установи, суди), знайомляться з їх роботою та документацією, вчать складати документи. Двотижнева підготовка служить «містком» для переходу до 16-тижневої (640 годин) програми практичних

тренувань. Практичні заняття полегшують перехід від статусу випускника поліцейської академії до посади співробітника правоохоронних органів.

Поліція Канади також має складну структуру, поділяється на федеральну, провінційну і муніципальну. *Провідна роль належить федеральним структурам – Королівській канадській кінній поліції (КККП)*, що є унікальним формуванням, котре діє на державному і провінційному рівні. Вона має свою систему підготовки кадрів, в якій найбільш розповсюдженою формою є спеціалізовані навчальні центри КККП. *Головним навчальним закладом є Канадський поліцейський корпус у Оттаві, де слухачі опановують програму, що складається із 41 курсу. Першочергове значення надається практичній підготовці поліцейського до служби. Щорічно Коледж випускає 500 курсантів. КККП має також школу верхової їзди, школу служби поліцейських собак, школу стройової музики, низку інших закладів освіти.*

Для британської моделі професійної підготовки керівних кадрів поліції характерна максимальна її відкритість не тільки для національних загальногромадянських освітніх установ, але і для зовнішніх контактів. Коледж керівних кадрів поліції в Бремшиллі підтримує тісні контакти з рядом англійських і зарубіжних вишів: Оксфордським, Лондонським, Нью-Йоркським університетами, американським коледжем кримінального права імені Дж. Джея, Академією ФБР та ін., обмінюючись з ними навчальними програмами, викладачами та слухачами.

Організація навчання у *Вищій школі поліції Німеччини* спеціалізується не тільки на професійній підготовці керівних кадрів поліції для всіх земель Німеччини, але й на *підготовці співробітників поліції з інших держав, що входять в Євросоюз*, які направляються для професійного навчання, стажування або підвищення кваліфікації. *Кількість працівників, прийнятих на навчання в цю школу поліції, строго відповідає кількості звільнених (вакантних) керівних посад у поліцейській системі Німеччини.* Якість викладання постійно оцінюється як викладацьким складом і керівництвом школи, так і слухачами.

Професійна підготовка та випробувальний термін *кримінальної поліції Бельгії*: Навчання претендентів на посади інспектора (8 місяців) і офіцера (8 місяців) проводяться в «школі кримінології і поліцейських наук». Основний курс *підготовки співробітників жандармерії триває один рік*. Потім практика (один рік) в одному з оперативних (слідчих) відділів. Далі, після 3-х місяців навчання, – іспит. Унтер-офіцери можуть отримати звання офіцера після дворічного курсу навчання, що включає курс підготовки (9 місяців) у школі офіцерів.

У *французькій моделі професійної освіти кадрів поліції* застосована сильна загальнотеоретична підготовка і централізована координація діяльності відомчих освітніх установ, що багато в чому пояснюється централізованою структурою побудови органів внутрішніх справ у цих державах.

Заслужують на увагу реформи у *Литві, Латвії, Естонії та Молдові*. Тут міліцію перейменовано на поліцію. *Начальники департаментів поліції*

(генеральний комісар у Литві) є заступниками міністрів внутрішніх справ. На місцях створено муніципальну поліцію, яка структурно входить до департаменту поліції, але підпорядкована органам місцевого самоврядування. Поруч з кадровими апаратами з'явилися такі нові підрозділи по роботі з особовим складом, такі, як відділ професійної етики і соціального захисту в Литві, відділ соціально-економічного розвитку в Молдові, психологічна служба в Латвії. Такі структурні зміни передбачають розширення спектру спеціальностей та спеціалізацій підготовки фахівців у національних поліцейських закладах освіти, таких, як Поліцейська академія ім. Штефана чел-Маре, Кишинівська школа поліції в Молдові, Поліцейська академія Литви та ін.

Отже, можна стверджувати, що за всього розмаїття моделей, системи професійної підготовки кадрів поліції в зарубіжних країнах характеризуються низкою загальних принципів і підходів до організації комплектування та професійного навчання керівного складу поліції. Досвід зарубіжних країн свідчить, що професійна підготовка поліції має містити специфічні концептуальні підходи та носить системний характер.

1. Петер Д. Эйзерман. Законодательно-правовое обеспечение профессионального обучения полиции // Подготовка полицейских кадров: проблемы и пути развития в общеевропейском масштабе: Материалы международной научно-практ. конф. (16-17 мая 2000 г.). М., 2000.

2. Руг М. Юридические предметы в программе обучения Высшей школы полиции, современное состояние, перспективы развития // Проблемы развития образования, юридической науки и практики: Материалы Международной научно-практ. конф., посвященной 45-летию Академии МВД Республики Беларусь / Под общ. ред. И.И. Басецкого. Минск, 2003.

3. Смит М. Подготовка полицейских в Бельгии // Новые методики подготовки кадров полиции/милиции: Материалы международного семинара. М., 2006.

4. Мотин В.В. Развитие человеческого потенциала как инновационная составляющая повышения квалификации кадров в органах внутренних дел // Инновации в образовании. 2007. № 9.

5. Довгаль, П. Опыт зарубежных стран по защите национальных интересов в морских пространствах / П. Довгаль, О. Свиных // Зарубежное военное обозрение. – 2009. – № 2, С.62–66.

6. John, B. Hayes. United States Coast Guard. Retrieved 18 March 2009.

7. John, P. Lovell. Neither Athens nor Sparta : The American Service Academies in Transition (1979).

8. U. S. Coast Guard Academy (2011). Academic Majors web page. Electronic document : <http://www.uscga.edu/display.aspx.id=497>, accessed May 6, 2011.

9. Звіт про результати візиту української делегації ДПСУ до Морського центру і Академії Федеральної поліції Німеччини з 12 по 17 лютого 2012 року.

Циб Ірина Сергіївна
курсант факультету підготовки фахівців
для органів досудового розслідування ДДУВС

МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ ПОЛІЦЕЙСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Тенденція зростання рівня організованої злочинності, корумпованості, групових і масових протиправних проявів, соціальної напруженості, ускладнення оперативно-службових завдань, які вирішуються органами поліції, зумовлює підвищення вимог до особистісних якостей фахівців правоохоронної сфери. Варто зазначити, що розбудова України як правової, демократичної держави на засадах забезпечення і зміцнення законності й правопорядку, дотримання прав і свобод громадян, передбачених Конституцією і чинним законодавством, значною мірою залежить від діяльності поліції як державного озброєного органу виконавчої влади, який захищає життя, здоров'я, права і свободи громадян, природне середовище, власність, інтереси суспільства і держави від протиправних посягань. Роль поліції у суспільному житті держави реалізується, насамперед, через її адміністративну діяльність. Від її ефективності суттєво залежить стан правопорядку в цілому, охорона громадського порядку, боротьба зі злочинністю, захист прав і законних інтересів громадян. Реформування державного механізму влади неможливе без посилення правоохоронної діяльності взагалі і, зокрема, органів Національної поліції не тільки України, а й поліції країн-членів Європейського союзу загалом.

Реформування правоохоронної сфери є однією із ключових ознак модернізаційного підходу даної сфери.

Варто не забувати, що в Україні проблема реформування органів поліції у процесі євроінтеграції стоїть як ніколи гостро. Забезпечення прав і свобод людини і громадянина є одним із найпріоритетніших завдань для держави. Стаття 3 Конституції України закріплює вихідну засаду правової демократичної соціальної держави про те, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканість і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю; утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави [1, с. 141]. Інакше кажучи, держава зобов'язана не тільки визнавати, а й гарантувати і забезпечувати додержання прав людини і громадянина, сприяти їм в реалізації своїх особистих прав, що являє собою один з аспектів здійснення правоохоронної функції держави.

Для повного розуміння проблематики обраної теми, варто більш детально звернути увагу на такі дефініції:

- євроінтеграція;
- міжнародні стандарти.

Тож, Європейська інтеграція - складний та суперечливий соціально-економічний процес налагодження тісного співробітництва європейських дер-

жав. Є одним із проявів провідної тенденції сучасного історичного розвитку - посилення всебічної взаємозалежності держав, передусім в економічній сфері, та подальшого зближення цивілізаційноспоріднених національних спільнот.

Російський науковець М.М. Садовнікова акцентує увагу на тому, що стандарти мають бути закріплені не лише в міжнародних документах, але й бути загальноприйнятими у світовому співтоваристві [4, с.56].

З'ясувавши смислове навантаження терміну «євроінтеграція», можна сформулювати визначення поняття «міжнародні стандарти прав людини.

У сучасній міжнародно-правовій доктрині не викликає сумнівів, що основоположне значення «міжнародних стандартів прав людини» взяло свій початок, від Статуту Організації Об'єднаних Націй для нормативно-правового закріплення обов'язку поважати й захищати права людини [5].

Варто не забувати, що джерелами міжнародних стандартів прав людини є не тільки ООН, а ще міжнародні акти, які закріплюють загальновизнані принципи, які характеризуються універсальністю, загальною значущістю, і найвищою імперативністю, а саме Загальна декларація прав людини 1948 року; Міжнародний пакт про політичні та громадянські права, прийнятий Генеральною асамблеєю ООН 16 грудня 1966р; Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права, прийнятий Генеральною Асамблеєю ООН 16 грудня 1966; Конвенція про ліквідацію всіх форм расової дискримінації; Конвенція про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок; Конвенція проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання; та ін.

З огляду проблематики нашого дослідження актуальним є визначення міжнародних стандартів діяльності Національної поліції України, які покликані захищати права і свободи людини, утверджувати законність і правопорядок в суспільстві. Належне функціонування цих органів публічної влади є важливою гарантією забезпечення прав людини, досягнення суспільної злагоди та стабільного розвитку держави. [5, с.73]

Тому під міжнародними стандартами діяльності Національної поліції України, ми розуміємо єдині для поліцейських принципи та правила поведінки, що мають імперативний характер, закріплені в міжнародно-правових актах, та застосовуються в більшості країнах світу.

Діяльність Національної поліції України має спиратися на міжнародно-правові та європейські стандарти поліцейської роботи, здобутки світового поліцейського співтовариства., які закріплені в таких документах, як Резолюція Парламентської асамблеї Ради Європи “Декларація про поліцію” та Європейський кодекс поліцейської етики Комітету Міністрів Ради Європи. Обидва ці документи регламентують діяльність поліцейських в процесі забезпечення прав і свобод людини.

У Декларації про поліцію зазначено, що всезагальне прийняття правил професійної етики поліції з урахуванням прав людини й основних свобод сприятиме вдосконаленню європейської системи захисту прав і основних

свобод людини [6, с. 77–81].

Варто також не забувати, про доктринальні погляди на правопорядок, міжнародний правопорядок і європейський правопорядок, а також практика правового регулювання суспільних відносин не завжди збігаються. Самі ці відмінності яскраво проявляються в межах нової юридичної категорії – європейського поліцейського простору [6]. Це своєрідний правовий феномен, в основі якого лежать ідеї та принципи, які поступово розвиваються в інституціоналізовану систему норм і стають основним регулятором суспільних відносин у рамках наднаціонального утворення.

Отже, можна зробити висновок, що міжнародні стандарти діяльності поліції необхідно розглядати як єдність встановлених професійних стандартів до підготовки працівників поліції та стандартів із забезпечення прав і свобод людини, законності і правопорядку.

1. Конституція України // Відомості Верховної Ради України (ВВР). - 1996. - № 30. - Ст. 141.
2. Сучаний словник іншомовних слів: Близько 20 тис. слів і словосполучань / Уклад : О.І. Скопенко, Т.В. Цимбалюк.-К.: Довіра,2006.-789 с.
3. Мюлерсон Р.А. Права человека : идеи, нормы, реальность / Р.А.Мюлерсон.-М.: Юр.лит., 1991.-160 с.
4. Садовникова М.Н. Международные стандарты обращения с несовершеннолетними правонарушителями : некоторые терминологические проблемы, обзор основных нормативно-правовых актов / М.Н. Садовникова // Сибирский юридический вестник.-2005.-№ 4.- С. 55-61.
5. Боняк В.О. Міжнародні стандарти діяльності правоохоронних органів: поняття, загальна характеристика / В. О. Боняк // Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ.-2011.-№1.-с.68-81
6. Резолюція № 690 (1979) Парламентської ассамблеї Ради Європи “Декларация о полиции” // Сборник документов Совета Европы в области защиты прав человека и борьбы с преступностью. – М. : СПАРК,1998. – С. 77–81.

Чепеляк Карина Валеріївна
курсант факультету підготовки фахівців
для органів досудового розслідування ДДУВС

Науковий керівник –
доцент кафедри тактико-спеціальної
підготовки, к.ю.н., доц. **Казначеев Д.Г.**

ПРОТИДІЯ ЗЛОЧИННОСТІ СЕРЕД НЕПОВНОЛІТНІХ

Незаперечним є той факт, що серед актуальних проблем українського суспільства домінуючою є проблема боротьби зі злочинністю неповнолітніх. На сьогоднішній день цю проблему можна вважати пріоритетним завданням для правоохоронних органів нашої держави, адже з часів здобуття незалежності Україною, спостерігається тенденція зростання злочинності, а саме, суттєве її омолодження.

Щоб раціонально оцінювати даний аспект необхідно виділити фактори,

що сприяють збільшенню злочинності серед молоді. Розглядаючи проблему у широкому аспекті необхідно звернути увагу, перш за все, на деформацію морально-етичних цінностей, як наслідок соціально-економічної кризи. Серед правових факторів домінуючою є непослідовність реформ у галузі права, а також крайнощів судової практики. Адже зміни у судовій реформі та кримінально-процесуальному законодавстві стають основною причиною збільшення кількості осіб, які скоїли злочини але залишаються непокараними, і тягнуть за собою кримінальне зараження всього суспільства.

Проблема злочинності серед неповнолітніх знаходилась в центрі уваги науковців давно. За останні роки з'явилося досить багато праць психологів, працівників правоохоронних органів, вчених присвячених методам боротьби з таким негативним явищем. Особливе місце посідають праці: Ю.М. Антоняна, В.І. Барка, І.П. Бошкатова, Ф.Г. Бурчака, А.Я. Гришка, Г.О. Душейка, Д.А. Корецького, Н.Ю. Максимова, П.П. Михайленка, Л.А. Мороз, Л.І. Мороз, В.В. Сташиса, В.Я. Тація, С.І. Яковенка та інших.

Слід зауважити, що на даний час в Україні існує одинадцять виховних колоній, де проходять "перевиховання" неповнолітні. Більше половини з них були засудженні за крадіжки, чверть - за грабїж і розбій, а 10% - за нанесення тяжких тілесних ушкоджень та вбивство. Вікова статистика така: 14-16-літніх злочинців у колоніях - 13%, 15-16-літніх - 28%, 17-18-літніх - 39%. У колонії щорічно потрапляють 70-90% засуджених, які не мають повної середньої освіти [1, с.214].

Щоб успішно вирішити проблему злочинності серед неповнолітніх, в першу чергу, необхідно звернути увагу на соціальний розвиток певного суспільства загалом. Доречним буде згадати незайнятість підлітків, що призводить до вступу їх у неформальні угруповання, в яких вони проводять своє дозвілля. Як відомо, дитина є копією поведінки дорослих, в тому числі і злочинців, саме тому на батьків покладається досить велика відповідальність.

Кримінально-правові норми досить ефективний засіб зменшення злочинності серед неповнолітніх, що встановлюють високу відповідальність дорослих стосовно втягання підлітків у антисоціальну діяльність. Піддатливість підлітків до дій правопорушників зумовлена багатьма факторами, а саме: брак життєвого досвіду, психологічна характеристика особи, прагнення бути дорослими, і все це, як правило, зумовлює необхідність особливого контролю та захисту.

Як відомо, в різних напрямках та з різним контингентом осіб здійснюється боротьба з злочинністю неповнолітніх. При цьому вона повинна включати досить широкий діапазон виховних та профілактичних заходів. Коштів стосовно цієї справи необхідно значно більше тому, що мова йде про майбутнє нашої держави. Профілактикою стосовно злочинної діяльності неповнолітніх може бути, по-перше, створення умов для нормального функціонування сім'ї, де виховують дитину, наступним чином, існує необхідність реальних змін освіти так, щоб у кожній дитини була можливість реалізуватися як особистість. Також, школа має виконувати, перш за все, виховну роль, а згодом вже освітню. Навчальний заклад має забезпечувати активну роботу доступ-

них гуртків, клубів, спортивних секцій та залучити дітей і учнівську молодь до активної участі у змаганнях. Всі вище перелічені заходи мають сприяти попередженню злочинної поведінки підлітків, а тим самим не допускати повною мірою їх рецидиву, адже комплекс даних профілактичних заходів є ефективним щодо боротьби зі злочинністю серед підлітків.

Підсумовуючи вище наведене, можна дійти висновку, що правовий захист молоді є необхідним. Реальна ситуація, що склалася в країні, а саме: несприятливий вплив таких факторів як біологічна та соціальна екологія, соціально-економічна криза, деформація морально-етичних цінностей, як наслідок призводять до зростання небезпечних для молоді і суспільства явищ. На сучасному етапі на рівні держави визнано масштабність заходів щодо охорони здоров'я молоді, а також як наслідок було створено окремий напрям саме державної політики.

Враховуючи те, що більшою частиною злочинців є особи чоловічої статі існує реальна необхідність звернути увагу на військово-патріотичне виховання, яке на сучасному етапі перебуває у занепаді. Але якщо говорити про досить вагомні прорахунки стосовно відсутності формування моральних цінностей, варто звернути особливу увагу на початкову стадію тобто на сім'ю.

Завжди необхідно пам'ятати, що дієва та вчасна допомога може врятувати дитину від фатальних кроків та від небажаних вчинків.

1. Червоненко Г.О. Актуальні питання протидії злочинності неповнолітніх // Протидія злочинності неповнолітніх: досвід та сучасні проблеми: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (22-23 квітня 2010 року). - Кіровоград: Кіровоградський юридичний інститут ХНУВС, 2010. – 214 с.

Чернишов Гліб Валентинович
курсант факультету підготовки фахівців
для органів досудового розслідування ДДУВС

Науковий керівник –
доцент кафедри тактико-спеціальної
підготовки, к.ю.н., доц. **Казначесв Д.Г.**

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОСОБИСТОЇ БЕЗПЕКИ ПРАЦІВНИКІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ ПРИ ВИКОРИСТАННІ СЛУЖБОВИХ СОБАК

У діяльності підрозділів Національної поліції при виконанні завдань з охорони публічного порядку, забезпечення захисту та охорони життя, здоров'я, прав, свобод і законних інтересів громадян службові собаки використовуються для:

- конвоювання обвинувачених (підсудних), засуджених;
- обшуку місцевості, житлових масивів та приміщень;
- вибору підозрюваних за запахом їх речей або слідів;

- охорони важливих державних об'єктів;
- розшуку (пошуку), затримання осіб, які скоїли злочин та здійснили втечу;
- охорони публічного порядку;
- засад для своєчасного виявлення і затримання злочинців, які наближаються;
- розшуку та затримання озброєних злочинців;
- пошуку та виявлення людини, речей, предметів та запахових слідів на місцевості.

Однак слід зауважити, що собака є об'єктом підвищеної небезпеки для будь якої особи і працівника поліції також.

Зрозуміло, що собака, як тварина, під час затримання не в змозі контролювати свою агресивність, а також визначати характер правопорушення, суспільну небезпечність правопорушника і необхідний мінімум застосування сили.

Як наслідок – ступінь завданої службовою собакою шкоди може не відповідати ступеню суспільної небезпеки вчиненого правопорушення.

Є ще одна важлива особливість – при затриманні між собакою і правопорушником не повинно бути сторонніх, оскільки вона реагує на активні рухи.

У практиці охорони публічного порядку, під час сутичок її застосувати неможливо, тому що це небезпечно і для самих працівників поліції.

Відомі непоодинокі випадки, коли під час затримання правопорушника, що вчинює непокору, опір поліцейському, службовою собакою було помилково завдано тілесних ушкоджень саме правоохоронцю. Під час боротьби увага поліцейського була зосереджена на діях особи, яку він затримував, на подоланні протидії правопорушника законним вимогам працівника поліції, а собака виконувала команду незалежно від того, на кого її дії спрямовані, тому при їх використанні завжди потрібно дотримуватись заходів безпеки.

Під час використання на службі собак необхідно дотримуватися таких заходів безпеки:

- знати та постійно виконувати правила поведінки із службовими собаками;
- постійно бути насторожі та своєчасно запобігати небажаним діям службового собаки;
- не використовувати на службі непідготовлених собак;
- не використовувати на службі службових собак без спеціально передбаченого спорядження або з несправним спорядженням;
- під час руху до місць несення служби й у зворотному напрямку слід тримати собак на повідку;

В патрульно-постовій службі службові собаки використовуються на маршрутах та постах у вечірній та нічний час у лісопаркових зонах, на околицях міст, на не освітлюваних вулицях та в інших місцях, де потрібна присутність таких нарядів, а також у населених пунктах сільської місцевості.

Під час інструктажу в органах Національної поліції кінологу забороняється залишати службового собаку без нагляду. Кінолог із собакою заходить у

приміщення для інструктажу, а де це неможливо, залишається на вулиці. За наявності на інструктажі двох і більше кінологів із собаками службові собаки залишаються у визначеному місці начальником військового наряду під наглядом одного з кінологів, решта проходить у приміщення для інструктажу. При проведенні інструктажу на вулиці кінологи із собаками повинні знаходитися на відстані 2 метрів від останньої шеренги або на лівому фланзі підрозділу.

Перевезення службових собак до місця несення служби та назад здійснюється транспортним засобом. Під час перевезення службових собак транспортним засобом вони повинні утримуватися на короткому повідку і бути в наморднику.

Дотримання зазначених заходів безпеки при застосуванні службових собак в діяльності Національної поліції дозволить уникнути небажаних наслідків та забезпечить як особисту безпеку працівників поліції так і сторонніх осіб, які також можуть постраждати при застосуванні службових собак.

Штирхунова Альона Дмитрівна
курсант факультету підготовки фахівців
для органів досудового розслідування ДДУВС

Науковий керівник –
доцент кафедри тактико-спеціальної
підготовки, к.ю.н., доц. **Казначеев Д.Г.**

ЗАПОБІГАННЯ І ПРОТИДІЯ НАСИЛЬСТВУ В СІМ'І ЗГІДНО З ЧИННИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ

На даний час, значною проблемою для нашої держави є насильство в сім'ї, що негативно впливає на українське суспільство і є найбільш поширеною формою порушення прав людини. У більшості випадків це протиправні дії проти когось із родичів, які супроводжуються жорстоким поведінням, приниженням і актами агресії. Подібні дії ведуть за собою погіршення фізичного, психічного та соціального стану здоров'я постраждалої особи чи кількох осіб, членів цієї родини. Зазвичай найбільше жертвами таких дій є жінки, діти й літні люди.

Поняття «насильство в сім'ї» охоплює багато аспектів. *Насильство в сім'ї* — це будь-які умисні дії фізичного, сексуального, психологічного чи економічного характеру одного члена сім'ї по відношенню до іншого члена сім'ї, якщо ці дії порушують конституційні права і свободи члена сім'ї як людини та громадянина і наносять йому моральну шкоду, шкоду його фізичному чи психічному здоров'ю. Тому постраждати від домашнього насильства може будь-хто: жінка, на яку кричить і постійно б'є її чоловік, дівчинка-підліток, що страждає від домагань сексуального характеру від свого вітчима, дитина, яку лупцює мати-алкоголичка чи наркоманка,

старенька бабуся, яку не люблять власні діти, тощо.

Члени сім'ї - особи, які перебувають у шлюбі; живуть у цивільному шлюбі; їхні діти; особи, які перебувають під опікою чи піклуванням; є родичами прямої або непрямой лінії споріднення за умови спільного проживання;

Жертва домашнього насильства - член сім'ї, який став жертвою фізичного, сексуального, психологічного чи економічного насильства з боку іншого члена сім'ї;

Попередження домашнього насильства - система соціальних і спеціальних заходів, що діють для усунення причин і умов, які ставлять сім'ю під загрозу насильства, припинення сімейного насильства, яке готується або вже почалося, притягнення до відповідальності осіб, винних у вчиненні насильства в сім'ї, а також медико-соціальна допомога і реабілітація жертв сімейного насильства.

Закон України «Про попередження насильства в сім'ї» розрізняє чотири види домашнього насильства:

- фізичне;
- психологічне;
- економічне;
- сексуальне.

Фізичне насильство в сім'ї — це навмисне нанесення побоїв, тілесних ушкоджень одного члена сім'ї іншому, яке може призвести чи призвело до порушення нормального стану фізичного чи психічного здоров'я або навіть до смерті постраждалого, а також до приниження його честі та гідності.

Психологічне насильство в сім'ї — це насильство, пов'язане з тиском одного члена сім'ї на психіку іншого через навмисні словесні образи або погрози, переслідування, залякування, які доводять постраждалого до стану емоційної невпевненості, втрати здатності захистити себе і можуть заподіяти або заподіяли шкоду психічному здоров'ю.

Економічне насильство в сім'ї — це навмисні дії одного члена сім'ї щодо іншого, спрямовані на те, щоб позбавити постраждалого житла, їжі, одягу та іншого майна чи коштів, на які він має законне право. Такі дії можуть заподіяти шкоду фізичному чи психічному здоров'ю або навіть призвести до смерті постраждалого.

Сексуальне насильство в сім'ї - протиправне посягання одного члена сім'ї на статеву недоторканість іншого члена сім'ї, а також дії сексуального характеру по відношенню до неповнолітнього члена сім'ї.

Люди часто не усвідомлюють, що насильство — це не тільки побиття, а й постійне приниження, образи, лайки. Нерідко скривджені вважають, що така їхня доля — зазнавати насильства, і вони мусять це терпіти. Таку позицію займати не варто, бо зазвичай кривдники не відразу вдаються до фізичних засобів впливу на жертву, однак, не зітнувшись із опором, натомість відчувши вседозволеність, переходять від словесної критики до

фізичного насильства.

В Україні діє національне законодавство, що регулює певні питання протидії насильству в сім'ї. Насамперед, це Конституція України, яка не тільки визначає основні права та свободи громадян, а й гарантує їх захист, Закон України «Про Декларацію про загальні засади державної політики України стосовно сім'ї та жінок»; який спрямовано на зміцнення інституту сім'ї, формування партнерських відносин в родині, рівного розподілу обов'язків між подружжям, у Кримінальному кодексі України (№ 2341–III від 5.04.2001 р.) визначаються види злочинів, які пов'язані із жорстоким поведінням з дітьми, зокрема, умисне вбивство дітей; доведення дітей до самогубства; нанесення тілесних ушкоджень; побої та мордування; катування; незаконне позбавлення волі або викрадення дитини тощо., Сімейний кодекс України (№ 2947–III від 10.01.2002 р.) належить до законів з цивільного права та регулює правові аспекти насилля у сім'ї. , загалом Закон України „Про охорону дитинства” відзначає, що кожній дитині гарантовано право на свободу, особисту недоторканість та захист гідності. Саме держава покликана проводити захист дитини від усіх форм фізичного та психічного насильства, приниження, образ, недбалого чи жорстокого поведіння з нею, експлуатації, включаючи сексуальні зловживання, зокрема з боку батьків або осіб, що їх замінюють Кодекс України про адміністративні правопорушення. Досить багато людей, над якими чинять насильство, не наважуються йому протистояти. Тим часом законодавство гарантує кожній особистості широкі права та свободи й захист від їх порушення. Закон «Про попередження насильства в сім'ї» передбачає і покарання осіб, які чинять насильство в сім'ї, і заходи щодо надання допомоги потерпілим.

До заходів щодо запобігання насильства в сім'ї, можна віднести офіційне попередження про неприпустимість вчинення насильства в сім'ї:

а) члену сім'ї, який вчинив насильство в сім'ї, виноситься офіційне попередження про неприпустимість вчинення насильства в сім'ї, за умови відсутності в його діях ознак злочину, уповноваженими підрозділами органів Національної поліції, про що йому повідомляється під розписку.

б) офіційне попередження про неприпустимість вчинення насильства в сім'ї може бути винесено осудній особі, яка на момент його винесення досягла 16-річного віку.

в) у разі вчинення особою насильства в сім'ї, після отримання нею офіційного попередження про неприпустимість вчинення насильства в сім'ї, ця особа направляється до кризового центру для проходження корекційної програми, а також щодо неї у випадках і в порядку, передбачених цим Законом, може бути винесено захисний припис. Проходження корекційної програми для такої особи є обов'язковим.

Щодо осіб, які вже вчинили насильство в родині або погрожують його вчинити, працівники поліції можуть вжити таких заходів:

- винести кривдникові офіційне попередження про неприпустимість

вчинення насильства в сім'ї. Якщо кривдник таки вчинив насильство після винесення йому офіційного попередження, йому можуть винести захисний припис;

- взяти на профілактичний облік осіб, схильних до вчинення насильства в сім'ї;

- винести кривднику захисний припис і контролювати виконання вимог захисного припису.

В захисному приписі особі, якій його винесено, можуть заборонити чинити певну дію (дії) щодо жертви насильства в сім'ї, а саме:

- чинити конкретні акти насильства в сім'ї;

- отримувати інформацію про місце перебування жертви насильства в сім'ї;

- розшукувати жертву насильства в сім'ї, якщо жертва за власним бажанням перебуває в місці, не відомому кривдникові;

- відвідувати жертву насильства в сім'ї, якщо вона тимчасово перебуває не за місцем спільного проживання членів сім'ї;

- вести телефонні переговори з жертвою насильства в сім'ї.

Законодавство України містить тільки одну спеціальну норму, що закріплює адміністративну відповідальність за насильство в сім'ї або невиконання захисного припису. Названі дії кваліфікуються за статтею 173-2 Кодексу України про адміністративні правопорушення. Стаття передбачає накладення штрафу від одного до трьох неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправні роботи на строк до одного місяця з відрахуванням 20 % заробітку.

Таким чином, законодавство про попередження насильства в сім'ї наділяє нас досить широкими можливостями щодо звернення до вказаних органів та установ за допомогою у ситуації сімейного насильства, що тягне за собою вжиття визначених заходів по його запобіганню. Проте законодавство з питань громадських організацій та органів влади й місцевого самоврядування, а також активної протидії кожного з нас цьому принизливому для людської гідності явищу. попередження сімейного насильства стане ефективним інструментом захисту від насильства в родині лише за умови широкого доступу до інформації із проблеми профілактики насильства в сім'ї, плідного співробітництва

Безумовно, проблема попередження насильства в сім'ї є надзвичайно складною і об'єднує в собі безліч взаємопов'язаних аспектів – соціальних, юридичних, економічних, медичних, психологічних, політичних. Тому для її подолання необхідно застосовувати в комплексі як заходи правового характеру, так і підтримку та захист жертв, соціальну допомогу. Адже сім'я є основою суспільства, а дитина в сім'ї повинна перебувати під особливим захистом держави, тому громадськість і держава мають об'єднати зусилля у подоланні насильства в сім'ї.

1. Закон України «Про попередження насильства в сім'ї» Верховна Рада України; Закон від 15.11.2001 № 2789-III / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2789-14>

2. Правові основи запобігання та протидії насильству в сім'ї / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://volodrr.rv.ua/index.php/holovna/zakon-i-prav/215-pravovi-osnovy-zapobihannia-ta-protidii-nasylstvu-v-simji>

3. Запобігання та протидія насильству в сім'ї / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.stvadm.gov.ua/index.php/upravlinnia-iustytisii/103-metodichni-rekomendatsiji/87-zapobigannya-ta-protidiya-nasilstvu-v-simji>

4. Запобігання насиллю в сім'ї та захист дітей від жорстокого поводження / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.desn.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=10677%3A2015-01-30-08-09-48&catid=353%3A2012-03-22-14-34-14&Itemid=3172&lang=ua.

Zelenina E., Skyba E.

(The Dnipropetrovsk State University of Internal Affairs)

GENDER IDENTITY AS THE TOOL OF THE SOCIAL INNOVATIVE MANAGEMENT FOR POLICE

Issues of education and training of students for future police officers, taking into account the social life of change requires a detailed study of the construction features of femininity and masculinity in the context of non-essential men and women. Engage in management of labor resources in police – it means cause the employee to success and self-realization, taking into account social changes in modern society. The number of women in the ranks of the modern Ukrainian police has been growing steadily. In a rapidly changing realities of social life manager must, distinguishing between constructive and destructive conflict within the team, to avoid the situation that lead to the destruction of the labor force instead of their involvement in the process of optimal and fruitful relationship.

The current composition of the police in Ukraine consists of men and women who feel differently their gender identity. If the manager is on the essential male and female principles, the destructive conflict is inevitable. The concept of sustainable development of society is aimed at preserving the stability of the internal systems. We believe that the prevention of destructive conflicts both between women and men, as well as within each of the groups is one of the factors in the preservation of the evolutionary development of society. Taking into account gender as a socio-cultural construct, as a constitutive social-philosophical discourse, as well as contributing to the legitimation diversity of gender identities based on the recognition of pluralism, ensuring the stability of society in a rapidly changing environment. Polycentrism and interpretive thinking are the philosophical foundation of this approach.

Consideration of gender as a social and cultural construct an instrument of

socio-cultural changes that involve adaptation of the traditional understanding of the contents of the concepts of femininity and masculinity to new life circumstances, the perception of new ways of presentation and performance of new types of gender identity. As cultural innovation aims to develop adequate changing realities of social behavior patterns, design and translation of new knowledge and the social environment, the construction of new forms of communication and areas of professional activity, this process necessarily involves the transgression.

New content and the content of gender identity is thus a process that involves the transgression as a free expression of the true nature of the subject, leading to the discovery and the possible legitimacy of different positions in relation of being and thinking.

Studying the phenomenon of "gender identity" has become especially important, since gender theory can solve the problem of significance, value the experience of both women and men who do not fit the definition of "hegemonic masculinity". In the period of acute social, political and economic crisis policy of equality of gender identities that carry in varying degrees, elements of femininity or masculinity (which is much wider than the equality of sexual minorities) could be used as one of the most effective mechanisms for the consolidation of society for solving various social problems.

Essential traditional response to the problem of gender indicated that gender differences are the cause and justification of gender inequality. For introduction into effect Warming up real gender equality between the police of both sexes need to understand that gender difference is used to legitimize the domination of one over the other identity politics.

КРИМІНАЛІСТИКА. ОРГАНІЗАЦІЙНО-ТАКТИЧНІ АСПЕКТИ ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИННОСТІ

Годованець Валерія Валеріївна
слухач магістратури факультету
підготовки фахівців для органів
досудового розслідування ДДУВС

Науковий керівник –
доцент кафедри криміналістики,
судової медицини та психіатрії,
к.ю.н., доц. **Плетенець В.М.**

ОСОБЛИВОСТІ ІДЕНТИФІКАЦІЇ СЕРІЙНИХ ЗЛОЧИНЦІВ ЗА ПСИХОПАТОЛОГІЧНИМИ ОЗНАКАМИ

Очевидним є той факт, що вбивство представляє собою найбільш небезпечний вид злочинного посягання на особу. Це може бути заволодіння майном або хуліганські мотиви, а також ревнощі чи позбавлення конкурента по бізнесу. Але завжди особливий резонанс суспільства викликають вбивства, що вчинюють маніакальні особи, коли жертвам спричиняється смерть в ході жорстоких тортур, нанесенні кількісних ран, завданні гострої болі, мучення. За всі часи існування людства можна нарахувати тисячі жертв таких вбивств. За невідомих причин суспільство в певні періоди породжує маніяків – людей, запрограмованих на вбивство собі подібних. У різні часи проблемами методики розслідування вбивств займалися такі вчені, як Ю.М. Антонян, Б.Л. Гульман, В. Ісаєнко, В.О. Коновалова, В.В. Новик, В.А. Образцов, О.С. Саїнчин, В.Л. Сінчук, А.В. Старушкевич, Б.В. Шостакович, але такі важливі для практики питання, як визначення поняття серійних вбивств, їх класифікація та відповідна характеристика маніяків, на жаль, залишаються на даний час недостатньо дослідженими. Сам термін "серійний вбивця" з'явився в 1976 році для опису особистості Теда Банді. Самим відомим серійним вбивцею є Джек Різник, будь-яка згадка про цих людей викликає у обивателя тремтіння, а ім'я Чикатило стало мало не прозивним в нашій країні. Серійних убивць варто відмежовувати від масових (протягом короткого часу вбивають безліч людей без періодів емоційного охолодження) і від ланцюгових (протягом тривалого часу вбивають безліч людей без періодів емоційного охолодження). Мотиви насильств по різних формам і типам, в якості рушійної сили і цілей, бачать акт агресії як психопатологічну функцію і слідство розлади во-

льової діяльності [1].

При цьому психологічний нерв протиправної дії, серійного злочину, безкарність самостверджується за рахунок стійкого систематизованого кримінального мотиву, негативна енергія, афективний стан, маніакально-депресивний психоз, манії, марення проходять через злочинця, руйнуючи його психіку. Крім того, серійним злочинцем рухають зовсім особливі, тільки йому відомі мотиви, пов'язані з патопсихологічними змінами в корі головного мозку [2]. Це ускладнює розкриття, ідентифікацію та кваліфікацію злочинів, у зв'язку з індивідуально вираженими дегенеративними змінами в головному мозку. Причому, кожен серійний злочинець це особлива індивідуальність з непрогнозованою поведінкою, видами кримінальних злочинів і психопатологічними відхиленнями або хворобою[3].

Відмінними рисами даних особливо тяжких злочинів є планомірність, що включає попередню стадію, фантазії і детальне планування злочину, яке завжди характеризується нанесенням характерних, частіше однотипних ушкоджень, надмірністю насильства і станом афекту. Час, місце і вчинення злочину вибирається відповідно зі своїм йому одному зрозумілим планом [4]. Причому, характерною відмінністю серійного злочинця є вчинення злочину на одинці і без свідків. Частота скоєння злочинів пов'язана з періодом емоційного охолодження, неврозами, психозами, нав'язливим станом. Проміжок часу може становити дні, тижні, місяці і навіть роки. Однак серійні вбивства обов'язково поновлюються. При підборі жертви, на відміну від випадкового перехожого, в маніях, фантазіях серійного злочинця формується своєрідна ілюзія, ідеальний образ, типаж, в відповідних з яким обирається майбутня жертва.

Вимоги закону до юридичного визначення серійності злочину, психічних розладів захворювань, визначень «осудності» «неосудності», прогресування захворювання, наявності психічних аномалій, як обґрунтованих фактів, які вимагають психіатричної експертизи та обґрунтування. Держава у своїй діяльності керується конституційними принципами охорони державного правопорядку. Це і інтереси суспільства і турбота про кожного громадянина. Тому захист громадянина повинен мати загальний, повний і постійний характер. Так, в частотності злочину проти життя, здоров'я, волі, честі, статевої свободи та недоторканості охороняються Конституцією України та ст. 115-156 Кримінального Кодексу України [5].

Тому на етапах досудового і судового слідства, для повноцінної оцінки психічного стану підозрюваного серійного злочинця, в зв'язку з психічними симптомами і синдромами, необхідне якісне проведення судово-психологічної, судово-психіатричної і комплексного судово психолого-психіатричної експертиз. Правове розуміння проблем осудності і неосудності, застосування заходів кримінального покарання, визначення девіантності поведінки необхідно сформулювати визначивши кримінальні навички, розвиток, динаміку дій, індивідуальний почерк, демонстрацію сили, наявність або відсутність

психічних захворювань і ряд інших експертних питань.

1. Антонян Ю.М., Кудрявцев В.Н. Личность преступника. Спб, Питер «Юридический центр Пресс», 2004, 366 с.
2. Психология террористов и серийных убийц : Хрестоматия. – Мн. : Харвест, 2004.- 400.
3. Балабанова Л.М. Судебная психопатология.- Д: Сталкер, 1998.-432 с.
4. Коржанський М. Й. , Кваліфікація злочинів. Навч. посіб. Видання 2-е. – К. : Атіка, 2002 – 640 с.
5. Пазенок А. С. Права та свободи людини і громадянина: Навч. посіб. – К. 2010.- 176 с.

Гошуляк Юлія Юрїївна
курсант факультету підготовки фахівців
для органів досудового розслідування ДДУВС

Науковий керівник –
старший викладач кафедри
криміналістики, судової медицини
та психіатрії **Бідняк Г.С.**

КРИМІНАЛІСТИЧНА МЕТОДИКА РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ У СФЕРІ СЛУЖБОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

До числа злочинів, які на сьогодні є особливо небезпечними, належать злочини корупційної спрямованості, виявлення й розслідування яких становить особливу складність [1]. Характерним для таких злочинів є високий рівень їх латентності, що пояснюється зростанням «професіоналізму» злочинців, недосконалістю законодавства, тісними «діловими» контактами осіб, які володіють значними грошовими сумами, добутими злочинним шляхом. [2] .

Складність розроблення та ефективного впровадження в практику методики розслідування злочинів корумпованої спрямованості полягає в неоднозначності та наявності певних прогалин та неузгодженостей в положеннях антикорупційного законодавства України, неодноразовому внесенні змін в Кримінальний Кодекс України (далі КК України), а також у відсутності узагальнень слідчої та судової практики.

Під час розгляду досліджуваного питання необхідно з'ясувати сутність криміналістичної характеристики злочинів, термін «криміналістична характеристика злочинів» вперше в середині 60-х років увів до наукового обігу Л.А. Сергєєв, який розглядав її як елемент методики розслідування злочинів. Під нею вчений розуміє сукупність взаємопов'язаних чинників, що характеризують особливості способів вчинення і слідів відповідних видів злочинів, об'єкту посягань, обставин, які характеризують учасників злочинів та їх

злочинні зв'язки, час, місце, умови й обстановку вчинення злочинів [3].

Для характеризувannya методики розслідування злочинів у сфері службової діяльності важливе значення мають такі елементи криміналістичної характеристики, як: предмет злочинного посягання, способи вчинення, типові сліди, обстановка вчинення таких злочинів і особа злочинця.

Так, наприклад предметом Зловживання владою або службовим становищем (ст. 364 КК України) частіше за все виступають гроші у готівковій або безготівковій формі. Вченими нерідко підкреслюється зв'язок предмета хабара з місцем і способом вчинення злочину. У більшості випадків готівкові гроші передаються особисто хабародавцем або посередником, безготівкові перераховуються на банківські рахунки третіх осіб підприємств у тому числі через мережу фіктивних фірм «благодійних та інших спеціально створених службовою особою фондів тощо. Неправомірна вигода у вигляді матеріальних цінностей передаються за місцем їх розташування шляхом транспортування до обумовленого місця оформлення та передавання правостановлюючих документів. Також, у процесі доказування вказаних предметів необхідно особливу увагу приділяти детального опису та встановлення індивідуальних властивостей і ознак предмета цього злочинного посягання. Коли предметом злочину у сфері службової діяльності є грошові кошти, то необхідно встановити яка саме сума, у якій валюті, якими купюрами, які індивідуальні ознаки купюр, по можливості номера купюр, які особливості та індивідуальні ознаки. Коли предметом вказаних злочинів виступають товарно-матеріальні цінності важливо з'ясувати їх найменування, кількість, якісні ознаки, форму, розмір, колір, об'єм, вагу, індивідуальні ознаки, номера, дефекти, дані про джерела їх придбання, матеріал з якого вони виготовлені, клеймування, маркування, характеристика упаковки та інші індивідуальні ознаки, що мають криміналістичне значення.

Типовими місцями вчинення зазначених злочинів є службові кабінети автомобілі, спеціально визначені місця в установах харчування, відпочинку, парках, скверах тощо. Загалом способи хабарництва та інших корупційних злочинів у бюджетній сфері мають повноструктурний характер. Більше того в системі прийомів і операцій, що здійснюють службові особи важливе місце займають не тільки дії чи бездіяльність, безпосередньо пов'язані із даванням-одержанням хабара, а і реалізація інтересу хабародавця, що частіше за все полягає в складанні певних документів. у тому числі з порушенням встановленого порядку.

Особа злочинця, будучи одним із найважливіших елементів криміналістичної характеристики злочинів у сфері службової діяльності, знаходить своє відбиття в способі вчинення й приховування, його «слідовій картині» та в предметі злочинного посягання. Так, наприклад суб'єктом злочину, передбаченого ст. 368-2 КК України, є спеціальний суб'єкт, і, відповідно, притягненню до кримінальної відповідальності за вчинення злочину такого виду

підлягає лише та особа, яка володіє ознаками спеціального суб'єкта. Згідно з ч. 2 ст. 18 КК України спеціальним суб'єктом злочину є фізична осудна особа, яка вчинила у віці, з якого може наставати кримінальна відповідальність, злочин, суб'єктом якого може бути лише певна особа [4]. Для особи злочинця характерні яскраво виражена корислива мотивація особистості, що стимулюється різкою соціально-економічною нерівністю в суспільстві, свою чергу тут містяться недоліки в доборі та розстановці кадрів державного й управлінського сектору, що сприяють доступу до державної служби керівних посад тих, хто вбачає в службовому становищі засіб розв'язання особистих питань. У більшості це керівники, які мають досить високі статусні позиції і рівень матеріального достатку середнього віку (30-45 років), характеризуються високим інтелектуальним рівнем і досвідом роботи.

Типові слідчі ситуації початкового етапу розслідування хабарництва визначаються у залежності від наявності або відсутності фактору раптової одержання інформація про підготовку до давання/одержання неправомірної вигоди службовою особою, одержана інформація про факт події злочину, що була надана/одержана в минулому. На наступному етапі типізація слідчих ситуацій може бути здійснена у залежності від позиції сторони захисту та обвинуваченого.

Найбільш розповсюдженими й ефективними слідчими діями при розслідуванні злочинів у сфері службової діяльності корупційної спрямованості є огляд місця події, обшук, виїмка, огляд предметів і документів, допити потерпілих, свідків, підозрюваних і обвинувачених, призначення судових експертиз.

Таким чином, у сучасних умовах поширення злочинів корупційної спрямованості більшість теоретичних і практичних аспектів розслідування нині залишаються недослідженими, зокрема такі, як криміналістична характеристика та взаємозв'язок між елементами цієї характеристики, особливості виявлення ознак вказаних злочинів, особливості початку кримінального провадження, виявлення типових слідчих ситуацій та алгоритм їх розв'язання, порядок організації та планування розслідування, тактика проведення окремих слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій, проблеми розроблення й застосування тактичних операцій. Ця проблема потребує створення дієвого механізму протидії таким злочинам, реформування кримінального та кримінального процесуального законодавства, вжиття невідкладних заходів, спрямованих на вдосконалення слідчої й судової практики, що ґрунтуються на новітніх досягненнях науки та техніки.

1. Шепітько В. Ю. Розслідування злочинів корупційної спрямованості : наук.-практ. посібник / В. Ю. Шепітько, В. А. Журавель. — Х. : Харків юрид., 2013. — 220 с. 2 Див.: Суворов О. М. Поняття службових злочинів корупційної спрямованості та їх криміналістична характеристика / О. М. Суворов // Часоп. Акад. адвокатури України. — 2014. — Т. 7, № 4. — С. 69.

2. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції [Електронний ресурс]. —

Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_c16.

3. Сергеев Л. А. Сущность и значение криминалистической характеристики преступлений. Руководство для следователей / Л. А. Сергеев. – М. : Юридическая литература, 1971. – 752 с.

4. Кримінальний кодекс України [Електронний ресурс]: Закон України від 05.04.2001 № 2341-III – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.

Євпак Марія Олегівна,
слухач магістратури факультету
підготовки фахівців для органів
досудового розслідування ДДУВС

Науковий керівник –
доцент кафедри теорії та історії
держави і права, к.ю.н., доц.

Філянїна Л.А.

ЄВРОПЕЙСЬКІ СТАНДАРТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВА ЛЮДИНИ ЩОДО ПРИМУСОВОГО ОТРИМАННЯ ЗРАЗКІВ ДЛЯ ЕКСПЕРТИЗИ

Людство, на шляху становлення й утвердження прав та свобод, подолало неймовірну кількість перешкод. Саме боротьба міжнародного співтовариства за права людини і новітні ступені свободи ставали причиною змін у суспільно-політичному житті держав у різні часи. Україна, до цього часу, знаходиться на тернистому шляху до повноцінного розуміння європейських стандартів захисту прав і свобод людини і громадянина. На жаль, пересічним громадянином право сприймається як обмеження, а не як свобода, принципи на яких ґрунтується діяльність правоохоронних органів тлумачаться буквально (дуже вузько), чим порушуються права і свободи українців.

Права людини – багатогранне та непросте явище, яке є фундаментом релігійно-етичної, політичної та філософської категорій. Права і свободи людини – невідчужувані, не залежно від раси, нації, статі, релігійних, політичних переконань та інше.

Порушення права особи не свідчити проти себе, має свою періодичність, про що свідчить достатня кількість позовів до Європейського Суду з прав людини. На нашу думку, вважаємо за потрібне розглянути питання примусового отримання зразків для експертизи, за для порівняння національного та міжнародного тлумачення права не свідчити проти самого себе.

У широкому розумінні зразками для порівняльного дослідження є зразки: матеріалу або речовини (крові, волосся тощо); безпосередні відображення (відбитки пальців тощо); зразки – складні відображення навику як своєрідного прояву динамічного стереотипу, вираженого в почерку, професійних прийомах то-

що; зразки – фотозображення (альбоми для впізнання злочинців тощо); зразки – «середні проби» та інші зразки, які можуть бути порівняльними об'єктами при встановленні групової приналежності (сорт, клас, вид та інше) [1].

Зразки поділяються на ті, які вилучаються під час огляду місця події, обшуку – умовно-вільні та експериментальні, які можуть бути відібрані в ході окремої самостійної слідчої (розшукової) дії – отримання зразків для експертизи, що передбачені ст. 245 КПК України.

Про те нас цікавлять саме біологічні зразки. Отримання біологічних зразків у особи здійснюється за правилами освідування особи (ст. 241 КПК), а саме на підставі постанови прокурора та, за необхідності, за участю судово-медичного експерта або лікаря, які залучаються як спеціалісти.

Особі, у якої мають на меті відібрати біологічні зразки пред'являється постанова прокурора, проте вона має право відмовитись від добровільного надання зразків для експертизи, в такому випадку відмова є підставою для звернення з клопотанням до слідчого судді про примусове відібрання зразків для проведення експертизи. Право на вибір у жодному разі не може бути порушене, окрім того, примусове відібрання зразків для експертизи неоднозначна норма, про що свідчить практика Європейського суду з прав людини (надалі ЄСПЛ).

Перш за все, слід зазначити, що відповідно до ст.17 Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського Суду з прав людини» суди застосовують Конвенцію про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Конвенція) і практику Європейського Суду з прав людини (далі – практика ЄСПЛ) як джерело права.

Звернемося до практики ЄСПЛ, а саме до справи «Яллох проти Німеччини» [2]: заявник оскаржував примусове вилучення наркотичних засобів, які він переховував у власному шлунку. Згодом вилучені матеріали були використані як доказ обвинувачення. В рішенні по цій справі Суд зазначає: «хоча право не свідчити проти себе в першу чергу стосується права обвинуваченого зберігати мовчання на допиті та не бути примушеним до давання показань, ЄСПЛ вже надавав цьому принципу більш широкого значення, – це охоплює випадки «Функе проти Франції» [3], коли органам влади передавались примусово вилучені докази, що визначалася як неправомірні, – «використання у справі заявника доказів, отриманих з метою примусового застосування засобів, які викликають рвотний рефлекс, порушило його право не свідчити проти себе і тому зробило розслідування повністю несправедливим». Суд встановив порушення права обвинуваченого не свідчити проти себе.

В рішенні також було виділено наступні фактори, які визначають, чи було порушено право особи свідчити проти себе : чи мало місце нелюдське і таке, що принижує гідність, поводження; чи може бути публічний інтерес до засудження особи виправдано порушенням його фізичної та психічної недоторканності; чи мають докази, здобуті шляхом вчинення цієї процесуальної дії, вирішального значення для обвинувачення особи [2].

Отже, ознайомившись з вищезазначеними рішеннями ЄСПЛ, слід зробити важливий висновок : недопустимо здійснювати по відношенню до особи будь-якого примусу з метою надання цією особою доказів, які згодом будуть покладені в основу її обвинувачення, а якщо такі дії були вже здійснені, то такі докази (як обвинувальні) є недопустимими відповідно до ст. 87 КПК України та ст. 6 Європейської конвенції. Водночас, це може бути підставою категоричної заборони примусового відібрання зразків для експертизи. Правомірність та допустимість такої слідчої дії залежить, перш за все, від мети. Оскільки, відповідно до кримінального законодавства, а саме: ст.ст. 241, 245 КПК України, примусове відібрання зразків для проведення експертного дослідження здійснюється за ухвалою слідчого судді, то про мету примусового відібрання зразків буде відомо з мотивувальної частини ухвали. Тобто, на нашу думку, примусове відібрання має місце бути у випадку коли докази, що отримуються таким шляхом, не матимуть вирішального значення для обвинувачення особи. Разом з тим, необхідно активно аналізувати практику ЄСПЛ з метою уникнення вищезазначених порушень прав та свобод людини та удосконалення забезпечення їх реалізації.

1. К.В. Тарасенко, канд. юрид. наук, Національна академія внутрішніх справ, М.Ф. СОКИРАН, канд. юрид. наук, ст. наук. співр., Національна академія внутрішніх справ, наукова стаття, 2014, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://docviewer.yandex.ua/?url=http%3A%2F%2Ffirbis-nbu.gov.ua%2Fcgi-bin%2Ffirbis_nbu%2Fcgiirbis_64.exe%3FC21COM%3D2%26I21DBN%3DUJRN%26P21DBN%3DUJRN%26IMAGE_FILE_DOWNLOAD%3D1%26Image_file_name%3DPDF%2FFP_index.htm_2014_4_57.pdf&page=1&c=58b6914519ef

2. Рішення Європейського Суду з прав людини у справі «Яллох проти Німеччини» від 10.05.2006 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://rudocs.exdat.com/docs/index-386794.html>.

3. Рішення Європейського Суду з прав людини у справі «Функе проти Франції» від 25.02.1993 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/980_154.], «J.B. проти Швейцарії» [Рішення Європейського Суду з прав людини у справі «J.B. проти Швейцарії» від 03.05.2001 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.romanovaa.ru/es94/>

Зіміна Ганна Юріївна
курсант факультету підготовки фахівців
для органів досудового розслідування ДДУВС

Науковий керівник –
старший викладач кафедри
криміналістики, судової медицини
та психіатрії **Бідняк Г.С.**

СУДОВА ФОТОГРАФІЯ У КРИМІНАЛІСТИЦІ

Криміналістична фотографія - один з розділів криміналістичної техніки, що представляє сукупність наукових положень і розроблених на її основі фотографічних методів і засобів, використовуваних для зйомки і дослідження криміналістичних об'єктів.

Фотозйомка повинна передувати будь-якому іншому способу фіксації криміналістичних об'єктів і виконуватися згідно з науковими рекомендаціями. Оптимальною визнається така фото фіксація, коли закарбовується і колірна гамма криміналістичного об'єкта.

Система криміналістичної фотографій складається з двох частин: оперативної та дослідницької, диференційованих за сферами застосування. Засоби і методи вперше використовуються в криміналістичній практиці для відображення обстановки, у якій проводилося слідча дія, а також добутих доказів, організації кримінальної реєстрації, розшуку злочинців, викрадених речей і в інших напрямках.

Дослідницький малюнок використовується в експертній діяльності для зйомки представлених експерту криміналістичних об'єктів та їх дослідження. Експертиза за допомогою фотографічних засобів і методів дозволяє виявити слабо видимі і невидимі ознаки криміналістичних об'єктів, їх колірні і яскравість відмінності, механізм з льодоутворення. Фотографічні аналітичні методи використовуються також з метою дослідження фотознімків і фотоапаратури, фотоматеріалів і хімічних реактивів при фототехнічних експертизі.

Судова фотографія — це галузь криміналістичної техніки, яка розробляє фотографічні засоби, прийоми і методи виявлення, фіксації та дослідження доказів. Зміст судової фотографії становлять наукові положення і практичні рекомендації щодо використання фотографії в розслідуванні злочинів.

Застосування фотографічної зйомки в розслідуванні злочинів зумовлено такими чинниками:

- 1) дає змогу якнайточніше зафіксувати об'єкт, його стан, ознаки;
- 2) забезпечує швидку фіксацію тих чи інших об'єктів;
- 3) дає адекватне уявлення про зображений на фотознімку об'єкт, фотографічне зображення має властивість наочності та

документальності;

4) існує можливість одержання слабо видимих і невидимих деталей, слідів, ознак [2, ст. 42].

Фотозйомка при проведенні слідчих (розшукових) дій, зокрема, огляду місця події, забезпечує максимальну повноту фіксації всіх об'єктів, елементів обстановки. З цією метою на місці події використовують такі прийоми зйомки, як орієнтуюча, оглядова, вузлова і детальна.

Орієнтуюча зйомка – це фотографування місця проведення слідчої (розшукової) дії на фоні оточуючої його обстановки. Метою такого фотографування є фіксація зовнішньої по відношенню до місця події обстановки, яка дає уявлення про місце проведення слідчої (розшукової) дії. Напрями орієнтуючої зйомки обирають так, щоб в кадр потрапляли найбільш характерні об'єкти обстановки (орієнтири), можливі шляхи підходу та відходу злочинців, потерпілих та свідків. Якщо умови не дозволяють зафіксувати все необхідне в одному кадрі, то орієнтуючу зйомку проводять панорамним методом (здійснюють кругову або лінійну панораму).

Оглядова зйомка – фотографування безпосередньо місця проведення слідчої (розшукової) дії, тобто частини місцевості (приміщення), на якій відбувалася розслідувана подія і залишилися сліди, що містять в собі інформацію про цю подію. Метою оглядової фотозйомки є фіксація предметів, слідів, результатів злочинних дій, взаємного розташування предметів обстановки місця проведення слідчої (розшукової) дії. На оглядових знімках необхідно відобразити ознаки, які характеризують сутність того, що сталося. Вони повинні створювати цілісне уявлення про обстановку місця проведення слідчої (розшукової) дії, про характер розслідуваної події, її наслідки, істотні елементи та деталі. Місце проведення слідчої (розшукової) дії фіксується з декількох точок, іноді знімки відображають можливі шляхи підходу та відходу злочинця, потерпілого або свідка.

Вузлова зйомка – фотографування групи предметів, окремого предмету або частини території, що містять в собі матеріальні сліди події, яка сталася. Вузлові знімки фіксують важливі фрагменти обстановки місця події. На ілюстраціях необхідно відобразити форму, розміщення об'єктів на місці проведення слідчої (розшукової) дії і відносно один одного. Окремий предмет фотографують не ізольовано, а з частиною оточуючої обстановки.

Детальна зйомка – фотографування окремого об'єкту з метою фіксації його форми, стану, структури, деталей та особливостей. Розмір об'єкту на знімку та напрямок зйомки повинні забезпечити фіксацію та роздільне сприйняття усіх ознак предмету. Детально мають бути сфотографовані, в першу чергу, такі сліди або речові докази, які неможливо вилучити з місця події або щодо яких немає впевненості, що вони не будуть пошкоджені чи знищені під час вилучення і транспортування.

Фотозйомка стала настільки невід'ємним елементом, що використовується майже під час проведення кожного кримінального провад-

ження незалежного від його виду. Наприклад, при огляді слідчий, прокурор або за їх дорученням залучений спеціаліст має право проводити фотографування (ч. 7 ст. 237 КПК України). Також, фотографування може застосовуватися під час допиту особи (ч. 5 ст. 224 КПК). Одна із засад кримінального провадження, а саме – гласність та відкритість судового провадження та його повне фіксування технічними засобами (ст. 27 КПК), зазначає, що проведення в залі судового засідання фотозйомки допускається на підставі ухвали суду, що приймається з урахуванням думки сторін та можливості проведення таких дій без шкоди для судового розгляду.

Фотографічні методи дослідження й фіксації є інструментом спеціаліста-криміналіста, експерта, за допомогою якого вони можуть одержувати нові фактичні дані з метою найбільш повного та швидкого розкриття злочину, викриття злочинця й захисту невинуватого. При проведенні експертних досліджень закон не регламентує допустимість конкретних науково-технічних засобів і методів. Експерт може застосовувати будь-які, науково обґрунтовані й апробовані на практиці методи та засоби, що забезпечують достовірність одержуваних результатів.

Наукова обґрунтованість методів і засобів одержання й оброблення зображень, що ґрунтуються на комп'ютерних технологіях, не викликає сумнівів. Вони розроблені згідно з сучасними науковими досягненнями, ґрунтуються на математичних операціях з інформацією, апробовані на практиці, характеризуються точністю, відтворюваністю результатів і доповнюють відомі методи й засоби традиційного фотографічного процесу. Загальновизнана наукова спроможність комп'ютерних методів і засобів зйомки й оброблення цифрових зображень зумовлює допустимість їх використання в кримінальному процесі [4, ст. 120].

Отже, на сучасному етапі, коли науково-технічний прогрес неспинно йде вперед, неможливо уявити здійснення своїх повноважень слідчим, прокурором, а особливо – спеціалістом, без використання криміналістичної фотографії. Спектр її використання може бути широким, але завжди з метою розслідування і розкриття кримінальним правопорушень. За останні сто років пристрої фото фіксації кардинально змінилися, а саме стали компактними та зручними у використанні. Незалежно від цього, основні методи даного виду фотографії залишаються незмінними.

1. Кримінальний процесуальний кодекс України: станом на 1 березня 2017 року. – Х.: Право, 2017. – 366 с.

2. Криміналістика: Підручник / Колектив авторів: В. Ю. Шепітько, В. О. Коновалова, В. А. Журавель та ін. / За ред. проф. В. Ю. Шепітька. — 4-е вид., перероб. і доп. — Х.: Право, 2008. — 464 с.

3. Бірюков В. В. Фіксація ходу та результатів розслідування / В. В. Бірюков // Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка. - 2012. - Вип. 2. - С. 280-286. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Vlduvs_2012_2_36.pdf.

4. Кобилянський О. Л. Особливості правової регламентації використання цифрових зображень у розкритті та розслідуванні рлочинів / О. Л.

Кобилянський // Теорія та практика судової експертизи і криміналістики. - 2010. - Вип. 10. - С. 119-123. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Trsek_2010_10_21.pdf.

5. Когутич І. Тенденції пристосування криміналістичних знань у здійснення судочинства / І. Когутич // Вісник Львівського університету. Сер. : Юридична. - 2013. - Вип. 57. - С. 336-341. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Vlnu_yu_2013_57_44.pdf.

Іващенко Юлія Костянтинівна
курсант факультету підготовки фахівців
для органів досудового розслідування ДДУВС

Науковий керівник –
старший викладач кафедри
криміналістики, судової медицини
та психіатрії **Бідняк Г.С.**

ЗНАЧЕННЯ КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ ІДЕНТИФІКАЦІЇ В ПРАКТИЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

В своїй діяльності працівники національної поліції мають встановлювати об'єктивну картину події злочину, робити неочевидне придатним для сприйняття й дослідження, та врешті рещт надавати відповідну правову оцінку. Як зазначають М.Я. Сегай та Р.С. Белкін то «індивідуалізація вини та відповідальності неможлива без встановлення конкретних обставин злочину, осіб, які приймали безпосередню участь у його скоєнні, потерпілих та визначених предметів – знарядь, які використовувалися для досягнення певного злочинного наміру й інших речей [1, 3].тому криміналістична ідентифікація виконує важливе завдання в криміналістиці й становить важливе значення в практичній діяльності для розслідування злочинів.

Розкриття й розслідування кримінальних правопорушень завжди в якійсь мірі пов'язане з ідентифікацією. Проте незважаючи на те, що ідентифікація широко застосовується в практичній діяльності, варто зауважити, що учені-криміналісти не дійшли до остаточного визначення поняття, змісту та значення ідентифікації в криміналістиці.

Основоположником в розвитку наукової теорії криміналістичної ідентифікації був видатний криміналіст С.М. Потапов, котрий ідентифікацію розглядав, як метод та спеціальну методологію криміналістики. Він зазначав, що ідентифікувати можна будь-які матеріальні предмети, явища, ділянки місцевості, людську особистість у цілому ті певні ознаки, які їй притаманні [2].

Проте в розвиток криміналістичної ідентифікації було внесено багато наукових надбань С.П. Мітрічева, А.І. Вінберга, В.П. Колмакова, В.Я. Колдіна та багатьох інших вчених-криміналістів.

Необхідно також звернути увагу на вагомий внесок у теорію криміналістичної ідентифікації такого вченого - криміналіста, як В.П. Колмаков, котрий

розглядав проблеми ідентифікації з теоретичної точки зору.

Знання про криміналістичну ідентифікацію мають теоретичне значення для криміналістики й для судових доказів. Своє ж практичне відображення вона знаходить в її застосуванні під час досудового розслідування та судового розгляду.

Наявність не менше двох об'єктів є необхідною умовою криміналістичної ідентифікації, котра притаманна їй як процесу пов'язаного з порівнянням. Такі об'єкти поділяють на – ідентифікуємі (це ті об'єкти які підлягають ототожненню) та ідентифікуючі (об'єкти за допомогою яких здійснюється ототожнення). Криміналістична ідентифікація надає можливість ототожнити об'єкт «самому собі», адже рівними, подібними чи схожими може бути одночасно декілька таких об'єктів, а тотожним об'єкт може бути лише «сам собі» [3, 15]. Проте в практичній діяльності досить часто виникають складнощі щодо визначення об'єктів ідентифікації, так як розслідування події злочину має ретроспективний характер. Тому на практиці в якості ідентифікуємого об'єкту, зазвичай, є не сам об'єкт, а його відображення (слід). Тобто встановлюється факт того, що до вчиненні кримінального правопорушення був причетний той об'єкт, який досліджується.

Тому можна дійти висновку, що ідентифікуємі – це об'єкти, тотожність яких можна встановити лише за властивостями, котрі відобразилися в минулому на інших.

А ідентифікуючими виступають об'єкти, які допомагають ототожнити шукані об'єкти.

Фактичні дані, котрі встановлюються криміналістичною ідентифікацією використовуються в оперативно-розшуковій діяльності, досудовому розслідуванні стосуються всіх ознак притаманних певному складу злочину. Проте ці факти можуть виступати як прямим доказом, так і побічним. Віднесення таких фактів до прямих чи побічних доказів безпосередньо заледить від окремого складу злочину [4, 96]. Хоча практика свідчить про те, що переважно такі факти є непрямим доказом, так як зібраних даних не вистачає для остаточного висновку ідентифікованого предмета.

В.П. Колмаков відзначає, що висновок про відсутність тотожності необхідно оцінювати в сукупності з іншими доказами, адже нерідко при вчиненні злочину групою осіб можна ідентифікувати одну або декілька осіб, а інші викриваються в ході досудового розслідування.

Т.Ф. Шаркова зазначає, що слідчий за допомогою методів слідчого огляду зробити такі види до експертного ідентифікаційного дослідження: визначення цілого вроздріб, почеркознавчі дослідження з виключення деяких осіб із числа передбачуваних виконавців, трасо логічні дослідження з дорожньо-транспортних подій для вирішення питання, якими частинами ввійшли з зіткнення транспортні засоби [5, 87-91].

Підводячи підсумки, необхідно зазначити, що криміналістична ідентифікація виконує одне з важливих завдань які постають перед криміналісти-

кою – розслідування злочинів. А з плином часу й швидким розвитком науково-технічного прогресу виникає необхідність дослідження нових об'єктів, які становлять важливе значення при розслідуванні злочинів. Для більш швидкого виконання завдань, які покладаються на слідчого він зобов'язаний самостійно здійснювати ідентифікаційні дії на місці вчинення злочину з метою фіксації й збереження слідів й відтворення цілісної картини вчинення злочину. Тому коло ідентифікаційних дій слідчого має бути розширено, що повинно бути закріплено на законодавчому рівні.

1. Белкин Р.С. Равен самому себе / Р.С. Белкин, М. Я. Сегай - К.: Лы- беды, 1991.-144 с.
2. Потапов С. М. Введение в криминалистику. — М., 1946, Винберг А. Н., Эйсмэн А. А. Криминалистическая идентификация в теории судебных доказательств // Советское государство и право. — 1966. — № 2
3. Котюк І. І. Теоретичні аспекти криміналістичної ідентифікації ; монограф. / І.І. Котюк - К .: Київський університет, 2004. - 208 с. 3. Колдин В. Я., Судебная идентификация / А. В. Колдин. - М .:ЛексЭст, 2002. - 528 с.
4. Маньковский Г. М. Классификация доказательств // Теория доказательств в советском уголовном процессе. — М., 1973.
5. Шаркова Т. Ф. О самостоятельных исследованиях вещественных доказательств / Криминалистика и судебная экспертиза. — К., 1987. — Вып. 6.

Кравченко Вероніка Олександрівна
курсант факультету підготовки фахівців
для органів досудового розслідування ДДУВС

Науковий керівник –
старший викладач кафедри
криміналістики, судової медицини
та психіатрії **Бідняк Г.С.**

ФОРМУВАННЯ ПІДПИСІВ: ТАКТИКА ТА ПОРЯДОК ЇХ ДОСЛІДЖЕННЯ

На даний час кількість документів, що приймають участь у документообігу, зростає швидкими темпами. Кожен правочин, вчинений фізичною або юридичною особою, повинен бути зафіксований на матеріальному носії – документі. Документом може бути договір, довіреність, наказ, розпорядження, постанова. Одним із найважливіших реквізитів документу є підпис, зроблений особою, яка виступає суб'єктом правочину. Часто, з метою матеріальної наживи або встановлення чи скасування певних прав чи обов'язків, зловмисники підробляють документи, шляхом підробки підпису.

Підпис, начертання, яке позначає особу його виконавця, і яке виконується особою з метою посвідчення фактів, подій тощо. Підпис є почерковим накресленням, тому він наноситься графічними знаками – літерами

(як і рукописний текст). Дослідження підписів є одним із різновидів почеркознавчого дослідження [1, с. 189].

Формування підпису в особи відбувається за тими самими правилами, що і формування почерку. Результатом формування підпису є вироблення динамічного стереотипу – набору рухів, які стійко повторюються з відображенням комплексу притаманних лише даній особі ознак почерку.

Потрібно зазначити, що на даному етапі розвитку криміналістики виділяють три етапи формування підпису:

- під час формування підпису у шкільні роки. В цей час формується письмово-рухові навички;
- під час навчання в технікумах, коледжах, університетах;
- під час трудової діяльності.

Потрібно зазначити, що як правило, на першому етапі підпис являє собою графічне начертання прізвища особи. І в подальшому, транскрипція починає змінюватись. Чим більші обсяги документів, що підписує особа, тим більше часу потребується на їх підписання. Саме тому на другому-третьому етапах підпис починає скорочуватися і набувати своєї завершальної форми.

Наступний етап формування підпису, із значним збільшенням практики у підписуванні різноманітних документів, збільшується темп виконання рухів, чітко проявляються стійкі індивідуальні ознаки. Особа починає виконувати підпис «автоматично», безперервно. Таким чином начертання відбувається при меншому контролі свідомості за рухами – встановлюється динамічний стереотип.

Ідентифікація (походить від лат. *identifico* – ототожнення) це дослідження з метою встановлення тотожності (або відсутності тотожності) об'єкта з його відбитками вільного або експериментального походження [2].

В разі вирішення ідентифікаційного завдання при проведенні почеркознавчої експертизи експерт детально вивчає досліджуваний об'єкт (напр. підпис), встановлює ряд загальних ознак, які характерні для цього підпису (транскрипція, загальний вигляд, виробленість та координація рухів, переважаюча форма та напрямок рухів, темп, зв'язність...), а потім приступає до порівняльного дослідження.

Ідентифікаційні ознаки підпису – ознаки, що містяться у конкретних підписах і відображають комплекс прийомів, навичок (почерк), які виробилися у даної особи для виконання підпису [3, с. 3].

При проведенні порівняльного дослідження експерт порівнює загальні та окремі ознаки досліджуваного підпису з загальними та окремими ознаками зразків почерку і підпису підозрюваної особи. В процесі порівняння встановлюють збіжності та розбіжності ідентифікаційних ознак. Оцінюючи збіжності експерт має встановити індивідуально-характерний комплекс загальних та окремих ознак, який є неповторним, унікальним та властивим лише цій конкретній особі. При виявленні розбіжних ознак експерту необхідно встановити їх стійкість. Іноді, для негативного висновку щодо виконавця

підпису достатньо знайти декілька стійких розбіжних окремих ознаки.

Після порівняння експерт проводить оцінку та аналіз встановлених фактичних даних і робить висновок щодо виконавця підпису. Методикою проведення почеркознавчої експертизи передбачено 5 форм висновків, які можуть бути зроблені після аналізу всіх фактичних даних [4, с. 23]:

– категорично позитивний (підпис в графі «Директор» виконаний Івановим І.І.);

– вірогідно позитивний (підпис в графі «Директор» ймовірно виконаний Івановим І.І.);

– вирішити питання не представилось можливим;

– вірогідно негативний (підпис в графі «Директор» ймовірно виконаний не Івановим І.І., а іншою особою);

– категорично негативний (підпис в графі «Директор» виконаний не Івановим І.І., а іншою особою).

Якщо позитивний або негативний висновок, наданий навіть у ймовірній формі, ще може бути джерелом доказу вини або невинуватості певної особи, то у випадку неможливості дати відповідь на питання, висновок експерта інформативну значимість для вирішення справи по суті не несе.

Основними причинами неможливості надання відповіді на питання про виконавця підпису, поставлене перед експертом-почеркознавцем, можуть бути:

– простота досліджуваного підпису, мала інформативність та мала кількість графічного матеріалу, виконання підпису у без літерній транскрипції;

– виявлення як збіжних так і розбіжних ознак почерку.

Виходячи з вище викладеного можна зробити висновки про те, що підпис це особливий реквізит документа, що виконується особою власноручно для посвідчення факту вчинення певного правочину. Підпис відноситься до об'єктів почеркознавчої експертизи. Підпис формується у три етапи, повністю сформованим підпис особи стає приблизно у віці 25- 30 років. Порівняння підписів – складний процес, який проводиться з метою встановлення особи-виконавця підпису або з метою виключення особи із списку можливих виконавців. В результаті порівняльних досліджень експерти-почеркознавці можуть прийти до таких форм висновків як категорично позитивний, вірогідно позитивний, категорично негативний, вірогідно негативний. У деяких випадках дати відповідь на поставлені питання не представляється можливим.

1. Судово-почеркознавча експертиза / Під ред. Меленевської З.С., Свободи Є.Ю., Шаботенка А.І. – Київ, 2007.

2. <https://uk.wikipedia.org/wiki/Ідентифікація>.

3. Методика дослідження підписів : [упорядкув.: З.С. Меленевська, К.М. Ковальов, Н.Г. Шпакович] / ДНДЕКЦ МВС України. – К., 2009. – 21 с.

4. Методика судово-почеркознавчої експертизи : [упорядкув.: З.С. Меленевська, К.М. Ковальов, Н.Г. Шпакович] / ДНДЕКЦ МВС України. – К., 2008. – 33 с.

Крупко Анастасія Олегівна
курсант факультету підготовки фахівців
для органів досудового розслідування ДДУВС

Науковий керівник –
старший викладач кафедри
криміналістики, судової медицини
та психіатрії, к.ю.н. **Павлова Н.В.**

ІДЕНТИФІКАЦІЙНЕ ЗНАЧЕННЯ СЛІДІВ НІГ У ПРАКТИЦІ РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ

Однією з основних ознак злочинності, як соціального явища, є її мінливість. Оскільки злочинний світ постійно змінює свою активність, необхідно здійснювати відповідні заходи боротьби зі злочинністю, а також вдосконалювати методи та засоби, які застосовуються при розслідуванні та розкритті злочинів. Ще з давніх часів науковці розробляли безліч систем щодо встановлення злочинця за різними ознаками, у тому числі й за папілярними лініями слідів пальців рук, виявленими на місці події. Швидкий розвиток дактилоскопії розпочався з кінця 19 століття, а на сучасному етапі має велику кількість розроблених знань та досить успішно використовується в розслідуванні та розкритті злочинів. Відомо, що ідентифікувати особу можна як за папілярними узорами пальців рук, такі ніг. У свою чергу, сліди ніг можна зустріти у вигляді слідів взуття та ніг в носках.

Науковими дослідженнями та розробкою методів вилучення, фіксації та дослідження слідів ніг займались: Прищепя В.М., Сегай М.Я., Грановський Г.Л., Пророков І.І., Зуєв Е.І., Разумов З.А., Молибога Н.П., Басалаєв А.А., Гуняєв З.А., Майліс Н.П. та інші. Між тим, деякі аспекти заслуговують додаткової уваги.

Зазначимо, що сліди ніг людини надзвичайно поширені у криміналістичних дослідженнях. У зв'язку з переміщенням людини, сліди ніг можна віднайти скрізь: у приміщеннях, на відкритій місцевості, на твердому та м'якому ґрунті тощо. Тому вони бувають різними за видом слідоутворення. А це відкриває великі можливості. Практичний досвід свідчить: присвоєчасному огляді та правильному використанні виявлених слідів рук і ніг людини значно збільшуються масштаби розкриття найскладніших і найнебезпечніших злочинів [3, с.129].

Сліди ніг (взуття) нерідко зустрічаються на місцях вчинення злочинів і виникають під час бігу, ходи, при стрибках та довгому стоянні. За такими слідами можна визначити рух осіб на місці вчинення злочину, щоб визначити місця знаходження інших слідів, які можуть мати доказове значення у провадженні та встановити злочинців «по гарячих слідах». Слід зауважити, що сліди босих ніг зустрічаються досить рідко. Проте, у разі виявлення такі сліди

матимуть значне доказове значення, оскільки як і папілярні узорі пальців рук, вони індивідуальні для кожної людини. Враховуючи папілярний візерунок босої ноги та дефекти шкірного покриву у вигляді мозолів, шрамів, складок та інших ознак, можна ідентифікувати особу та доказати її причетність до вчинення злочину.

Дуже важливо встановити факт відношення слідів до події злочину, правильно вилучити сліди та прийняти належні заходи щодо їх збереження. Слідчий, використовуючи спеціальні знання, повинен прагнути, щоб за допомогою цих слідів вирішити питання, що стосуються розшуку, затримання та ідентифікації злочинця [2, с.32].

Виявлені сліди ніг (взуття) фіксують загальними методами і засобами: протоколюванням, копіюванням, моделюванням, фотографуванням, вилученням слідів з носієм, на якому вони були виявлені [1, с.181]. Сліди, виявлені з місця події, фіксують у протоколі, вказуючи їх розмір, місце знаходження та розташування з іншими слідами, колір, загальні ознаки взуття чи стопи, а також спосіб їх відображення та вилучення [2, с.33].

Загалом, способи фіксації та технічні засоби можуть залежати від низки факторів: виду сліду, характеру об'єкта-носія, речовини, якою був утворений слід та інше. У будь-якому разі потрібно мати на увазі, що сліди папілярних візерунків як рук, так і ніг мають складну структуру і дослідження їх проводиться на макро- і мікроскопічному рівнях. Необхідно бути обережними з копіюванням технічними засобами, адже це зменшує шанс мікроскопічного дослідження. У зв'язку з цим на місці події потрібно намагатись застосовувати, передусім, ті методи, які не пошкоджують виявлення слідів, іншими словами, такі, як візуальний огляд, застосування оптичних засобів, використання люмінесцентних, рентгенографічних, фотографічних методів. Наприклад, скляні об'єкти немає потреби обробляти порошками, оскільки потожирові сліди завжди можна виявити, розглядаючи об'єкт на світло. Особливо обережного ставлення в таких методах потребує робота з аргенторатом, скажімо, якщо на пензель потрапить порошок трохи більше за норму, то це може пошкодити (забити) слід і зробити його непридатним [1, с.181].

Слід зауважити, що на сьогоднішній час сформовані бази даних дактилоскопічної системи реєстрації злочинців, яка була введена ще 1894 році. Враховуючи науково доведений факт того, що папілярні зразки ніг також є індивідуальними для кожної людини, та такі сліди можуть зустрічатися на місці вчинення злочинів, необхідно створити подібну базу даних дактилоскопічної системи реєстрації злочинців і для ідентифікації папілярних слідів ніг.

Загалом можна сказати, що достатня наукова дослідженість методів виявлення, способів фіксації, засобів та техніки вилучення та отримання слідів ніг (взуття) дозволяє на високому рівні застосовувати все це на практиці. Між тим, на практиці досить рідко можна зустріти у використанні матеріалів доказового значення отримані сліди ніг (взуття).

Отже, можна сказати, що використання слідів ніг (взуття) має бути присутнім в практиці розслідування злочинів. Адже за допомогою розташування слідів ніг можна виявити інші сліди злочинця та за ними ідентифікувати особу. Крім того, за різними ознаками слідів ніг (взуття) можна виявити фізіологічні та психологічні особливості особи злочинця, за окремими слідами є можливість зв'язати між собою декілька злочинів, вчинених однією особою тощо.

1. Біленчук П. Д., та ін. Криміналістика.: Підруч. для слухачів, ад'юнктів, викладачів вузів системи МВС України / П. Д. Біленчук, О. П. Дубовий, М. В. Салтєвський, П. Ю. Тимошенко. За ред. акад. П. Д. Біленчука.- К.: АТІКА, 1998. - 416 с.: іл.

2. Грановский Г.Л. Криминалистическое исследование следов ног. – Киев, 1970. – 68 с.

3. Маркусь В. О. Криміналістика. Навчальний посібник – К.: Кондор, 2007. – 558 с.

Охмак Ганна Сергіївна
курсант факультету підготовки фахівців
для органів досудового розслідування ДДУВС

Науковий керівник –
старший викладач кафедри
криміналістики, судової медицини
та психіатрії **Бідняк Г.С.**

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ ФОТОГРАФІЇ У РОЗКРИТТІ ТА РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ

Актуальність даної теми полягає в тому, що криміналістична фотографія, як засіб фіксації предметів, слідів, та інших об'єктів, забезпечує розкриття і розслідування злочинів. У сучасних умовах діяльності співробітників правоохоронних органів дедалі більше супроводжується застосування технічних засобів, а саме фотографія, оскільки в порівнянні з іншими засобами фіксації, вона забезпечує більш високий ступінь точності, повноти та наочності.

Судова фотографія застосовується під час проведення слідчих дій відповідно до вимог Кримінального процесуального закону. Так, у частині третій ст. 191 КПК України передбачено, що слідчий у ході огляду місця події в необхідних випадках проводить вимірювання, складає план і креслення оглянутого місця та окремих предметів, а також по можливості фотографує їх [1].

Судова фотографія — це галузь криміналістичної техніки, яка розробляє фотографічні засоби, прийоми і методи виявлення, фіксації та дослідження доказів. Зміст судової фотографії становлять наукові положення і практичні рекомендації щодо використання фотографії в розслідуванні злочинів. Застосування фотографічної зйомки в розслідуванні злочинів зумовлено такими чинниками:

- 1) дає змогу якнайточніше зафіксувати об'єкт, його стан, ознаки;
- 2) забезпечує швидку фіксацію тих чи інших об'єктів;
- 3) дає адекватне уявлення про зображений на фотознімку об'єкт, фотографічне зображення має властивість наочності та документальності;
- 4) існує можливість одержання слабковидимих і невидимих деталей, слідів, ознак[2].

У наш час традиційно використовувані на практиці засоби криміналістичної фотографії не можуть повною мірою задовольнити вимоги сучасного техніко-криміналістичного забезпечення розкриття й розслідування злочинів. Тому будь-які можливості удосконалювання технічного оснащення органів внутрішніх справ засобами фіксації та дослідження криміналістичних об'єктів, що дають змогу істотно прискорити й спростити технологію виготовлення фотографічних знімків при збереженні їх статусу – джерел судових доказів – викликають до себе цілком закономірний інтерес. Перш за все йдеться про використання в розкритті та розслідуванні злочинів нових інформаційних (комп'ютерних) технологій, що ґрунтуються на сучасних досягненнях науки й техніки[3].

До завдань судової фотографії відносяться:

- забезпечення технічними засобами та практичними прийомами виявлення;
- фіксації та дослідження матеріальних джерел доказової інформації;
- здійснення об'єктивної фіксації слідчих дій та їх результатів;
- вдосконалення існуючих та розроблення нових технічних засобів збирання і дослідження доказів;
- забезпечення принципу наочності в доказуванні та профілактичній діяльності слідчого, органу дізнання [4,ст.87-88].

Фотографічні методи дослідження й фіксації є інструментом спеціаліста-криміналіста, експерта, за допомогою якого вони можуть одержувати нові фактичні дані з метою найбільш повного та швидкого розкриття злочину, викриття злочинця й захисту невинуватого. Останніми роками в кримінальному судочинстві все частіше з'являються ілюстрації, виготовлені засобами цифрової фотографії. Їх використання не суперечить нормам кримінально-процесуального закону. Так, відповідно до ч. 4 ст. 85 КПК України до протоколу можуть бути додані фотознімки, матеріали звукозапису, кінозйомок, відеозапису, плани, схеми, зліпки та інші матеріали, які пояснюють його зміст[1]. Виходячи з положень цієї норми, зазначимо, що закон не встановлює обмежень стосовно використання технології традиційної або цифрової фотографії. З точки зору кримінально-процесуального закону не важливий принцип і технологія формування фотографічного зображення. Вирішальним є одержання якісних даних, що відповідають вимогам належності, допустимості й достовірності.

Застосування цифрової фотографії та цифрового оброблення зображень згідно з розробленими рекомендаціями гарантує достовірність відображення

матеріальних об'єктів і забезпечує об'єктивну можливість перевірки й оцінювання одержаних результатів. Якщо враховувати, що цифрові зображення можуть бути одержані з високим ступенем надійності та зручності, у короткі строки, з необмеженим часом збереження без втрати якості, то використання засобів цифрової фотографії й цифрового оброблення зображень у кримінальному процесі необхідно визнати не тільки допустимим, а й бажаним.

На нашу думку криміналістична фотозйомка є одним із ефективним засобом і методом повної та наочної фіксації обстановки, в якій проводяться окремі процесуальні дії, оперативно-розшукових заходів, а також іноді експертні дослідження, її проведення та фіксація результатів.

Отже, криміналістична фотографія є надійним способом збереження інформації і методом точного та повного закарбування слідів злочину, окремих предметів та процесуальних дій, які є важливим елементом розслідування злочинів, а також дослідження деяких доказів і тим самим сприяє вирішенню завдань доказування.

1. Кримінальний процесуальний кодекс України: закон України від 13 квітня 2012 р. // Офіційний веб-портал Верховної Ради України. - [Електронний ресурс]. –Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>.

2. Криміналістика. Криміналістическая тактика и методика расследования преступлений : учебник / под ред. В. Ю. Шепитько. — Х. : Одиссей, 2001. — С. 205.

3. Аналогова і електронна фотографія: історіографія, характеристика, порівняльний аналіз, сфери застосування в юриспруденції : навч. посіб. / [П. Д. Біленчук, А. В. Кофанов, О. Л. Кобилянський, А. І. Терешкевич].

4. Підручник «Криміналістика» А.П. Шеремет — Х. : Харків юрид., 2013. — 220 с. 2 Див.: Суворов О. М. Поняття службових злочинів корупційної спрямованості та їх криміналістична характеристика / О. М. Суворов // Часоп. Акад. адвокатури України. — 2014. — Т. 7, № 4.

Почтова Євгенія Сергіївна
ад'юнкт кафедри криміналістики,
судової медицини та психіатрії ДДУВС

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ТАКТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ ДОПИТУ ОСІБ, ХВОРИХ НА ТУБЕРКУЛЬОЗ

Під час досудового розслідування з-поміж слідчих (розшукових) дій допиту належить визначальне місце. Це обумовлено тим, що за витратами часу слідчим на проведення процесуальних дій 80% відводиться для проведення допитів потерпілого, свідків (в т.ч. і понятих), експерта, спеціаліста тощо [1].

Враховуючи той факт, що за своїм зовнішнім вираженням допит являє комунікативний контакт двох осіб – слідчого та ще одного з учасників кримінального провадження, – зростає актуальність наукового дослідження питань тактики проведення допиту за умов, коли його учасником є особа, хвора

на туберкульоз.

Власне тактика допиту є сукупністю заснованих на процесуальних нормах криміналістичних рекомендацій, які визначають найбільш доцільні прийоми та способи встановлення психологічного контакту з допитуваним, надання йому допомоги у відтворенні події, методи і прийоми правомірного психологічного впливу для одержання правдивих показань, що мають значення для розкриття та розслідування кримінальних проваджень [2].

З урахуванням обставин, коли допитувана особа хворіє на туберкульоз, слідчий, окрім виконання завдань кримінального провадження, змушений враховувати ряд обставин, зокрема: стан імунітету, як своїх, так і хворого; схильність до зараження; наявність захисних масок; площа кабінету тощо.

Також, слідчий повинен володіти знаннями та навичками щодо належної організації підготовки та тактики проведення допиту за участю осіб, хворих на туберкульоз, аби мінімізувати ризик зараження себе та інших осіб, які працюють поруч. Адже зазвичай, в одному кабінеті працює два-три слідчих, які викликають людей, проводять також допити потерпілих, свідків, підозрюваних. Останні, у випадку контакту з хворим на туберкульоз, також перебувають у групі ризику зараження тяжким недугом.

Нажаль, сьогодні однією з основних причин поширення епідемії туберкульозу в Україні, зокрема серед працівників правоохоронних органів, є їх необізнаність, непоінформованість щодо клінічних проявів та шляхів уникнення цього захворювання, а також відсутність розробленого комплексу організаційних та тактичних рекомендацій з проведення розслідування за участю осіб, хворих на туберкульоз.

За такої складної ситуації, вважаємо, що проблема визначення тактики проведення та організації допиту осіб, хворих на заразний туберкульоз на теперішній час стоїть досить гостро. Варто зазначити, що загальним положенням запобігання інфікуванню соціально небезпечними хворобами під час виконання службових обов'язків працівниками МВС України займалися такі вчені як С.М. Бортнік, С.П. Домбровський, В.В. Стеблюк, О.М. Стрільцов, В.В. Юсупов та інші.

Разом з тим, проблема тактики проведення допиту осіб, інфікованих, туберкульозом потребує, зокрема, наукового вирішення та практичного втілення з використанням новітніх та вдосконаленням існуючих засобів і методів, обумовлених сучасним станом інфікуванню працівників правоохоронних органів.

На наш погляд, найважливішим фактором у боротьбі з туберкульозом, в т.ч. і в лавах Національної поліції, залишається момент одержання інформації про хворого на туберкульоз. Так, інтерв'юванням слідчих встановлено, що більшість з них отримують інформацію про наявність у допитуваної особи заразного туберкульозу: під час безпосереднього допиту цих осіб (41%); під час допиту їх знайомих та родичів (24%); з довідок медичних установ, після направлення відповідного запиту (35%).

За такої статистики виходить, що першочерговий контакт слідчого із

особою, хворою на туберкульоз, відбувається в умовах неочевидності, необхідності та, відповідно, невжиття заходів особистої безпеки та гігієни.

Важливим сьогодні залишається не тільки стан обізнаності про механізми, способи виявлення і боротьби з туберкульозом, а і своєчасної поінформованості про наявність збудника захворювання у особи, з якою запланований комунікативний контакт.

Відомості про хворобу туберкульозом дозволяють слідчому скоригувати тактику проведення слідчих (розшукових) дій, в т.ч. і допитів, під час яких ймовірність зараження підвищується у зв'язку із «відкритістю» самого спілкування. Анкетування слідчих засвідчило це, зокрема нами з'ясовано, що за наявності інформації про захворювання на заразний туберкульоз у допитуваної особи, тактика проведення допиту дещо змінюється: скорочується час проведення допиту (93%); зменшується кількість застосованих тактичних прийомів, зокрема, виклад показань у формі вільної розповіді (87%). При цьому слідчі зазначили, що у випадку отримання інформації від учасника досудового розслідування, під час проведення допиту, про наявність у нього заразного туберкульозу, вони вимушені проводити допит у повному обсязі, однак, у 67% роблять перерви у допиті для провітрювання приміщення. Також проанкетовані слідчі визначили ряд організаційних заходів, що найчастіше застосовуються ними в ході проведення допиту осіб, хворих на туберкульоз, це, зокрема:

- проведення допиту після повноцінного прийому їжі – 29%;
- розміщення допитуваної особи подалі від себе (в іншій частині кабінету) – 34%;
- використання медичної маски – 21%;
- відкриття вікон та дверей у приміщенні, задля створення протягу – 17%;
- надання допитуваній особі окремих канцелярських засобів – 99%;
- вологе прибирання із застосуванням антисептичних засобів після закінчення допиту – 34%.

Отже, враховуючи вище викладене, можна резюмувати, що сьогодні стан наукової розробленості питань, пов'язаних із участю хворих на туберкульоз осіб у кримінальному провадженні, не відзначається різноманітністю праць, наявністю методик та алгоритмів. Натомість чимало уваги приділяється підвищенню ефективності праці слідчих, необхідності оптимізації умов праці, пошуку оптимального балансу робочого часу та часу відпочинку. Однак, якщо слідчий, внаслідок професійної діяльності заражається туберкульозом, то всі окреслені питання ефективності та оптимізації відходять на другий план. Адже саме життя та здоров'я людини, слідчого зокрема, є найвищою цінністю та найважливішою складовою службової діяльності, бо саме слідчим втілюються напрями кримінального процесу, виконуються завдання кримінального судочинства, реалізуються принципи процесуальної діяльності.

1. Криміналістична тактика [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http : //www.naiu.kiev.ua/books/kriminalist/lections/lection_3.21.html](http://www.naiu.kiev.ua/books/kriminalist/lections/lection_3.21.html).

2. Тактика допиту [Електронний ресурс]. – Режим доступу :

<http://megapredmet.ru/1-1588.html>.

3. Про затвердження Загальнодержавної програми імунопрофілактики та захисту населення від інфекційних хвороб на 2009-2015 роки: Закон України від 21 жовтня 2009 року N 1658-VI// Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2010, N 2-3, ст.12);

4. Методичні рекомендації про дії працівників органів і підрозділів внутрішніх справ в типових та екстремальних ситуаціях – НАВС., К. – 2013, 203 с.

Самойленко Лариса Олександрівна
слухач магістратури факультету
підготовки фахівців для органів
досудового розслідування ДДУВС

Науковий керівник –
доцент кафедри криміналістики,
судової медицини та психіатрії,
к.ю.н., доц. **Плетенець В.М.**

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ НЕВЕРБАЛЬНОЇ МОВИ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ

Одним із найголовніших та першочергових завдань правоохоронців України є повне та всебічне розкриття й розслідування кримінальних правопорушень. На сьогоднішній день в країні спостерігається надто швидкий розвиток техніки та технологій, все частіше з'являються досконалі та майстерні способи вчинення кримінальних злочинів, тому на науку криміналістики, сьогоднішня покладе надію на нові розробки, прийоми та засоби, які допоможуть правоохоронцям у виявленні, розслідуванні та протидії кримінальним правопорушенням та злочинам.

Криміналістика як юридична наука має широку опрацьовану та досліджену теоретичну базу, методи дослідження, наукові розробки. Але наявність всього вказаного не підтвердженням, того що вони застосовуються в практичній діяльності. Поміж технічних наук, методів та засобів, які використовуються під час досудового розслідування є «нетрадиційні» методи.

Твердження «нетрадиційні» методи з'явилося в кінці 80-х років ХХ століття та питання їх використання є дискусійним та спірним. У криміналістичній літературі допустимість нетрадиційних методів, отримання та використання необхідної інформації для розслідування злочинів досліджували вчені-криміналісти: Бахін В.К., Белкін Р.С., Васиєвський В.К., Коновалова В.О., Кітаєв М. М., Клименко Н.І., Ларін О. М., Строгович В. М., Шепітько В.Ю. та інші [3].

Значну частину в нетрадиційних методах досудового розслідування кримінальних проваджень займає невербальна мова. Так, знання мови жестів і рухів дозволяє не тільки краще розуміти співбесідника, а й розібратися, яке враження справило почуте, які висловлюється співбесідник з цього приводу,

таким чином невербальна мова може вказати на те, чи потрібно змінювати свою поведінку щоб досягти потрібного результату.

Так, завдяки невербальним жестам і позам свідка, підозрюваного, потерпілого під час допиту чи іншої слідчої дії слідчий може оцінювати правдивість показів, робити відповідні висновки щодо необхідності проведення додаткових слідчих дій чи отримання доказів [4]. Рух рук і тіла передає багато знань про людину. В них відображається стан організму, емоційні реакції, що дозволяє обмірковувати який темперамент у співбесідника (слабкі чи сильні реакції, уповільнені чи швидкі, рухливі чи інертні).

Жести відкритості також свідчать про бажання та щирість говорити відверто, до такої групи знаків відносяться жести «розстібання піджака» та «розриті руки». Для слідчого під час проведення слідчих дій вказані невербальні знаки можуть вказувати на правдивість та достовірність свідчень підозрюваного, свідка чи потерпілого, прагнення допомогти органам досудового розслідування у розкриття кримінального правопорушення. Невербальним знаком, який може підтверджувати готовність людини до співробітництва з слідством та надати всю відому інформацію щодо вчиненого правопорушення, є розкриття рук та автоматичне розстібання піджаку, розпрямлення ніг і пересування на край стільця, ближче до столу [2]. У разі фіксування вказаних знаків від особи, яка бере участь у слідчих діях, необхідно отримати максимальний об'єм інформації, яка допоможе у розслідуванні злочину.

Жести недовіри та скритності свідчать про недовіру, про бажання щось приховати. У таких випадках співрозмовник машинально потирає голову, скорні, підборіддя, прагне прикрити обличчя руками, намагається не дивитись на співрозмовника, відводячи погляд у бік [2]. Якщо людина, яка не хоче співробітничати з слідством, щось приховує та захищається, посміхається, то це означає, що за штучною посмішкою вона намагається навмисно сховати свою нещирість.

Жести і пози захисту є знаком того, що співрозмовник відчуває небезпеку або погрозу. Найбільш розповсюдженим жестом є руки схрещені на грудях. Отримавши такий знак, необхідно встановити, з яких причин особа відчуває себе в небезпеці, чи отримувала вона погрози з боку інших осіб, чи потребує особа додаткового захисту. Також, окрім схрещених на грудях рук співрозмовник ще стискає пальці в кулак, то це свідчить про його ворожість. В такому випадку варто сповільнити свою мову і рухи, як би пропонуючи співрозмовнику піти його прикладу та за можливості змінити тему розмови [2].

Жести незгоди можуть говорити, про те що особа погоджувачись з тим що відбувається, насправді має іншу думку чи інформацію, щодо подій які з'ясовуються чи встановлюються під час досудового розслідування. Одним із таких жестів є збирання неіснуючих ворсинок з одягу [7]. В такому разі працівникам органу досудового розслідування необхідно критично віднестися до показів та ретельно їх перевірити.

Багато інформації, для встановлення дійсних обставин злочину, можли-

во отримати, спостерігаючи за мімікою особи з якою проводяться сліди дії. Якщо особа щось приховує, то її обличчя напружене, тривожне, знервоване, так як боїться повідомити щось зайве. Вказаний факт має бути знаком про те, що такій особі відома інформація відносно вчиненого злочину, яку не повідомляє органам досудового розслідування та вказує на проведення додаткової всебічної перевірки.

Погляд, напрям, частота контакту очей – це ще одна складова невербального спілкування. Напрямок погляду показує спрямованість уваги співрозмовника і разом з тим дає зворотній зв'язок, який буде показувати на те, як ставиться співрозмовник до тих чи інших повідомлень. Так, вчені, які займалися дослідженням нетрадиційних методів, встановили, що у людини під час сильного здивування значно розширюються зіниці [6]. Отже, під час досудового розслідування учасникам слідчих (розшукових) дій необхідно категорично заборонити бути в темних окулярах. Вказаний факт дозволить слідчому спостерігати за очима особи, яка дає покази (чи приймає участь в інших слідчих діях), отримувати та фіксувати відповідні знаки невербальної інформації.

Невербальні сигнали людиною майже не усвідомлюються, вони виникають на підсвідомому рівні, тому для слідчого, який проводить досудове розслідування, важливим джерелом інформації є невербальне спілкування з учасником процесу. Ті факти, які особа приховує можуть проявитися мимоволі у невербальних знаках та жестах. Такий різновид нетрадиційних знань дозволить працівникам слідчих підрозділів за короткий час обрати вірний напрям розслідування, виявлення осіб, які мають відношення до кримінального правопорушення, визначити їх ставлення до скоєного чи до того, свідками чого вони стали, отримати достовірну інформацію.

1. Алексеев О. О. Розслідування окремих видів злочинів. [текст] : навч. посіб. / Алексеев О. О., Весельський В. К., Пясковський В. В. – К. : «Центр учбової літератури», 2013. – 278 с.

2. Клевцов О. «Мова жестів як нетрадиційне знання в розслідуванні злочинів» / Клевцов О. // Право України, 1998. - №4, с.60.

3. Клименко Н. Криміналістика захищає культурну спадщину / Н. Клименко, С. Ципенюк // Право України. - 2002. - № 7. – С. 27-80.

4. Когутич П. Криміналістика: особливості методики розслідування окремих видів злочинів: тексти лекцій / Когутич П. - JL: Тріада +, 2006. - 456 с.

5. Криміналістика: підручник / [В.Ю. Шепітько, В.- Коновалова, В.А. Журавель та ін]; за ред. В.Ю. Шепітька. - [5-е вид., перероб. і доп.]. - X. : Право, 2011. - 464 с.

6. Макаренко Є.І. Використання в розслідуванні злочинів нетрадиційних методів і знань природознавчих наук / Є.І. Макаренко, Г.В. Лиховицька // Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. — 2007. — № 2 (33). — С. 246—255.

7. Мальцев В.В. К вопросу о понятии нетрадиционных методов исследования в криминалистике / В.В. Мальцев // Дальневосточные криминальные чтения. — 1999. — Вып. 4. — С. 86—91.

Хотлубей Микола Миколайович
слухач магістратури факультету
підготовки фахівців для органів
досудового розслідування ДДУВС

Науковий керівник –
доцент кафедри криміналістики,
судової медицини та психіатрії,
к.ю.н., доц. **Плетенець В.М.**

ОСОБЛИВОСТІ ОТРИМАННЯ ЗРАЗКІВ ДЛЯ ПРОВЕДЕННЯ СУДОВИХ ЕКСПЕРТИЗ

При проведенні досудового розслідування за матеріалами кримінального провадження, у практичних працівників слідчих підрозділів, виникає необхідність у призначенні ідентифікаційних судових експертиз, з обов'язковим направленням до експертної установи відповідних порівняльних зразків. У відповідності до вимог статті 245 Кримінального процесуального кодексу України зразки для експертизи відбираються стороною кримінального провадження, яка звернулася за проведенням експертизи або за клопотанням якої експертиза призначена слідчим суддею[1].

Відбір зразків для проведення експертних досліджень належить до процесуальних дій. Так, В. Ю. Шепітько зазначає: «... отримання зразків для порівняльного дослідження є процесуальною дією, що полягає в одержанні порівняльного матеріалу для експертного дослідження» [7].

Порядок відібрання зразків з речей і документів встановлюється згідно з положеннями про тимчасовий доступ до речей і документів (статті 160-166 КПК України), тобто на підставі ухвали слідчого судді за клопотанням сторони кримінального провадження. При цьому біологічні зразки у особи відбираються за правилами проведення освідування особи (стаття 241 КПК України), тобто на підставі вмотивованої постанови прокурора. У разі відмови особи добровільно надати біологічні зразки, слідчий суддя або суд за клопотанням сторони кримінального провадження, що розглядається знову ж таки в порядку, передбаченому статтями 160-166 КПК України, має право дозволити слідчому, прокурору (або зобов'язати їх, якщо клопотання було подане стороною захисту) здійснити відбирання біологічних зразків примусово[1]. Встановлена законодавцем процедура відібрання зразків для експертизи, на думку автора, є занадто складною та суперечливою. Для порівняння, Кримінально-процесуальний кодекс України в редакції 1960 року, передбачав єдиний порядок одержання зразків для експертного дослідження, механізм якого був врегульований статтею 199 вказаного кодексу, і полягав у відібранні слідчим будь-яких експериментальних зразків, на підставі власної постанови, про що складався окремий протокол[2].

Зразки для експертного дослідження мають отримуватися відповідно до норм чинного законодавства та морально-етичних норм. Доказове значення висновків експерта, що базуються на дослідженні зразків, отриманих з порушенням процесуального законодавства, можуть бути поставлені під сумнів. Інші вимоги, яким повинні відповідати зразки, у нормативних актах чітко не сформульовано. В окремих випадках визначено лише вимоги до зразків у відповідних видах експертних завдань. Так, п. 3.6 Науково-методичних рекомендацій з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень 2 передбачає, що при відборі зразків для встановлення проміжку часу нанесення відбитків печаток «вільні зразки повинні відповідати таким вимогам: безсумнівність походження; належна якість і кількість, що відповідають методичним вимогам такого дослідження (репрезентативність); порівнянність (відсутність відмінностей зображень, які порівнюються, однакова якість паперу)»[3].

Науковці по-різному визначають вимоги, яким повинні відповідати зразки. Так, Р.С. Белкін писав, що при одержанні зразків необхідно дотримуватися не тільки кількісно-якісного критерію з огляду на специфіку кожного виду експертизи, а й моделювати умови їх одержання, дотримуючись при цьому основних правил і вимог, а саме: безсумнівність походження, репрезентативність, порівнянність. Саме це дозволяє розуміти відбір зразків як технологічний процес[4].

На думку В. А. Жбанкова, зразки повинні бути належної якості та отримані в кількості, необхідній для проведення конкретної експертизи. Під належною якістю зразків слід розуміти вираз ними необхідних для цілей експертного дослідження ознак того об'єкта, від якого вони отримані; кількість зразків повинна бути такою, аби можна було зробити висновок про закономірність або випадковість цих ознак і їхню варіативність. Умови отримання зразків повинні максимально відповідати умовам виникнення досліджуваного об'єкта, при цьому бажано, аби зразок був отриманий на такому матеріалі, що й досліджуваний об'єкт, аналогічними знаряддями та засобами й т. под. Крім того, можуть існувати й додаткові умови. Наприклад, при отриманні експериментальних зразків почерку, коли виконавець знає, що його рукописи використовуватиметься як порівняльний матеріал під час проведення експертизи, він може виконувати їх зі свідомою настановою на умисну зміну свого почерку. Тому текст для зразка диктується умисно прискорено, зразки підпису відбираються кожен на окремому аркуші [5].

Інші вимоги, що ставляться до зразків, спричинені видом досліджень і специфікою методів дослідження, що використовуються під час проведення конкретної експертизи.

Потреба в експертних зразках виникає тоді, коли безпосереднє порівняння ідентифікуючих та ідентифікуємих об'єктів є неможливим або досить важким. Так, на дослідження надано документ з відбитком печатки й саме кліше печатки. Порівняльне дослідження проводиться не тільки між відбит-

ком на документі та наданим кліше. У перебігу проведення експертизи необхідно вивчити умови його нанесення на досліджуваному документі (ступінь тиснення на кліше в момент нанесення та його розподіл по площі кліше, ступінь забарвлення кліше, якість паперу, на якому знаходиться досліджуваний відбиток, вид підкладки під аркуш паперу, яка знаходилась у момент його нанесення тощо). З урахуванням викладеного необхідно відібрати експериментальні зразки. Цю дію здійснює експерт. Таким чином, він відбирає експертні експериментальні зразки, що будуть найбільш наближені за умовами нанесення до досліджуваного відбитка. Саме такі зразки відповідатимуть вимогам порівнянності[6].

Крім того, слідчий, керуючись своїм досвідом та обставинами, наприклад у випадку може ініціювати відібрання певних зразків для проведення конкретних експертиз з урахуванням усіх особливостей та залучити відповідних експертів чи спеціалістів.

Таким чином, отримання зразків – це цілеспрямована діяльність людини. Якість і кількість отриманих зразків значною мірою залежать від усвідомлення особами, що їх відбирають, вимог, яким зразки повинні відповідати. Основними вимогами до зразків для всіх видів досліджень є законність, достовірність, порівнянність і достатня кількість. Відповідність зразків переліченим вимогам є об'єктивною передумовою успішного проведення експертного дослідження. В свою чергу, відповідні судові експертизи повинні бути призначені своєчасно, тільки-но виникнуть питання, для вирішення яких потрібні спеціальні знання.

1. Кримінальний процесуальний кодекс України: закон України від 13 квітня 2012 р. // Офіційний веб-портал Верховної Ради України. - [Електронний ресурс]. –Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>.

2. Експертизи у судовій практиці. / За заг. ред. В.Г. Гончаренка. - К.: Юрінком Інтер, 2004. - 388с.

3. Інструкції про призначення та проведення судових експертиз та Науково-методичних рекомендацій з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень : наказ Міністерства юстиції України від 8 жовтня 1998 р. № 53/5 (у редакції наказу МЮ України від 26 грудня 2012 р. № 1950/5) // Офіц. вісник України. — 2013. — № 3. — С. 297.

4. Криміналістика : учебник для вузов / [Т. В. Аверьянова, Р. С. Белкин, Ю. Г. Корухов, Е. Р. Россинская] ; под ред. Р. С. Белкина. — М.: НОРМА, 2003. — С. 669–674.)

5. Жбанков В. А. Образцы для сравнительного исследования в уголовном судопроизводстве / В. А. Жбанков. — М.: ВШ МВД СССР, 1969.

6. Зубова Н.О. «Зразки для експертного дослідження: порядок отримання та основні вимоги», УДК 343.98:343.1, збірник Харківського НДІСЕ – Харків, 2013. – 356 с.

7. Криміналістика. Криміналістическая тактика и методика расследования преступлений : учебник / под ред. В. Ю. Шепитько. — Х. : Одиссей, 2001. — С. 205.

Циб Ірина Сергіївна

курсант факультету підготовки фахівців
для органів досудового розслідування ДДУВС

ПОЛІГРАФ ТА ЙОГО ЗАСТОСУВАННЯ ДЛЯ З'ЯСУВАННЯ ІСТИНИ

Актуальність теми обумовлено стрімкими трансформаційними процесами українського суспільства, що перебуває в активному розвитку і реалізує намагання стати громадянським. У зв'язку з такими подіями існує нагальна необхідність удосконалення системи отримання достовірних відомостей під час досудового розслідування не тільки слідчими підрозділами, а й працівниками сектору оперативно-розшукової діяльності.

В умовах антикорупційної реформи, та загалом євро-інтегрування виникла потреба в удосконаленні методичного та технічного забезпечення органів Національної поліції задля встановлення істини по суті справ, які перебувають під їх контролем, у їх компетенції.

Одним із таких допоміжних засобів є поліграф. На сьогоднішній день, проблема використання можливостей поліграфа в розслідуванні злочинів

залишається відкритою та дискусійною. Це пов'язується з тим, що такий вид діяльності не всесторонньо врегульований на законодавчому рівні.

Дійсно, відсутня належна кількість інформації про підстави й умови використання поліграфа під час досудового розслідування в чинному кримінальному процесуальному законодавстві, а також ведуться дискусії щодо його доцільності, ефективності застосування як доказу в цілому.

Проблемними питаннями використання поліграфа в розслідуванні злочинів займалися учені в різні періоди розвитку нашої держави. Зокрема, варто назвати таких авторів, як Р.С. Белкін, О.В. Белюшина, С.В. Ігнатова, Ю.К. Орлов, Г.К. Кравцова, Я.В. Комісарова, О.І. Мотлях, Ж.Ю. Половнікова, М.А. Селіванов, А.П. Сошніков, Т.Р. Морозова, Ю.І. Холодний та інші.

Поліграф як різновид психофізіологічної апаратури реєструє певні фізіологічні зміни особи, яка, перебуваючи на допиті, намагається брехати, у тому числі показники дихальної і серцево-судинної діяльності, гальванічний опір шкіри. Тобто сучасний поліграф, будучи комплексним аналізатором фізіологічного стану людини, одночасно записує показання частоти її серцевих скорочень, артеріального тиску, дихання, потовиділення на пальцях.

Ще у 1961 році громадськості було представлено три гіпотези, які пояснюють ефективність поліграфічного дослідження, одна з яких пов'язана зі страхом перед наслідками: коли суб'єкт визнає, що стикається з негативними наслідками певних дій (тобто з можливістю тюремного ув'язнення, фінансових втрат або з хвилюванням, якщо обман буде виявлено), він починає боятися цього дослідження. Ця емоційна реакція активує вегетативну нервову

систему, зміни якої відстежують і записують.

Серед фізіологічних ознак, які записують поліграфи, першою була серцево-судинна діяльність, закономірно пов'язана зі станом особи, яка бреше. Цю закономірність — збільшення артеріального тиску і частоти серцевих скорочень особи, коли з її вуст звучали брехливі відповіді, — вперше зареєстрував італійський кримінолог Ч. Ломброзо [1].

У 1910-і роки дослідження засвідчили зміни у співвідношенні вдихання і видихання повітря під час дихання людини, коли вона обманює. Використовуючи результати цих досліджень, у тому числі висновки Ч. Ломброзо, студент-медик Дж. Ларсон, що працював у відділі поліції міста Берклі, у 1921 році винайшов перший поліграф, який дозволяв одночасно простежити кров'яний тиск особи та її дихання [1]. При цьому Ларсон припускав, що порушення тиску та дихання означає брехню суб'єкта.

Зміни «опору шкіри» людини, яка бреше, вперше продемонстрував Л. Кілер [2]. Він довів, що людина, яка бреше, має вищий рівень потовиділення, ніж та, що каже правду. Це зменшує опір шкіри через більш високі концентрації негативно заряджених іонів хлору на поверхні шкіри.

Загалом поліграфологія та психофізіологічна детекція брехні засновані на теорії, яку можна перевірити за допомогою наукових методів. Будь-яке свідоме зусилля задля обману викликає в індивіда мимовільні неконтрольовані фізіологічні реакції, а саме: реакції артеріального тиску, периферичного амплітудноімпульсного дихання та електродермальні зміни.

Авторитетні вчені у цій галузі А.Р. Лурія та Ю.І. Холодний першими визначили явище, що лежить в основі процедури перевірки на поліграфі. Воно було сформульовано як психофізіологічний феномен.

Психофізіологічний феномен базується на тому, що зовнішній стимул (слово або предмет, фотографія), який несе людині значущу в конкретній ситуації інформацію про подію, відображену в його пам'яті, викликає фізіологічну реакцію, яка перевищує реакцію на однорідні стимули, що пропонують у тих самих умовах, але які не пов'язані із зазначеною подією та не дають людині ситуаційно значущої інформації [3, с. 97].

Поліграфолог робить висновок про щирість або нещирість особи, порівнюючи показники фізіологічних реакцій, отриманих за допомогою поліграфа під час спеціально організованого опитування.

З огляду на зазначене можна дійти висновку, що ідеальні сліди в пам'яті людини матеріалізуються під час допиту та застосування поліграфа, і їх можна перевірити у подальшому.

Отже, поліграф дозволяє фіксувати зміни тих процесів, які відбуваються в організмі людини і невидимі або погано помітні без його використання [4, с. 194].

Тож, спираючись на все вище викладене, можна казати, що на сьогоднішній день, даний вид так би мовити, психофізіологічної експертизи застосовується здебільшого з метою профілактики отримання достовірної інформа-

ції, тобто ще один вид перевірки вірності доказів.

Щодо застосування її під час досудового розслідування кримінальних правопорушень, дане питання залишається відкритим і неврегульованим. Однією з перших сумнівних причин щодо використання як доказів результатів опитування особи за допомогою поліграфа є наявність активних дискусій про надійність та достовірність методик психофізіологічного дослідження.

1. Моисеева Т. Ф. Проблемы использования полиграфа в судебной экспертизе / Т. Ф. Моисеева // Про актуальні питання судово-експертного та техніко-криміналістичного забезпечення розкриття і розслідування злочинів : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 17 черв. 2010 р.). – Київ : Еліт Принт, 2010. – С. 24–27.

2. Аудиовізуальна психофізіологічна діагностика людини: історія, теорія, практика : монографія / [П. Д. Біленчук, О. І. Мотлях, О. М. Рибальченко, І. П. Усіков] ; за ред. П. Д. Біленчука. – Київ : Атіка, 2015. – 419 с.

3. Холодный Ю.И. Применение полиграфа при профилактике, раскрытии и расследовании преступлений / Ю.И. Холодный. — М., 2005. — 160 с.

4. Черкасова Е.С. О проблемах использования опроса с применением полиграфа в качестве доказательства в уголовном судопроизводстве / Е.С. Черкасова // Вестник НГУ. —2011. — Вып. 1. — С. 194—202.

Циб Ірина Сергіївна

курсант факультету підготовки фахівців
для органів досудового розслідування ДДУВС

Науковий керівник –

старший викладач кафедри
криміналістики, судової медицини
та психіатрії, к.ю.н. **Павлова Н.В.**

СУДОВА ЕКСПЕРТИЗА ЯК ОДИН ІЗ ЗАСОБІВ ДОКАЗУВАННЯ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

На сьогоднішній день роль судової експертизи набуває все більш важливого значення і, можна стверджувати, що проведення експертизи є одним із найприоритетніших засобів з'ясування істини у справі. Висновок експерта є одним з джерел доказів, передбачених кримінальним процесуальним законодавством. Водночас, не маючи наперед встановленої сили, він висновок експерта підлягає обов'язковій оцінці всіма суб'єктами доказування. Ряд вітчизняних вчених-науковців присвятили свої праці розгляду даного питання, а саме: Л.Ю. Ароцкер, Р.С. Белкін, А.І. Вінберг, О.О. Ейсман, Н.І. Клименко, В.Я. Колдін, В.П. Колмаков, О.М. Моїсєєв, М.В. Салтевський, М.Я. Сегай, В.П. Шибіко, О.Р. Шляхова та ін.

Слід зауважити, що у чинному кримінально-процесуальному кодексі України передбачається існування інституту «альтернативної» та «незалеж-

ної» експертизи. І значну роль в оцінці висновку експерта учасниками кримінального процесу відіграє ступінь складності проведеного експертом дослідження. Так, відповідно до п. 1.13 Інструкції про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень, строк проведення експертизи залежить від складності дослідження з урахуванням експертного навантаження фахівців і його устанавлює керівник експертної установи (або заступник керівника чи керівник структурного підрозділу) у межах:

– 10 календарних днів — щодо матеріалів з незначною кількістю об'єктів інескладних за характером досліджень;

– 30 календарних днів — щодо матеріалів із середньою кількістю об'єктів або середньої складності за характером досліджень;

– 60 календарних днів — щодо матеріалів зі значною кількістю об'єктів або складних за характером досліджень;

– понад 60 календарних днів — щодо матеріалів з особливо значною кількістю об'єктів або найскладніших за характером досліджень (використання криміналістичного обладнання (лазерного, оптичного, електронного), проведення експериментальних досліджень, застосування кількох методів). При цьому термін виконання не повинен перевищувати 3-х місяців [1]. Втім, ні в науковій, ні в методичній літературі не визначено критеріїв, за якими слід визначати ступінь складності дослідження.

Питання щодо визначення та нормативного закріплення ознак складності судової експертизи дуже важливе. На сьогоднішній день, якщо спиратися на статистичні данні, проблема зростання злочинності не тільки у нашій країні, а й у цілому світі загострилася. У цьому світлі можна вести мову про те, що актуалізувалася проблема фальсифікації слідів. Даному факту сприяє вдосконалення засобів фотографічної техніки (насамперед цифрової), модернізовані програмні засоби обробки зображень. Саме тому постає потреба в ретельному вивченні та систематизації ознак фальсифікації слідів і зображень [2, с. 136].

Судово-слідча практика свідчить про принципову можливість виявлення ознак, які супроводжують умисні спотворення зображень, що нібито є відображеними у сліді. Для цього можна використовувати морфологічні, ситуалогічні, трасологічні, матеріалознавчі та біохімічні особливості фальсифікованих слідів [2, с. 137]. Безумовно можна сказати, що такий чинник впливає на складність дослідження. Так, якщо експерт відповідає на прості запитання, для дослідження потрібен незначний час, а якщо експерту необхідно дослідити ще й наявність ознак фальсифікації слідів і зображень, таке дослідження набуває іншої категорії складності, оскільки експерт повинен буде залучати низку доволі складного і трудомісткого обладнання.

Складність експертизи є показником її достовірності під час оцінки висновку експерта учасниками кримінального процесу. Висновки судової експертизи оцінюють за критеріями наукової достовірності та доказового значення. Суд, прокурор, слідчий можуть і повинні перевірити не тільки логіку

експертного доказування, але й розібратися у висунутих експертом наукових положеннях, щоб упевнитися в достовірності та повноті його висновків. Будь-яке судження експерта має розглядатися крізь призму внутрішнього переконання суду або слідчого до того, як стати підставою для судового рішення [3, с. 226.].

Отже, правильна аргументація висновку експерта, а також злагоджена робота між слідчим, експертом та судом, а також розуміння цього висновку іншими учасниками процесу є найважливішими показниками його доказового значення. Виконуючи свої професійні обов'язки, експерт зобов'язаний звертати увагу на деталі та нюанси, які впливають під час експертизи виявлених слідів, а також роз'яснити результати проведеної експертизи таким чином, щоб забезпечити правильне його сприйняття всіма учасниками кримінального процесу.

Пропозицією для більш достовірного отримання результатів може бути внесення змін до вище згаданої Інструкції стосовно більш детального поділу дослідницької частини не тільки на окремі питання, а й завдання також. Таким чином, наглядно демонструватиметься достовірність експертизи, адже міститиме багатокомпонентні завдання і кожне окреме завдання, що входить до загального, буде розкрито та аргументовано в повному обсязі.

1. Інструкція про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень. Науково-методичні рекомендації з питань підготовки та призначення судових експертиз, затверджені наказом Міністерства юстиції України від 08 жовтня 1998 року № 53/5 : станом на 22 січня 2013 року // Офіційний вісник України. — 1998. — № 46. — Ст. 1715.

2. Седнев В.В. Критерии определения сложности экспертного исследования / Седнев В.В., Черногор П.А., Кондрашова Э.В. // Теория та практика судовой экспертизы та криміналістики. — 2012. — Вип. 12. — С. 135—145.

3. Теория доказательств в советском уголовном процессе : Часть особенная / [Белкин Р.С., Винберг А.И., Гродзинский М.М. и др.]. — М. : Юрид. л-ра, 1967. — 415 с.

КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВІ, КРИМІНОЛОГІЧНІ ТА КРИМІНАЛЬНО-ПРОЦЕСУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЗАПОБІГАННЯ ЗЛОЧИННОСТІ В УКРАЇНІ

Бевзюк Вікторія Ігорівна
студентка юридичного факультету ДДУВС

Науковий керівник –
доцент кафедри кримінально-правових
дисциплін **Шиян А.Г.**

ЩОДО ПОНЯТТЯ ЖОРСТОКОСТІ В КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОМУ АСПЕКТІ

Упродовж останніх років в Україні спостерігається складна кримінальна ситуація. Злочинність стає більш організованою, вона оперативно використовує новітні технології, при цьому не просто приховує від органів правопорядку свою діяльність, а протистоїть і протидіє їм. Серед них особливу небезпеку становлять злочини, вчинені із застосуванням насильства й жорстокості.

Питання запобігання насильницьким злочинам є нагальною проблемою сьогодення, на них постійно звертають увагу в кримінальному праві, кримінології, оперативно-розшуковій діяльності, криміналістиці, юридичній психології, педагогіці, стан боротьби з ними є предметом обговорення органів влади на всіх рівнях.

Загалом питанням жорстокості та насильницької злочинності присвячена досить значна кількість робіт українських (Александров Д.О., Джужа О.М., Закалюк А.П., Казміренко Л.І., Коновалова В.О., Костицький М.В., Матвійчук В.В., Ходимчук О.О., Шепітько В.Ю. та ін.) та іноземних (Антонян Ю.М., Єнікополов С.М., Михайлова О.Ю., Ратінов О.Р., Самовичев Є.Г. та ін.) науковців.

Як відомо, термін «жорстокість» передбачений Кримінальним кодексом України [6] (далі – КК України), він має широке застосування в слідчій та судовій діяльності. Незважаючи на це, законодавець дефініцію цього поняття не визначив.

В довідковій літературі жорстокість визначають таким чином:

- у Словнику української мови властивість за значенням «жорсткий» визначено так: 1) який виявляє суворість, різкість, немилосердність, лютість; безсердечний, безжалісний; який виражає злобу, суворість; грізний; страшний, жахливий, тяжкий; 2) який перевищує звичайну норму, звичайний

ступінь чого-небудь; пройнятий великою напругою, завзятістю, наполегливістю; сильний, різкий, пекучий [1, с. 544];

- в Юридичній енциклопедії - різко негативна властивість характеру особи, що проявляється в заподіянні іншій особі або групі осіб, а також тваринам фізичних чи моральних страждань. Може бути як самоціллю, так і засобом певної мети [2].

Узагальнення міркувань українських та іноземних вчених вказує, що під жорстокістю вони розуміють:

- цілком конкретну властивість особистості насильницького злочинця, яка проявляється в антигромадській поведінці, спрямованій на заподіяння страждань. В основі жорстокості лежать дефекти ціннісно-нормативної сфери людини, а саме - порушення цінності іншої людини;

- негативна властивість характеру особи, що проявляється в заподіянні іншій особі (групі осіб) фізичних чи моральних страждань; характеризується прагненням до заподіяння страждань, мучень людям або тваринам, виражається в діях, бездіяльності, словах, а також фантазуванні відповідного змісту. Жорстокість уособлює відразу до життя і найбільш повне втілення ненависті, дуже часто ненависті безадресної, ненависті взагалі, ненависті до всіх;

- схильність до особливо брутальних форм агресивної поведінки;

- насильство над потребами, намірами, почуттями, настановами особистості, приниження й примус до дій, що суперечать її стремлінням;

- властивість особистості, що полягає в свідомому заподіянні шкоди іншим індивідам у вигляді мучень і страждань або особливих мучень та страждань;

- оціночне поняття; віднесення конкретного вчинку до жорстоких залежить від суб'єктивних моральних уявлень і поглядів оцінюючого, його соціальної та національної приналежності, суспільного становища, інтелігентності, рівня культури, здатності до співчуття та співпереживання, чуйності тощо;

- спосіб вчинення злочину, який полягає в умисному застосуванні психічного та/або фізичного насильства (шляхом дії або через бездіяльність) безпосередньо перед, під час або після вчинення злочину, необов'язкового (надмірного) для настання передбаченого відповідною нормою кримінального закону злочинного наслідку, спрямованого на завдання потерпілому (іншій особі) особливих фізичних мучень та/або психічних страждань [3, с. 595].

З вище викладеного випливає, що жорстоке поведження є комплексним поняттям, яке розкривається через визначення характеристик його складових понять: катувань, нелюдського або такого, що принижує гідність, поведження чи покарання. Зазначені поняття, які спільно іменуються терміном «жорстоке поведження», можуть бути тлумаченні змістовно і практично за допомогою великої кількості діючих міжнародних документів та багатой судової практики про заборону такого поведження. Жорстоке поведження ніколи не можна розглядати як абстрактний акт, що здійснюється поза конкретним контекстом. Під час його оцінки потрібно брати до уваги необхідність пова-

жати людину, включаючи її психологічну, етичну і фізичну недоторканність, враховуючи всі обставини справи [4, с. 183].

Як підкреслює Я.Г. Смілянський, законодавець надає жорстокості вчинених діянь самостійного значення в окремих випадках при існуванні двох умов: 1) за наявності певних обставин, визначених у диспозиціях відповідних кримінально-правових норм; 2) за умови, що діяння винної особи спричиняють потерпілому фізичні чи психічні страждання [5, с. 593].

В продовження викладеному необхідно вказати ще на одну важливу обставину, пов'язану з використанням терміну «жорстокість» у кримінальному законодавстві України: воно також містить модифікований вид цього поняття. Так, пункт 10 ч. 1 ст. 67 та деякі інші норми КК вказують на «особливу жорстокість», стосовно якого більшість науковців висловлюється, що це спосіб вчинення злочину, який проявляється в мученні, мордуванні, глумлінні, тортурах, приниженні гідності, психологічному тиску на потерпілого, а також вчиненні вказаних дій у присутності близьких для потерпілого осіб.

Як і у випадку з «жорстокістю», поняття «особлива жорстокість» КК України також не визначає. При цьому слід зауважити, що в теорії кримінального права є два погляди на вказану проблему. Одні вчені вважають, що вищезазначені поняття мають різний зміст, тому повинні використовуватися окремо в кримінальному законі. Так, Тіцька Л.І. зазначає, що використання в чинному КК України одночасно понять «жорстокість» та «особлива жорстокість» навряд чи є доцільним, оскільки на законодавчому рівні не встановлено ознак, на основі яких потрібно розділяти досліджувані поняття [8, с. 248]. На думку Кучера В.І., вказівка законодавця на такий спосіб як особлива жорстокість поведіння з необхідністю припускає існування й інших менш злісних форм того, що включається в жорстоке діяння. Ототожнення ж цих понять на практиці, як правило, призводило до необґрунтованого розширення меж застосування особливої жорстокості [9, с. 60]. Інші ж (Матвійчук В.К. [7, с. 155]) обґрунтовують свою точку зору необхідністю об'єднання вказаних понять у термін «особлива жорстокість» з метою однакового їх розуміння в теорії права, запобіганню можливих помилок і непорозумінь під час правозастосування.

Як видно з усього цього, і законодавець, і правники зазначені поняття відносять до категорії оціночних: їх зміст повинен уточнюватися в процесі правозастосування шляхом оцінки конкретних обставин справи. Мабуть, з таким станом речей потрібно частково погодитися - наявність у КК України розрахованих на тривале застосування оціночних понять можна пояснити намаганням законодавця відобразити в законі суть багаточисельних кримінально-правових явищ, надавши можливість правоохоронним органам вкладати в ці поняття особливості кримінально-правових відносин, які змінюються. Але при цьому не можна не оминати увагою того, що зміст оціночних понять визначається знаннями і правосвідомістю слідчого, прокурора, слідчого судді та суду. Однак це досить часто призводить до ситуації, коли індивідуальна оцінка

суб'єкта, що застосовує закон, може істотно відрізнятися від смислу, який виражає в оціночному понятті законодавець (зазначений висновок підтверджується результатом вибіркового соціологічного дослідження. Так, опитування (200 суддів, прокурорів, слідчих, адвокатів) показало, що 82% з них мають труднощі при застосуванні норм, що містять оціночні поняття [7, с. 155]).

Виходячи з викладеного, вважаємо, що така ситуація потребує відповідного корегування – зміст понять «жорстокість» та «особлива жорстокість» у кримінальному праві все таки повинен, наскільки це можливо, визначатися законодавцем.

1. Словник української мови: в 11 тт. / АН УРСР Інститут мовознавства; за ред. І.К. Білодіда. - К.: Наук. думка, 1971. - Том 2. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://sum.in.ua/s/zhorstokuj>.

2. Юридична енциклопедія: в 6 т. / редкол.: Ю.С. Шемшученко (відп. ред.) та ін. - К.: «Укр. енцикл.», 2015. - Т. 6: Т-Я [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://leksika.com.ua/10530524/legal/zhorstokist>.

3. Олішевський О.В. Визначення інформації, що містить пропаганду жорстокості: кримінально-правовий та кримінологічний аспекти / О.В. Олішевський // Вісник Кримінологічної асоціації України. - 2015. - № 2. - С. 134-144.

4. Головня В.О. Суть жорстокості і жорстокої поведінки як соціально-педагогічних категорій / В.О. Головня // Педагогіка та психологія. - 2015. - № 48. - С. 183-189.

5. Смілянський Я.Г. Особлива жорстокість як кваліфікуюча ознака умисного вбивства / Я.Г. Смілянський // Форум права. - 2016. - № 3. - С. 591-596.

6. Кримінальний кодекс України: чинне законодавство зі змінами і доповненнями. - К.: ПАЛИВОДА А.В., 2017. - 198 с.

7. Матвійчук В.К. Особливо жорстоке поводження як ознака об'єктивної сторони складу злочину / В.К. Матвійчук // Юридична наука. - 2011. - № 2. - С. 155-163.

8. Тіцька Л.І. Жорстокість як ознака складів злочинів / Л.І. Тіцька. - Вісник Львівського університету. Серія юридична. - 2012. - № 55. - С. 247-253.

9. Кучер В.І. Кримінально-правові проблеми вчинення злочинів способом особливо жорстокого поводження: монографія / В.І. Кучер. - К.: Азимут - Україна, 2014 р. - 160 с.

Білоус Юлія Олександрівна
студентка юридичного факультету ДДУВС

Науковий керівник – завідувач кафедри
кримінально-правових дисциплін,
к.ю.н., доц. **Орел Ю.В.**

ШТРАФ ТА ЙОГО ЗАМІНА В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРАВІ УКРАЇНИ

В сучасних умовах однією з тенденцій кримінально-правової політики є звуження сфери дії застосування покарань, пов'язаних з обмеженням або позбавленням волі, за рахунок широкого застосування альтернативних покарань, таких як, штраф, громадські роботи, виправні роботи, позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю. У зв'язку з цим вищезазначене свідчить про актуальність дослідження штрафу як одного з видів покарання в кримінальному праві України [1, с. 5].

Перш за все, доцільно звернути увагу на визначення штрафу, наведеного у ст. 53 Кримінального кодексу України (далі – КК України), під яким розуміють грошове стягнення, що накладається судом у випадках і розмірі, встановлених в Особливій частині КК України, з урахуванням положень частини другої цієї статті [2].

Водночас, крім законодавчо визначеного, у науковій літературі є доктринальне визначення штрафу як заходу примусу, що застосовують від імені держави за вироком суду до особи, визнаної винною у вчиненні злочину, і полягає в передбаченому законом обмеженні її права власності на певну суму грошових коштів [1, с. 5].

Штраф як вид покарання призначають: а) як основне – лише у випадках, коли його спеціально передбачено в санкції статті (санкції частини статті) Особливої частини КК України, а також у порядку призначення більш м'якого покарання, ніж передбачено законом (ст. 69 КК України) і в порядку заміни виправних робіт особам, які стали непрацездатними після постановлення вироку суду (ч. 3 ст. 57 КК України). Особливістю штрафу як основного покарання є те, що, у разі призначення його за сукупністю злочинів і сукупністю вироків, він складанню з іншими видами покарань не підлягає й виконується самостійно (ч. 3 ст. 72 КК України); б) як додаткове – лише у випадках, коли його спеціально передбачено в санкції статті (санкції частини статті) Особливої частини КК України, а також у разі звільнення від відбування покарання з випробуванням (ст. 75 і 77 КК України); в) як основне чи додаткове – у випадках і межах, установлених санкціями статей Особливої частини КК України [3, с. 452].

На сьогодні чинним законодавством України, передбачена можливість заміни штрафу іншими видами покарань. Так у ч. 5 ст. 53 КК України перед-

бачено, що у разі несплати штрафу в розмірі не більше трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян та відсутності підстав для розстрочки його виплати суд замінює несплачену суму штрафу покаранням у виді громадських робіт із розрахунку одна година громадських робіт за один установлений законодавством неоподатковуваний мінімум доходів громадян або виправними роботами із розрахунку один місяць виправних робіт за двадцять установлених законодавством неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, але на строк не більше двох років.

У разі несплати штрафу в розмірі понад три тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, призначеного як основне покарання, та відсутності підстав для розстрочки його виплати суд замінює несплачену суму штрафу покаранням у виді позбавлення волі із розрахунку один день позбавлення волі за вісім неоподатковуваних мінімумів доходів громадян у таких межах:

- 1) від одного до п'яти років позбавлення волі – у випадку призначення штрафу за вчинення злочину середньої тяжкості;
- 2) від п'яти до десяти років позбавлення волі – у випадку призначення штрафу за вчинення тяжкого злочину;
- 3) від десяти до дванадцяти років позбавлення волі – у випадку призначення штрафу за вчинення особливо тяжкого злочину.

Якщо під час розрахунку строку позбавлення волі цей строк становить більше встановлених цією частиною статті меж, суд замінює покарання у виді штрафу покаранням у виді позбавлення волі на максимальний строк, передбачений для злочину відповідної тяжкості цією частиною статті.

Якщо засуджений ухиляється від сплати штрафу, він притягується до кримінальної відповідальності відповідно до ст. 389 КК України, за якою, передбачає покарання у виді виправних робіт на строк до двох років або обмеженням волі на той самий строк.

Слід зазначити, що таке майнове покарання, як штраф, є досить ефективним засобом впливу на осіб, які вчинили певні злочини насамперед у сфері господарської діяльності. Але належна його ефективність можлива лише за умови розумного і домірного застосування обмежень майнових прав осіб, коли, з одного боку, ці обмеження є відчутними для засудженого і здатні здійснити попереджувальний вплив на його поведінку та поведінку інших осіб, з другого, – не ставлять винну особу в ситуацію неможливості з об'єктивних причин виконати призначене йому покарання [5, с. 25].

Цілком очевидним є те, що суспільна небезпечність такого діяння, як ухилення від сплати штрафу, є вищою, ніж діяння у вигляді несплати штрафу та відсутності підстав для розстрочки його виплати, але цей висновок є суттєвим лише у випадку передбачення в кримінальному законі одночасно наслідків за вказані діяння. Так, науковці справедливо зауважують, що неможливість сплати штрафу, яка, на відміну від ухилення від його сплати, має об'єктивний характер і пов'язана з відсутністю у засудженого фінансової

можливості відбутися покарання, отримала більш суворі правові наслідки, аніж ухилення від відбування відповідного виду покарання, пов'язане із суб'єктивним усвідомленням засудженим можливості сплатити штраф [6, с. 173].

Таким чином, введення в практику кримінального права такого виду покарання як штраф є позитивним в сучасних умовах кримінально-правової політики, яка направлена на гуманізацію кримінального процесуального законодавства та наближення до світових стандартів. Штраф як альтернатива покарань, пов'язаних з обмеженням або позбавленням волі, є проявом гуманності з боку держави по відношенню до осіб, що підозрюються (обвинувачуються) у скоєнні злочину.

Однак механізм реалізації такого виду покарання як штраф є ще недостатньо дослідженим та потребує подальшої розробки з метою підвищення ефективності його застосування.

1. Попрас В. О. Штраф як вид покарання за кримінальним правом України : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.08 «Кримінальне право та криминологія; кримінально-виконавче право» / В. О. Попрас. – Харків, 2008. – 20 с.

2. Кримінальний кодекс України // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 25. – Ст. 131.

3. Юридична енциклопедія : в 6 т. / редкол. : Ю. С. Шемшученко (голова) та ін. – К. : Укр. енцикл., 2004. – Т. 6 : Т–Я. – 768 с.

4. Чернозуб Л. В. Кримінальна відповідальність за ухилення від відбування покарання, не пов'язаного з позбавленням волі : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.08 «Кримінальне право та криминологія; кримінально-виконавче право» / Л. В. Чернозуб. – Харків, 2015. – 20 с.

5. Аналіз застосування судами такого виду кримінального покарання, як штраф // Вісник Верховного Суду України. – 2015. – № 5. – С. 24–40.

6. Данилевська Ю.О. Вплив реформування інституту виконання судових рішень на кримінальне законодавство / Ю. О. Данилевська // Порівняльно-аналітичне право. – 2016. – № 2. – С. 171–173.

Васильєв Андрій Олександрович
аспірант Харківського національного
університету внутрішніх справ

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ УДОСКОНАЛЕННЯ КРИМІНАЛЬНОЇ ПРОЦЕСУАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПРОКУРОРА ПІД ЧАС ВІДКРИТТЯ МАТЕРІАЛІВ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ ІНШОЮ СТОРОНОЮ

Зміни у змісті кримінальної процесуальної діяльності, які відбулися із прийняттям у 2012 році нового КПК України, суттєво вплинули на визначення статусу, змісту та характеру дій суб'єктів кримінального процесу. Істотно нові та проникнуті гуманістичним змістом засади кримінального провадження

ня призвели до того, що в Україні сформувався новий тип кримінального судочинства, заснований на демократичних, визнаних у всьому світі, принципах рівності та змагальності. В цьому контексті потребують свого наукового осмислення та дослідження питання змісту та форм кримінальної процесуальної діяльності окремих учасників кримінального провадження, які відображують сутність сучасного кримінального процесу, зокрема – кримінальна процесуальна діяльність прокурора. Актуальність приділення уваги саме дослідженню питань кримінальної процесуальної діяльності цього учасника кримінального провадження обумовлена істотними змінами у чинному законодавстві, особливо в частині внесення у 2016 році змін до Конституції України (щодо правосуддя), якими були уточнені функції прокуратури України (ст. 131-1).

Зі свого боку відмітимо, що питання участі прокурора у кримінальному провадженні, враховуючи його важливу роль та функції, які він відіграє у вирішенні його завдань, були предметом обговорення вітчизняних науковців та практиків (Ю. П. Аленіна, В.В. Вапнярчука, В. Г. Гончаренка, Ю. М. Грошевого, В. В. Долежана, В.С. Зеленецького, О.В. Капліної, О. П. Кучинської, П. М. Каркача, Г. К. Кожевнікова, М. В. Косюти, А.В. Лапкіна, Л. М. Лобойка, В. Т. Маляренка, І. Є. Марочкіна, О.І. Медведька, В.Т. Нора, Д. П. Письменного, М. А. Погорецького, М. В. Руденка, О. М. Толочка, Л. Д. Удалової, О. Г. Шило, В. П. Шибіки та інших вчених). І хоча науковцями було зроблено вагомий внесок у дослідження цілої низки питань процесуального статусу, повноважень прокурора та особливостей його участі у кримінальному провадженні, але ці питання і до тепер залишаються надзвичайно актуальними та такими, що мають важливе значення для реалізації завдання із утвердження та забезпечення прав людини, завершення процесу формування кримінального судочинства в Україні як судочинства демократичної, соціальної, правової держави відповідно до європейських стандартів у цій сфері. Особливого значення питання участі прокурора у кримінальному провадженні, як вже було відмічено, набули після внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя).

Хотілося б відзначити, що звернення до дослідження питань процесуального статусу прокурора у кримінальному провадженні, його функцій та повноважень, а також особливостей їх реалізації під час здійснення ним кримінальної процесуальної діяльності, мають важливе значення не тільки для теорії кримінального процесу, а й для правозастосовної практики. З цього приводу звернемо увагу, що з урахуванням тієї ролі, яку прокурор зараз відіграє у кримінальному провадженні, особливо на досудових стадіях, його, беззаперечно, слід вважати одним із центральних суб'єктів кримінального провадження. При цьому особливість кримінального процесуального статусу прокурора полягає у тому, що він одночасно спрямовує свою діяльність як на вирішення завдань кримінального провадження, пов'язаних із забезпеченням швидкого, повного та неупередженого розслідування, так і на охорону прав,

свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження. І ці два відносно різної спрямованості завдання повинні віднайти своє взаємне узгодження в межах єдиної за правовою природою та характером кримінальної процесуальної діяльності прокурора.

Одним із проявів такої діяльності прокурора, в межах якої знаходять одночасне втілення вказані два аспекти, слід вважати його дії, пов'язані із відкриттям матеріалів кримінального провадження іншої стороні. В цих діях, які відбуваються на завершальному етапі досудового розслідування, одночасно реалізуються як засада публічності у формі реалізації прокурором функції обвинувачення, так і засада змагальності. Також завдяки цим діям забезпечується право підозрюваного на захист, створюються умови для охорони прав, свобод та законних інтересів інших учасників кримінального провадження. Сама ж кримінальна процесуальна діяльність із відкриття матеріалів кримінального провадження іншої стороні має складну структуру, до неї залучено різних за своїм статусом та інтересами учасників кримінального провадження, вона пов'язана із необхідністю дотримання прокурором вимог кримінальної процесуальної форми.

Питання відкриття матеріалів кримінального провадження іншої стороні на цей час переважно досліджувалися на рівні наукових статей (Ю.П. Аленін, С.О. Ковальчук, Д.І. Марков, С. Б. Фомін, Н. С. Чальцева та інші вчені), що не забезпечує повноту та змістовність наукового аналізу усього комплексу кримінальних процесуальних відносин, які виникають на цьому етапі досудового розслідування. В низці дисертаційних досліджень ці питання висвітлені лише як частина загального аналізу проблематики закінчення досудового розслідування або як окремий підрозділ роботи, без розкриття змісту та сутності цього інституту кримінального процесуального права, ролі учасників кримінального провадження у відповідній діяльності (С.А. Паршак, О. О. Торбас та інші вчені). Взагалі питання участі прокурора у кримінальному провадженні на досудовому розслідуванні в контексті його дій по відкриттю матеріалів кримінального провадження іншої стороні не були предметом окремого наукового дослідження. Але аналіз ролі прокурора та значення його кримінальної процесуальної діяльності в цій частині свідчить, що він відіграє основну роль у відкритті матеріалів кримінального провадження іншої стороні та забезпеченні при цьому прав учасників кримінального провадження.

Таким чином, необхідність удосконалення вітчизняного кримінального процесуального законодавства та регламентованої ним діяльності прокурора на етапі закінчення досудового розслідування, з одного боку, та відсутність комплексних наукових розробок вказаної проблематики – з іншого, обумовлюють актуальність і важливість послідовного та системного дослідження низки питань кримінальної процесуальної діяльності прокурора під час відкриття матеріалів кримінального провадження іншої стороні.

Підводячи підсумок наведеному у тезах наукової доповіді, відзначимо

проблематику, яка, на наш погляд, враховуючи зміст, завдання та значення кримінальної процесуальної діяльності прокурора є актуальною щодо подальшого її удосконалення під час відкриття матеріалів кримінального провадження іншої стороні. Так, до числа цих питань, як свідчить узагальнення правозастосовної практики та фахової літератури, слід віднести:

- уточнення теоретичних основ процесуального статусу прокурора та практичних форм реалізації його повноважень у кримінальному провадженні на завершальному етапі досудового розслідування з урахуванням тих функцій, які покладено на прокуратуру відповідно до ст. 131-1 Конституції України;

- дослідження змісту, структури та значення кримінальної процесуальної діяльності прокурора під час відкриття матеріалів кримінального провадження іншої стороні як окремої складової інституту закінчення досудового розслідування;

- з'ясування особливостей процедури здійснення кримінальної процесуальної діяльності прокурора під час відкриття матеріалів кримінального провадження іншої стороні;

- опрацювання шляхів удосконалення засобів забезпечення прокурором прав учасників кримінального провадження при відкритті матеріалів досудового розслідування іншої стороні.

Послідовне вирішення цих питань, на наше глибоке переконання, сприятиме подальшому становленню кримінального судочинства України як ефективного засобу захист особи, суспільства та держави від кримінальних правопорушень.

У свою чергу, їх розв'язання позитивно вплине на те, що кримінальна процесуальна діяльність прокурора під час відкриття матеріалів кримінального провадження іншої стороні у більшому ступені буде спрямована на охорону прав, свобод та законних інтересів його учасників, що є одним із пріоритетних напрямів розбудови вітчизняного кримінального судочинства у світлі євроінтеграційних процесів, що відбуваються останнім часом в нашій країні.

Волковой Тимур Вадимович
студент юридичного факультету ДДУВС

Науковий керівник – доцент
кафедри кримінально-правових
дисциплін, к.ю.н. **Хорошун О.В.**

РЕЦИДИВНА ЗЛОЧИННІСТЬ

Рецидивна злочинність є складним кримінологічним і правовим явищем, яке турбує науковців, працівників правоохоронних органів і суду, суспільство. Історичний процес удосконалення законодавства щодо її запобігання і припинення є актуальним і сьогодні. Рецидивна злочинність, на відміну від первинної, полягає в стійкому неодноразовому прояві кримінальної поведінки, де випадковість і збіг обставин практично виключені, а особа створює криміногенну ситуацію або з більшою ймовірністю скористається нею. Проблема рецидивної злочинності завжди була актуальна серед громадськості, оскільки її рівень свідчить про ефективність правоохоронної системи держави та про сталі тенденції розвитку всієї злочинності.

Проблеми поняття рецидиву злочинів і покарання рецидивістів належать до найбільш складних, тому постійно вимагають нових, більш ґрунтовних науково-практичних досліджень. Неабиякий внесок у наукову розробку відповідної проблеми зробили такі вчені-юристи: Ю. І. Битко, В. С. Батиргараєва, В. В. Голіна, А. П. Закалюк, В. Г. Лихолоб та інші. Проте не всі аспекти рецидиву злочинів і покарання за нього вивчені достатньо повно. Існує необхідність їх аналізу з урахуванням сучасного рівня наукових знань

У правовій науці немає одностайності у питанні про ознаки загального поняття рецидиву злочину й рецидивіста. На думку професора В. Г. Лихолоба, рецидивна злочинність є підструктурою злочинності в країні або окремих її регіонах і розуміється як порівняно масове, історично мінливе, минуше, соціально-правове явище, що охоплює сукупність злочинів, учинених у певний проміжок часу на певній території особами, що раніше вчинили злочини. Рецидив злочинів – це сукупність передбачених карним законом суспільно небезпечних діянь, послідовно вчинених тією ж особою після судимості за попередній злочин [1, с. 56].

Згідно зі ст. 34 Кримінального кодексу України, «рецидивом злочинів визнається вчинення нового умисного злочину особою, яка має судимість за умисний злочин». Думається, що слід погодитись із думкою В. Г. Лихолоба, оскільки про підвищену небезпеку особи рецидивіста свідчить та обставина, що повторний злочин вчиняється винним після засудження за попередній злочин, і ці особи характеризуються, як указувалось, високим рівнем конспірації і професіоналізмом. Рецидив злочинів відображає ознаку спадковості антисуспільної поведінки, а не факт порушення норми закону.

Рецидивісти психологічно «харчуються» злочинами і їх небезпечність полягає у довічній асоціальності і небажанні реалізуватися в мирному житті. Тому, на думку автора, рецидив можуть утворювати будь-які злочини, зокрема вчинені з необережності. Адже важливо встановити спадкоємність злочинів, а не їх юридичну кваліфікацію. Факт погашення (зняття) судимості свідчить про те, що в поведінці особи не можна вбачати єдину лінію злочинної поведінки. Крім цього, як аргументує О. І. Бойко, «сукупні збитки від необережної злочинності давно перевищили умисну шкоду» [2, с. 172].

Збільшення кількості рецидивних злочинів пов'язано з ескалацією організованості й професіоналізму злочинців. Із рецидивістів у наш час активно формується нове покоління професіоналів кримінального світу. Активізується їх участь у тіншовому економічному бізнесі, легалізації злочинних доходів. Деякі статистичні дані є прямим свідченням того, як недоліки в діяльності правоохоронних органів, зокрема невиправдана гуманізація ставлення до окремих злочинців, їх безкарність впливають на негативні тенденції в рецидивній злочинності. Так, недосконала і відомча система обліку рівня рецидиву серед осіб, які перебувають на обліку в кримінально-виконавчих інспекціях. Зрозуміло, що аналіз стану рецидивної злочинності є одним із найважливіших показників оцінки ефективності конкретного виду покарання. [4, с. 233]

Зважаючи на офіційні показники, середній рівень злочинності тих, хто перебуває на обліку в інспекціях, завжди наближався до нуля. Навряд чи ці дані можуть бути сприйняті беззастережно. Показники рівня рецидиву, які розраховуються за матеріалами статистичних форм звітності і широко використовуються в аналітичних матеріалах і офіційних документах, не відображають дійсну рецидивно-небезпечність осіб, які відбувають альтернативні покарання. Наявність спеціальних видів статистичної звітності показників стану рецидивної злочинності і характеристики особи злочинця-рецидивіста, засудженого до альтернативних видів покарань, дозволить здійснити аналіз рецидивної злочинності осіб, засуджених без ізоляції від суспільства, всебічно і науково обґрунтовано [3, с. 68]

Проблеми взаємодії ефективності покарання і рівня рецидивної злочинності належать до найбільш складних, тому постійно вимагають нових ґрунтовних науково-практичних досліджень. Вивчення історії вітчизняної кримінально-правової теорії рецидиву і законодавства, спрямованого на протидію відповідному явищу, переконує в тому, що причиною злочинної поведінки особи є вона ж, але це не підтверджує те, що необхідно ігнорувати важливі життєві обставини тієї чи іншої особистості. Необхідним у суспільстві є формування антикримінальної культури і покарання винних. Постановка проблеми про взаємний зв'язок рецидиву з ефективністю покарання є важливою і перспективною. Протидія рецидиву злочинів посідає одне з чільних місць у науці кримінального, кримінально-виконавчого права, кримінології, в діяльності суспільства і держави. Необхідно виявляти

рецидивістів і запобігати їхню злочинній діяльності на початку їх кар'єри. З огляду на стан висвітлення та науково-практичного осмислення законодавчого визначення рецидиву злочинів, покарань за рецидив, вважаємо, що цей напрям потребує ґрунтовних наукових досліджень.

1. Кримінологія: підручник / за заг. ред. Л. С. Сміяна, Ю. В. Нікітіна. – К.: Національна академія управління, 2013. – 496 с.
2. Бойко А. И. Преступное бездействие / А. И. Бойко. – СПб.: Юридический центр Пресс, 2013. – 320 с.
3. Черкасов С. В. Кримінологічна концепція альтернативних мір покарання: дис. ... канд. юрид. наук: спец. / С. В. Черкасов. – Одеса, 2015.
4. Телефанко Б.М. Взаємозв'язок ефективності покарання і рівня рецидивної злочинності // Науковий вісник./ 2014. - № 3. –с. 229-236
5. Юхно О.О. Генезис запобігання і припинення рецидивної злочинності у законодавстві України та окремі аспекти їх удосконалення // Науковий вісник / 2014. - № 3. – с. 904-908

Головко Богдан Юрійович
аспірант Харківського національного
університету внутрішніх справ

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ УДОСКОНАЛЕННЯ КРИМІНАЛЬНОЇ ПРОЦЕСУАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПРОКУРОРА ПРИ ЗВІЛЬНЕННІ ОСОБИ ВІД КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Як засвідчує узагальнення чинної нормативної основи та практики кримінального провадження із загального числа суб'єктів, які безпосередньо реалізують функцію обвинувачення, основна роль належить прокуророві. Саме завдяки його діяльності переважним чином забезпечується виконання таких завдань кримінального провадження як захист особи, суспільства та держави від кримінальних правопорушень, швидке, повне та неупереджене розслідування злочинів та ряд інших. Поряд із цим, у сучасних умовах розбудови України як демократичної, соціальної, правової держави, правова система якої проходить етап гармонізації із законодавством Європейського Союзу, діяльність прокурора не повинна зводитися виключно до реалізації такої мети кримінальної відповідальності як покарання особи. Вона повинна здебільшого бути спрямована на іншу мету, а саме – виправлення особи та попередження вчинення нею нових кримінальних правопорушень.

Як свідчить аналіз закордонного досвіду країн Європи, а також реалізації вітчизняної практики сучасних форм диференціації кримінальної відповідальності, такий комплексний інститут кримінального та кримінального процесуального права як інститут звільнення від кримінальної відповідальності, дедалі більше отримує свою реалізацію та розвиток. І хоча спрямування кримінальної процесуальної діяльності, яка виникає у зв'язку із

звільненням особи від кримінальної відповідальності, фактично, є протилежною за змістом діяльності по реалізації прокурором функції обвинувачення, але саме на цього суб'єкта кримінального провадження покладено обов'язок із вчинення процесуальних дій по реалізації у кримінальному процесі приписів загальних та спеціальних норм КК України, які визначають підстави для звільнення особи від кримінальної відповідальності.

Саме тому, актуальним питанням науки кримінального процесу в частині подальшого розвитку та удосконалення процесуально-правового забезпечення цього інституту, подальшого поширення практики звільнення особи від кримінальної відповідальності, а також її удосконалення є дослідження питань, пов'язаних із кримінальною процесуальною діяльністю прокурора при звільненні особи від кримінальної відповідальності. Акцентування уваги саме на процесуальній діяльності цього учасника кримінального провадження є важливим тому, що, як відомо, саме у кримінальній процесуальній діяльності знаходить своє відображення сутність та реалізується зміст кримінального процесу. Саме під час кримінальної процесуальної діяльності реалізуються заходи по охороні прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження, але і можуть мати випадки їх безпідставного обмеження та порушення.

Звернемо увагу, що дослідженню процесуальних повноважень прокурора та їх безпосередньої реалізації під час досудового розслідування приділено увагу в працях Ю.П. Аленіна, В.І. Галагана, В.В. Гевка, В.Г. Гончаренка, Ю.М. Грошевого, В.В. Долежана, В.С. Зеленецького, О.В. Капліної, П.М. Каркача, Є.Г. Коваленка, Г.К. Кожевнікова, М.В. Косюти, А.В. Лапкіна, В.Т. Маляренка, О.Р. Михайленка, М.М. Михеєнка, І.Є. Марочкіна, Н.В. Марчук, О.І. Медведька, Г.В. Мовчана, В.Т. Нора, Д.П. Письменного, М.А. Погорецького, Ю.Є. Полянського, М.В. Руденка, О.М. Толочка, Л.Д. Удалової, О. Г. Шило, В. П. Шибіки, М.Є. Шумила та ін. І хоча цими науковцями було зроблено вагомий внесок у дослідження вказаної проблематики, але вона і досі залишається надзвичайно актуальною та має значення для реалізації завдання із утвердження і забезпечення прав людини. Додаткової актуальності питання участі прокурора у кримінальному провадженні набули після внесення змін до Конституції України в частині, що стосується правосуддя. Адже зараз потребує, дещо по-новому, переосмислення зміст функцій прокурора та характер його діяльності у кримінальному провадженні. І частиною цього питання як раз і слід вважати питання удосконалення кримінальної процесуальної діяльності прокурора при звільненні особи від кримінальної відповідальності.

Відзначимо, що питанням форм закінчення досудового розслідування присвячено праці таких вчених як С. М. Благодир, Г. І. Глобенко, О. А. Губська, Г.Р. Крет, М.О. Майгур, Г. В. Рось, О. О. Торбас, Д.В. Шилова та ін. Однак достатньої уваги проблематиці участі прокурора на цьому етапі досудового розслідування у них приділено не було. До того ж правозас-

тосовна практика у цьому питанні постійно удосконалюється, що потребує врахування як змін у чинному законодавстві, так і врахування сучасних форм реалізації норм КК та КПК України.

У свою чергу, хоча питання звільнення особи від кримінальної відповідальності становили предмет досліджень багатьох науковців, однак, як свідчить аналіз існуючих робіт, основну увагу у них було приділено реалізації у кримінальному процесі підстав звільнення особи від кримінальної відповідальності, змісту цих підстав та кримінальному процесуальному порядку звільнення особи від кримінальної відповідальності у кримінальному поводженні. Однак, безпосередньо аспект реалізації норм цього інституту таким суб'єктом кримінального процесу як прокурор, практично не досліджувався. Це не сприяє формуванню сучасної слідчо-прокурорської практики у цьому питанні, не забезпечує більш широкого та ефективного застосування цього інституту у діяльності слідчих, прокурорів, не створює підґрунтя для врахування існуючих міжнародних практик у цій сфері. До того ж окремі питання теоретичного та практичного плану, пов'язані із кримінальною процесуальною діяльністю прокурора потребують свого нового осмислення та наукового дослідження, враховуючи не тільки прийняття у 2012 році нового КПК України, а й ті численні зміни до нього та законодавча про судову реформу, що відбулися останнім часом в нашій країні.

Таким чином, узагальнюючи наведене, відмітимо наступне. Враховуючи аспекти кримінальної процесуальної діяльності прокурора на етапі завершення досудового розслідування, які потребують свого удосконалення, у тому числі в частині подальшого підвищення ефективності діяльності при звільненні особи від кримінальної відповідальності, звернемо увагу на ті актуальні проблеми, які, на наш погляд, слід вважати об'єктом для наукових досліджень за означеною в тезах тематикою.

Так, до їх числа слід віднести:

- уточнення змісту процесуального статусу прокурора та його функцій і повноважень у кримінальному провадженні на завершальному етапі досудового розслідування із урахуванням визначених у ст. 131-1 Конституції України положень;

- з'ясування сутності та визначення змісту кримінальної процесуальної діяльності прокурора при звільненні особи від кримінальної відповідальності;

- виявлення специфіки кримінальної процесуальної діяльності прокурора на етапі досудового розслідування при звільненні особи від кримінальної відповідальності та процедури її здійснення;

- опрацювання питання удосконалення механізму забезпечення прокурором прав учасників кримінального провадження при звільненні особи від кримінальної відповідальності;

- аналіз сучасних форм реалізації інституту звільнення особи від кримінальної відповідальності у країнах Європейського Союзу, а також

змісту і характеру дискреційних повноважень прокурора у країнах Західної Європи.

Вважаємо, що системне вирішення цих питань сприятиме подальшому становленню національного кримінального судочинства як ефективної форми захисту прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження, а правове регулювання діяльності прокурора у кримінальному провадженні отримає сучасне наповнення, яке у більшому ступені відповідатиме міжнародним, у тому числі і європейським стандартам діяльності державного обвинувача.

Догонова Ольга Миколаївна
студентка юридичного факультету ДДУВС

Науковий керівник – доцент
кафедри кримінально-правових
дисциплін, к.ю.н. *Хорошун О.В.*

ЖІНОЧА ЗЛОЧИННІСТЬ В УКРАЇНІ

Злочинність сама по собі не є чимось світлим та позитивним, і тому справедливо викликає у суспільстві почуття обурення, засудження, страху, ненависті, відрази. Але навіть у межах цього явища є такі аспекти, які взагалі здаються чимось брутальним та брудним. До них, на нашу думку, зокрема належить злочинність серед жінок. Однак, незважаючи на суб'єктивне ставлення до цієї проблеми, так чи інакше, вона є такою ж соціальною реальністю, як і матері-героїні або жінки в бізнесі, і тому заслуговує на суспільну увагу

Феномен жіночої злочинності досліджували такі кримінологи, як Ю.М. Антонян, В. Батиргарєєва, Т.А. Денисова, О.М. Костенко, Л.В. Крижна, В.О. Меркулова, О.Ю. Морозов, Р.В. Перелигіна, М.М. Чаплик та інші.

Характеризувати детермінанти жіночої злочинності будемо з огляду на те, що причина – це явище та (або) процес, які породжують інше явище (чи їх сукупність) як свій наслідок та визначають його (наслідків) природу. Надзвичайно важливо, що саме причина визначає сутнісний бік наслідку, що дає змогу (особливо в соціальному житті) відрізнити причину від умови. У теорії кримінології наявність соціальних деформацій (формуючих умов) науковці пов'язують із соціальними суперечностями – умовами злочинності [1, с. 61]. Умови пов'язані з проявом негативних аспектів економічних і політичних суперечностей суспільства, знеціненням його моральних засад, з недоліками управлінської системи, у тому числі в роботі правоохоронних органів.

Так, упродовж останніх трьох років у нашій державі на появу деформацій в економічній сфері впливає збільшення рівня безробіття у державі, в тому числі й серед жінок. У цілому безробіття є одним із проявів, що

характеризує негативні зміни в соціальній структурі суспільства. Негативні наслідки безробіття безсумнівні. Воно тягне за собою зниження мотивації праці, поширення алкоголізму, іншої девіантної поведінки жінок, а також спонукає їх не визнавати відсутність можливості забезпечити собі життєво необхідний мінімум потреб. Науковці, які досліджували злочинність безробітних, встановили, що зростання чисельності безробітних (у тому числі й серед жінок) є однією з причин збільшення рівня злочинності (зокрема, жіночої рецидивної) [2, с. 23]. На думку І.О. Неупокоевої, яку ми поділяємо, безробіття завжди кримінологічно пов'язано зі злочинністю, вона перестала бути її фоновим явищем. Безробіття слугує однією з причин злочинності у сучасному суспільстві [3, с. 4].

Сфери, де жінка виконує професійні функції, передусім, пов'язані із можливістю вільного доступу до матеріальних цінностей (наприклад, торгівля, громадське харчування, бухгалтерія) або до корупційних схем (медицина, освіта тощо). В основному жінки працюють у такій криміналізованій сфері як торгівля, тому не випадково, що вони переважають у такому злочині як обман покупців. Передача торгівлі у приватну власність лише погіршила ситуацію. У, так званій, «човниковій» торгівлі зайняті в основному жінки, а її супроводжують корупція й рекет [4]. Іншим типовим місцем прояву жіночої злочинності є сімейно-побутова сфера, яка є традиційно «жіночою».

У дослідженні Д. Шестакова, яке ґрунтувалося на вибірковому вивченні кримінальних справ і результатах опитування осіб, які відбували покарання за злочини, вчинені у сімейній сфері, докладно розглянуті соціальні та психологічні особливості осіб чоловічої та жіночої статі, котрі брали участь у сімейних конфліктах. Виявилось, що у підгрупі жінок-чоловіковбивць (8 % злочинів від кількості вчинених вбивств у сім'ї) реаліями сімейного життя були: недостатня забезпеченість чоловіка грошима (75 %); пияцтво чоловіка (44 %); житлова невлаштованість (28 %); перевага зарплати дружини над зарплатою чоловіка (22 %); розходження у поглядах подружжя щодо розподілу домашніх обов'язків (19 %); недостатня авторитарність чоловіка (5-16 %) [5, с. 15].

Отже, у жіночій насильницькій злочинності на побутовому ґрунті особливу роль відіграють соціально-економічні та психологічні чинники. Серед мотивів вбивства жінками своїх чоловіків слід назвати самоствердження (33 % осіб), прагнення позбутися турбот (32 %), намагання перешкодити залишенню сім'ї (19 %), ревності (14 %), користь (2 % жінок, які вбили своїх чоловіків) [6, с. 37].

В цілому питома вага жінок серед осіб, які вчиняють окремі види злочинів, така: обман покупців – 80 %; шахрайство – 41 %; вбивство – 12 %; грабіж – 8 %; заподіяння тяжких тілесних ушкоджень – 7 %; розбій – 6 %; необережні злочини – 5 % (з них автотранспортні – 2 %) [4]. Крім того, існують і суто «жіночі» види злочинів, наприклад, вбивство своєї новонародженої дитини. Сучасна жіноча злочинність має якісно новий характер. Часто жінка не

тільки очолює злочинну групу, але і організовує, і скоює найбільш жорстокі і витончені злочини. Як тут не пригадати, що ще Ломброзо відзначав, що «справжні жіночі злочинні типи більш жахливі, ніж чоловічі». За даними дослідження В. Батиргарєєвої останнім часом констатується погіршення кількісно-якісних показників і серед жіночої рецидивної злочинності. Про це свідчить, зокрема: а) збільшення протягом останніх років питомої ваги рецидивізму в жіночій злочинності майже на третину; б) збереження до недавнього часу тенденції до зростання жіночої рецидивної злочинності, темпи приросту якої в деякі роки випереджають відповідні показники рецидивної злочинності чоловіків; в) питома вага жінок-рецидивісток серед усіх злочинців-рецидивістів на рівні 7-8 %, тоді як за радянських часів вона не перевищувала 5-7 % з урахуванням того, що за тодішнім кримінальним законодавством рецидив складали випадки вчинення як умисних, так і необережних злочинів; г) більша, ніж у чоловіків, наркотична залежність, що зумовлює перевагу в структурі жіночого рецидивізму злочинів, пов'язаних із незаконним обігом наркотичних засобів, порівняно з аналогічними злочинами рецидивістів-чоловіків.

Основними тенденціями розвитку жіночого рецидивізму в Україні є: а) кардинальна зміна порівняно з минулими часами його характеру за рахунок переважання наркотичної злочинності над злочинами насильницької спрямованості; б) вузький спектр злочинних проявів порівняно зі структурою первинної злочинності жінок; в) переважання серед рецидивісток спеціального рецидиву; г) незначна частка злочинів, скоєних через помсту або ревнощі; д) практична відсутність у середовищі рецидивісток ідейних «злочинниць-кар'єристок»; є) ускладнений процес соціальної адаптації порівняно з адаптацією чоловіків унаслідок більш тяжких соціальних наслідків відбування покарань та ін.[7 , с. 116]

Підводячи підсумок, зазначимо, що, незважаючи на те, що жінок більше ніж чоловіків, жіноча злочинність у декілька разів менша за злочинність серед чоловіків. Тому жіночій злочинності не приділяють такої пильної уваги, а вважають її вторинною по відношенню до чоловічої злочинності. Однак жіноча злочинність на даний момент має швидші темпи зростання, ніж чоловіча, що не може не викликати стурбованості в суспільстві. Також жіноча злочинність має більшу латентність. Прояви жіночої злочинності є найвищими у сферах, до яких жінка найбільше залучена – сімейно-побутовій та серед професій, які традиційно вважаються «жіночими». При цьому жінкам, які пройшли через місця позбавлення волі, складніше дається процес ресоціалізації. Всі ці фактори потрібно враховувати при подальшій розробці проблеми та при впровадженні програм із попередження та подолання наслідків жіночої злочинності.

1. Криминология: учеб. / под ред. В.Н. Кудрявцева и В.Е. Эминова. – М.: НОРМА, 2010. – 800 с.

2. Солодилова Ю.А. Эконометрическое моделирование зависимости между числен-

ностью безработных и числом преступлений в Оренбургской области / Ю.А. Солодилова // ФЭН-Наука. – 2014. – № 1(28). – С. 21–23.

3. Неупокоева И.А. Криминологическая характеристика и предупреждение преступлений среди безработных: автореф. дисс. на соискание учен. степени канд. юрид. наук: «Уголовное право и криминология; уголовно-исполнительное право / И.А. Неупокоева. – Омск, 2014. – 19 с.

4. Надьон О. Жіноча злочинність: деякі особливості розслідування справ [Електронний ресурс] / О. Надьон. – Режим доступу : <http://www.pravoznavec.com.ua/period/article/1111/%CD>

5. Бова А. Криминологія гендера: дослідження подружнього насильства / А. Бова // Український соціум. – 2014. – №2 (4). – С. 13– 20

6. Преступность среди социальных подсистем. Новая концепция и отрасли криминологии / [Горшенков Г. Н., Кабанов П. А., Касторский Г. Л. и др.] ; под ред. докт. юрид. наук, профессора Д. А. Шестакова. – СПб. : Издательство «Юридический центр Пресс», 2013. – 353 с.

7. Чаплик М.М. Тенденції жіночої злочинності в Україні // Наукові праці. – 2012.- с. 114-118

Дубина Юлія Володимирівна
курсант факультету підготовки фахівців
для підрозділів кримінальної поліції ДДУВС

Науковий керівник –
професор кафедри кримінального процесу,
к.ю.н., доц. **Федченко В.М.**

ОКРЕМІ ПИТАННЯ ФУНКЦІОНАЛЬНОГО ПРИЗНАЧЕННЯ ПРОКУРОРА У СУДОВІЙ СТАДІЇ ПРОЦЕСУ

З прийняттям нового Кримінального процесуального кодексу України якісно нового значення набув принцип змагальності сторін у кримінальному провадженні, що зумовило потребу вирішення органами прокуратури невідкладного та надзвичайно важливого завдання – підвищення якості підтримання державного обвинувачення в суді. Вирішити це питання можливо лише шляхом підготовки відповідно до вироблених теорією та практикою вимог кваліфікованих і досвідчених прокурорів, здатних забезпечити реалізацію інтересів держави у кримінальному провадженні на належному рівні.

У судовому розгляді процесуальне становище кожного з суб'єктів має свої особливості. Безумовно, центральною фігурою є суд, але і прокурор має широкі повноваження, одним з яких є підтримка державного обвинувачення в суді [1, с. 65].

Державне обвинувачення - це процесуальна діяльність прокурора, що полягає у доведенні перед судом обвинувачення з метою забезпечення кримінальної відповідальності особи, яка вчинила кримінальне правопорушення (п. 3 ч. 1 ст. 3 КПК України).

У кримінальному процесі прокурор виступає в суді як державний обви-

нувач. Підтримуючи державне обвинувачення, прокурор бере участь у дослідженні доказів - в допиті обвинуваченого, потерпілого, свідків, у дослідженні висновків експертів і речових доказів. Він також бере участь у судових дебатах, виступаючи з обвинувальною промовою, в якій він аналізує докази, що досліджувалися в ході судового слідства, подає суду свої міркування щодо застосування кримінального закону та міри покарання обвинуваченому (підсудному). При цьому прокурор керується вимогами закону і об'єктивною оцінкою зібраних по справі доказів[2].

Як державний обвинувач у змагальному кримінальному процесі, прокурор, під час судового розгляду, особливо під час судових дебатів, наводить обґрунтовані тези щодо вини обвинуваченого, правильної кваліфікації інкримінуємого йому злочинного діяння, використовує усі наявні в законі процесуальні засоби доказування для доведення його вини. Прокурор як сторона обвинувачення, має право надавати суду докази, брати участь в їх дослідженні, наводити аргументи на користь поданих ним доказів, спростовувати докази сторони захисту, заявляти клопотання про залучення нових доказів, давати оцінку зібраним доказам тощо.

Державне обвинувачення можна розглядати як процес комунікації (спілкування), зокрема в судових дебатах. Зміст поняття судових дебатів у кримінальному судочинстві становить чітко структурований і спеціально організований публічний обмін думками між двома сторонами з приводу доведеності висунутого обвинувачення. Кульмінаційним моментом участі прокурора у судовому розгляді є його промова під час якої він приводить докази у належну систему, критично їх оцінює, пояснюючи суду чому він вважає, що одні докази мають суттєве значення для встановлення матеріальної істини у справі, а інші мають другорядне значення або взагалі не можуть впливати на рішення суду [3].

Головними особливостями судової промови порівняно з іншими видами ораторського мистецтва є: офіційний (публічний) характер промови; полемічність; спрямованість (до суду); попередня зумовленість змісту (справа, яку слухає суд); підсумковий характер судової промови [4, с.73]. Тому, підготовка прокурора для підтримання державного обвинувачення в суді і участь його безпосередньо в судових дебатах має комплексний, різнобічний характер. Ця підготовка допомагає передусім у зборі, аналізі, систематизації відповідних матеріалів та власне підготовки самої промови.

Збір відповідних даних та матеріалів до судових дебатів, прокурор, ще починає до ознайомлення з матеріалами кримінального провадження.

Під час судових дебатів прокурор, як учасник сторони обвинувачення може посилатися на ті докази, які були дослідженні у судовому засіданні (ч. 5 ст. 364 КПКУ).

Обвинувальна промова прокурора повинна бути глибокою за своїм змістом та містити в собі оцінку шкоди, що була заподіяна злочином. Така об'єктивна оцінка покликана переконати суд, інших учасників процесу в справедливості і обґрунтованості засудження винного. Головна цінність судової

промови - доказовість, яка робить висновки прокурора очевидними для суду і всіх присутніх. Щоб промова була така, необхідно досконале знання матеріалів і тверда впевненість в правоті позиції, що відстоюється. Впевненість, з якою досвідчений оратор вимовляє промову, відсутність хвилювання і скованості. Обвинувальна промова повинна бути ясною, конкретною за змістом, логічно послідовною, такою, щоб її зміст був доступним, зрозумілим і переконливим не тільки, для складу суду, але й для усіх присутніх в залі судового засідання. Слухачі повинні сприйняти висловлене обвинувачем без зусиль, і кожне слово розуміти так, як його розуміє сам оратор.

У практичній діяльності, інколи виникають питання стосовно форми, у якій прокурор висловлює суду свої пропозиції щодо міри покарання. Деякі з них свою позицію викладають у формі прохання, інші - у формі вимоги. Вважаємо, що і перша, і друга думка не відповідають функціональному призначенню прокурора у судовій стадії процесу. Прокурор під час розгляду кримінального провадження діє як представник держави, тому він не повинен виступати з проханням. Водночас, він і не повинен саме вимагати, призначення міри покарання. Вимагати можна тільки від того органу, який за своїм статусом зобов'язаний виконувати вимоги прокурора. А суд, є незалежним при вирішенні всіх питань, у тому числі й питань щодо міри покарання, тому вимагання прокурором міри покарання буде не коректним. За такої ситуації для прокурора більше підходить висловлення думки відносно міри покарання в такій формі: "вважаю правильним", "вважаю за доцільне", "буде справедливим" та ін. У цьому випадку свою пропозицію щодо міри покарання прокурор висловлює зрозуміло, в коректній формі та відповідно до свого функціонального призначення.

Промова прокурора завжди повинна бути підготовлена у виді детального і логічного плану, що дає змогу заздалегідь продумати свій виступ і відповідно до вимог закону здійснити від імені держави обвинувачення у провадженні. Внутрішнє переконання прокурора є важливою передумовою підтримання обвинувачення. Його завдання - довести правильність своїх висновків і переконати в цьому суд. Оцінка прокурором доказів має ґрунтуватися на нормах права та законах логіки. Прокурор оцінює докази за своїм внутрішнім переконанням, яке ґрунтується на всебічному, повному, об'єктивному розгляді всіх обставин в їх сукупності. Важливо досконало знати матеріали кримінального провадження, вільно ними оперувати, а для цього необхідно починати аналізувати матеріали доказової бази, яка буде використана у промові, під час судового розгляду, зробивши при цьому виписки, якими можна буде скористатися під час судового розгляду (для постановки питань учасникам судового процесу) і під час судових дебатів.

1. Кримінальний процесуальний кодекс України // [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua.html>.

2. Винокуров Ю. Є. Прокурорський нагляд / Ю. Є. Винокуров. – Київ, 2001. – 287 с.

3. Функції і повноваження прокурора під час судового провадження // [Електронний

ресурс] – Режим доступу: <http://www.studfiles.ru.html>

4. Підготовка прокурора до судових дебатів// [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.br.com.ua.html>

5. Промова прокурора у судових дебатах – Харків: Навчально-методичний посібник, 1997. – 154 с.

Замковий Євгеній Миколайович
слухач магістратури факультету
підготовки фахівців для підрозділів
превентивної діяльності ДДУВС

Науковий керівник –
доцент кафедри кримінального
процесу, к.ю.н. **Рогальська В.В.**

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ УЧАСТІ ЗАХИСНИКА У ПРОВЕДЕННІ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ КОРУПЦІЙНИХ ЗЛОЧИНІВ

На сьогодні досить широких обертів набирає боротьба держави з корупційною діяльністю, у зв'язку з цим підозрювані особи потребують залучення захисника.

Адвокат – це фізична особа, яка здійснює адвокатську діяльність на підставах та в порядку, що передбачені Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» [1].

Професійне право адвоката реалізувати свій обов'язок по наданню такої допомоги має кореспондуватись із обов'язком правоохоронних органів надати адвокату можливість брати участь у слідчих (розшукових) діях під час розслідування корупційних злочинів, що стосуються його клієнта, інакше, надання правової допомоги буде неможливим, а доступ до правової допомоги, як конституційного права кожної особи, буде примусово обмежений.

На початку досудового розслідування корупційних злочинів, зазвичай, проводять обшуки за місцем проживання (роботи) підозрюваних, інших місцях (дача, гараж), а в деяких випадках і за місцем проживання рідних і близьких, на підставі ухвали слідчого-судді [2, с. 145].

Останнім часом почастишали випадки категоричної відмови з боку правоохоронних органів, і навіть фізичних перешкод, в допуску адвокатів до участі у проведенні обшуку в житлі або офісах їх клієнтів.

КПК не передбачає наявність у слідчого права не допускати адвоката для участі у проведенні обшуку. Наявність права запросити (викликати) адвоката не означає наявність права його не допустити, в разі коли він особисто з'явився і без окремого запрошення для участі в процесуальній дії. Виходячи із конституційного обов'язку надання та конституційного права отримання

правової допомоги, слідчий зобов'язаний не перешкоджати у їх реалізації.

Фізична перешкода адвокату у наданні ним правової допомоги своєму клієнту, в т.ч. при проведенні обшуку, складає злочин, передбачений ст. 397 Кримінального кодексу України (далі – КК) (втручання в діяльність захисника чи представника особи), а за часто виникаючих умов – і ст. 398 КК України (заподіяння захиснику чи представнику особи тілесних ушкоджень у зв'язку з діяльністю, пов'язаною з наданням правової допомоги) [3].

В рішенні № 10-2015 Консультативної ради при Генеральній прокуратурі України зазначено, що до кожного учасника кримінального судочинства повинна застосовуватися належна правова процедура, і жоден невинний не повинен бути звинувачений або підданий необґрунтованому процесуальному примусу.

Разом з тим, в Генеральній прокуратурі України визнали, що всупереч зазначеним вимогам, слідчі допускають випадки поодинокого блокування допуску адвокатів до участі в проведенні процесуальних дій [4]. З метою уникнення в подальшому подібних ситуацій, 22 лютого 2016 року в.о. генерального прокурора України Ю. Севрук офіційною телеграмою звернувся до регіональних прокуратур з рекомендацією прийняти невідкладні заходи, спрямовані на забезпечення прав адвокатів брати участь у слідчих діях з метою реалізації конституційного права осіб на кваліфікований захист.

Отже, Конституція України покладає на державу відповідні обов'язки щодо забезпечення особи правовою допомогою належного рівня. Такі обов'язки обумовлюють необхідність визначення в законах України, інших правових актах порядку, умов і способів надання цієї допомоги, проте не всі галузеві закони України, зокрема процесуальні кодекси, містять приписи, спрямовані на реалізацію такого права, що може призвести до обмеження чи звуження змісту та обсягу права кожного на правову допомогу. Тому, в разі виявлення фактів продовження практики не допуску адвокатів до участі в проведенні слідчих (розшукових) дій під час розслідування корупційних злочинів, слід інформувати про такі випадки членів Комітету захисту прав адвокатів, та Консультативну раду при Генеральній прокуратурі України для подальшого запобігання даних випадків.

1. Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» від 05.07.2012 № 5076-VI: [Електронний ресурс].– Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/5076-17>

2. Кимлик Н. В. Тактичні прийоми розслідування злочинних корупційних діянь за новим КПК України / Н. В. Кимлик // Європейські перспективи. - 2012. - № 4(1). - С. 142-146.

3. Прокурори отримали вказівки щодо допуску адвокатів на слідчі дії: [Електронний ресурс].– Режим доступу: <http://legalans.com/articles/news/6927-prokurori-otrimali-vkazvki-schodo-dopusku-advokatv-na-sldch-di.html>

4. Допуск адвоката до участі в проведенні обшуку: [Електронний ресурс].– Режим доступу: <http://legalans.com/articles/publications/6783-dopusk-advokata-do-uchast-v-provedenn-obshuku.html>

5. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III.: [Електронний ресурс].– Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>

Козаченко Віталій Валерійович
аспірант Дніпропетровського
державного університету
внутрішніх справ

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПРИЗНАЧЕННЯ ПОКАРАННЯ НЕПОВНОЛІТНІМ ЗА ВЧИНЕННЯ ХУЛІГАНСЬКИХ ДІЙ

На сучасному етапі розбудови Української державності, та входження України в Європейський та світовий правові простори, важливе місце у розвитку національного права посідає питання щодо злочинності неповнолітніх.

Чинний КК України, на відміну від КК УРСР 1960 р., містить розділ XV Загальної частини, спеціально присвячений питанням кримінальної відповідальності та покарання неповнолітніх, що загалом можна вважати прогресивним кроком на шляху розвитку вітчизняного кримінального законодавства. Водночас не всі положення цього розділу є достатньо науково обґрунтованими, деякі з них неоднозначно тлумачиться на практиці, зокрема в частині їхнього узгодження із загальними положеннями КК України щодо кримінального покарання. Практика показує, що суди часто припускаються помилок при призначенні покарання неповнолітнім, ігнорують або неправильно розуміють вимоги закону, нерідко призначаючи цій категорії осіб несправедливі покарання, що свідчить як про недостатній професійний рівень суддів, так і – значною мірою – про недосконалість окремих норм чинного кримінального законодавства.

Різні аспекти проблематики покарання в кримінальному праві розглядали такі українські та зарубіжні вчені, як А.А. Ашин, Л.В. Багрій-Шахматов, М.І. Бажанов, І.М. Гальперін, В.К. Грищук, Т.А. Денисова, О.О. Дудоров, І.І. Карпець, Л.Л. Кругліков, П.С. Матишевський, В.О. Навроцький, Г.П. Новосолов, Б.С. Никифоров, О.М. Скрябін, В.Д. Соловійов, С.А. Тарарухін, А.П. Тузов, В.І. Тютюгін, С.Д. Шапченко, О.М. Фролова, М.Д. Шаргородський, М.І. Хавронюк, С.С. Яценко та інші. У роботах цих та інших науковців аналізуються різні аспекти кримінального покарання (зокрема і його призначення неповнолітнім). З найновіших українських досліджень проблем покарання можна назвати дисертації В.М. Бурдіна, Т.О. Гончар, В.В. Полтавець, Т.В. Сахарук, Т.І. Іванюк, В.П. Козиревої, Н.В. Марченко та інших. Але багато аспектів проблеми призначення покарання неповнолітнім ще залишаються недостатньо вивченими або ж мають дискусійний характер. Таким чином, як існуючий стан теоретичного аналізу зазначених проблем в науці, так і стан вітчизняного кримінального законодавства не сприяють правильному призначенню покарання неповнолітнім [1, с - 3].

При призначенні покарання неповнолітнім виникає ряд проблем, що унеможлиблює дотримання принципів справедливості, рівності, гуманізму та

економії кримінальної репресії. Це у першу чергу зумовлено недосконалістю системи покарань, яка закріплена в ст. 98 КК України і, як наслідок, конструкцією, санкцій Особливої частини Кодексу. З огляду на те, що не усі покарання можуть бути застосовані до неповнолітніх, кількість альтернативних санкцій щодо них різко зменшується, а це у свою чергу призводить до різкого зниження можливості індивідуалізації покарання. Відповідальності підлягають особи, які вчинили їх у віці від 14 до 16 років [2].

Суб'єктом злочину згідно ст. 296 КК України (хуліганство), виступає фізична, осудна особа, що досягла віку, з якого відповідно до КК України може наставати кримінальна відповідальність. Отже, виходячи з даного визначення, не будь-яка особа може бути суб'єктом злочину. Особи, які можуть бути притягнуті за хуліганство, зафіксовані у ст. 22 КК України. Згідно ст. 22 особи, які вчинили злочини у віці від 14 до 16 років можуть бути притягнуті до відповідальності за вчинення хуліганських дій. Під ними розуміються дії, які грубо порушують громадський порядок з мотивів явної неповаги до суспільства, що супроводжується особливою зухвалістю чи винятковим цинізмом. Адже вчинення злочину неповнолітнім визначається пом'якшуючою обставиною, тому що формування неповнолітнього як особистості ще не завершилось (емоційно – волюва сфера його психіки ще не набула стійкості, він не має життєвого досвіду) і вчинення злочину, як правило, тією чи іншою мірою зумовлено даними факторами. Згідно Пленуму ВСУ № 7 від 24.10.2003 при призначенні покарання неповнолітньому підсудному відповідно до ст. 103 КК крім обставин, передбачених у статтях 65-67 КК, необхідно брати до уваги умови життя й виховання неповнолітнього, вплив на нього дорослих, рівень розвитку та інші особливості його особи [3].

Хочу зазначити, що згідно ч.1 ст. 296 КК України санкції, передбачаючи широку можливість індивідуалізації покарання, стосовно цієї ж категорії неповнолітніх дозволяють призначити їм покарання лише у вигляді штрафу, арешту або обмеження волі на певний строк. Щодо штрафу хочу звернути увагу на те, що у разі відсутності у такого підсудного самостійного доходу або майна, на яке може бути звернене стягнення, суд не може примінити даний вид покарання підсудному. Таким чином у випадку, коли немає підстав для звільнення від покарання на підставі статті 105 КК України чи звільнення від кримінальної відповідальності на підставі ст. ст. 45 – 48, 97, 106 КК України це фактично веде до того, що особа, яка вчинила злочин не буде покарана, та суперечить положенням ст. 1, ст. 3, ст. 4 КК України. На такий же висновок настановує і позиція Пленуму Верховного Суду України, викладена у п. 17 Постанови «Про практику застосування судами України законодавства у справах про злочини неповнолітніх», де зазначено «якщо санкцією закону, за яким засуджується неповнолітній, передбачено лише такі види покарань, які з огляду на вік підсудного чи його стан не можуть до нього застосовуватися, суд звільняє його від кримінальної відповідальності із застосуванням примусових заходів виховного характеру, або відповідно до статті 7 КПК

України закриває справу і звільняє його від кримінальної відповідальності, або постановляє обвинувальний вирок і звільняє засудженого від покарання».

Можливо припустити, що у даному випадку можна говорити лише про можливість звільнення неповнолітнього від кримінальної відповідальності із застосуванням примусових заходів виховного характеру, зважаючи на те, що через його майновий стан до нього не може бути застосовано покарання, передбачене санкцією кримінального закону, – штраф. Проте запропонований Верховним Судом вихід із ситуації є не зовсім правомірним, оскільки ст. 97 КК України передбачає ряд умов для такого звільнення від кримінальної відповідальності: 1) злочин невеликої тяжкості має бути вчинений неповнолітнім вперше; та 2) виправлення неповнолітнього можливе без застосування покарання. Такі умови не завжди можуть бути в наявності. Відтак у цьому випадку існує законодавчий пробіл, який потребує свого негайного врегулювання [2].

Отже, потрібно здійснити реформування системи покарань, що застосовуються до неповнолітніх, для відповідності їх принципу рівності осіб перед законом.

1. Яцун О.С. Особливості кримінального покарання неповнолітніх автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юр. наук : 12.00.08 – Львів, 2009. – 22 с.

2. Роман Світличний. Проблеми призначення покарань неповнолітнім за кримінальним кодексом України – [Електронний ресурс]. – <http://rivnepravo.com.ua/304-problemy-pryznachennia-rokaran-nerovnolitnim-za->

3. Постанова пленуму Верховного Суду України, N 7 від 24.10.2003. Про практику призначення судами кримінального покарання – [Електронний ресурс]. – <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0007700-03>.

4. Кримінальний Кодекс України № 2341-14 від 26.04.2017– [Електронний ресурс]. – <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/2341-14>.

Крупко Анастасія Олегівна
курсант факультету підготовки
фахівців для органів досудового
розслідування ДДУВС

ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗАТРИМАННЯ ОСОБИ, ЯКА ВЧИНИЛА ЗЛОЧИН, ЯК ОБСТАВИНИ, ЩО ВИКЛЮЧАЄ ЗЛОЧИННІСТЬ ДІЯННЯ

Відповідно до ч.1 ст.11 Кримінального кодексу України (далі – КК) ознаками злочину є: суспільна небезпечність, протиправність, винність, можливості вчинення тільки особою, яка має всі ознаки суб'єкта злочину [1]. Відсутність хоча б однієї із цих ознак у діянні означає, що воно не є злочином. Саме така ситуація має місце у випадках, коли, незважаючи на шкоду, заповідяну особі, власності, іншим правам і законним інтересам фізичних та юри-

дичних осіб, певні діяння розглядаються законодавцем як суспільно корисні або як соціально прийнятні, або ж як вибачальні з позицій кримінального права. Розділом VIII Загальної частини КК передбачено вісім видів таких діянь, що зовні схожі на злочин, але після ретельного дослідження обставин вчиненого діяння та надання йому правової оцінки і відповідного, такого, що базується на законі, рішення компетентного органу визначаються правомірними та не злочинними. Одним із цих видів, що передбачений статтею 38 КК, є затримання особи, що вчинила злочин. Правомірне затримання злочинця потерпілими або іншими особами — це дії, спрямовані на позбавлення волі особи, яка вчинила злочин, з метою доставляння її органам влади, якщо ці дії викликані необхідністю затримання і відповідають небезпечності вчиненого посягання і обставинці затримання злочинця. Затримання злочинця можливе лише за наявності вчиненого ним злочину. Дане питання є актуальним в діяльності правоохоронних органів, оскільки кожного дня правоохоронці стикаються з затриманням осіб, що вчиняють злочини і кожного разу складно визначити, чи діяв працівник правоохоронного органу в рамках закону.

Дослідженням та розв'язанням проблемних питань, які стосуються обставин, що виключають злочинність діяння, в тому числі затримання особи, яка вчинила злочин, займались багато науковців, зокрема: Ю.В. Баулин, Г.С. Крайник, С.С. Крайник, В.О. Навроцький, В.Ф. Примаченко, М.І. Якубович та ін. Проте, вважається необхідним і надалі шукати нові шляхи вдосконалення розгляданого інституту кримінального права.

Затримання особи, що вчинила злочин, визначається у ст. 38 КК і передбачає, що дії потерпілого та інших осіб безпосередньо після вчинення посягання, спрямовані на затримання особи, яка вчинила злочин, і доставлення її відповідним органам влади, не визнаються злочинними, якщо при цьому не було допущено перевищення заходів, необхідних для затримання такої особи [1].

Затримання злочинця є суспільно корисним діянням, оскільки воно запобігає вчиненню ним нових злочинів і одночасно забезпечує здійснення правосуддя щодо нього. Вказані дії є правом громадян і обов'язком службових осіб правоохоронних органів.

Шкода, яка може бути нанесена злочинцеві при затриманні, полягає у тимчасовому позбавленні його волі, а також у завданні шкоди його здоров'ю чи позбавленні його життя. Нанесення такої шкоди за певних умов розглядається як обставина, що виключає злочинність діяння.

Видатний діяч в дослідженні інституту кримінальної відповідальності в кримінальному праві України Ю.В. Александров зазначав «очевидно, що такі умови мають значною мірою відрізнятись від умов здійснення необхідної оборони, адже на відміну від стану необхідної оборони, де посягаючий є нападаючою, агресивною стороною, при затриманні особи, що вчинила злочин, остання демонструє тільки намір ухилитися від затримання, своєю поведінкою вона не загрожує застосуванням сили будь-кому і шкода їй наноситься тільки з метою затримання» [2, с.196].

Досліджуючи положення про затримання особи, яка вчинила злочин, професор Ю.В. Баулін, ще у 1986 р. обґрунтував низку суттєвих пропозицій, актуальних й дотепер: а) неосудні особи та особи, які не досягли віку, з якого може наставати кримінальна відповідальність, можуть бути також затримані при їх спробі зникнути після скоєння суспільно небезпечного посягання, однак дії громадян щодо затримання таких осіб мають бути розцінені у зв'язку з іншими обставинами, що виключають злочинність діяння, або ж відповідно до правил фактичної помилки; б) необхідно визнати у законі правомірним затримання злочинця через певний час після вчинення ним посягання; в) слід передбачити у законі окрему норму про кримінальну відповідальність за умисне вбивство чи умисне тяжке тілесне ушкодження злочинця при перевищенні меж спричинення шкоди при його затриманні, оборони тощо [3, с. 37].

Ми згодні з думкою, що право затримати особу яка вчинила злочин, надано будь-якій особі, в тому числі і працівникам поліції. Крім того, працівники поліції не лише мають право затримати особу, що вчинила злочин, як і будь-який інший громадянин, а й зобов'язані це зробити згідно з вимогами відповідних законів [3, с.38]. Наприклад, згідно із Законом України «Про Національну поліцію», серед основних завдань поліції названо, зокрема, захист прав, свобод і законних інтересів громадян, запобігання і припинення правопорушень, захист власності від злочинних посягань. Реалізація цих завдань вимагає і вчинення дій по затриманню осіб, які вчинили злочин. Таким чином, затримання особи, що вчинила злочин, насамперед, є обов'язком працівника поліції. Виконання цього обов'язку потребує відповідного права, яким і є право, передбачене у ст. 38 КК.

В.Ф. Примаченко у своїй дисертаційній роботі висловлює думку про певне непорозуміння з приводу того, яким законодавством повинно бути регламентоване правове становище працівників правоохоронних органів, що наділені окремими повноваженнями при затриманні, оскільки в окремих законах та інших правових документах регулювання заподіяння шкоди при затриманні осіб, які вчинили злочин, є відмінним від регулювання подібних дій кримінальним законодавством [4, с.12].

Щодо умов такого затримання можна вказати загальне правило, яке полягає в тому, що чим тяжчий злочин вчинено і чим складніша ситуація при затриманні, тим більша шкода може бути завдана злочинцю. Так, відповідно до п. 5 ч. 4 ст. 46 Закону України «Про Національну поліцію», працівник поліції як крайній захід має право застосовувати вогнепальну зброю для затримання особи, яку застали при вчиненні тяжкого злочину і яка намагається втекти [5].

Слід також зазначити, що умови правомірності затримання особи, що вчинила злочин визначаються Пленумом Верховного Суду України в постанові від 28 червня 1991 року. В ньому зазначається, що відповідно до закону заподіяння шкоди особі, яка вчинила злочин, під час правомірного її затримання за правовими наслідками прирівнюється до необхідної оборони. При

цьому слід мати на увазі, що не є злочином дії, які хоч і не підпадають під ознаки діяння, передбаченого кримінальним законом, але спрямовані на затримання особи в момент або безпосередньо після вчинення злочину з метою передачі органам влади, якщо при цьому не допущено явної невідповідності засобів затримання характерові і ступеню суспільної небезпеки вчиненого та обставинам затримання [6].

Щодо затримання особи органами влади Пленум Верховного Суду України пояснює, що працівники поліції, інші представники влади, природоохоронних органів, воєнізованої охорони, які у зв'язку з виконанням службових обов'язків заподіяли шкоду нападаючому чи затриманому, не несуть за це кримінальної відповідальності, якщо діяли з дотриманням закону [6].

В свою чергу, заподіяння працівником правоохоронного органу при виконанні своїх професійних обов'язків смерті затримуваній особі, яка вчинила злочин, і встановлення факту, що така шкода в даній ситуації явно не відповідає небезпечності суспільно небезпечного діяння або обставині затримання, на перший погляд, виходить за межі наданих йому прав і повноважень [4, с. 13].

Крім того, В.Ф. Примаченко вказує, що працівники правоохоронних органів наділені всіма ознаками, що характеризують спеціального суб'єкта складу злочину, передбаченого ст. 365 КК. Проте ступінь суспільної небезпечності даного злочину у порівнянні зі злочином, передбаченим ст. 118 КК, набагато вищий. Оскільки санкції двох розглядуваних норм значно відрізняються за своєю суворістю, то, застосування до працівників правоохоронних органів ст. 365 КК у ситуаціях заподіяння смерті злочинцям при їх затриманні суттєво порушує принцип справедливості [4, с.13].

Тому, В.Ф. Примаченко пропонує «на діяльність працівника міліції повністю поширити норми КК про необхідну оборону, уявну оборону, заподіяння шкоди при затриманні особи, яка вчинила суспільно небезпечне діяння, передбачене КК, крайню необхідність, фізичний або психічний примус, виконання наказу або розпорядження, діяння, пов'язане з ризиком, виконання спеціального завдання з попередження чи розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації» [4, с.16].

Ми підтримемо дану думку, оскільки таке розширення сфери дії КК суттєво позитивно вплине на діяльність правоохоронних органів держави, встановить точні рамки меж заподіяння шкоди злочинцю працівниками поліції, тим самим полегшивши розгляд справ про перевищення меж заподіяння шкоди затримуваній особі працівником поліції. Тому вважаємо за необхідне визнавати працівника поліції спеціальним суб'єктом на якого можуть поширюватись положення ст.38 КК.

1. Кримінальний кодекс України // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 25. – Ст. 31.

2. Кримінальне право. Загальна частина: підручник / Ю.В. Александров, В.А. Клименко та ін. / За ред. М.І. Мельника, В.А. Клименка — К.: Юридична думка, 2004

3. Обставини, що виключають злочинність діяння: Лекція з курсу «Кримінальне пра-

во України. Загальна частина» / укладач О.М. Шармар. - К.: НАВС, 2015. - 55 с.

4. Затримання особи, яка вчинила злочин, як обставина, що виключає злочинність діяння: автореф. дис.канд.юрид.наук: 12.00.08 / Примаченко Віталій Федорович; ДДУВС. – Д., 2008. – 20 с.

5. Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII «Про Національну поліцію» // Відомості Верховної Ради України.- 2015.- № 40-41

6. Постанова Пленуму Верховного Суду України № 1 від 26.04.2002 р. «Про судову практику у справах про необхідну оборону» // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v0001700-02>.

Кудрявцев Максим Юрійович
курсант факультету підготовки фахівців
для органів досудового розслідування ДДУВС

Науковий керівник –
викладач кафедри кримінального
процесу *Гаркуша А.Г.*

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ЗУПИНЕННЯ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ З ПІДСТАВИ НАЯВНОЇ НЕОБХІДНОСТІ ВИКОНАННЯ ПРОЦЕСУАЛЬНИХ ДІЙ У МЕЖАХ МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА

Однією із гарантій забезпечення конституційного принципу законності під час досудового розслідування та встановлення об'єктивної істини у кримінальному провадженні є належна організація діяльності слідчого, прокурора та слідчого судді щодо встановлення фактичних обставин кримінального правопорушення. З метою збереження строків кримінального провадження та прийняття у ньому остаточного рішення кримінально-процесуальним законодавством передбачено інститут зупинення досудового розслідування.[2]

Статтею 280 КПК України закріплюється вище вказаний інститут. Згідно з ч. 1 СТ. 280 КПК України досудове розслідування може бути зупинене після повідомлення особі про підозру у разі, якщо є наявна необхідність виконання процесуальних дій у межах міжнародного співробітництва [1, с. 183].

Відповідно до ст.. 542 КПК України, міжнародне співробітництво під час кримінального провадження полягає у вжитті необхідних заходів з метою надання міжнародної правової допомоги шляхом вручення документів, виконання окремих процесуальних дій, видачі осіб, які вчинили кримінальне правопорушення, тимчасової передачі осіб, перейняття кримінального переслідування, передачі засуджених осіб та виконання вироків. Міжнародним договором України можуть бути передбачені інші, ніж у КПК України, форми співробітництва під час кримінального провадження [1,

с. 321].

Рішення про зупинення досудового розслідування у кримінальному провадженні, відповідно до ч. 4 ст. 280 КПК України, приймаються слідчими за погодженням з відповідними прокурорами.

Так, у науково-практичному коментарі КПК України (за загальною редакцією професорів В. Г. Гончаренка, В. Т. Нора, М. Є. Шумила) вказано: „Оскільки процедури направлення запиту про міжнародну правову допомогу та одержання доказів і відомостей від компетентних органів іноземної держави є досить складними й тривалими, а вітчизняні суд, прокурор, слідчий не мають імперативних засобів впливу на строки проведення запитуваною стороною процесуальних дій, то законодавець цілком резонно передбачив можливість зупинення досудового розслідування у таких випадках” [4, с. 613].

Згідно ст.і 454 КПК України центральними органами міжнародного співробітництва є Генеральна прокуратура України та Міністерство юстиції України. Генеральної прокуратури України з даного приводу пише наступне: „Проведення процесуальних дій у межах міжнародного співробітництва передбачає звернення до іноземного компетентного органу із запитом про правову допомогу і не має відношення до процесу видачі (екстрадиції) осіб” [3].

Позиція Міністерства юстиції України з цього питання більш ширша та обґрунтована. Зокрема, в листі Мін'юсту зазначено, що питання міжнародного співробітництва під час кримінального провадження регулюються розділом IX КПК України, у ст. 542 якого визначено, що міжнародне співробітництво під час кримінального провадження полягає у вжитті необхідних заходів з метою надання міжнародної правової допомоги шляхом вручення документів, виконання окремих процесуальних дій, видачі осіб, які вчинили кримінальне правопорушення, тимчасової передачі осіб, перейняття кримінального переслідування, передачі засуджених осіб та виконання вироків [2].

Отже, при реалізація форми, не має значення якої, міжнародного співробітництва під час кримінального провадження пов'язується з процесуальними діями, а саме необхідно більш детально конкретизувати норми КПК України для однозначного його тлумачення, а саме ст. 280 КПК України.

1. Кримінальний процесуальний кодекс України. – К. : ПАЛИВОДА А.В., 2016. – 372 с.

2. Науковий вісник Національного університету ДПС України (економіка, право), 2(65) 2014 107

3. Лист Генеральної прокуратури України від 14.03.2014 № 14/2/1-10вих-13.

4. Кримінальний процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар / [за заг. ред. В. Г. Гончаренка, В. Т. Нора, М. Є. Шумила]. – К. : Юстініан, 2012. – 1224 с.

5. Кримінальний процесуальний кодекс України : наук. – практ. коментар / [відп. ред. С. В. Ківалов, С. М. Міщенко, В. Ю. Захарченко]. – Х. : Одісей, 2013. – 1104 с.

Літвінова Анастасія Григорівна
студентка юридичного факультету ДДУВС

Науковий керівник –
доцент кафедри кримінально-правових
дисциплін, к.ю.н. *Хорошун О.В.*

ВІКТИМОЛОГІЧНА ПРОФІЛАКТИКА ЗЛОЧИНІВ

З огляду на те, що сучасна система профілактики злочинів в основному зорієнтована на призупинення, локалізацію, стримування протиправних дій правопорушника, то виникає необхідність у розширенні меж профілактичного впливу на інших учасників кримінальної драми, а саме на особу, що стала її жертвою. Однак, незважаючи на розвиток віктимологічної науки, аспектам віктимологічної профілактики корисливо-насильницьких злочинів, розробленим у її межах, все ж недостатньо уваги приділяється як у наукових дослідженнях, так і на практиці. Виходячи з цього, коректно вважати, що людина, виступаючи можливою умовою вчинення злочину за наявності ознак віктимності та віктимізації, може бути об'єктом попередження злочинів у рамках профілактики умов здійснення деліктів, у тому числі віктимної поведінки.

Віктимологічна профілактика злочинів – це комплексне завдання, у виконанні якого мають брати участь усі служби органів внутрішніх справ, а також державні органи й громадські організації. Проблема взаємодії суб'єктів віктимологічної профілактики [1, с. 118] має важливе практичне значення, тому що зміцнення суспільного порядку й боротьби з правопорушеннями засобами та методами конкретної служби або силами певного органу навряд чи можливі повною мірою. Взаємодія при цьому є не лише засобом, що забезпечує виконання завдань щодо віктимологічної профілактики правопорушень, а й необхідною умовою підвищення ефективності керованої системи. Лише таким чином можна зосередити достатню кількість сил і засобів відповідно до умов віктимогенної обстановки. При цьому кожний із суб'єктів діє в межах своєї компетенції, а узгодження їх діяльності здійснюється шляхом суворого виконання запланованих заходів

Систему суб'єктів віктимологічної профілактики, в залежності від рівня, становлять: - органи державної влади й місцевого самоврядування, які визначають основні напрями, завдання та функції профілактичної діяльності забезпечують функціонування та реалізацію регіональних і місцевих програм; - правоохоронні органи всіх рівнів, які забезпечують безпосереднє здійснення заходів спеціальної та індивідуальної віктимологічної профілактики (особиста охорона, охорона житла, майна тощо); - підприємства й установи різних форм власності, громадські формування та окремі громадяни [2, с. 112]. Дані суб'єкти на відповідному рівні повинні визначати основні напрями, задачі,

функції профілактичної діяльності, забезпечувати фінансування та реалізацію державних та місцевих програм, які спрямовані на віктимологічну профілактику злочинів, а також координувати діяльність підвідомчих структур у цьому напрямку.

У динаміці організації взаємодії між суб'єктами віктимологічної профілактики злочинів можна виділити дві групи послідовних дій: до початку взаємодії; у процесі взаємодії. До першої групи належать: аналізування наявних матеріалів; визначення цілей взаємодії; оцінювання можливостей взаємодіючих сторін; визначення форм взаємодії і розроблення заходів; визначення виконавців, засобів і термінів виконання заходів. У процесі взаємодії (друга група) можна виділити такі етапи: аналізування та оцінювання віктимогенної обстановки; внесення уточнень у плани дії взаємодіючих сторін щодо нейтралізації й усунення віктимогенних чинників. Навіть при детальному розробленні кожного конкретного заходу неможливо передбачати ті ситуації, що виникають у процесі спільних і узгоджених дій суб'єктів віктимологічної профілактики. Тому можливим є внесення корективів до плану початкових дій, що забезпечує його гнучкість [4, с. 162]

Правильна організація взаємодії суб'єктів віктимологічної профілактики злочинів сприяє виконанню двох головних завдань: по- перше, своєчасному виявленню або усуненню, нейтралізації причин і умов, що впливають на віктимізацію громадян; по-друге, своєчасному виявленню осіб з підвищеним ступенем віктимності й комплексного здійснення стосовно них заходів виховного впливу.

Важливим організаційним моментом є також правильний вибір об'єкта профілактичного впливу, яким можуть виступати як окремі громадяни з високим рівнем віктимності, так і групи населення, а також визначене середовище або віктимогенна територія. Вибір об'єкта дає змогу визначити кількість сил і засобів, необхідних для виконання поставлених завдань.

Самостійним об'єктом віктимологічної профілактики слід визнати особу. У нашому соціумі існує точка зору про необхідність посилення покарання як головного засобу боротьби зі злочинністю. Ставлячи на перше місце покарання, ізоляцію, залякування злочинців, громадяни тим самим принижують роль інших заходів і засобів впливу. При цьому ігнорується особиста активність, виправдовується суто споглядальна позиція. Але досвід, накопичений багатьма країнами в попередженні злочинів, дає підстави для висновку про те, що активність усього населення, виявлена в різноманітних формах – від активної самооборони до передбачливості та обережності у щоденній діяльності, уможливорює уникнути віктимізації. [5, с. 73] Тому конкретизація заходів віктимологічної профілактики здійснюється, насамперед, на індивідуальному рівні. Індивідуальний аспект віктимологічної профілактики дає змогу диференційовано й раціонально обрати найефективніші заходи щодо усунення ймовірності вчинення злочину стосовно певних потерпілих.

Політика девіктимізації населення повинна супроводжуватися спеціалі-

зацією та конкретизацією віктимологічної профілактики, орієнтованої на різні соціальні верстви, етнічні й територіальні групи населення.

Таким чином, можна говорити, що віктимологічна профілактика не може вирішити всіх проблем, але вона суттєво підвищує рівень попередження злочинів, через що в цілому профілактична діяльність виглядає логічно завершеною. Ігнорування віктимологічною профілактикою в боротьбі зі злочинністю виглядає, як незавершений процес. Виявлення осіб з підвищеною віктимністю, тобто потенційних жертв корисливо-насильницьких злочинів, здається доволі складним завданням, а визначення найбільш вразливих категорій осіб нам вважається реальним. Але умовою ефективності даного заходу, незалежно від рівня, виступає реальна картина криміналізації та віктимізації суспільства, в чому має допомогти оновлена система обліку та узагальнення інформації щодо соціально-демографічних, правових, психофізіологічних ознак, що характеризують особистість жертви даного виду злочину, а також інформація про місце та час злочину, характер та розмір заподіяної шкоди.

1. Шаповалов О. В. Криміногенні ризики сьогодення і шляхи профілактики віктимності населення / О. В. Шаповалов // Науковий вісник Київ. нац. ун-ту внутр. справ. – К., 2015. – № 5. – С. 118–122.

2. Кримінологічна віктимологія : навчальний посібник / Моїсєєв Є. М., Джужа О. М., Василевич В. В. та ін. ; за заг. ред. проф. О. М. Джужі – К. : Атіка, 2012. – 352 с

3. Майоров А. В. Концептуальные основы виктимологического противодействия преступности / А. В. Майоров. – Челябинск : ЮУрГУ, 2013. – 171 с.

4. Джужа А.О. Організація віктимологічної профілактики злочинів органів внутрішніх справ // Науковий вісник національної академії внутрішніх справ / 2013. – № 1. – с.161-167.

5. Мірошніченко Т.О. Загальна характеристика рівнів віктимологічної профілактики корисливо-насильницьких злочинів // Європейські перспективи / 2016. – № 2. – с.70-74.

Лонська Євгенія Василівна
курсант факультету підготовки фахівців
для органів досудового розслідування ДДУВС

Науковий керівник –
викладач кафедри кримінального
процесу **Гаркуша А.Г.**

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ТРИВАЛОСТІ ДОПИТУ

Актуальним на даний момент є питання пов'язане з процедурою допиту малолітньої або неповнолітньої особи а саме часу проведення даної дії. Це питання досліджували такі науковці, як: А. О. Шуліченко , І. С. Федотов, С. В. Тетюєв , О. В. Міщенко та інші.

Процесуальний порядок допиту неповнолітніх передбачений нормами Кримінального процесуального кодексу України (ст.ст. 226, 354, 490). Допит малолітньої або неповнолітньої особи не може продовжуватися без перерви понад одну годину, а загалом – понад дві години на день.[1]

Однак головною проблемою в допиті малолітніх або неповнолітніх осіб є визначення часу за який можливо максимально результативно і процесуально правильно допитати вище зазначених осіб. В законодавстві встановлено лише максимальний час допиту але не зазначено як діяти в ситуації коли під допит підпадає малолітня особа віком від 3 до 10 років. На мою думку для такої категорії осіб потрібен індивідуальний підхід і встановлення меншого часу допиту тому це спонукає мене до висновку, що норма кримінального процесуального закону, що регулює тривалість проведення допиту неповнолітніх, потребує особливо ретельної регламентації.

Допит осіб дошкільного віку від трьох до семи років в окремих випадках може мати місце, особливо в ситуації відсутності доказів, що вказують на особу злочинця. Такі особи можуть виступати у якості свідків, у більшості ж випадків в якості потерпілих у справах про статеві злочини, таких як розпусні дії, зґвалтування, гомосексуалізм. Допити осіб названої вікової категорії вимагають ретельної підготовки, запрошення в якості спеціаліста педагога або лікаря, ретельної консультації з останніми з приводу фізіологічного і психічного розвитку дитини, встановлення з ними психологічного контакту. Допит повинен відбуватися в дуже спокійній обстановці, допитуваний повинен бути підготовлений до розповіді про подію злочину бесідою на абстрактні теми. Складність допиту полягає в обранні питань, які повинні бути сформульовані стисло, в доступній формі, що виключає малозрозумілі і тим більше юридичні терміни, такі як «потерпілий», «злочинець», «обвинувачений» і т. ін. Слід зазначити необхідність достатньо обережною постановки запитань у формі, що виключає навіювання. Останнє найчастіше пов'язане із з'ясуванням словесного портрета злочинців, їх кількості, вироблених дій. В процесі допиту, який повинен відбуватися досить нетривалий час, слідчий повинен постійно консультуватися з педагогом з приводу стану допитуваного, передаючи ініціативу допиту в окремих випадках учителю, якому простіше встановити контакт і оперувати термінологією, близькою дитині за характером його вікового розвитку.

Вікова група від одинадцяти до п'ятнадцяти років — підлітки — володіє властивими особливостями розвитку психологічними характеристиками. До них передусім відноситься прагнення до самостійності в прийнятті рішень і в оцінках дій і подій, для них характерно упертість, небажання підкорятися волевим рішенням інших осіб, особливо батьків або близьких, які в цей період нерідко втрачають для них роль лідера або людини, послух якого є обов'язковим і безумовним. На цьому ґрунті в сім'ї нерідко виникають конфлікти, не в силах усунути які, підлітки йдуть з дому, їдуть з метою набуття свободи, яка є для них привабливою і романтичною. Разом з тим для цього

віку характерне наслідування дорослим (саме в цей період починається куріння і вживання наркотиків як демонстрація своєї дорослості і зрілості), їх відрізняє самовпевненість і завищене самолюбство, як спотворене уявлення про своєї соціальної значимості і незалежності. Починається статеве дозрівання супроводжується неврівноваженістю психічних процесів — підлітки стають різкими і грубими у відносинах з оточуючими і поряд з цим надзвичайно чутливими до зауважень. Окремі з них відрізняються великою ранимістю, неправильною оцінкою відносин оточуючих, у всьому бачать прагнення останніх образити і принизити їх гідність. У зв'язку з формуванням особистості, стремлінням до соціальної та психологічної значущості, неврівноваженістю психічних процесів підлітки характеризуються недостатньою твердістю волі і тому легко піддаються впливу осіб з сильною волею, серед яких можуть бути як неповнолітні старшого шкільного віку, так і дорослі.

Аналізуючи рекомендації, що містяться в юридичній літературі стосовно тривалості допиту неповнолітніх осіб, одержали таку інформацію, а саме: у більшості випадків продуктивно надавати показання неповнолітні молодших вікових груп можуть від 15–20 хвилин, зокрема, це стосується допитуваних 3–5 років; 5–7-річні неповнолітні — близько 20–25 хвилин; 7–10-річні — від 25 до 35 хвилин. Якщо допитуючий за цей час не встигає з'ясувати питання, що його цікавлять, бажано зробити перерву. Після двох періодів допиту продуктивність інтелектуальної діяльності неповнолітніх знижується[2].

І. С. Федотов вважає, що тривалість допиту малолітніх не повинна перевищувати півтори години[3]. Що має досить таки логічне та підтвержене судження психологами та дитячими лікарями.

Стосовно неповнолітніх на мою думку також потрібно внести зміни в законодавство тому, що організм цієї категорії осіб ще не в змозі сприймати і обробляти в продовж тривалого часу великий обсяг запитань. Тому я вважаю, що потрібно зменшити максимальний час безперервного допиту неповнолітнього але за для збільшення результативності збільшити тривалість допиту загалом за добу.

Науковець О. В. Міщенко вважає, що допит неповнолітнього обвинуваченого не може тривати понад 40 хвилин без перерви, а загальна тривалість допиту — більше чотирьох годин у день, оскільки неповнолітній не здатний утримувати увагу більше 40–45 хвилин[4].

С. В. Тетюєв вважає за доцільне обмежити тривалість допиту неповнолітніх без перерви максимум однією годиною. При цьому, на думку автора, у випадках стомлення неповнолітнього допит має бути перерваний до закінчення часу, що відведений законом на проведення даної слідчої дії. Мається на увазі й загальний час, протягом якого може тривати допит, і час допиту без перерви.[5].

І.А. Макоренко зазначає, що тривалі допиту неповнолітніх взагалі недопустимі, оскільки вони можуть викликати стресові стани та стани байдужості до того, що відбувається, а це, у свою чергу, призведе до замкнутості непов-

нолітнього допитуваного та самообмови[6, 62с.]

Виходячи з вищевикладеної інформації можна зробити висновок, що наше кримінальне процесуальне законодавство потребує внесення певних змін в деякі аспекти здійснення допиту малолітніх або неповнолітніх осіб зокрема час допиту спираючись на вікові особливості даних осіб. Адже залишивши без уваги зміни в даному інституті можуть призвести до порушення дитячої психіки та як наслідок в подальшому поява у цієї категорії осіб агресії, що виллється в прояви неповнолітньої злочинності.

1. Кримінально-процесуальний кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI.
2. Коченов М. М. Психология допроса малолетних свидетелей : метод. пособие / М. М. Коченов, Н. Р. Осипова. – М. : ВИ по ИП и РМПП, 1984. – С. 27–28.
3. Федотов И. С. Особенности проведения допроса малолетнего потерпевшего от насильственного преступления / И. С. Федотов // Несовершеннолетние: социально-правовые проблемы теории и практики : науч. ст. и материалы Всерос. «круглого стола», провед. на базе юрид. клиники Воронеж. ин-та МВД России. – Воронеж : Воронеж. ин-т МВД России, 2007. – Вып. 3. – С. 135
4. Мищенко Е. В. Процессуальные и психологические особенности допроса несовершеннолетних обвиняемых / Е. В. Мищенко // Вестн. Оренбург. гос. ун- та. – 2005. – № 3. – С. 142.
5. Тетюев С. В. Использование педагогических и психологических знаний в производстве по уголовным делам с участием несовершеннолетних : монография / С. В. Тетюев ; под ред. А. В. Кудрявцевой. – М. : Юрлитинформ, 2009. – С. 158.
6. Макаренко И.А. Система тактических приёмов допроса несовершеннолетнего обвиняемого с учётом следственных ситуаций и психологических свойств допрашиваемого: дис. канд.юрид.наук.: «Уголовный процесс; криминалистика; оперативно-розыскная деятельность»/ И.А.Макаренко. М.:РГБ, 2003 -221с.

Мищенко Аліна Володимирівна
студентка юридичного факультету ДДУВС

Науковий керівник –
доцент кафедри кримінально-правових
дисциплін, к.ю.н. **Хорошун О.В.**

КРИМІНОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ОСОБИ ЗЛОЧИНЦЯ

У сучасних умовах проблематика вивчення особи злочинця у будь-якій сфері кримінологічних досліджень все більше набуває актуальності, а самі дослідники дуже активно звертаються до даних, які характеризують осіб, що вчиняють окремі види злочинних діянь. Такий інтерес, очевидно, викликаний особистим характером вибору людиною тієї чи іншої моделі поведінки (злочинної або правослухняної). З огляду на це, дані, які характеризують злочинців, становлять неабиякий інтерес для розробки окремих заходів

запобігання.

Особа злочинця розглядається різними науковцями в галузях кримінального права, кримінології, криміналістики та інших напрямів. Як один з наукових напрямків вчення про особу злочинця має давню історію. Дослідженню присвячені праці видатних зарубіжних і вітчизняних вчених: Ю.М. Антоняна, С.В. Бородіна, О.М. Джужи, А.І. Долгової, Ю.Ф. Іванова, О.М. Пастушені та інших.

Особа злочинця становить для кримінології самостійний інтерес, бо вона не просто відображає певні зовнішні умови, а є системою внутрішніх ознак, дослідження яких дозволяє виявити суб'єктивну сторону вчиненого кримінального правопорушення. Для неї характерна свідомо, цілеспрямована діяльність та зв'язок соціальних умов зі злочинною поведінкою, який є складним, і причому завжди соціальні умови проявляються в злочині через дослідження особи злочинця. У ряді випадків вони в процесі тривалого соціальної взаємодії накладають відносно стійкий відбиток на особу і породжують не окремі злочинні акти, а стійку протиправну орієнтацію, яка проявляється в комплексі конкретних правопорушень [5, с. 128].

Злочинець як особистість є учасником громадських відносин, тому не можна відокремлювати особистість злочинця від соціальної сутності людини. Під впливом громадського життя формується не тільки соціальний вигляд конкретної особи, а й утворюються її морально-психологічні якості (переконання, погляди, ціннісні орієнтації, життєві очікування, інтелектуальні і волевовластивості). В особистості злочинця відображається вплив як факторів, які формують цю особистість, так і детермінант, які спонукають і сприяють вчиненню злочинів. Але це не означає, що злочинна поведінка є лише результат негативних впливів зовнішнього середовища на людину, а він сам в цьому ніби не бере участі. В злочинній поведінці відображені і генетично обумовлені задатки і схильності, темперамент, характер особистості тощо. Зовнішні умови не напряму породжують злочинну поведінку. Вони обумовлюють внутрішній духовний світ, психологію особистості, які, в свою чергу, стають самостійним і активним фактором, які в подальшому, опосередковано, вчинюють вплив соціальної середовища на особистість злочинця. [1, с. 10].

В цілому особистість злочинця можна охарактеризувати як своєрідну модель, соціальний і психологічний портрет, який володіє специфічними рисами [2, с. 153]. Найчастіше виділяють такі складові кримінологічної структури особистості злочинця: соціально-демографічні, морально-психологічні, соціально-рольові, кримінально-правові ознаки [3, с. 87]. Найбільш повне уявлення про соціально-демографічні властивості особистості злочинця дають такі ознаки як: стать, вік, рівень освіти, сімейний стан, наявність постійної роботи та інше.

Однією з основних характеристик особи злочинця є його вік, який є якісно певним етапом становлення особистості з притаманними йому особливостями сприйняття людиною навколишнього світу [4, с. 110].

Важливою соціальною характеристикою злочинця є освіта, яка благотворно впливає на розвиток особистості, формує її світосприйняття та моральні якості. Відповідно до опрацьованих статистичних джерел особи з повною загальною середньою освітою становлять 44%, з базовою загальною середньою освітою – 20%, професійно-технічною освітою – 29% винних. Значно менший відсоток серед засуджених з повною та базовою вищою освітою – 3% та 2% відповідно. Кількість осіб з початковою загальною освітою склала – 1%. Осіб без освіти виявлено менше одного відсотка (0,3%).

Морально-психологічний аспект характеристики особистості злочинця відображає ціннісні орієнтації та переконання особи, погляди та ставлення особи до норм моралі та права. Винні у злочинах проти сім'ї проявляють моральний занепад у вигляді егоїзму та цинізму. Вони наповнюють себе злобністю, самовпевненістю та агресивністю, їм байдужі наслідки їх дій. Також особи, які вчиняють дану категорію злочинів мають соціально-пасивну орієнтацію, напружені відносини зі своєю родиною, небажання влаштовуватись на роботу, викривлене поняття морального боргу та суспільних цінностей, таким людям властиве невиконання судових рішень, ігнорування конституційних та сімейних обов'язків, покладених на громадян державою [6, с.131]

Отже, сучасний портрет особи злочинця характеризується молодим віком, переважно від 17 до 25 років, наявністю середньої освіти, вихованням у нормальній, повній сім'ї, відсутністю у зрілому віці хороших стосунків із членами родини та майже повною відсутністю взаємовідносин із батьками після другого та подальших вчинених злочинів, відсутністю бажання до трудової діяльності, підтримуванням зв'язків із раніше засудженими особами або із такими, з якими відбували покарання, наявністю стану соціальної дезадаптації, складністю до ресоціалізації та повернення до нормального способу життя. Названі узагальнені ознаки злочинця не зумовлюють нагальної необхідності у пошуку осіб, які під такі ознаки підпадають, однак можуть дати правоохоронним органам актуальну інформацію, яка зможе суттєво полегшити діяльність щодо запобігання злочинності у майбутньому.

1. Антонян Ю.М., Кудрявцев В.М., Эминов В.Е. Личность преступника. – СПб. : Юридический центр Пресс, 2004. – с. 10–13.

2. Кудрявцев В.Н., Эминов В.Е. Криминология: Учебник. – М. : Норма, 2009. – С. 153

3. Голіна В.В., Головкін Б.М. Криминологія: Підручник. – Х. : Право, 2014. – с. 87–93

4. Зелинский А.Ф. Криминальная психология. – К. : 1999. – с. 110

5. Сокол О.О. Криминологічна характеристика особистості злочинця, який ухиляється від сплати аліментів // Юридична наука / 2015 - № 1.- с. 127-132

6. Людвік В.Д., Кисельов І.О. Криминологічна характеристика особи злочинця-рецидивіста // Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ / 2013. - № 1.- с. 374-383.

Поліщук Оксана Василівна
науковий співробітник відділу
організації наукової роботи
Одеського ДУВС

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПЕРЕВІРКИ ВІДОМОСТЕЙ ПРО КРИМІНАЛЬНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ НА ПОЧАТКУ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ.

Характеристика нормативно-правових актів, які визначають засади (принципи) кримінального процесу, що мають додержуватися на початку досудового розслідування, дає можливість визначити ті основні положення, на які потрібно спиратися при перевірці відомостей про кримінальні правопорушення, так як перевірочні дії повинні бути законні, але законні в широкому розумінні цього слова, тобто спиратися як на КПК України, так і на інші закони, міжнародно-правові акти, підзаконні нормативні акти.

Правова основа цієї діяльності базується на положеннях низки нормативно-правових актів, а саме: а) міжнародних правових актів; б) законів України; в) підзаконних актів; г) відомчих нормативних актів МВС України та інших відомств.

Розглянемо їх більш детально.

Право на свободу та особисту недоторканність є одним з основоположних прав людини, яка гарантується Конституцією України (ст. 29) та таким міжнародним правовим актом, як Загальна декларація прав людини, що міститься у ст. 3, яка проголошує: «Кожна людина має право на життя, на свободу і на особисту недоторканність» [1]. Положення ст. 3 Загальної декларації прав людини втілюються у ст. 12 КПК України. Розглядувана засада (принцип) передбачає, що під час кримінального провадження ніхто не може триматися під вартою, бути затриманим або обмеженим у здійсненні права на вільне пересування в інший спосіб через підозру або обвинувачення у вчиненні кримінального правопорушення інакше як на підставах та в порядку, передбачених КПК [6].

Засада поваги до людської гідності закріплена у ст. 11 КПК, що під час кримінального провадження повинна бути забезпечена повага до людської гідності, прав і свобод кожної людини. Забороняється під час кримінального провадження піддавати особу катуванню, жорстокому, нелюдському або такому, що принижує її гідність, поводженню чи покаранню, вдаватися до погроз застосування такого поводження, утримувати особу у принизливих умовах, примушувати до дій, що принижують її гідність. Кожен має право захищати усіма засобами, що не заборонені законом, свою людську гідність, права, свободи та інтереси, порушені під час здійснення кримінального провадження [6] та окреслений у ст. 5 Загальної декларації прав людини, що ніхто не повинен зазнавати тортур, або жорстокого, нелюдського, або такого, що

принижує його гідність, поводження і покарання [1]. У ст. 3 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод проголошується, що нікого не може бути піддано катуванню або нелюдському чи такому, що принижує гідність, поводженню або покаранню [3] та узгоджується з положеннями Конституції України, згідно з якими людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визначаються в Україні найвищою соціальною цінністю (ст. 3); ніхто не може бути підданий катуванню, жорстокому, нелюдському, або такому, що принижує його гідність, поводженню чи покаранню (ст. 28); кожен має право бути будь-якими не забороненими засобами захищати свої права і свободи від порушень і протиправних посягань (ст. 55); кожен зобов'язаний неухильно додержуватися Конституції та законів України. не посягати на права і свободи, честь і гідність інших людей (ст. 68) [4].

Дана засада спрямована на захист особи, її честі та гідності від будь-яких зловживань з боку посадових осіб, які наділені владними повноваженнями на початковому етапі досудового розслідування при прийомі, перевірці, реєстрації та розгляду заяв, повідомлень, що можуть свідчити про вчинені кримінальні правопорушення або такі що готуються. А також є обов'язком до вживання заходів вказаними посадовими особами до забезпечення поваги до людської гідності, прав і свобод одних учасників процесу від посягань інших.

Аналізуючи положення КПК, можна дійти висновку, що в кримінально-процесуальному законодавстві містяться певні правила, при дотриманні яких втручання у приватне спілкування є правомірним. Також, аналіз положень Конституції України, міжнародно-правових актів дає змогу зробити висновок, що втручання у приватне спілкування можливе лише за наступних умов: а) може застосовуватися лише в інтересах національної безпеки, економічного добробуту, прав людини, а також для запобігання заворушенням чи злочинам; б) відповідні випадки повинні бути передбачені КПК. За порушення зазначених правил може бути відповідальність, передбачена законом.

Більш ґрунтовно, питання перевірки відомостей про кримінальні правопорушення на початку досудового розслідування викладені в Інструкції з організації реагування органів внутрішніх справ на повідомлення про кримінальні правопорушення, інші правопорушення, надзвичайні ситуації та інші події, затверджена наказом МВС України від 22.10.2012 № 940. Згідно даної Інструкції, при надходженні до ОВС заяв чи повідомлень про кримінальні правопорушення та інші події працівники чергових частин організують збір слідчо-оперативних груп, оперативних груп, інших нарядів та направляють їх на місця події; при реагуванні на повідомлення про кримінальні правопорушення та інші події працівники перевіряють документи у громадян у разі виникнення підозри у вчиненні правопорушення; затримують; проводять огляд осіб, речей, транспортних засобів і вилучати документи та предмети, які можуть бути речовими доказами; проводити аудіо-, відео-, фіксацію [7].

Важливе місце в системі перевірки відомостей про кримінальні правопорушення займає діяльність інспекторів-криміналістів, які залучаються до

огляду місця події на початку кримінального провадження, відповідно до Інструкції про порядок залучення працівників органів досудового розслідування поліції та Експертної служби Міністерства внутрішніх справ України як спеціалістів для участі в проведенні огляду місця події, затвердженої наказом МВС України від 03.11.2015 № 1339. Як правило, в процесі огляду місця події від спеціалістів надходять відомості, що є важливими для перевірки заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення (про сліди, залишені на місці пригоди, її ознаки зовнішності в т. ін.) [8].

В п. 2.31 Інструкції з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами внутрішніх справ у попередженні, виявленні та розслідуванні кримінальних правопорушень, затверджена наказом МВС України від 14.08.2012 № 700 зі змінами, визначено, що після надходження до органу внутрішніх справ інформації про вчинення кримінального правопорушення та внесення інформації до ЄРДР під керівництвом начальника територіального органу здійснюється комплекс першочергових заходів та невідкладних слідчих дій, спрямованих на встановлення особи, яка вчинила кримінальне правопорушення, та з'ясування всіх обставин події. Першочергові заходи та невідкладні слідчі дії передбачають: проведення огляду місця події з метою отримання первинної інформації про кримінальне правопорушення і осіб, які до нього причетні, та визначення напрямків пошуку правопорушників; переслідування і затримання правопорушників за наявними слідами або напрямками, указаними потерпілими і очевидцями, організація загороджувальних заходів, у тому числі в місцях можливого перебування або появи правопорушників; проведення оперативних заходів у місцях скупчення осіб, схильних до вчинення правопорушень і збуту викраденого майна; виявлення свідків та очевидців події, опитування з цією метою громадян, які мешкають або працюють поблизу місця вчиненого діяння, а також осіб, які могли перебувати на шляхах можливого переміщення правопорушника до місця події та від нього; проведення поквартирного чи подвірного обходу для збирання відомостей про подію та обстеження місцевості в районі вчинення кримінального правопорушення з метою виявлення загублених, викинутих правопорушником знярядь учиненого діяння, інших предметів і додаткових джерел інформації про подію і осіб, які вчинили кримінальне правопорушення; орієнтування особового складу органів внутрішніх справ на території обслуговування, на якій учинено кримінальне правопорушення, та суміжних територіях, військових нарядів Національної гвардії, що залучаються до охорони громадського порядку, а за необхідності - представників громадськості про характер, час, місце і спосіб учинення кримінального правопорушення, кількість осіб, які його вчинили, їх зовнішність, прикмети викрадених речей і цінностей та про інші відомості, що мають значення для встановлення і розшуку правопорушників; використання можливостей інформаційно-пошукових систем, а також засобів масової інформації; перевірку осіб, які перебувають на обліках органів внутрішніх справ: раніше судимих,

насамперед за кримінальні правопорушення, аналогічні вчиненому, або стосовно яких здійснюється досудове розслідування за вчинення інших кримінальних правопорушень, аналогічних вчиненому, і щодо яких не обрано заповідний захід у вигляді тримання під вартою; осіб, які перебувають під адміністративним наглядом або формально під нього підпадають; звільнених від кримінальної відповідальності або стосовно яких застосовано покарання, не пов'язані з позбавленням волі; осіб, які вживають наркотичні засоби, неповнолітніх, злісних порушників громадського порядку, а також інших осіб, про яких є інформація про причетність до вчинення схожих кримінальних правопорушень або про висловлювання намірів їх учинити[9].

Отже, перевірка відомостей про кримінальні правопорушення ґрунтується на міцній правовій основі, з метою відновлення прав і законних інтересів громадян, які порушені кримінальними проявами та відшкодування матеріальних збитків.

1. Загальна декларація прав людини [Електронний ресурс] : [прийнята і проголошена Резолюцією 217 А (III) Генеральної Асамблеї ООН від 10 грудня 1948 р.] // Офіційний сайт Верховної Ради України. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua>. – Назва з екрану.

2. Загальна декларація прав людини [Електронний ресурс] : [прийнята і проголошена Резолюцією 217 А (III) Генеральної Асамблеї ООН від 10 грудня 1948 р.] // Офіційний сайт Верховної Ради України. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua>. – Назва з екрану.

3. Європейська Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод [Електронний ресурс] : [прийнята Радою Європи 4 листопада 1950 р.] // Офіційний сайт Верховної Ради України. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua>. – Назва з екрану.

4. Конституція України [Електронний ресурс] : від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР : за станом на 30.09.2016 р. // Офіційний сайт Верховної Ради України. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua>. – Назва з екрану.

5. Кримінальний процесуальний кодекс України [Електронний ресурс] : від 13 квітня 2012 р. : за станом на 14.04.2017 р. // Офіційний сайт Верховної Ради України. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua>. – Назва з екрану.

6. Кримінальний процесуальний кодекс України [Електронний ресурс] : від 13 квітня 2012 р. : за станом на 14.04.2017 р. // Офіційний сайт Верховної Ради України. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua>. – Назва з екрану.

7. Інструкція про організацію реагування на повідомлення про кримінальні правопорушення, інші правопорушення, надзвичайні ситуації та інші події та забезпечення оперативного інформування в органах і підрозділах внутрішніх справ України [Електронний ресурс] : затв. наказом МВС України від 22.10.2012 № 940 // Офіційний сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua>. - Назва з екрану.

8. Інструкція про порядок залучення працівників органів досудового розслідування поліції та Експертної служби Міністерства внутрішніх справ України як спеціалістів для участі в проведенні огляду місця події [Електронний ресурс] : затв. наказом МВС України від 03.11.2015 № 1339 // Офіційний сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua>. - Назва з екрану.

9. Інструкція з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами внутрішніх справ у попередженні, виявленні та розслідуванні кримінальних правопорушень [Електронний ресурс] : затв. наказом МВС України від 14.08.2012 № 700 // Офіційний сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua>. - Назва з екрану.

Похил Олександра Ігорівна
курсант факультету підготовки фахівців
для органів досудового розслідування ДДУВС

Науковий керівник –
старший викладач кафедри
кримінального права та кримінології
Шевченко Т.В.

ДЕЯКІ ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ПРИТЯГНЕННЯ ДО КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ДОВЕДЕННЯ ДО САМОГУБСТВА (стаття 120 КК України)

Конституція України засвідчує, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканість і безпека визнаються в Україні найбільшою соціальною цінністю [1]. Захист зазначених цінностей передбачається нормами, які містяться в розділі II «Злочини проти життя і здоров'я особи» Кримінального кодексу України (далі – КК).

У вітчизняній кримінально-правовій науці останніми роками намітилися позитивні тенденції розширення проблематики досліджень, що стосуються реалізації державної політики протидії злочинним проявам, пов'язаним із посяганням на життя людини. Серед злочинів цієї категорії особливе місце займає такий злочин, як доведення до самогубства (ст. 120 КК України) [2]. Особливістю даного діяння є те, що, хоча саме самогубство є одним із різновидів неприродної смерті, але, при цьому, доведення до самогубства – єдиний злочин проти життя, який не охоплюється поняттям вбивства. Адже цей злочин вчиняється суб'єктом злочину не прямо, а опосередковано.

Окремі правові аспекти доведення до самогубства та розроблення шляхів їх попередження вивчали та досліджували такі вітчизняні вчені як В.В. Гриценко, Н.М. Ярмаш, А.П. Тіщенко та інші.

За статистичними даними Україна займає одне з перших місць в Європі за кількістю самогубств. За даними Державного комітету статистики, на 100 тисяч осіб припадає 22 самогубства. Смерть від суїциду займає друге місце в Україні після природної смерті і смерті від зовнішніх причин. Більшість які вчинили самогубство – малолітні у віці до 14 років. Експерти також відзначають, що “суїцидні спроби найчастіше скоюють молоді люди у віці від 14 до 29 років, які в переважній більшості живуть в розвинених промислових районах” [3].

Ось чому актуальність розгляду даної теми не викликає сумніву. Однією з найважливіших проблем є те, що притягти особу до кримінальної відповідальності за доведення до самогубства досить складно, адже у ст. 120 КК України мова йде про доведення до самогубства або до замаху на самогубство. Дійсно, при доведенні до самогубства винного не можна звинуватити в

заподіянні смерті потерпілому із декількох причин. Смерть потерпілому за-подіює не винний у доведенні до самогубства, а сам потерпілий. Через те, що самогубство не є злочином, не можна сказати, що при доведенні до самогубства з боку винного має місце безпосереднє заподіяння, а отже дія суб'єкта відповідальності при доведенні до самогубства не перебувають у прямому причинному зв'язку зі смертю потерпілого, а знайти опосередкований зв'язок інколи доволі складно, якщо на це прямо вказано в законі.

Кримінальні кодекси деяких іноземних держав мають норму, яка стосується встановлення кримінальної відповідальності за вчинення певних дій, результатом яких є самогубство іншої особи, але, на жаль, точки зору зарубіжних і українських законодавців у цьому питанні відрізняється, незважаючи на те, що запровадження таких норм до КК України на даний момент є доречним та необхідним, так як значних обертів набрали самогубства підлітків, яких спонукали до цього у так званих «групах смерті» у соцмережах.

«Групи смерті» – це спільноти, зосереджені переважно у мережі «Вконтакте», розраховані на підлітків. Починається все з того, що їх адміністратори дають учасникам груп травматичні для самих себе «завдання» – наприклад: свідомо порізати собі руки лезом, відзнявши усе це на відео. Кінцевою метою «гри» є доведення неповнолітнього або малолітнього до самогубства, яке вона також повинна зафіксувати на відео.

Спонування та доведення до самогубства через мережу Інтернет визвало безліч дискусій серед правників, зокрема через складність доведення вини суб'єкта злочину, передбаченого ст. 120 КК України. Диспозиція статті має перелік обставин, за які можливо притягнути особу до кримінальної відповідальності за даний злочин. З цього приводу у Верховній Раді України зареєстрований на розгляд законопроект від 17.02.2016 р. «Про внесення змін до Кримінального кодексу України (щодо встановлення кримінальної відповідальності за сприяння вчиненню самогубства), відповідно до якого: «Доведення особи до самогубства або до **спроби самогубства**, що є наслідком жорстокого з нею поводження, шантажу, примусу до протиправних дій, систематичного приниження її людської гідності, підбурювання, в тому числі підкупу, обману, а також будь-якого сприяння вчиненню самогубства, -

карається обмеженням волі на строк до трьох років або позбавленням волі на той самий строк» [4].

Досить важливим моментом є те, що кримінальне законодавство інших держав, які передбачають кримінальну відповідальність за доведення до самогубства - різняться. Для прикладу розглянемо такі країни, як Киргизька Республіка та Республіка Білорусь. В Кримінальному кодексі Киргизької Республіки (статті 102, 103 КК) і Республіки Білорусь (статті 145, 146 КК) є дві окремі статті: «Доведення до самогубства» та «Схиляння до самогубства». Щодо «Доведення до самогубства», то тут все досить ясно, вона почти повністю збігається з вітчизняним трактуванням. А ось щодо другої, варто зазначити, що в ній вказується яким саме способом відбувається схиляння до са-

могубства: «Схиляння до самогубства, тобто розпалювання в іншій особі рішучості вчинити самогубство шляхом вмовлянь, обману або іншим шляхом, якщо особа покінчила життя самогубством або якщо мав місце замах на нього,- карається...» [5]; «Навмисне розпалювання в іншій особі рішучості вчинити самогубство, якщо особа покінчила життя самогубством або мав місце замах на нього,- карається...» [6].

Таким чином зробивши порівняльний аналіз можна додати до диспозиції статті схиляння до самогубства, як спосіб вчинення злочину, конкретизувавши значення – схиляння.

Крім того, ще одне проблемне питання, яке виникло буквально в останні роки – це факультативна ознака об'єктивної сторони: використання мережі Інтернет, як спосіб вчинення доведення до самогубства.

Отже, аналізуючи дослідження можна зробити наступні висновки. До диспозиції статті 120 КК України доречно буде додати обставину об'єктивної сторони як спосіб «з використанням мережі Інтернет», адже спостерігаючи за статистикою та гостротою вказаної проблеми, дане питання набирає все більшої важливості, що призведе до активізації притягнення до кримінальної відповідальності винних осіб. Також варто відмітити те, що диспозицією ст. 120 КК України кваліфікуючим видом доведення до самогубства відмічає вчинення дій, які становлять об'єктивну сторону злочину, щодо неповнолітньої особи. Враховуючи масштабність даної проблеми на національному та світовому рівні, досить доречно додати до диспозиції статті норму, яка передбачає покарання за доведення до самогубства не тільки неповнолітньої особи, але й малолітньої особи.

Рівень гідного і безпечного життя людини залежить не від ідеальних норм законодавства, а від їх ефективності і ставлення до них громадян. Зміни, які запропоновано внести до диспозиції статті 120 КК України є досить доречними та необхідними, адже особи, які схиляють до самогубства не повинні залишатися безкарними.

1. Конституція України прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р.: [зі змінами, внесеними згідно з Законом України № 2222- IV від 8 грудня 2004 р.] / Відомості Верховної Ради України.-1996.-№ 30.

2. Кримінальний кодекс України : від 5 квіт. 2001 р. // Відом. Верхов. Ради. – 2001. – № 25–26.

3. Державний комітет статистики [Електронний ресурс]: Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

4. Проект Закону про внесення змін до Кримінального кодексу України (щодо встановлення кримінальної відповідальності за сприяння вчиненню самогубства), №4088 від 17.02.2016. [Електронний ресурс]: Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=58195.

5. Уголовный кодекс Кыргызской Республики. – СПб.: Издательство «Юридический центр Пресс», 2002.- с. 352.

6. Уголовный кодекс Республики Беларусь. – СПб.: Издательство «Юридический центр Пресс», 2001.-с. 474.

Сарана Іван Юрійович

студент магістратури
юридичного факультету ДДУВС

Науковий керівник –
доцент кафедри кримінально-правових
дисциплін, к.ю.н., доц. **Телійчук В.Г.**

КРИМІНАЛЬНЕ ЗАКОНОДАВСТВО УКРАЇНИ ЩОДО ПРОТИДІЇ ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

Проблема торгівлі людьми існує у світі дуже давно. Згідно з ст. 4 Загальної декларації прав людини, ніхто не повинен бути у рабстві або у підневільному стані; рабство і работоргівля забороняються в усіх їх видах. Не дивлячись на те, що на вирішення цього питання в світі виділяються чималі кошти, кожна країна на сьогоднішній день в тій чи іншій мірі є задіяною в торгівлі людьми.

Проблеми кримінальної відповідальності за торгівлю людьми або іншу незаконну угоду щодо людини постійно досліджувались і їм було присвячено значну кількість наукових праць учених, зокрема це праці

С. М. Алфьорова, М. І. Бажанова, В. К. Весельського, Н. В. Зборовської, П. М. Коваленка, М. Й. Коржанського, О. В. Кушнір, В. М. Куца, М. І. Мельника, Д. О. Негодченко, А. М. Орлеана, В. І. Осадчого, І. В. Пшеничного, В. Я. Тація, М. І. Хавронюка та ін.

Разом з тим, процес удосконалення правового забезпечення охорони людини від різних форм експлуатації є постійним, а тому актуальним стає поглядна його історико-правовий розвиток. Більш того, використання історико-правового методу дає можливість показати генезис проблем кримінальної відповідальності за окремі види злочинів на базі аналізу кримінального законодавства минулих років і практики його застосування, виявити тенденції розвитку законодавства, прослідкувати його взаємозв'язок із соціально-економічними умовами життя суспільства і держави, а також розвитком інших галузей права. Це, усвою чергу, дає можливість накреслити шляхи вдосконалення чинного кримінального законодавства на сучасному етапі [1, с. 303]. Допоможе це зробити дослідження розвитку кримінального законодавства України щодо протидії торгівлі людьми на сучасному етапі з тим, щоби накреслити шляхи вдосконалення чинного кримінального законодавства на сучасному етапі.

У 1922 р. на території України було введено в дію КК УСРР. Згідно зі ст. 159 КК УСРР 1922 р., насильницьке незаконне позбавлення волі будь-кого, здійснене шляхом затримання чи поміщення його в будь-яке місце каралося позбавленням волі на строк до одного року. А якщо дане діяння було вчинено небезпечним для життя та здоров'я потерпілого шляхом, або носило для

останнього характер мучення, то, згідно з ст. 160, воно каралося позбавленням волі настрок до 3-х років зі строгою ізоляцією.

В цілому, КК УСРР мав безліч недоліків. По-перше, статей, які б прямо встановлювали кримінальну відповідальність за торгівлю людьми він не містив. По-друге, навіть ті статті, які опосередкованоторкалися заборони рабства (чи торгівлі людьми, як однієї з його форм) були досить розпливчато сформувані, а санкції за дані злочини були, на нашу думку, занадто м'якими.

З 1 липня 1927 р. на території України було введено в дію КК УСРР в редакції 1927 р. У главі VI, що мала назву «Злочини проти життя, здоров'я, свободи і достоїнства особистості» в ст.ст. 155-157 містилися норми, які забороняли в тій чи іншій мірі незаконно позбавляти людей волі, проте, вони практично дублювали положення КК УСРР 1922 р. в цій сфері суспільних відносин, а тому ми не будемо детальніше по-глиблюватися в них [2]. 10 грудня 1948 р. УРСР, як членом ООН, була прийнята Загальна декларація прав людини в статті першій якої сказано: «Всі люди народжуються вільними і рівними у своїй гідності та правах. Вони наділені розумом і совістю і повинні діяти у відношенні один до одного в дусі братерства». У ст. 4 зазначено, що ніхто не повинен бути в рабстві або у підневільному стані; рабство і работоргівля забороняються в усіх їх видах [3].

У 1960 р. в Україні з'явився новий кодекс – КК УРСР 1960 р. Кодекс поділявся на дві частини – Загальну і Особливу. КК УРСР включав 16 глав, що містили 308 статей (станом на 1979 р.). Даний КК до 1998 р. не містив порівняно з попередніми кодексами УРСР якихось істотних змін щодо регулювання кримінальної відповідальності за торгівлю людьми.

Як ми бачимо, за часів СРСР кримінальне законодавство фактично не передбачало кримінальної відповідальності за торгівлю людьми, але це можна пояснити тим, що в СРСР у чистому вигляді торгівлі людьми не існувало. Однією з причин, що утримували її розповсюдження було існування «залізної завіси». Жорстке обмеження виїзду за кордон унеможливило і незаконний виїзд наших громадян [4, с. 63].

У 1998 р. в національному законодавстві вперше з'явилося поняття торгівлі людьми, коли Законом України від 24 березня 1998 р. «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України в зв'язку з прийняттям Закону України «Про внесення змін і доповнень до Кодексу про шлюб та сім'ю України», КК України було доповнено статтею 124-1 «Торгівля людьми».

Відповідно до цієї статті торгівлею людьми визнавалось відкрите чи таємне заволодіння людиною, пов'язане із законним чи незаконним переміщенням за згодою чи без згоди особи через державний кордон України або без такого для подальшого продажу або іншої оплатної передачі з метою сексуальної експлуатації, використання в порнобізнесі, втягнення у злочинну діяльність, залучення в боргову кабалу, усиновлення в комерційних цілях, використання у збройних конфліктах, експлуатації її праці. У КК України, який набрав чинності з 1 вересня 2001 р., визначення цього злочину було принци-

пово змінено. Відповідно до ст. 149 КК України (в редакції 2001 р.) «Торгівля людьми або інша незаконна угода щодо передачі людини» торгівлею людьми визнавалися продаж, інша оплатна передача людини, а так само здійснення стосовно неї будь-якої іншої незаконної угоди, пов'язаної із законним чи незаконним переміщенням за її згодою або без згоди через державний кордон України для подальшого продажу чи іншої передачі іншій особі (особам) з метою сексуальної експлуатації, використання в порнобізнесі, втягнення у злочинну діяльність, залучення в боргову кабалу, усиновлення (удочеріння) в комерційних цілях, використання у збройних конфліктах, експлуатації її праці.

Отже, якщо порівняти законодавство про кримінальну відповідальність за торгівлю людьми або іншу незаконну угоду щодо людини періоду незалежності станом на 2001 р. з іншими (зазначеними вище) періодами, можна дійти висновку, що у статті 149 КК України (в редакції 2001 р.) було вперше в національному законодавстві вжито термін «торгівля людьми». Також, варто зазначити, що дана стаття охоплювала доволі широкий спектр діянь, за які наступала кримінальна відповідальність. Деякі з них було криміналізовано вперше, а деякі являють собою раніше самостійні склади злочинів, які містилися в різних статтях Кримінальних кодексів Радянської України. На нашу думку, такий підхід показав, що наша незалежна держава вийшла на новий, більш якісний, правовий рівень. Однак, зазначеній події сприяв і соціально-політичний фактор у вигляді руйнування «залізної завіси», несприятливого соціально-економічного стану життя після розпаду СРСР та перерозподілу влади, масового відтоку молоді з країни. Всі ці події створили ідеальні умови для існування работорівлі, а тому, не дивно, що Законодавець більше почав приділяти уваги даній проблемі [5, с. 443–444].

4 лютого 2004 р. наша держава ратифікувала Конвенцію ООН проти транснаціональної організованої злочинності, що складається з 41 статті [6]. На нашу думку, факт активної взаємодії України з іншими державами у протидії торгівлі людьми або іншій незаконній угоді щодо людини говорить про те, що наша держава стоїть на правильному шляху і в подальшому вищезазначену проблему можна буде якщо не викоренити, то суттєво знизити її поширеність і обсяг.

Повертаючись до національного законодавства, варто відмітити, що одним з останніх нормативно-правових актів, що регулює кримінальну відповідальність за торгівлю людьми або іншу незаконну угоду щодо людини є Закон України «Про протидію торгівлі людьми», прийнятий 20 вересня 2011 р. Отже, за часів існування СРСР кримінальне законодавство фактично не передбачало кримінальної відповідальності за торгівлю людьми, але це можна пояснити тим, що в СРСР у чистому вигляді торгівлі людьми не існувало. Однією з причин, що утримували її розповсюдження було існування «залізної завіси»; поняття торгівлі людьми в національному законодавстві вперше з'явилося у 1998 р.; не дивлячись на те, що сучасна редакція статті 149 КК

2001 р. «Торгівля людьми або інша незаконна угода щодо людини» є однією з найвдаліших кримінально-правових норм в історії українського законодавства щодо регулювання питання кримінальної відповідальності за торгівлю людьми або іншу незаконну угоду щодо людини, вона все ж містить і ряд недоліків.

Таким чином, криміналізація торгівлі людьми або іншої незаконної угоди щодо людини є виправданою та необхідною, проте процес удосконалення правового забезпечення охорони людини від таких небезпечних діянь має тривати.

1. Панов М. І. Методологічні засади дослідження проблем Особливої частини кримінального права /М. І. Панов, Н. О. Гуторова // Проблеми законності. – 2009. – Вип. 100. – с. 291–304.

2. Уголовный кодекс УССР в редакции 1927 г. (с изменениями по 1-е июня 1928 г.). – 4-е офиц. изд. – Харьков : Юрид. изд-во НКЮ УССР. – 79 с.

3. Всеобщая декларация прав человека : прин. и провозгл. в резолюции 217 А (III) Ген. Ассамблеи от 10 дек. 1948 г. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015.

4. Попович М. І. Кримінально-правові та кримінологічні аспекти запобігання торгівлі людьми / М. І. Попович // Актуальні проблеми боротьби з торгівлею жінками : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Донецьк, 12 квіт. 2012 р.). – Донецьк : ДЮІ МВС України, 2012. – с. 62–66.

5. Казначеев Д. Г. Законодавство України як основа боротьби з торгівлею людьми / Д. Г. Казначеев // Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. – 2012. – № 1 (58). – с. 442–449.

6. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності : прийнята резолюцією 55/25 Ген. Асамблеї від 15 листоп. 2000 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_789.

Стогній Ксенія Володимирівна
студентка юридичного факультету ДДУВС

Науковий керівник –
доцент кафедри кримінально-правових
дисциплін, к.ю.н. **Хорошун О.В.**

ЗЛОЧИННІСТЬ НЕПОВНОЛІТНІХ

Негативні тенденції правопорушень серед неповнолітніх є надзвичайно гострою проблемою в державі. Безперечно, правопорушення тісно пов'язані з процесами деморалізації суспільства. Злочинність неповнолітніх є своєрідним показником загальної злочинності та рівня моральної культури суспільства. Незважаючи на зниження загального рівня впродовж останніх років, вона залишається гострою проблемою, яка не може не турбувати суспільство та державу, оскільки в цілому як коефіцієнт інтенсивності злочинності

неповнолітніх у центральних регіонах та великих містах, так і коефіцієнт злочинної активності неповнолітніх залишаються досить високими.

У зарубіжній та вітчизняній кримінології цьому питанню приділяли увагу такі вчені, як Ю. А. Абросімова, Г. А. Аванесов, Т. С. Барило, М. І. Ветров, О. М. Джужа, А. І. Долгова, В. П. Ємельянов, В. Д. Єрмаков, Т. Л. Кальченко, В. А. Конев, Н. М. Крестовська, М. Кудрявцев, Н. Ф. Кузнецова, І. П. Лановенко, Г. М. Міньковський, Є. Б. Мельникова, В. В. Николук, В. В. Панкратов, А. Я. Светлов, В. В. Скибицький, О. С. Стеблинська, Н. С. Юзікова, С. С. Яценко та інші.

Злочинність неповнолітніх є різновидом більш загальної злочинності в цілому, – соціального феномену тому, закономірно, що їй притаманні всі змістовні ознаки останньої. Передусім підкреслимо, що злочинність неповнолітніх – це своєрідний індикатор соціальної ситуації в державі. Зростання злочинності неповнолітніх, як правило, свідчить про несприятливі соціальні процеси. Аналіз злочинності неповнолітніх є, з одного боку, інструментом виявлення криміногенних факторів в соціумі, а з іншого – базою для прогнозування злочинності в цілому [1, с. 431]. Злочинність неповнолітніх є самостійною кримінологічною проблемою, оскільки якісно та кількісно відрізняється від злочинності дорослих, що зумовлюється віком злочинців, який характеризується не тільки низкою соціально-психологічних особливостей цієї категорії, а й їх правовим статусом у суспільстві

З психологічної точки зору, коли говорять про злочинність неповнолітніх, то насамперед на увазі мають злочинну поведінку членів суспільства, які перебувають на стадії формування особистості, життєвої позиції, переходу від життя під опікою сім'ї і школи до самостійного життя, усвідомлення загальноприйнятих у суспільстві соціальних цінностей і, крім того, виконання своїх особистих функцій в ньому. Несформованість емоціональної сфери і морально-психологічних настанов на різноманітні життєві ситуації обумовлює особливу вразливість неповнолітніх щодо негативного впливу на їх поведінку і неадекватну реакцію на проблемні ситуації [2, с. 280]. Водночас, ці ж характеристики неповнолітніх забезпечують їх підвищену, порівняно з дорослими, чутливість до профілактичних заходів. Віковими особливостями зумовлюється й мотиваційна специфіка злочинної поведінки неповнолітніх. Часто ці кримінальні правопорушення відбуваються на ґрунті бешкетництва, помилково зрозумілої романтики, прагнення до самоствердження, наслідування авторитетів [3, с. 311].

Мотиви підліткових злочинів у багатьох випадках відрізняються інфантильністю, а вся структура їх кримінальної поведінки – нетранзитивністю (необґрунтованістю, необдуманістю). На передній план тут виступають: спонукання, пов'язані з хибним розумінням товариства, особистісної самореалізації, панування престижно-споживчих інтересів, прагнення до самоствердження в референтно-асоціалній групі, підпорядкованість груповому тиску, демонстративний протест [3, с. 314]. Втім, чим старше є неповнолітній, тим

більше його кримінальна мотивація наближається до поведінки дорослих злочинців, тим більш істотні його злочинні дії.

Грабежі, розбої, вбивства і згвалтування відбуваються вже не в силу інфантильності, а в силу глибокої кримінальної зараженості неповнолітніх злочинців. Важливу роль в цьому відіграє те, що однією з особливостей злочинності неповнолітніх є її залежність від злочинності дорослих, в основі якої лежить психологічний механізм наслідування [4, с. 82].

Залежно від особливостей наміру серед неповнолітніх правопорушників закону можна виділити три основні їх групи. Перші – ті, у кого намір учинити правопорушення та злочин виник раптово. Другі – ті, хто заздалегідь обміркував протизаконну дію, готувався до її здійснення. Треті – ті, хто іноді заздалегідь знали про вчинення злочину, а іноді намір у них виникав раптово. [7, с. 154]

Для першої групи характерно те, що протиправний намір тут цілком можна розглядати як своєрідну суспільно небезпечну реакцію на сформовані обставини. Неповнолітній, зазвичай, не обмірковує заздалегідь злочинну дію, шляхи та засоби досягнення злочинного результату. Більше того, іноді навіть за кілька хвилин до вчинення злочину він і не задумується про нього. Рішучість вчинити так, а не інакше нерідко виявляється зненацька для молодшої людини і швидко реалізується у вчинку та діях. Саме тому можна говорити про намір неповнолітнього як про таку форму провини, що виникає в залежності від ситуації, тобто як реакція на непередбачувану ситуацію.

Для другої групи характерний злочинний намір, який виникає в поверхневому й суперечливому усвідомленні суспільної шкоди. Це виражається в тому, що більшість підлітків та юнаків, зважаючи на вчинення злочину, усвідомлюють лише фактичну сторону свого діяння (тобто самі дії та предмет зазіхання). При цьому вони не вміють оцінювати соціального значення свого вчинку його шкідливості для інтересів суспільства.

Для третьої групи особливість злочинного наміру проявляється в його спрямованості. Вона виражається в бажанні досягнення злочинних наслідків та визначається метою злочину тобто результатом. Специфіка його полягає насамперед у тому, що підлітки або юнаки досить часто не мають чіткого уявлення про мету злочинного діяння. «Так захотілося», «не знаю, як вийшло», «інші робили, і я теж» за допомогою такого роду відповідей вони нерідко пояснюють причини злочину. Специфіка виражається й у тому, що серед підлітків, на відміну від дорослих людей, досить розповсюджені протиріччя між метою діяння та засобами його досягнення. Так, у злочинах неповнолітніх нерідкі випадки, коли спрямованість наміру, його мета не є антигромадськими. Злочинне діяння в наявності, але його мета сама по собі аж ніяк не злочинна захист достоїнства товариша й свого власного, бажання надати допомогу іншій особі, прагнення утвердити себе в очах однолітків і т. ін. Специфіка спрямованості наміру неповнолітніх визначається тим, що джерелом цієї спрямованості та мети діяння є вікова мотивація, тобто

сукупність конкретних збудників (мотивів), якими визначається поведінка молодого людини [5, с. 9]

Отже, на формування неповнолітнього порушника правопорядку впливає безліч обставин. Одні з них відіграють роль безпосередніх причин злочинних діянь. Вони визначають процес формування суспільно шкідливих спонукань і посягань, а також особливості їхнього втілення в небезпечні для оточуючих дії та вчинки. Інші виступають як умови, що визначають збереження цих причин і полегшують їхній прояв у злочинах неповнолітніх. Вони, як правило, підсилюють дію причин злочинних діянь і є тим обов'язковим чинником, на якому й реалізуються причини суспільно небезпечної діяльності підлітків та юнаків. Крім того, найперший вплив на неповнолітнього мають негативні фактори сімейного виховання та побуту. Будь-яка категорія неповнолітніх злочинців набуває свій перший негативний зміст у сімейному та побутовому оточенні. Саме це оточення вносить у програму спонукальних мотивів і поведінки неповнолітнього ті негативні риси, які проявляються потім у злочинних і аморальних діях. До таких негативних аспектів виховання належать певні чинники організації навчально-виховного процесу в загальноосвітніх школах, училищах, коледжах та виробничих колективах. Недоліки такого роду виховання вже самі по собі можуть відіграти негативну роль у поведінці неповнолітнього.

1. Криминология: учеб. / Г. А. Аванесов и др.; под ред. Г. А. Аванесова. – 6-е изд., перераб. и доп. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2013. – 576 с

2. Проблеми протидії злочинності: підруч. / О. Г. Кальман, І. М. Козьяков, В. М. Куц, Б. В. Лизогуб, С. С. Мірошніченко, О. М. Подільчак, О. М. Толочко, М. С. Туркот; за ред. Х.: Вид-во ТОВ фірма–проф. О. Г. Кальмана. 352 с–«Новасофт», 2010.

3. Еникеев М. И. Юридическая психология. С основами общей и социальной психологии: учебник для вузов / М. И. Еникеев. – М.: Норма, 2014. – 640 с.

4. Пирожков В. Ф. Криминальная психология / В. Ф. Пирожков. – М.: Ось-89, 2013. – 704 с.

5. Преступность среди социальных подсистем. Новая концепция и отрасли криминологии / Под ред. Д. А. Шестакова. – СПб.: Издательство «Юридический Центр Пресс», 2013. – 353 с

6. Мозгова В.А. Поняття та особливості злочинності неповнолітніх // Юридичний вісник / 2014. - № 2. – с. 142-147

7. Пашковська М.В. Соціально-психологічні чинники злочинності неповнолітніх // Науковий вісник національної академії внутрішніх справ /2013. - № 4. – с.152-159

Tokarchuk Yu.

post graduate of the Dnipropetrovs'k
State University of Internal Affairs

Thesis advisor – candidate of pedagogic sciences,
associate professor *Poberezhna N.*

INTRODUCTION OF CRIMINAL MISDEMEANOR INSTITUTE TO THE CRIMINAL LIABILITY LAW AS A CURRENT PROBLEM

Since the term «a criminal misdemeanor» was introduced to the Criminal Procedure Code of Ukraine (hereinafter - the CPC of Ukraine) in 2012, more questions than answers regarding this category of offenses have remained unanswered. The main problem is that the term «a criminal misdemeanor» exists only as a norm of procedural law that cannot be applied in substantive law regulations due to the absence of this institute. In the meantime, the scientific society has generated different and opposite opinions concerning this issue.

There is, therefore, a pressing necessity to assess the possibility of introducing the term «a criminal misdemeanor» to the Law on criminal liability. It is important to compare the views of scientists and outline the directions for further research.

The issues concerning «a criminal misdemeanor institute» introduction into domestic legislation have been scrutinized by: A. Baida, Y. Hrodetskyi, V. Tuliakov, A. Kaplina, N. Mitritsan, G. Pimonov, V. Tatsyi, M. Khavroniuk and others. However, most of the proposals were not taken into account by the legislature.

In accordance with Chapter X (Final regulations) of the CPC of Ukraine, the regulations relating to the criminal proceedings that involve misdemeanors will be enacted simultaneously as soon as the law of Ukraine on misdemeanors comes into force [2]. This implies that the legislative act aimed to regulate the misdemeanors separately from the Criminal Code of Ukraine should be adopted. In fact, this regulation, as set forth in CPC of Ukraine, is not executed in practice and does not find support among scientists.

In particular, the draft law «On Amendments to Certain Legislative Acts of Ukraine introducing misdemeanors» was registered by Verkhovna Rada of Ukraine. It was submitted by such deputies of Ukraine as A. Kozhemiakin and others. The explanatory note to this bill states that it is inappropriate to unify misdemeanors in a separate Code or criminal misdemeanors law because the general terms of this bill would reword the terms of the General Part of the Criminal Code of Ukraine [3]. In authors' opinion, such legal regulation will neither follow the principle of criminal law unification nor make possible the minimization of standards, specifications and guidelines.

However, in our view, if the draft law №2897 is adopted, we will have the consequences when the Criminal Code standards and amendments to the CPC of Ukraine come in collision as the legislator pointed out the necessity for the exis-

tence of criminal misdemeanor institute.

According to the concept of the legislator the conviction for committing a criminal misdemeanor will not have such a negative legal consequences as a criminal record. But the criminal record itself is the sign of criminal liability that makes it different from other types of liabilities. In addition, the law draft is aimed to decriminalize some offenses gradually, but together with the introduction of administrative offenses in terms of misdemeanors to the Criminal Code, they will be considered to be criminal offenses. Thus, on the contrary, they will be criminalized. In the meantime, the draft law is aimed to distinguish «a criminal misdemeanor» from related categories of offenses (crime or administrative offense). So, the question that has to be answered is whether it is reasonable to define misdemeanors «criminal» or not?

The Criminal Law Department of National University «Odessa Law Academy» believes that the problem of a criminal misdemeanor should be solved in the context of the Criminal Code of Ukraine. In particular, the term «a criminal offence» and its types (crime and a criminal misdemeanor) should be defined in the General part of the Criminal Code of Ukraine. It is necessary to specify the basis for criminal liability and make legislative changes in the types of crime. The special part of the Criminal Code also needs to be reviewed. The changes related to the criminal misdemeanor introduction to the criminal law of Ukraine have to be made [1].

Contrary to these ideas, the legal specialists who work at Yaroslav Mudryi National Law University insist on introducing the misdemeanor institute as a new type of legal liability that is different from the administrative and criminal ones. These ideas are reflected in «The concept of misdemeanor implementation via the adoption of the Law (Code) of Ukraine on misdemeanors» [4].

Khavroniuk M. and Khavroniuk A. also stand for “not including them in the existing Criminal Code as this cannot be considered as the best possible way because it would require substantial and unjustifiable revision of the Criminal Code and create confusion in the structure of its norms and institutions ... it would result in unjustified criminalization of a large amount of actions that have negative impact on the crime rate in society. As a result, it would increase statistical indicators artificially that undoubtedly leads to bad judgment about the political situation in the country [p. 429-431; 5].

In view of the above said it can be concluded that there are such current problems of criminal misdemeanor introduction into the criminal liability law as: 1) unnecessary amendments of the Criminal Code of Ukraine; 2) the introduction of a new type of legal liability, which is allied between administrative and criminal ones; 3) inconsistency between the draft Law of Ukraine «On Amendments to Certain Legislative Acts of Ukraine introducing misdemeanors» (reg. number 2897 of d/d06.03.2015) and the legal requirements of the CPC of Ukraine that provides a basis for the law adoption on criminal misdemeanors. The directions for future research include developing legal arguments to support the implementation of criminal misdemeanor institute to the criminal liability law with regard to the needs and

powers of pretrial investigation bodies of National Police.

1. Кримінальний проступок у доктрині та законодавстві: монографія / авт. кол. : В. О. Туляков, Г. П. Пімонов, Н. І. Мітрицян [та ін.] ; за заг. ред. В. О. Тулякова. – Одеса : Юридична література, 2012. — 424 с.

2. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI [Електронний ресурс]/Верховна рада України – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>

3. Проект Закону «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо запровадження кримінальних проступків» №2897 від 19.05.2015 р. [Електронний ресурс]/Верховна рада України – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=55214

4. Тацій В.Я. Концепція впровадження проступку шляхом прийняття Закону (Кодексу) України про проступки (проект для обговорення) / Василь Тацій, Володимир Тютюгін, Оксана Капліна, Юрій Гродецький, Антон Байда // Юридичний вісник України. – 2014. – 24-30 трав. (№ 21). – С. 12–13 ; 31 трав.-6 черв. (№ 22). – С. 12–13 ; 7-13 черв. (№ 23). – С. 12–13.

5. Т.І. Созанський, М.М. Сенько Кримінальний кодекс України - 10 років очікувань. Тези Збірник праць. - Львів, 2011.- 494с.

Фоменко Владислава Анатоліївна

студентка магістратури
юридичного факультету ДДУВС

Науковий керівник –
доцент кафедри кримінально-правових
дисциплін, к.ю.н., доц. **Телійчук В.Г.**

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ КЛАСИФІКАЦІЇ ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ ГРОМАДСЬКОЇ БЕЗПЕКИ

У статті 3 Конституції України задекларовано, що безпека людини визнається однією з найвищих соціальних цінностей нарівні з її життям і здоров'ям, честю і гідністю, а також недоторканністю. Отож, протидія злочинам, що посягають на безпеку людей, є одним із найбільш пріоритетних напрямів діяльності правоохоронних органів. Разом із цим у Кримінальному кодексі України (далі – КК України) об'єктом кримінально-правової охорони визнані різні види безпеки, зокрема, громадська безпека, безпека виробництва, безпека руху та експлуатації транспорту, національна безпека. Загальну безпеку людей ототожнюють з громадською безпекою або суспільною безпекою. Як слушно зауважує В. П. Тихий, розробка численних і складних питань відповідальності за окремі злочини проти громадської безпеки не може бути плідною, якщо не має в своїй основі загальнотеоретичного підґрунтя [1, с 39], до якого, на наш погляд, слід віднести і питання класифікації злочинів проти громадської безпеки.

В. О. Навроцький за об'єктом злочини проти громадської безпеки поді-

ляє на групи: 1) злочини, пов'язані з діяльністю злочинних організацій (ст. 255–257, 258, 260 КК України); 2) злочини, пов'язані з тероризмом (ст. 258, 259, 266 КК України); 3) злочини, які порушують правила поведження з предметами, які становлять підвищену суспільну небезпеку (ст. 262–265, 267–269 КК України); 4) злочини, пов'язані з нападом на об'єкти, на яких є предмети, що становлять підвищену небезпеку для оточення (ст. 261 КК України); 5) злочини, пов'язані з порушенням спеціальних правил (ст. 270 КК України) [2, с. 357]. Виходячи з послідовності злочинів, зазначених у дев'ятому розділі Особливої частини КК України, В. П. Тихий усі злочини проти громадської безпеки пропонує поділити на три групи: 1) створення злочинної організації, терористичної групи та інших злочинних об'єднань, участь у них та у злочинах, що вчиняються ними, чи пов'язаних із ними (ст. 255–261 КК України); 2) незаконне поведження зі зброєю, бойовими припасами, вибуховими речовинами чи радіоактивними матеріалами (ст. 262–266 КК України); 3) порушення різних правил, що забезпечують громадську безпеку (ст. 267–270 КК України) [3, с. 287]. Натомість О. О. Дудоров стверджує, що можна виділити такі види кримінальних правопорушень, передбачених розділом IX Особливої частини КК України: 1) пов'язані зі створенням та діяльністю злочинних об'єднань (ст. 255–257, 260 КК України); 2) терористичний акт і пов'язані з ним кримінальні правопорушення (ст. 258–258 КК України); 3) проти порядку обігу небезпечних предметів і речовин (ст. 261–267, 268, 269 КК України); 4) інші (ст. 259, 267, 270, 270 КК України) [5, с. 656–657]. Дискусійним залишається й віднесення створення терористичної групи чи терористичної організації до першої групи злочинів проти громадської безпеки, оскільки цей злочин, з одного боку, належить до злочинів, пов'язаних зі створенням та участю у злочинних об'єднаннях, а з другого – до злочинів, пов'язаних із тероризмом. Якщо виходити з того, що злочини, пов'язані з тероризмом, здебільшого або у значній частині випадків вчиняються у співучасті, зокрема в організованих формах, то тероризм можна назвати одним із різновидів організованої злочинної діяльності. Відтак, цей злочин можна віднести як до злочинів, пов'язаних зі створенням злочинних об'єднань та участю в них, так і до терористичних злочинів. Сумнівною виглядає й позиція вчених, які вважають, що до першої категорії злочинів належать діяння, не пов'язані безпосередньо зі створенням злочинних об'єднань та участю в них. Так, Ю. А. Кармазін до них зараховує всі злочини, пов'язані з тероризмом [4, с. 189], а В. П. Тихий – злочини, пов'язані з тероризмом (ст. 258 КК України), а також завідомо неправдиве повідомлення про загрозу безпеці громадян, знищення чи пошкодження об'єктів власності (ст. 259 КК України), напад на об'єкти, на яких є предмети, що становлять підвищену небезпеку для оточення (ст. 261 КК України) [3, с. 287]. Стосовно цих протиправних діянь слід відмітити, що вони можуть вчинятися як у співучасті, так і поза її межами. Терористичні злочини утворюють окрему групу злочинів. Водночас завідомо неправдиве повідомлення про загрозу безпеці громадян, знищення чи пошкодження

об'єктів власності треба віднести до однієї з наступних груп злочинів проти громадської безпеки, оскільки він лише створює уявлення про загрозу тероризму. з урахуванням наведеного до першої групи злочинів, пов'язаних зі створенням злочинних об'єднань та участю в них, необхідно віднести протиправні діяння, передбачені ст. 255, 256, 257, 258, 260КК України.

До другої групи злочинів проти громадської безпеки В. О. Навроцький відносить злочини, пов'язані із тероризмом (ст. 258, 259, 266 КК України) [2, с. 357], О. О. Дудоров – терористичний акт і пов'язані з ним кримінальні правопорушення (ст. 258 КК України) [5, с. 656–657]; М. К. Гнетнев та А. О. Данилевський – терористичні злочини (ст. 258КК України) [6, с. 394]. На наш погляд, найбільш оптимальним терміном для позначення злочинів цієї групи є терористичні злочини, оскільки злочини, пов'язані з тероризмом значно ширше поняття, оскільки охоплює діяння, передбачені статтями інших розділів Особливої частини КК України.

Насправді незрозуміло, чому до терористичних груп і організацій слід відносити лише ті об'єднання, діяльність яких спрямована на вчинення терористичних актів, і залишати без уваги групи і організації, діяльність яких спрямована, наприклад, на захоплення заручників (ст. 147, 349 КК України), адже, як слушно наголошує В. П. Ємельянов, згідно з преамбулою до Міжнародної конвенції про боротьбу із захопленням заручників від 17 грудня 1979 р. даний вид злочину віднесений до різновидів міжнародного тероризму. Ідентичними тероризму за об'єктивно-суб'єктивними ознаками можуть стати й такі діяння, як посягання на життя державного чи громадського діяча (ст. 112КК України); погроза вчинити викрадення або використати радіоактивні матеріали (ст. 266 КК України); викрадення або захоплення залізничного рухомого складу, повітряного морського чи річкового судна (ст. 278 КК України), посягання на життя представника іноземної держави (ст. 443 КК України); злочини проти осіб та установ, що мають міжнародний захист (ст. 444КК України) та багато інших злочинів, які спрямовані на залякування населення з метою впливу на прийняття якихось рішень або відмови від нього. Таким чином, при визначенні поняття «терористична» неможливо орієнтуватися на якийсь один склад злочину або навіть на декілька складів, оскільки таких діянь достатньо, і в одних випадках вони матимуть терористичний характер, в інших – ні. Отже, орієнтуватися тут потрібно на загальне визначення злочинів терористичної спрямованості, яке необхідно або передбачити серед ознак цього складу злочину, або доповнити даний склад злочину відповідною приміткою, за допомогою якої можливо буде усвідомити розуміння та зміст поняття «терористична» [7, с. 87–103]. Однак не можна погодитися з позицією В. О. Навроцького, який вважає, що до цієї групи входить завідомо неправдиве повідомлення про загрозу безпеці громадян, знищення чи пошкодження об'єктів власності. Водночас заслуговує на увагу позиція вченого віднести до злочинів, пов'язаних із тероризмом, погрозу вчинити викрадення або використати радіоактивні матеріали, оскільки такі дії скоюються з метою приму-

сити фізичну або юридичну особу, міжнародну організацію чи державу вчинити будь-яку дію або утриматися від неї, якщо були підстави побоюватися здійснення цієї погрози, і нагадують погрозу вчинити терористичний акт. На підставі зазначеного вище, до терористичних злочинів пропонуємо віднести протиправні діяння, передбачені статтями 258 та 266КК України.

До наступної групи злочинів вчені відносять: злочини, які порушують правила поведження з предметами, які становлять підвищену суспільну небезпеку (ст. 262–265, 267–269 КК України) (В. О. Навроцький) [2, с. 357]; незаконне поведження зі зброєю, бойовими припасами, вибуховими речовинами чи радіоактивними матеріалами (ст. 262–266 КК України) (В. П. Тихий) [3, с. 287]; незаконні діяння зі зброєю, бойовими припасами, а також речовинами, що є джерелом підвищеної небезпеки (ст. 262–267, 269 КК України) (Ю. А. Кармазін) [4, с. 189]; злочини проти порядку обігу небезпечних предметів і речовин (ст. 261–269 КК України) (О. О. Дудоров) [5, с. 656–657]; злочини, пов'язані з незаконним поведженням зі зброєю, боєприпасами, вибуховими чи радіоактивними матеріалами (ст. 261–266 КК України) (М. К. Гнетнев та А. О. Данилевський) [6, с. 394]. Найбільш вдалою назвою третьої групи злочинів проти громадської безпеки є та, що запропонована О. О. Дудоровим, оскільки у ній не міститься переліку усіх предметів, а, навпаки, вони позначені єдиним узагальнюючим терміном «небезпечні предмети і речовини». Прагнення М. К. Гнетнева та А. О. Данилевського дати вичерпний перелік таких предметів призводить до помилки, оскільки вчені, з одного боку, у назві цієї групи згадують лише про зброю, боєприпаси, вибухові чи радіоактивні матеріали, а з другого – відносять до цієї групи й діяння, передбачене ст. 261КК України, у якому йдеться про радіоактивні, хімічні, біологічні та вибухонебезпечні матеріали, речовини та предмети.

Найбільш дискусійним виступає віднесення інших суспільно небезпечних діянь до певної групи злочинів проти громадської безпеки. Серед них: злочини, пов'язані з нападом на об'єкти, на яких є предмети, що становлять підвищену небезпеку для оточення (ст. 261 КК України); злочини, пов'язані з порушенням спеціальних правил (ст. 270 КК України) (В. О. Навроцький) [2, с. 357]; порушення різних правил, що забезпечують громадську безпеку (ст. 267–270КК України) (В. П. Тихий) [3, с. 287]; інші злочини у сфері громадської безпеки (ст. 259, 261, 268, 270КК України) (Ю. А. Кармазін) [4, с. 189]; інші злочини проти громадської безпеки (ст. 259, 267, ст. 270, 270КК України) (О. О. Дудоров) [5, с. 656–657]; злочини, що порушують правила, які забезпечують громадську безпеку (ст. 259, 267–270 КК України) (М. К. Гнетнева та А. О. Данилевський) [6, с. 394]. Серед цих груп злочинів варто виділити злочини, пов'язані з порушенням спеціальних правил, які досить міцно пов'язані з попередньою групою злочинів проти порядку обігу небезпечних предметів і речовин. При цьому більшість злочинів даних груп можна віднести як до однієї, так і до другої. Наприклад, порушення правил поведження з вибуховими, легкозаймистими та їдкими речовинами або радіоактивними

матеріалами(ст. 267 КК України) одночасно стосується порушенням спеціальних правил і порядку обігу небезпечних предметів і речовин. Тому ми пропонуємо об'єднати ці дві групи в одну, позначити їх як «злочини, пов'язані з порушенням спеціальних правил та порядку обігу небезпечних предметів і речовин,» і віднести до них протиправні діяння, передбачені статтями 261–265,267–270 КК України.

Злочинами, які, на наш погляд, не можна віднести до жодної з трьох вище окреслених груп, є завідомо неправдиве повідомлення про загрозу безпеці громадян, знищення чи пошкодження об'єктів власності(ст. 259 КК України) та умисне знищення або пошкодження об'єктів житлово-комунального господарства(ст. 270 КК України). При цьому вчені вказують на відвертий нонсенс у вигляді доповнення розділу IX Особливої частини КК статтю 270 («Умисне знищення або пошкодження об'єктів житлово-комунального господарства»). Цілком очевидно, що об'єкти ЖКГ(вони перераховані у примітці до ст. 270 КК), на відміну від предметів інших злочинів проти громадської безпеки, не входять до переліку джерел підвищеної небезпеки: ці об'єкти не просто не містять потенційної небезпеки, а, навпаки, покликані задовольняти повсякденні потреби їх власників, держави, суспільства. Зазначимо також, що схожі за змістом кримінально-правові заборони є в розділі VI Особливої частини КК«Злочини проти власності» (ст. 194). Знищуючи або пошкоджуючи об'єкти ЖКГ, винна особа передусім спричиняє шкоду власності на такі об'єкти з урахуванням сказаного розміщення норми про злочинні діяння щодо об'єктів ЖКГ у розділі IX Особливої частини КК навряд чи може бути визнане виправданим. Нічого, крім непотрібної казуїстики, ця новела у кримінальний закон не вносить [8; 9, с. 387–388]. Тому злочини, передбачені ст. 259 і 270 КК України, треба виділити в окрему групу – «інші злочини, що загрожують громадській безпеці». За результатами проведеного дослідження ми пропонуємо злочини проти громадської безпеки поділити на такі групи:

1) злочини, пов'язані зі створенням злочинних об'єднань та участю в них (статті 255, 256, 257, 258-3,260 КК України);2) терористичні злочини (статті 258, 266КК України);3) злочини, пов'язані з порушенням спеціальних правил та порядку обігу небезпечних предметів і речовин (статті 261–265, 267–270 КК України);4) інші злочини, що загрожують громадській безпеці (статті 259 і 270 КК України).

1. Тихий В. П. Сучасні проблеми застосування і вдосконалення кримінально-правових норм про відповідальність за злочини проти громадської безпеки / В. П. Тихий // Вісник Національної академії прокуратури України. – 2008. – № 3. – с. 39–43.

2. Кримінальне право України. Особлива частина: [підручник] / Ю. В. Александров, О. О. Дудоров, В. А. Клименко та ін.; за ред. М. І. Мельника, В. А. Клименка. – 2-ге вид., переробл. та доповн. – К.: Атіка, 2008. – 712 с.

3. Кримінальне право України: Особлива частина: [підручник] / Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, В. І. Тютюгін та ін.; заред. В. В. Сташиса, В. Я. Тація. – 4-те вид., переробл. і доповн. – Х. : Право, 2010. – 608 с.

4. Кримінальне право України. Особлива частина: [підручник] / Бабій А. П., Добро-

- ход І. С., Кармазін Ю. А. та ін.; за заг. ред. Є. Л. Стрельцова. – Х.: Одиссей, 2009. – 496 с.
5. Дудоров О. О. Кримінальне право: навчальний посібник / О. О. Дудоров, М. І. Хавронюк; за заг. ред. М. І. Хавронюка. – К.: Ваіте, 2014. – 944 с.
6. Кримінальне право (Особлива частина): підручник / за ред. О. О. Дудорова, Є. О. Письменського. – 2-ге вид. – К.: «ВД «Дакор», 2013. – 786 с.
7. Смелянов В. П. Проблеми кримінально-правової протидії тероризму згідно з Кримінальним кодексом України / В. П. Смелянов // Питання боротьби зі злочинністю. – 2006. – Вип. 12. – С. 87–103.
8. Дудоров О. О. Злочини проти громадської безпеки, безпеки виробництва, безпеки руху та експлуатації транспорту: особливості кваліфікації / О. О. Дудоров, Д. О. Калмиков // Вісник Асоціації кримінального права України. – 2014. – № 1 (2). – С. 176–189.
9. Правова доктрина України: у 5 т. – Х.: Право, – Т. 5: Кримінально-правові науки в Україні: стан, проблемита шляхи розвитку / В. Я. Тацій, В. І. Борисов, В. С. Батиргареева та ін.; за заг. ред. В. Я. Тація, В. І. Борисова. – 1240 с.

Фуріна Анастасія Ігорівна

студентка юридичного факультету ДДУВС

Науковий керівник –

завідувач кафедри кримінально-правових

дисциплін, к.ю.н., доц. **Орел Ю.В.**

ПРОБЛЕМА ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «УХИЛЕННЯ» В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРАВІ

Українське законодавство передбачає кримінальну та адміністративну відповідальність за порушення закону. Кримінальна дійсність завжди характеризувалася спритністю злочинців, безліччю і своєрідністю вживаних ними способів суспільно небезпечної поведінки. При цьому в ході еволюції деякі способи стають найбільш затребуваними. До їх числа і входить ухилення. Так суспільні відносини, що регламентуються кримінально-правовими нормами, передбачають відповідальність за ухилення.

На сьогодні термін «ухилення», який відображає одну з об'єктивних ознак складу злочину, міститься у статтях 157, 164, 165, 212, 212¹, 237, 335, 336, 336¹, 337, 389, 390, 395, 408, 409 Кримінального кодексу України (далі – КК України).

Оскільки, кримінальне законодавство не надає визначення поняття «ухилення», а передбачає його лише як спосіб вчинення того чи іншого діяння, забороненого відповідними кримінально-правовими нормами, вважаємо за необхідне розглянути етимологію цього поняття. Так, в академічному тлумачному словнику української мови «ухилитися» означає «не брати участі у чомусь, не робити чогось, уникати» [1, с. 527]. Словник української мови дає таке визначення поняттю «ухилення» – відступ від головного, правильного, прийнятого, порушення чогось; відхилення [2, с. 526]. Схоже тлумачення ми знаходимо у Великому тлумачному словнику сучасної української мови – відступати, відхилитися, відскакувати тощо назад чи вбік від кого-, чо-

небудь; намагатися не робити чого-небудь, не брати участі в чомусь, відсторонятися від чогось; уникати [3, с. 1522].

Аналіз вищезазначених злочинів показав, що ухилення може полягати у змішаній формі, тобто здійснюватись як шляхом дії, так і бездіяльності. При цьому деякі способи ухилення можна розглядати як змішану бездіяльність.

Так, об'єктивна сторона злочину, передбачена ст.390 КК України, відповідальність за ухилення від покарання у виді обмеження волі та позбавлення волі проявляється у таких формах: 1) самовільне залишення місця обмеження волі; 2) злісне ухилення від робіт особою, засудженою до обмеження волі; 3) систематичне порушення громадського порядку особою, засудженою до обмеження волі; 4) систематичне порушення встановлених правил проживання особою, засудженою до обмеження волі (ч.1 ст.390 КК); 5) неповернення до місця відбування покарання особи, засудженої до обмеження волі, якій було дозволено короткостроковий виїзд, після закінчення строку виїзду (ч 2 ст. 390 КК); 6) неповернення до місця відбування покарання особи, засудженої до позбавлення волі, якій було дозволено короткостроковий виїзд, після закінчення строку виїзду (ч. 3 ст. 390 КК). Отже, залежно від форми прояву, цей злочин може бути вчинено як шляхом активних дій, так і шляхом бездіяльності [4, с. 204].

До діянь, які вчиняються у формі дії, можуть бути зараховані: самовільне залишення місця обмеження волі; злісне ухилення від робіт особою, засудженою до обмеження волі; систематичне порушення громадського порядку особою, засудженою до обмеження волі; систематичне порушення встановлених правил проживання особою, засудженою до обмеження волі (ч.1 ст.390 КК). Інші діяння, передбачені ст. 390 КК України, а саме неповернення до місця відбування покарання особи, засудженої до обмеження волі, якій було дозволено короткостроковий виїзд, після закінчення строку виїзду (ч. 2 ст. 390 КК); неповернення до місця відбування покарання особи, засудженої до позбавлення волі, якій було дозволено короткостроковий виїзд, після закінчення строку виїзду (ч. 3 ст. 390 КК) вчиняються шляхом бездіяльності.

При цьому питання про вчинення злочину, передбаченого ст. 390 КК України, вирішується неоднозначно. Одні дослідники цієї проблеми говорять про те, що аналізований злочин вчиняється лише у формі бездіяльності, інші – як у формі бездіяльності, так і у формі дії [5, с. 17–20; 6, с. 112; 7, с. 72].

Цікавою є точка зору у О. М. Сокурєнка про можливість вчинення цього злочину шляхом змішаної бездіяльності, під якою у кримінальному праві розуміють поєднання активної (дії) і пасивної (бездіяльності) поведінки, коли активні дії виступають як обставини (спосіб), що забезпечує здійснення бездіяльності [8, с. 64].

Однак, на думку Ю. В. Орла в цьому випадку слід говорити все ж таки про бездіяльність як кінцевий результат діяння особи [4, с. 204].

Проаналізувавши склади злочинів і визначивши форми вчинення ухилення, ми можемо зазначити, що злочинів, де ухилення проявляється у формі

чистої дії та бездіяльності, ми не виявили.

Отже, підсумовуючи, можна сказати, що ухилення дозволяє відобразити різний ступінь суспільної небезпеки посягань, враховуючи специфічні ознаки відповідних складів злочинів, характерних для кожного із них, та кваліфікуючі ознаки саме цих складів. Для досягнення цілей покарання, підвищення його ролі як засобу протидії ухиленню від відбування покарання, необхідне чітке і логічно послідовне кримінально-правове регламентування, що забезпечує реальну можливість реалізації вимоги невідворотності відповідальності і покарання.

1. Словник української мови: в 11 тт. / – / АН УРСР. Інститут мовознавства; за ред. І. К. Білодіда. – К.: Наукова думка, 1970 – 1980. – 412 с. – 12 с.

2. Сучасний тлумачний словник української мови : 100 000 слів / за заг. ред. В. В. Дубічинського .– Х. : ВД «Школа», 2008. – 1008 с. – Режим доступу : [http:// sum.in.ua / s / ukhylennja](http://sum.in.ua/s/ukhylennja).

3. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) : текст / Уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. – К.; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005 – 1728 с.

4. Орел Ю. В. Кримінальна відповідальність за злочини проти нормальної діяльності органів і установ пенітенціарної служби України : монографія / Ю. В. Орел. – Харків : ТОВ «В справі», 2016. – 416 с.

5. Сауляк В. К. Уголовная ответственность за уклонение от отбывания наказания в виде лишения свободы (ст.1831 УК УССР) : лекция / В. К. Сауляк. – К. : НИ и РИО Киевской высшей школы МВД СССР им. Ф. Э. Дзержинского, 1980. – 32 с.

6. Тепляшин П. В. Уголовная ответственность за уклонение от отбывания лишения свободы : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Тепляшин Павел Владимирович. – Красноярск, 2002. – 227 с.

7. Чучаев А. И. Преступления против правосудия: Научно- практический комментарий / А. И. Чучаев. – Ульяновск : Дом печати, 1997. – 80 с.

8. Сокуренок О. М. Кримінальна відповідальність за ухилення від відбування покарання у виді обмеження волі та у виді позбавлення волі : дис. ...канд. юрид. наук : 12.00.08 / Олександр Михайлович Сокуренок. – Запоріжжя, 2010. – 234 с.

Хотлубей Микола Михайлович
слухач магістратури факультету
підготовки фахівців для органів
досудового розслідування ДДУВС

Науковий керівник –
доцент кафедри кримінального
процесу, к.ю.н. **Рогальська В.В**

ЗДІЙСНЕННЯ ПРИМУСОВОГО ВІДБРАННЯ БІОЛОГІЧНИХ ЗРАЗКІВ ДЛЯ ПРОВЕДЕННЯ ЕКСПЕРТИЗИ

Частина 3 статті 245 Кримінального процесуального кодексу України (далі - КПК України) передбачає, що відбирання біологічних зразків у особи здійснюється за правилами, передбаченими ст. 241 КПК України. У разі від-

мови особи добровільно надати біологічні зразки слідчий суддя, суд за клопотанням сторони кримінального провадження, що розглядається в порядку, передбаченому ст.ст. 160-166 КПК України, має право дозволити слідчому, прокурору (або зобов'язати їх, якщо клопотання було подано стороною захисту) здійснити відбирання біологічних зразків примусово [1].

Отже, на сьогодні в КПК України міститься лише загальна норма про можливість примусового отримання зразків за рішенням слідчого судді, суду у разі відмови особи добровільно надати біологічні зразки, проте, як саме здійснити таке відбирання проти волі особи законодавець не зазначив. Також наразі не існує і окремого нормативного акту, що регламентував би порядок та умови примусового отримання зразків [2].

За практикою Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ) фізична недоторканість особи охоплюється поняттям «приватне життя», що охороняється статтею 8 Конвенції про права (рішення від 26 березня 1985 року у справі «Х та У проти Нідерландів») і стосується найбільш інтимних аспектів приватного життя, а обов'язкове медичне втручання, навіть незначне, становить втручання у це право. ЄСПЛ допускає можливість здійснення примусового отримання зразків для дослідження, водночас регламентуючи чіткі умови та порядок здійснення такого втручання, наголошуючи, що отримання біологічних зразків можна проводити тільки за розпорядженням уповноваженої на це посадової особи, його може робити тільки акредитований лікар, котрий вправі відмовитися від виконання аналізу з огляду на виняткові причини медичного характеру. Згідно практики ЄСПЛ обов'язковою умовою отримання біологічних зразків є проведення його акредитованим лікарем, оскільки такі маніпуляції потребують спеціальних медичних знань[3].

Системний аналіз Конституції України, КПК, рішень ЄСПЛ, дав підстави визначити наступний процесуальний порядок примусового відбирання біологічних зразків у особи:

- *слідчий за погодженням з прокурором, прокурор або представники сторони захисту звертаються до слідчого судді з клопотанням про примусове відбирання біологічних зразків у особи для проведення експертизи (ч. 3 ст. 245, ст. 160 КПК);*

- *розгляд клопотання про примусове відбирання біологічних зразків у особи для проведення експертизи та постановлення слідчим суддею відповідної ухвали (ч. 3 ст. 245, ст. ст. 163, 164 КПК).* Розгляд вищезазначеного клопотання повинен відбуватися за участю сторони кримінального провадження, яка подала клопотання та особи, у якої планується здійснити примусове відбирання біологічних зразків. Неприбуття за судовим викликом особи, у якої планується здійснити примусове відбирання біологічних зразків, без поважних причин або неповідомлення нею про причини неприбуття не є перешкодою для розгляду клопотання. Слідчий суддя за результатами розгляду клопотання постановляє ухвалу про примусове відбирання біологічних зразків у особи для проведення експертизи, якщо сторона кримінального прова-

дження, яка звернулась з клопотанням доведе наявність достатніх підстав вважати, що біологічні зразки належать конкретній фізичній особі та самі по собі або в сукупності з іншими доказами мають суттєве значення для встановлення важливих обставин у кримінальному провадженні. Відповідна ухвала повинна відповідати вимогам ст. 164 КПК.

- *примусове здійснення відбирання біологічних зразків у особи для експертизи.* Перед тим як здійснювати примусове відбирання біологічних зразків, зазначена в ухвалі слідчого судді особа зобов'язана пред'явити особі, у якої планується здійснити примусове відбирання зразків для експертизи оригінал відповідної ухвали та вручити її копію (ч. 3 ст. 245, ч.2 ст. 165 КПК).

Оскільки, ані в ст. 245 КПК, ані в ст. 241 та ст.ст. 160-166 КПК, не регламентовано порядок здійснення відбирання біологічних зразків для експертизи у примусовому порядку, ми вважаємо, що практичні працівники під час проведення зазначеної процесуальної дії повинні керуватися нормами ст. 28 Конституції України, ст.ст. 11, 143 КПК та вищезазначеними рішеннями ЄСПЛ.

На нашу думку, примусове відбирання біологічних зразків повинно здійснюватися за аналогією ст. 143 КПК, яка регламентує виконання ухвали про здійснення приводу, а саме: у випадку невиконання особою, що підлягає примусовому відбиранню біологічних зразків, законних вимог щодо виконання ухвали про здійснення примусового відбирання біологічних зразків, до неї можуть бути застосовані заходи фізичного впливу. Застосуванню заходів фізичного впливу повинно передувати попередження про намір їх застосування. У разі неможливості уникнути застосування заходів фізичного впливу вони не повинні перевищувати міри, необхідної для виконання ухвали про здійснення примусового відбирання біологічних зразків, і мають зводитися до мінімального впливу на особу. Здійснювати безпосередньо відбирання біологічних зразків, на нашу думку, повинен лише лікар, котрий вправі відмовитися від виконання аналізу з огляду на виняткові причини медичного характеру.

- *складання протоколу про відбирання біологічних зразків (ч. 3 ст. 245, ч. 5 ст. 241, ст. 104 КПК).* Надання копії відповідного протоколу особі, у якої здійснювалося відбирання біологічних зразків, передбачено лише у разі, якщо такі дії проводилися примусово.

1. Кримінальний процесуальний кодекс України: закон України від 13 квітня 2012 р. // Офіційний веб-портал Верховної Ради України. - [Електронний ресурс]. –Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>.

2. Лозовий А. І., Сімакова-Єфремян Е.Б. Проблеми вдосконалення процедур залучення судового експерта та проведення судової експертизи у кримінальному процесі // Судово-експертне забезпечення кримінального процесу: матеріали міжвідом. наук.-практ. семінару (м. Київ, 29 травня 2014 р.) / КН- ДІСЕ Мін'юсту України; за заг. ред. Рувіна О.Г.; уклад. Полтавський А.О., Юдіна О.В.- К., 2013.- С.61-65.

3. Баулін О.В.«Отримання біологічних зразків особи у досудовому розслідуванні за чинним КПК України»ЗБІРНИК матеріалів Інтернет-конференції «Сучасні проблеми реформування кримінальної юстиції в Україні», за ред. О.М. Литвак, І.М. Козьяков, С.П. Барандич, Г.П., О.В. Геселе та інших, - Київ, 28 листопада 2014. – 221 с.

ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ. ЗАСТОСУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ПРАВООХОРОННІЙ ТА ЮРИДИЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Балюра Аліна Олександрівна
курсант факультету підготовки фахівців
для органів досудового розслідування ДДУВС

*Науковий керівник – доцент кафедри
ОРД та СТ, к.ю.н. Дараган В.В.*

ІНСТИТУТ ДЕРЖАВНОЇ ТАЄМНИЦІ В УКРАЇНІ: ІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ

В умовах ХХІ ст. інформація набула чи не найбільшого значення та стала важливим продуктом життєдіяльності людини та суспільства. У кожної держави є інформація, яка має для неї особливу цінність, тобто інформація, що відноситься до державної таємниці. Одним з головних завдань держави є охорона відомостей, що містять державну таємницю з метою захисту національних інтересів, а однією з умов належного захист державної таємниці є створення відповідної системи охорони державної таємниці, яка повинна чітко регулювати питання віднесення інформації до державної таємниці, критерії цієї інформації, засоби організаційно-правового забезпечення тощо. Система охорони державної таємниці сучасної України сформована на базі системи охорони державної таємниці Радянського Союзу та, на жаль, деякі положення, що розроблялись за тих часів, є застарілими та неефективними в сучасних умовах [1, с. 174].

Ефективний процес реформування інституту охорони державної таємниці не можливий без повного та всебічного дослідження його історичного розвитку з визначенням національних тенденцій та запозичення позитивного досвіду розвинених країн.

Не секрет, що однією із складових забезпечення інформаційної безпеки держави є якісне правове регулювання відносин, що складаються у сфері державної таємниці, особливо враховуючи динамічність розвитку інформаційної сфери у державі на теперішній час.

Попри давню історію інституту державної таємниці, він тривалий час знаходився на узбіччі правового регулювання. І лише з кінця ХІХ століття

охорона державної таємниці набуває системних ознак.

Незважаючи на окремі організаційно-правові заходи охорони державної таємниці ефективної цілісної системи охорони секретних відомостей ні в Російській імперії, куди входила на той час більша частина українських земель, ні в інших країнах до середини ХІХ століття не існувало. Це було пов'язано з відсутністю постійних загроз, які б обумовили необхідність визначення секретної інформації як окремого виду та її відповідну охорону. Майже до середини ХІХ століття в світовій практиці не існувало спеціальних розвідувальних служб, які цілеспрямовано займались би протягом тривалого часу збиранням та аналізом інформації за певними галузями в інших країнах. Окремі розвідувальні операції здійснювались тільки під час проведення військових кампаній.

Однак, бурхливий розвиток економік провідних держав світу викликав потребу нових ринків збуту таджерел сировинних ресурсів, внаслідок чого наприкінці ХІХ століття на міжнародній арені склалися передумови для боротьби за перерозподіл сфер впливу. Формуються міжнародні коаліції, відбувається переоснащення армій новою військовою технікою. Ці події супроводжувались підвищеною активністю іноземних розвідок щодо добування інформації різноманітного характеру про майбутніх вірогідних противників. Об'єктами розвідувальних спрямувань стали їх економічний потенціал, таємна дипломатія, відомості військового характеру та ін. Сучасна система розвідки і контррозвідки, її стратегія і тактика, зародилася і почала активно формуватися саме на рубежі двох століть. І як один з елементів цього явища стала спроба урядів багатьох держав систематизувати окремі заходи, спрямовані на захист державних секретів. Одним з основних напрямків цієї діяльності був процес формування правової бази з урахуванням особливостей розвитку стратегії і тактики «таємної війни» [2, с. 83-84].

Тим не менше, аж до початку Першої світової війни доводиться констатувати істотні недоліки відповідної нормативно-правової бази. Щодо Російської імперії, то це, передусім, відсутність конкретного визначення самого терміну «державна таємниця». Іншою особливістю була відсутність детального переліку відомостей, що становлять державну таємницю. Кожна із складових державного апарату на власний розсуд визначала, які саме відомості вважаються таємними, та здійснювала діяльність по захисту такого роду інформації [3, с. 11].

Створення й вдосконалення нормативно-правової бази у сфері захисту державної таємниці в роки Першої світової війни визначалось заходами, спрямованими на протидію державній зраді і шпигунству. Що ж до конкретних відомостей, то можна лише виділити їх окремі групи, котрі мати гриф «ті, що повинні зберігатись в таємниці». На той час сила і могутність держави оцінювались, виходячи з їх можливості вести війну, що наклало свій відбиток на уявлення про секретну інформацію.

У той же час, в умовах загострення суперництва великих держав, шпигунство ставало масовим, систематичним, вдосконалювались способи збору

інформації. Потреба в розвідінформації набула постійного характеру. Іноземні розвідки почали цікавитись не тільки відомостями, що офіційно становили військову таємницю, але і всіма матеріалами про збройні сили Росії, у тому числі опублікованими в пресі. Зрештою, фахівці прийшли до висновку, що певну інформацію можуть зібрати і приватні особи, без використання методів спецслужб, за які російське законодавство передбачало відповідальність. Тож, постала нагальна потреба не лише чіткого визначення поняття «державна таємниця», а й конкретного переліку відомостей, що її становлять [3, с. 11].

Саме тому в 1914 році в Російській імперії було прийнято два важливих документа, що стосувалися забезпечення охорони державної таємниці: Тимчасове положення про військову цензуру та Перелік відомостей і зображень, що стосуються зовнішньої безпеки Росії і її військово-морської та сухопутної оборони, оголошення і поширення яких у пресі, промовах або доповідях, які проголошуються на публічних зібраннях, забороняється на підставі статті 1 розділу 2 Закону від 5 липня 1912 року і статті 5 Найвищого указу урядуючому Сенату від 20 липня 1914 року.

Основною задачею військової цензури був контроль над друкованою продукцією, що видавалась увійськовий час, і перегляд кореспонденції з метою припинення розголошення державної таємниці.

Створення системи охорони державної таємниці та власних органів, які б захищали українські державні утворення від витоку секретної інформації та від розвідувально-підривної діяльності спецслужб ворога, почалося і за часів національних змагань 1917–1920 рр. (Крайовий Комітет оборони нового ладу – за часів Центральної Ради; Політичне бюро по справах контррозвідки – в період Гетьманату; Державний Інспекторат у військових частинах та інституціях Української Народної Республіки та Політичний департамент міністерства внутрішніх справ УНР за Директорії). Проте нетривале існування цих утворень, стан війни не дали змоги налагодити ефективну систему захисту секретної інформації та нормальне існування окремих її інститутів [4].

Необхідність збереження секретної інформації постала також і перед більшовиками. Новою владою було видано низку нормативних актів, що встановлювали відповідальність за вчинення контрреволюційних діянь, до яких відносилось і «розголошення секретних відомостей і документів». Крім того, у довоєнний період в СРСР і в Україні, як його складовій, було створено низку інститутів, які крім виконання інших функцій проводили діяльність, направлену на захист секретних відомостей. Було закладено основи системи захисту секретної інформації, яка в подальшому розвивалась і ефективно діяла впродовж кількох наступних десятиліть [2, с. 86].

У період Другої світової війни велику роль у забезпеченні державної безпеки відіграло введення військової цензури. Майже відразу по закінченню війни на міжнародній арені починається нове протистояння наддержав, так звана «холодна війна», а отже, захист секретних відомостей не лише не втрачає актуальності, а й надалі відіграє одну з основних ролей у справі забезпе-

чення державної безпеки.

У післявоєнні роки було прийнято низку нормативно-правових актів, які встановлювали кримінальну відповідальність за розголошення секретної інформації, що належала й охоронялася державою.

З середини 60-х років, коли стало очевидним, що багато відомостей секретного характеру про об'єкти оборонних галузей промисловості противник отримує в результаті радіоперехоплення і використання інших технічних засобів збирання інформації, розпочався новий етап розвитку системи протидії технічним розвідкам.

Таким чином, вже на середину 70-х років ХХ століття в СРСР загалом та в Україні зокрема завершилось створення загальнодержавної системи захисту державної таємниці. Основними структурними елементами цієї системи були галузеві міністерства, державні комітети, підприємства, установи та організації, а також міністерства, державні комітети та відомства, що мали спеціальну (надвідомчу) компетенцію з цих питань, діяльність яких будувалася в централізованому порядку під керівництвом ЦК КПРС та вищих органів державної влади та управління [2, с. 86]. Така система органів й комплекс заходів з охорони державної таємниці проіснували, з незначними змінами, до початку 90-х років минулого століття.

Початком створення сучасної системи охорони державної таємниці можна вважати момент проголошення незалежності України. Відносини у сфері державної таємниці сьогодні регулюються нормами різних галузей права: конституційного, адміністративного, кримінального та ін.

Так, можна стверджувати, що законодавчим актом, що заклав фундамент демократичного розвитку інформаційної сфери держави, став прийнятий 2 жовтня 1992 р. Закон України «Про інформацію» [5], який проголошує інформаційний суверенітет України, закріплює право громадян на інформацію, встановлює обов'язок держави здійснювати контроль за інформацією з обмеженим доступом, визначає правові основи інформаційної діяльності в державі. На законодавчому рівні вперше було закріплено необхідність врегулювання відносин у сфері державної таємниці на рівні спеціального закону. Закон України «Про інформацію» визначив місце державної таємниці серед іншої інформації, встановив види відповідальності за порушення інформаційного законодавства, поділив інформацію за режимом доступу на відкриту інформацію та інформацію з обмеженим доступом. Остання за своїм правовим режимом поділяється на конфіденційну і таємну. Саме одним з видів таємної інформації і є державна таємниця.

Закон України від 21 січня 1994 року «Про державну таємницю» є базовим нормативно-правовим актом, який регулює суспільні відносини, пов'язані з віднесенням інформації до державної таємниці, визначає терміни, пов'язані із засекречуванням, розсекречуванням її матеріальних носіїв та охороною державної таємниці з метою захисту національної безпеки України.

Так, згідно зі ст. 1 вказаного Закону державна таємниця – це вид таємної

інформації, що охоплює відомості у сфері оборони, економіки, науки і техніки, зовнішніх відносин, державної безпеки та охорони правопорядку, розголошення яких може завдати шкоди національній безпеці країни та які визнані у порядку, встановленому Законом, державною таємницею і підлягають охороні державою [6].

Підводячи підсумок, варто відмітити, що суспільні відносини у сфері державної таємниці постійно трансформуються та розширюються, що зумовлено загальною тенденцією до розширення кола інформаційних відносин, тому правове забезпечення функціонування системи охорони державної таємниці у сучасних умовах потребує постійного вивчення, дослідження та вдосконалення на законодавчому та підзаконному рівнях. Корисним для вітчизняної системи захисту інформації було б вивчення та запозичення міжнародного досвіду захисту таємної інформації, розробка на нормативному рівні та впровадження нових, сучасних шляхів захисту таємної інформації, що можливо було б здійснити під час міжнародного співробітництва.

1. Адабаш О.В. Становлення системи охорони державної таємниці в незалежній Україні (законодавче забезпечення) / О.В. Адабаш // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція. – 2014 – № 11 (том 1). – С. 174-177

2. Ботвінкін О. Система охорони державної таємниці в Україні. Історичний аспект / О. Ботвінкін // Правове, нормативне та метрологічне забезпечення системи захисту інформації в Україні. – 2006. – Вип. 2 (13). – С. 83-88

3. Бернадський Б.В. До питання про правове регулювання захисту державної таємниці у роки Першої світової війни / Б.В. Бернадський // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція. – 2013. – № 6-2 (том 1). – С. 11-15

4. Сідак В.С. Спецслужби України часів національної революції 1917–1920 рр. Навчальний посібник. – К., 1994 – 184 с.

5. Про інформацію: Закон України від 2 жовтня 1992 року № 2657-12. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2657-12>.

6. Про державну таємницю: Закон України від 21 січня 1994 року № 3855-XII. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3855-12>.

Брагінець Валерія Петрівна
учениця 10-1 Міського юридичного ліцею,

Стешенко Лідія Миколаївна
старший викладач Міського юридичного ліцею

ЕЛЕКТРОННИЙ ДОКУМЕНТ ЯК НОСІЙ ЮРИДИЧНОЇ ІНФОРМАЦІЇ

Електронний документ – найбільш актуальна форма існування всіх сучасних файлів, що містять у собі величезну кількість важливої інформації. Електронний документ – це матеріал, який зафіксований на спеціальних

носіях (диски, USB-флешки, додаткове обладнання). Він може являти собою цілий набір зображень, звукових файлів і символів. Такий файл можна передати в просторі і часі, використовуючи спеціальні засоби телекомунікацій. Телекомунікаційні канали зв'язку можна також застосовувати для публікації, зберігання і подальшої обробки. Під таким документом слід розуміти спеціальну форму, за допомогою якої можна використовувати дані в абсолютно різних цілях. Мова йде про фіксування інформації на електронних чи магнітних матеріальних носіях, а потім про їхню подальшу обробку та відправлення всім учасникам процесу коригування даних. Основні переваги електронного документа полягають у можливості працювати швидко і якісно. Матеріали у такому форматі легко підписувати, навіть якщо всі ті, хто повинен їх завізувати, знаходяться далеко один від одного. За рахунок цього вдається заощадити величезну кількість грошей і сил. Крім усього іншого, наявність електронного архіву дозволяє уникнути потреби розмістити величезну кількість документів в організації. Для зберігання паперів знадобиться виділити відповідну площу на території підприємства, а також найняти висококваліфікованого архіваріуса, який зможе швидко орієнтуватися в наявних матеріалах. Щоб зберігати електронний архів, достатньо лише декількох жорстких дисків. Паперові та електронні документи не можна порівняти один з одним, адже цифрові володіють цілим рядом переваг. Серед них: можливість тривалого зберігання; зручність в здійсненні додаткових операцій (редагування, видалення, архівування тощо); можливість пошуку даних всередині файлів з використанням ключових маркерів; простота в обробці матеріалів з допомогою автоматизованих систем. Електронні документи повинні володіти юридичною силою – в іншому випадку їх не можна використовувати при роботі з іншими структурами. Закріпити дію документа можна за допомогою електронно-цифрового підпису, що володіє тими ж самими можливостями, що і звичайний паперовий. ЕЦП буде актуальним, якщо при його формуванні буде дотримано цілий ряд умов. Для отримання такого підпису знадобиться звернутися в засвідчуючий центр. При цьому треба заздалегідь підготувати пакет документів (знадобиться надати копію вашого паспорта і актуальний e-mail. Крім цього, потрібно заздалегідь підготувати USB-носії, на який співробітники засвідчувального центру мають записати ключі і сертифікати, необхідні для візування електронних документів). Реквізити електронного документа є дієвими тільки у тому разі, якщо він заверений електронно-цифровим підписом. ЕЦП має рівну значимість з паперовим аналогом, однак для цього повинні дотримуватися всі необхідні умови. Підпис має бути легальним та зареєстрованим. Електронним документом є файл, що містить в собі певну інформацію, не завжди зрозумілу користувачеві. Для створення архівів і фондів цих файлів потрібно знати їхні класифікації. Файли можуть розрізнятися за тим, яка саме інформація в них міститься. У цій класифікації мова йде про: текстові, образотворчі; звукові; мультимедійні видання; програмні продукти. Останні слід розглядати як публікації окремих

фрагментів текстів програм і кодів. Найбільш вдалою класифікацією слід вважати види електронних документів за цільовим призначенням. Наприклад, виробничі видання, що використовуються на підприємствах. Вони несуть у собі інформацію про організацію існуючого виробництва. Деякі матеріали були спеціально створені для інформування працівників тих чи інших виробничих сфер про наявність норм і вимог при знаходженні на території підприємств. Створюються навчальні та довідкові видання (підручники, додаткова література, посібники), зручні в застосуванні. Політичні партії досить часто використовують електронні видання в якості агітаційних матеріалів. У них містяться твори громадської тематики, які призначаються для широкої аудиторії читачів. У подібних матеріалах найчастіше знаходиться аналітична інформація, якою користуються політологи і соціологи всього світу. Ще одна класифікація документів відрізняє їх за способом поширення. Існують локальні видання, які можуть бути використані в межах окремого взятого підприємства чи для широкого використання. Сучасні засоби зберігання інформації (наприклад користування комп'ютером) дали змогу перетворити інформацію зі звичного вигляду – тексти книжок і журналів, креслення і малюнки, картини і скульптури, музику і рухомі зображення тощо – в електричні сигнали, які можна записати на магнітні та оптичні носії для зберігання, передати по електричних каналах на будь-яку відстань, відтворити у звичний вигляд для сприймання людиною. З розвитком техніки з'явилися фото-, кіноплівки та магнітні стрічки. З появою комп'ютерів були розроблені нові види носіїв – напівпровідникові мікросхеми, магнітні та оптичні диски, флеш-карти. Переваги сучасних засобів зберігання інформації полягають в тому, що об'єм різноманітної інформації, що зберігається на магнітних носіях і оптичних дисках, величезний. Розміри їх набагато менші від традиційних носіїв інформації. Завдяки оснащенню комп'ютерами зменшилася кількість людей для обслуговування сховищ. Магнітні й оптичні диски з інформацією знаходяться у спеціальних пристроях, постійно діючих комп'ютерів для того, щоб була можливість звернутися до них і отримати необхідну інформацію з будь-якої відстані. У разі потреби можна не тільки ознайомитися з інформацією, але й переписати її на свої носії, роздрукувати, відтворити зображення і звук. Електронний документообіг міцно увійшов у сучасний діловий світ. При роботі в такому форматі виникає багато питань, пов'язаних із копіюванням документації. Цей процес займає окрему важливу нішу в процесі документообігу. Якщо говорити про паперові носії, тут все просто – це копія, підписана посадовою особою та завірена печаткою організації, але електронна копія документа – це відносна новинка, і з нею стикалися ще не всі. Такі сфери, як страхування, пенсійні фонди, кредитні організації давно перейшли на цифровий документообіг, тобто досить часто в своїй роботі вони використовують електронні копії документів. Як зазначено в законодавстві, вони створюються «шляхом заповнення зовнішнього вигляду документа на паперовому носії». Тобто зміст дублюється на паперовому носії, який і завіряється. При

цьому на знімку має бути зазначено, що він є саме копією електронної версії. Посвідчення може бути виконано як нотаріусом, так і індивідуальним підприємцем, які мають ліцензію на цей вид діяльності. Будь-яка інша копія електронного документа, завірена неналежним чином, юридичної сили не має. Одним з основних і успішних факторів у використанні електронних копій документів є їх правильне зберігання в спеціалізованих базах. Для цього необхідно забезпечити такі умови, як стабільне електроживлення техніки – потужні системи безперебійної подачі струму; створення резервних копій. Додаткові резервні комплекти створюються на будь-якому місткому зовнішньому носії (найчастіше, це диски); надійний антивірусний захист. Коштує така система недешево, але вона допоможе захистити комп'ютери від несанкціонованих проникнень і зараження шкідливими програмами, які можуть пошкодити або знищити інформацію; регулярна діагностика і профілактика системи. Цей пункт необхідний для безперебійної роботи електронних баз.

Таким чином, електронний документ та електронна копія поступово займають міцні позиції, поступово витісняючи класичний формат паперових відносин. Це говорить про те, що суспільство в цілому готове до переходу на більш досконалий етап ділових відносин, де спеціалізовані системи і бази використовуються по-максимуму для полегшення роботи людини і його зосередження на більш важливих деталях. Основним же при переході на більш сучасний етап є увага до деталей і ретельне, продумане відношення до прийнятих рішень.

Кожен документ є унікальним носієм юридично значимої інформації. Він повинен бути не тільки складений у певній формі і у відповідності з існуючими нормами і правилами, але і завірений підписом та печаткою уповноваженого органу. Електронний документ став цифровим аналогом «паперового». Не можна не згадати і про засоби захисту такої інформації. Як і у випадку із звичайними «паперами», їх захищають підпис та печатки, але не реальні, а електронні. Спільна робота з документами в інтернеті – це можливість доступу до обробки одного документа декількома користувачами. У такій ситуації особливо важливим є простеження останніх унесених змін у текстове повідомлення. Раніше спільна робота над текстом виглядала так: одна людина створює своєрідну текстову «канву», роздруковує і віддає її іншому на ознайомлення. Останній вивчає роздруковку і виділяє маркером частини тексту, які необхідно доопрацювати або змінити. З появою нових інформаційних технологій, особливо, якщо документ є складовою частиною електронного документообігу, виключається необхідність роздрукування кожного примірника. Сучасні комп'ютерні технології дозволяють в найкоротші терміни обробляти колосальні обсяги інформації.

Поширені електронні системи, що дозволяють з одним документом одночасно працювати декільком співробітникам: **OpenOfficeWriter**. Програмний продукт, який з'єднав в собі 1 і 2 вищезазначені пункти. Після створення «ос-

новного» документа, виділення всіх недоробок його можна роздробити на дрібні частини і розподілити між виконавцями; **MicrosoftWord**. Ця програма дуже схожа на попередню за властивостями і можливостями роботи; **Google Docs**. Це вже не програма, а додаток в браузері. Прийнято вважати, що воно набагато простіше і зрозуміліше для користувачів, ніж попередні версії. Додаток надає право одночасного доступу до одного і того ж документа в мережі кільком людям; **LaTeX**. Особлива система і мова створення текстів різного обсягу і складності. Має в собі задатки програмування, так як для того, щоб відформатувати текстовий документ, для початку необхідно створити файл, в якому будуть описані всі параметри, які необхідно застосувати; розробники ІТ-технологій пропонують користувачам безкоштовні онлайн-сервіси, які включають в себе різні форми, архіви, таблиці, текстові редактори. Дані інструменти дозволяють створити документ онлайн, при цьому одночасно контактуючи з іншими користувачами. Онлайн-редактори підтримують експорт і імпорт документів в безлічі форматів: pdf, tif, xps, eps, psd, pages, svg та інші.

На сучасному етапі розвитку документів спостерігаємо таке явище, як швидкий перехід від паперової документації до її електронного вигляду. У ХХІ столітті все більше і більше людей користуються електронним документуванням, адже документи такого типу можуть зберігати більше інформації, ніж паперові та передавати їх у будь-яку точку планети. Паперові ж документи втрачають своє первісне значення, залишаючи поле битви. Існування будь-яких підприємств неможливе без електронних документів. Майже всі засоби комунікації базуються на використанні електронних носіїв інформації. Електронні носії інформації стають все більш персоніфікованими. Яскравим прикладом цього можуть служити планшети і мобільні телефони, причому останні все більше і більше виконують функції не просто телефонів, а цілих комунікативних пристроїв, включаючи в себе створення, обробку та передачу інформації в документованому вигляді як: текстова інформація, аудіо, відео тощо. Електронні пристрої тісно пов'язані з такою могутньою системою передачі інформації, як інтернет, який поєднав країни і континенти, створивши єдиний інформаційний простір планети.

Волкова Валерія Валеріївна
курсант факультету підготовки фахівців
для органів кримінальної поліції ДДУВС

Науковий керівник –
доцент кафедри ОРД та СТ,
к.ю.н., доц. **Єфімов В.В.**

ЩОДО МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА В ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

На даний час в Україні є дуже актуальні проблеми боротьби зі злочинністю. Багато науковців досліджують тему щодо міжнародного співробітництва в ОРД, а також напрямки та причини поширення злочинів. У період із 2014 року коли на Сході нашої країни почалися Антитерористичні дії, злочинів стало дедалі більше про що свідчать статистичні дані Генеральної Прокуратури України щодо відкритих кримінальних проваджень. До першого плану таких видів злочинів відносяться такі злочини як: торгівля людьми, міжнародний тероризм, наркобізнес, незаконне заволодіння зброєю, незаконна міграція та інші, які не тільки ставлять у небезпеку окремі держави, але і можуть призвести до пагубних наслідків всього людства, тому правоохоронні органи не тільки окремих країн повинні боротися з такими видами злочинів, а й допомагати іншим державам та докладати максимум зусиль для виявлення, попередження та розкриття таких злочинів. Дана проблема збентежила і Президента України. Який схвалив концепцію, щодо державної політики у сфері боротьби зі злочинністю, у якій сказано, що Україна стає об'єктом зростаючої заінтересованості міжнародних злочинних угруповань, зокрема у сферах легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, торгівлі людьми, нелегального переміщення зброї, небезпечних матеріалів та наркотичних засобів. Збільшується кількість нелегальних мігрантів та набуває все більшого поширення організована етнічна злочинність.[1]

Дану проблематику досліджували такі науковці, як О.М. Бандурка, В.П. Бірюков, В.О. Боняк, В.С. Березняк, М.Г. Богуславський, М.Г. Вербенський, С.В. Ващенко, М.С. Городецька, О.Ф. Долженков, В.П. Захаров, І.М. Зубач, О.В. Захарченко, Д.Г. Заброта, О.В. Злагода, О.В. Кириченко, С.М. Калюк, І.В. Коломієць, В.Н. Кохман, В.В. Рогальська, В.Я. Мацюк, В.В. та ін. Правова основа міжнародного співробітництва в оперативно-розшуковій діяльності складається з : міжнародних договорів, міждержавних договорів (двосторонні і багатосторонні) – пактів, конвенції, договорів, угод; міждержавні угоди з окремих питань, які стосуються взаємодії в боротьбі зі злочинністю; міжвідомчі договори (угоди); національне законодавство з питань надання міжнародної правової допомоги; неписані норми (звичаї) міжнародно-

го права (міжнародна ввічливість, взаємність і ін.) [2, с. 77].

Стаття 5-1 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» визначає міжнародне співробітництво у сфері оперативно-розшукової діяльності: «Співробітництво у сфері оперативно-розшукової діяльності між міністерствами, іншими центральними органами виконавчої влади, державними органами, до складу яких входять оперативні підрозділи, визначені у статті 5 цього Закону, та правоохоронними і спеціальними службами інших держав, які мають у своєму складі відповідні підрозділи, а також з міжнародними правоохоронними організаціями здійснюється відповідно до законодавства України, міжнародних договорів України, а також установчих актів та правил міжнародних правоохоронних організацій, членом яких є Україна» [3]. Концепція державної політики у сфері боротьби з організованою злочинністю серед шляхів та засобів розв'язання проблеми визначає такі:

- зміцнення міжнародного співробітництва;
- додержання міжнародних стандартів щодо збирання й аналізу даних стосовно злочинів, які вчиняються організованими злочинними угрупованнями;
- удосконалення системи моніторингу криміногенної ситуації в частині діяльності організованих злочинних угруповань у державі в цілому та її регіонах зокрема, а також у сусідніх та інших державах;
- дослідження рівня криміналізації окремих сфер суспільного життя у державі в цілому та у галузях національної економіки зокрема, виявлення чинників, що сприяють криміналізації, зростанню латентної злочинності; формування громадської думки з метою сприяння ефективній реалізації державної політики у сфері боротьби з організованою злочинністю;
- надання засобам масової інформації відомостей для об'єктивного інформування населення України про проблеми боротьби з організованою злочинністю і корупцією;
- сприяння в отриманні іноземними громадянами необхідної для захисту їх прав інформації про органи та систему боротьби з організованою злочинністю і корупцією в Україні;
- створення умов для залучення громадських та інших організацій, засобів масової інформації до поширення інформації про діяльність організованих злочинних угруповань, обміну інформацією, що стосується боротьби з організованою злочинністю, на міжвідомчому та міждержавному рівнях.

Міжнародне співробітництво України з питань протидії та боротьби з організованою злочинністю має включати:

- продовження процесу адаптації українського законодавства до законодавства Європейського Союзу з питань протидії проявам організованої злочинності;
- удосконалення взаємодії правоохоронних органів України з питань боротьби з організованою злочинністю з правоохоронними органами іноземних держав на підставі відповідних міжнародних договорів;

- продовження практики укладання міжнародних договорів України з питань боротьби та протидії організованій злочинності;
- розширення практики укладання міжнародних договорів про співробітництво у боротьбі зі злочинністю, зокрема організованою, між правоохоронними органами України та відповідними органами іноземних держав;
- налагодження постійного обміну досвідом спеціальних підрозділів по боротьбі з організованою злочинністю України з правоохоронними органами іноземних держав, стажування та навчання за кордоном відповідних фахівців.[1]

Відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України від 25 березня 1993 р. № 220 «Про Національне центральне бюро Інтерполу» взаємодія правоохоронних органів України з компетентними органами зарубіжних держав щодо рішення питань боротьби зі злочинами, що мають транснаціональний характер, здійснюється через Національне центральне бюро Інтерполу. Міністерство внутрішніх справ України виступає як Національне центральне бюро Інтерполу. Слід зауважити, що ефективність виконання завдань-функцій Українського бюро Інтерполу значною мірою залежить від інформаційної підтримки – інформаційно-аналітичного забезпечення діяльності всіх правоохоронних органів України та інших держав, а отже, від державної інформаційної політики, що проводиться як в усьому світі, так і в Україні [4; 2, с. 86].

Отже, із всього вищезазначеного можна дійти висновку, що з кожним роком становище багатьох країн у сфері злочинності стає гіршим, існуючі політичні, соціально-економічні умови напруженості в суспільстві, зниження поваги до законності та верховенства права можна прогнозувати тенденцію зростання та поширення в найближчі роки всіх вищезазначених злочинів. Тому перш за все, потрібна стабілізація нормального життя та підвищення соціального рівня населення, співробітництво з усіма країнами світу у сфері боротьби зі злочинністю є невід'ємною частиною розкриття злочинів, підтримка інших та допомога є не менш важливою, і тільки таким чином слід очікувати на покращення боротьби з криміногенною ситуацією в країнах.

1. Про Концепцію державної політики у сфері боротьби з організованою злочинністю: Указ Президента України від 21 жовтня 2011 р. 1000/2011 [Електронний ресурс: Офіційний сайт Верховної Ради України] Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1000/2011> Дата звернення: 26.04.2017 р.

2. Бандурка О.М. Оперативно-розшукова діяльність: Підруч. – Харків, 2002. – Ч. I.

3. Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України від 18.02.1992 р. // ВВР. – 1992. – № 22. – [Електронний ресурс: Офіційний сайт Верховної Ради України] Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2135-12> Дата звернення: 26.04.2017

4. Про Національне центральне бюро Інтерполу: Постанова КМУ від 25 березня 1993 р. № 220 [Електронний ресурс: Офіційний сайт Верховної Ради України] Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/220-93-п> Дата звернення: 26.04.2017 р.

Крупко Анастасія Олегівна
курсант факультету підготовки фахівців
для органів досудового розслідування ДДУВС

Науковий керівник –
професор кафедри ОРД та СТ,
к.ю.н., проф. **Шинкаренко І.Р.**

ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ НЕГЛАСНИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ

Запровадження негласних слідчих (розшукових) дій в Кримінальному процесуальному кодексі України 2012 року відкрило новітню сторінку у використанні негласних дій у кримінальному провадженні. З одного боку значно розширені, законодавчо закріплені негласні процесуальні дії, які стали розкриті для широкої аудиторії зацікавлених осіб. Означені процесуальні дії стали зрозумілими для кожного, хто бажає знати про порядок їх застосування. Це розширило межі цивільного та судового контролю за застосуванням дій, що суттєво обмежують права і свободи людини. Відтепер, можна у відкритому порядку оскаржувати та заперечувати будь-які дії, які виконані працівниками правоохоронних органів та іншими особами негласно в кримінальному провадженні, а разом з цим і ту доказову базу, яка була такими діями отримана.

Проблемними питаннями проведення негласних слідчих(розшукових) дій у відповідності до Кримінального процесуального кодексу України займаються багато науковців, в тому числі: Д. Письменний, Ю. Антонян, О. Бандурка, О.Юхно, М.Шумило, О.Татаров та інші.

Означеними та іншими науковцями зазначається, що незалежно від різних та зовсім індивідуальних для кожного наукових точок зору закріплення в чинному КПК України процесуального інституту негласних слідчих (розшукових) дій все ж таки стало поштовхом для покращення організації, якості, своєчасності розслідування та розкриття злочинів під безпосереднім керівництвом прокурора. Але все ж таки, з ухваленням у 2012 році чинного КПК України з'явилась велика кількість неузгоджених і проблемних питань під час правозастосування положень даного Кодексу на практиці [1, с.87].

Отже, зрозуміло, що застосування таких процесуальних дій дещо ускладнилось, оскільки вони стали більш відкритими для широкого загалу і можуть бути зрозумілими майже кожному. Ускладнюється практичне застосування таких дій, а саме момент їх негласності. Адже з часом, окрім закріплення в гласній законодавчій базі, почали з'являтися практичні посібники, відео уроки для працівників правоохоронних органів про застосування різної техніки, методів та засобів оперативно-розшукової діяльності, які відкриті для загалу і кожна людина при вивченні таких моментів може вирахувати негласну діяльність виконавців.

Судова практика свідчить про те, що не поодинокі зустрічаються рішення судів, у яких під час проведення судового розгляду судді не беруть до уваги докази, які були отримані в результаті проведення негласних слідчих (розшукових) дій [2, с.28]. Таке відбувається з різних причин, в тому числі можна назвати такі, що було невірно застосовано процесуальний порядок застосування таких дій, та докази отримані в їх результаті не можуть бути використані з метою дотримання прав і свобод людей, щодо яких такі дії було вчинено.

При цьому деякі науковці наголошують, що на думку деяких практичних працівників, із набранням чинності новим КПК України таємне збирання доказів максимально спроститься, а також максимально спроститься процедура використання таких доказів при доказуванні, та зникнуть останні перестороги з боку суду щодо довіри таким доказам, що, у свою чергу, приведе до якнайширшого використання таємних дій у дуже широкій категорії справ[3, с.360]. Але все ж таки із плином часу стає зрозуміло, що вже і такий законодавчо закріплений інститут підлягає справедливій критиці з боку науковців і практиків.

Багато науковців визначають, що незважаючи на те, що у Главі 21 КПК України достатньо детально регламентовано порядок подання та розгляду клопотань про проведення НСРД, фіксації та використання їх результатів

тощо, при застосуванні негласних слідчих (розшукових) дій у практичній діяльності виявлено низку проблемних питань, що ускладнюють їх реалізацію та використання[4, с.56]. Такі проблеми висвітлюються в багатьох роботах присвячених питанню негласних слідчих (розшукових) дій та досить активно досліджуються з моменту прийняття нового Кримінального процесуального кодексу України.

Отже, можна сказати, що негласні слідчі (розшукові) дії на даному етапі та їх дослідження мають значний обсяг проблемних питань. Думки науковців про можливість їх вирішення досить різноманітні. Але слід зазначити, що необхідно все ж врегулювати деякі прогалини задля покращення можливостей нормального використання негласних слідчих (розшукових) дій на практиці, а також застосування у якості доказової бази у суді відомостей отриманих в результаті таких дій.

1. Юхно О. О. Особливості використання інформаційних технологій під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій та їх процесуальне оформлення // Вісник ХНУВС. 2016. № 2 (73). с.86-95

2. Татаров О.Ю. Інститут негласних слідчих(розшукових) дій: проблеми протидії злочинності// Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ, № 3, 2015. с.25-32

3. Тагієв С., Гекова Ю.Особливості використання інформації, отриманої внаслідок конфіденційного співробітництва, під час проведення негласних слідчих(розшукових) дій // Сучасні проблеми правового, економічного та соціального розвитку держави. Харків, 2016. с. 360-363

4. Бабіков О.Негласні слідчі дії: проблеми правового регулювання // Вісник Національної академії прокуратури України. 3'2013. с.52-62

Крупко Анастасія Олегівна
курсант факультету підготовки фахівців
для органів досудового розслідування ДДУВС

Науковий керівник:
старший викладач кафедри
ОРД та СТ, к.ю.н.. **Кисельов А.О.**

КОНФІДЕНЦІЙНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ НЕГЛАСНИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ

Лише під час використання державою певного впливу на суспільство можлива дійсна зрозумілість ним важливості діяти у відповідності до встановлених законів. При цьому необхідно враховувати як гласний вплив, так і спеціально встановлений, а саме застосування певних методів, засобів, техніки, які використовуються з метою забезпечення певного впливу на прихованих засадах. Саме до таких спеціальних методів і належить конфіденційне співробітництво.

На сьогодні за допомогою ОРД щорічно відкривається близько 30% кримінальних проваджень, зареєстрованих покримінально-виконавчій службі, попереджається відповідно близько 2500 злочинів. І у випадку удосконалення інституту конфіденційного співробітництва зазначені корисні показники ОРД можуть значно зрости, тобто прикладна цінність від дослідження даного інституту не викликає жодних сумнівів[1].

Проблеми конфіденційного співробітництва досліджували такі науковці, як С.Халимон, А.Олексієв, О.Бандурка, В.Баранов, В.Грохольський, О.Джужа, А.Долгова, В.Іванчук, С.Обшалов, В.Усенко, Н.Філіппенко, І.Шинкаренко та багато інших.

Так, у відповідності до статті 275 КПК України, слідчий має право використовувати інформацію, отриману від осіб, з якими встановлено конфіденційне співробітництво, під час проведення негласних слідчих(розшукових) дій, або залучати їх до проведення таких дій у випадках, передбачених КПК України.

Взагалі наукова практика визначає під конфіденційним співробітництвом у кримінальному провадженні законодавчо визначену діяльність працівників оперативних підрозділів, слідчих, прокурорів по встановленню негласних відносин з повнолітньою дієздатною особою, які в межах кримінального провадження надають допомогу на засадах добровільності та конспіративності або залучені до проведення негласних слідчих (розшукових) дій[2, с.59].

Порядок і тактика залучення таких співробітників визначається законодавством, яке регулює контррозвідувальну оперативно-розшукову діяльність. Так, стаття 8 ЗУ «Про оперативно-розшукову діяльність» визначає, що оперативні підрозділи мають право встановлювати конфіденційне співробіт-

ництво з особами на засадах добровільності. Тобто особа, яка являється конфіденційним співробітником повинна виконувати свою діяльність добровільно, за рівномірною згодою обох сторін та мати усвідомлений характер.

Законом України «Про оперативно-розшукову діяльність» забороняється залучати до конфіденційного співробітництва недієздатних осіб, які мають психічні захворювання або за станом свого здоров'я не спроможні виконувати завдання оперативно-розшукової діяльності. Не дозволяється встановлювати негласне співробітництво з особами, які не досягли повноліття. Щодо неповнолітніх, то з ними оперативні працівники можуть проводити негласну діяльність тільки за умов дотримання вимог кримінального процесуального законодавства. У свою чергу ч.2 ст.275 КПК України забороняється залучати до конфіденційного співробітництва під час проведення негласних слідчих дій адвокатів, нотаріусів, медичних працівників, священнослужителів, журналістів, якщо таке співробітництво буде пов'язане з розкриттям конфіденційної інформації професійного характеру.

Наукові дослідження визначають, що конфіденційне співробітництво громадян з оперативними підрозділами є вимушеним на нинішньому етапі розвитку нашого суспільства засобом боротьби зі злочинністю, є об'єктивно потрібною, діалектично і соціально зумовленою, ефективною зброєю в руках досвідчених працівників-агентуристів. У сучасних умовах діяльності оперативних підрозділів правоохоронних органів і установ виконання покарань роль конфіденційного співробітництва не лише не знижується, а й навіть зростає[3, с.135].

Однією з проблем використання результатів конфіденційного співробітництва під час кримінального провадження є допустимість доказової бази, тобто важливим є те, щоб фактичні дані про протиправну поведінку особи були отримані не лише з додержанням процесуальної форми, а і з дотриманням режиму законності[4, с.363].

Враховуючи велику кількість наукових розробок питання конфіденційного співробітництва під час негласних слідчих(розшукових) дій, а також норми законодавства щодо цього питання, можна сказати, що досить різнобічним є застосування даного інституту на практиці. Адже не існує єдиної законодавчо закріпленої системи застосування норм права в даному аспекті. Тому необхідно звернути увагу на врегулювання даного питання на законодавчому рівні, адже неодноразово науковцями підкреслюється важливість таких діянь у правоохоронній діяльності, а тому необхідно, щоб вони могли безперешкодно застосовуватись як доказова база. Законодавча неврегульованість порядку застосування інформації, яка отримана конфіденційним співробітником під час негласних слідчих (розшукових) дій викликає багато запитань на практиці і ставить під загрозу мету такої діяльності та взагалі сенс її виконання.

1. Халимон С.І. Історико-правовий аналіз конфіденційного співробітництва в органах і установах виконання покарань / С. І. Халимон // Часопис академії адвокатури. – 2012. – №3(16)/ Електронний ресурс : – Режим доступу :

<http://www.nbu.gov.ua/ejournals/Chaau/20123/12hsiuvp.pdf>.

2. Вязмікін С.А. Конфіденційне співробітництво під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій // Наукове забезпечення досудового розслідування: проблеми теорії та практики [Текст]: зб. тез доповідей V Всеукр. наук.-практ. конф. (Київ, 8 лип. 2016р.). – К.: Нац. акад. внутр. справ, 2016. – 314с.

3. Халимон С.І. Соціально-правова необхідність залучення громадян до конфіденційного співробітництва в органах і установах виконання покарань // Проблеми правознавства та правоохоронної діяльності – №1, 2012

4. Тягієв С.Р., Гекова Ю.І. Особливості використання інформації, отриманої внаслідок конфіденційного співробітництва, під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій // Сучасні проблеми правового, економічного та соціального розвитку держави. Харків, 2016

Локота Ольга Олександрівна

студентка Університету митної справи та фінансів

Науковий керівник – доцент кафедри менеджменту ЗЕД, к.е.н. **Кахович Ю.О.**

ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ У МИТНІЙ СПРАВІ

Розвиток світової торгівлі та зовнішньоекономічної діяльності диктують свої умови для полегшення митних процедур при ввезенні та вивезенні товарів. У зв'язку з цим, здійснення митного контролю має змінюватися на користь використання нових технологій неруйнівного контролю, а також тісної співпраці з митними службами інших країн.

Сьогодні одна з цілей України є перетворення митниці в сильний, спеціалізований орган системи виконавчої влади, найбільш адаптований до реалій сьогодення і спрямований на ефективний захист інтересів громадян, господарюючих суб'єктів і в той же час в стані забезпечити ефективне здійснення митної політики.

Угода про асоціацію з ЄС вимагає безумовного виконання деяких положень митного законодавства ЄС (за 1-3 роки). Важливим показником розвитку митної справи в Україні є взаємодія між митними органами і платниками податків. Першим кроком на шляху до реалізації діалогу між митними органами і бізнесом стало підписання меморандуму про взаєморозуміння, в якому містяться основні напрями вдосконалення митної справи.

Настільки ж важливим фактором для поліпшення митної системи України є автоматизація митного оформлення, це означає максимальне вилучення «людського фактору» при здійсненні митних процедур (бухгалтерський облік, аналіз ризиків, вибору для пост-аудиту, тощо), метою якого є значно знизити корупційну складову в митних службовців [1].

Сучасні інформаційні технології та комп'ютеризація процесів людської діяльності, сприяє переходу до електронної форми всіх аспектів взаємин між

людьми, організаціями та урядом. Впровадження електронних митних платформ одночасно забезпечує відповідність нормативним вимогам і сприяє розвитку і спрощенню торгівлі, яка є ключовим стратегічним питанням для урядів і митних адміністрацій по всьому світу. Тому багато країн, включаючи Україну прийняли рішення про реалізацію ІТ-проектів, зокрема «електронного уряду».

На думку багатьох експертів, незважаючи на незаперечні вигоди в результаті реалізації проекту, досить проблематичним залишається питання застосування нових технологій, через велику кількість бар'єрів на шляху реалізації.

Ухвалення електронних митних платформ одночасно може сприяти відповідності нормативним вимогам і полегшенню торгівлі, що є основним стратегічним питанням для урядів і митних адміністрацій по всьому світу. Це забезпечує більш економічне використання ресурсів при збереженні безперешкодного потоку товарів через міжнародні кордони.

Таким чином, митні органи стикаються з необхідністю сприяти впровадженню ІТ-систем, які можуть розширити можливості для поліпшення обміну з бізнес-сектором, а також з іншими державними органами. Це часто не простий процес.

Як відзначають більшість експертів, проект електронного уряду має проблеми у впровадженні зазвичай через відсутність повного розуміння вимог управління, а також значні бар'єри для реалізації.

Таким чином, головне питання полягає в розумінні того, які саме фактори є рушійними для впровадження, а які є перешкодами на шляху впровадження електронних митних платформ. За для висвітлення даного питання було проведено дослідження під патронатом Всесвітньої митної організації. У проведенні даного дослідження взяли участь близько 400 делегатів і митних органів з 178 членів Всесвітньої митної адміністрації [2].

Аналіз даних був виконаний за допомогою комбінації багатовимірних методів, а також Дисперсійний аналіз ANOVA - це абревіатура, що позначає статистичну техніку. Дисперсійний аналіз являє собою узагальнену назву серії процедур, які можуть бути використані для перевірки гіпотез про те, що середні двох або більше груп рівні, за умови, що вибірка зроблена з сукупності, що має нормальний розподіл [3].

Результати показують, що такі фактори, як економія на витратах і простота використання істотно визначають перспективу використання електронних митних платформ.

З точки зору бар'єрів, що перешкоджають прийняттю, існують два основні фактори:

- 1) технічні труднощі і витрати;
- 2) якість та довіру.

Обидва ці фактори суттєво впливають на процес обміну інформацією, в контексті бізнес-митного зв'язку [4].

Державна митна служба України виявила активну позицію в реалізації єдиних електронних реєстрів в 2011-2012 рр. Було розроблено багато нормативних документів, таких як постанова уряду «Про затвердження обміну інформацією між митними органами та іншими державними органами в електронному вигляді». В результаті шість міністерств і відомств мали можливість спілкуватися за допомогою електронного обміну.

Таким чином, тема використання електронних документів є дуже популярною в наші дні. Відповідно до Митного кодексу, особа, яка подає заяву, повинна подати разом з електронною митною декларацією тільки декілька документів, один з яких є «рахунок-фактура».

Сьогодні, завдяки електронній реєстрації, особа, яка подала декларацію має можливість побачити всі форми контролю над його контейнером, наприклад проведення таких митних процедур як: зважування, сканування та огляд. Тобто декларант не повинен чекати у черзі, щоб отримати інформацію, а натомість має можливість направити запит до митниці зі свого офісу, щоб отримати інформацію про те, що відбувається.

Ще один бар'єр стосується питання сплати мит. Сьогодні у всьому світі існує велика кількість електронних платіжних послуг, якщо повсякденна оплата проводиться за допомогою електронних карт, PayPal, Web-гроші і т.д.

Можна узагальнити деякі пункти, що перешкоджають створенню і впровадженню ефективної системи електронного управління документами і подальшому впровадженню електронних технологій у всіх сферах діяльності митниці? На наш погляд, існує три основні причини:

1) відсутність узгодженої позиції, щодо шляхів реалізації електронного обміну інформацією з урядом;

2) питання про перехід до електронного урядування та впровадження «електронного уряду» документа - онлайн-запитів для попередніх рішень щодо митної вартості;

3) важкий доступ до інформації про швидкість тарифу.

Проте, швидке вирішення цих проблем, особливо у співпраці з іншими урядовими установами та іншими організаціями і установами, є не тільки основою для подальшого розвитку митного адміністрування, а й основою «електронного уряду», який є одним з найбільш важливих інструментів в боротьбі з корупцією.

Процес впровадження «електронного уряду» успішно працює в Естонії, де 98% податкових і митних декларацій подано в режимі онлайн. Україна тільки на початку цього процесу. Перший крок зроблений у містах Львів і Харків, де успішно застосовується електронні технології.

У висновку хотілося б відзначити, що технічні можливості української митниці, на жаль, на сьогоднішній день є слабкішими, ніж у багатьох інших розвинених країнах. Одним з найнебезпечніших наслідків, є високий рівень корупції. В результаті успішного впровадження електронних технологій Україна отримає можливість не тільки спростити митне оформлення і проце-

си міжнародної торгівлі, але цей фактор буде відмінною зброєю для подолання, або хоча б зменшенню впливу руйнівного фактору будь-якої національної економіки - корупції. Є надія, що одного дня Україна вийде на рівень Канади і Сінгапуру, які є лідерами в області електронного уряду в світі.

1. Основні напрямки реформування української митниці [Електронний ресурс]. - 2016. - Доступ до ресурсів: <http://sfs.gov.ua/>.
2. Всесвітня митна організація [Електронний ресурс]. - Доступ до ресурсу: <http://www.wcoomd.org/en.aspx>.
3. Wikipedia [Електронний ресурс]. - Доступ до ресурсу: <https://ru.wikipedia.org/wiki>.
4. Бар'єри, що впливають на провадження електронної митниці - глобальне опитування з митними адміністраціями з використанням методики багатофакторного аналізу, 2014 року, 30 (4), 473-485.

Лонська Євгенія Василівна
курсант факультету підготовки фахівців
для органів досудового розслідування ДДУВС

Науковий керівник –
професор кафедри ОРД та СТ,
к.ю.н., проф. **Шинкаренко І.Р.**

КОНФІДЕНЦІЙНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Боротьба зі злочинністю була і є важливим завданням компетентних державних органів, а неодмінною умовою ефективності такої боротьби - одержання відомостей про підготовку, вчинення, приховування слідів тяжких та особливо тяжких злочинів, а також злочинів, які вчинені кваліфікованим способом чи мають замаскований характер.

У зв'язку з цим інституту конфіденційного співробітництва в боротьбі зі злочинністю використовувався на всіх історичних етапах становлення та розвитку суспільства, державності та правової системи.

Потреба протистояти злочинному середовищу обумовлює соціальну необхідність, корисність і моральність цієї роботи й у наш час.

Проблеми конфіденційного співробітництва оперативних підрозділів із громадянами досліджували науковці радянського періоду й часів незалежності, зокрема І. Басецький, В. Бобровий, А. Возний, Д.Гребельський, А. Лекар, В. Грохольський, Є. Дідоренко, І. Козаченко, І. Сервецький та ін.

Актуальним на даний момент постає організація та тактика використання конфіденційного співробітництва під час досудового розслідування кримінального провадження. Це обумовило здійснення комплексних наукових досліджень з теорії негласних слідчих (розшукових) дій. Проблеми використання НС(Р)Д розглянуті у роботах докторів юридичних наук О.А. Білічак

(2015 р.), Д.Б. Сергєєвої (2015 р.), С.Р. Тагієва (2016 р.). В той же час, тільки В.І. Максимов (2014 р.) окремо розглянув процесуальні проблеми використання конфіденційного співробітника під час досудового розслідування у відкритому науковому дослідженні [1]. Аналіз думок науковців та практиків свідчить, що основною проблемою, є відсутня в Україні чітка регламентація відносно того хто залучає до співпраці та процедура впровадження отриманої інформації до кримінального процесу.

Означене є основною вимогою ЄСПЛ щодо визначення вичерпного переліку складів злочинів щодо яких можливо використовувати інститут конфіденційного співробітництва з іншими особами під час кримінального провадження, а також визначення відповідних суб'єктів організаторів (стандарти ЄСПЛ та Європейського Кодексу Поліцейської етики, запровадженому Рекомендацією Rec.(2001)10, прийнятою Комітетом Міністрів Ради Європи 19 вересня 2001 року).

Для зрозумінні існуючих проблем, перш за все слід визначити зміст понять стосовно використання інституту конфіденційного співробітництва з іншими особами під час кримінального провадження. Конфіденційний - такий, що не підлягає розголосові; довірчий; таємний; секретний [2].

Слід погодитися з С.М. Мороз, що під використанням слідчим конфіденційної співпраці з іншими особами слід розуміти передбачену чинним законодавством діяльність спрямовану на визначення можливості та допустимості використання добровільної конфіденційної допомоги конкретної особи для вирішення конкретних завдань кримінального провадження [3].

Конфіденційне співробітництво - це відносини між уповноваженими на те законом державними органами, їх посадовими особами та громадянами, які виявили згоду співробітничати на негласній основі й за визначених умов. Використовується виключно для виконання встановлених законодавством завдань і обов'язків, покладених на органи, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність [4, с. 254].

Конфіденти - це приватні фізичні особи, з якими оперативні підрозділи, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, встановили на платній або безоплатній основі відносини співробітництва, що передбачають сприяння цими особами на конфіденційних засадах діяльності оперативних підрозділів у виконанні покладених на них завдань.

Щодо використання слідчим конфіденційного співробітництва з іншими особами, то тут діють норми статті 275 КПК України, що конкретизовані в Інструкції про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні, що затверджена спільним Наказом ГПУ, МВС України, СБ України, АДПС України, МФ України, МЮ України № 114/1042/516/1199/936/1687/5, від 16.11.12. Остання наводить основні визначення та загальні вимоги і принципи на яких повинна будуватися діяльність правоохоронних щодо використання інституту негласних слідчих (розшукових) дій взагалі, та використання слідчим не-

гласного співробітництва з іншими особами під час кримінального провадження.

Не можна залишити без уваги відновлену Угоду між Україною та Європейським Співтовариством про наукове і технологічне співробітництво, в якій висвітлені основні засади та статті зі сферами застосування співробітництва та межі вторгнення в життя та інтереси громадян.

Найважливішими для конфіденційного співробітництва є такі принципи: а) конспірації, який забезпечує зберігання в таємниці від об'єктів ОРД та їх оточення фактичних цілей, завдань, заходів і засобів здійснюваної оперативно-розшукової діяльності; б) добровільності залучення осіб до виконання завдань ОРД; в) конфіденційності в довірчих стосунках оперативних підрозділів із такими особами; в) забезпечення безпеки, а також правового й соціального захисту осіб, які сприяють оперативно-розшуковій діяльності [5, с. 37].

Наостанок слід зазначити, що використання інформації під час кримінального провадження, отриманої внаслідок конфіденційного співробітництва, як і сама робота з конфідентом відзначається великою складністю і вимагає від слідчих необхідних знань у цій сфері і належного практичного досвіду.

Конфіденційне співробітництво нині набуває дедалі більшого значення і вимагає підвищення професійного і морального рівня сучасного слідчого та оперативного працівника, а це, у свою чергу, потребує зміщення акцентів під час здійснення конфіденційного співробітництва в межах ОРД та кримінального провадження в напрямі безумовної поваги до закріплених Конституцією України демократичних прав, свобод та інших цінностей особи з тим, щоб кожний оперативний працівник бачив у особі конфідента насамперед особистість, яка має особливий статус, перебуває під захистом держави й охороняється законом.

1. Максимов В.І. Використання конфіденційного співробітника у кримінальному провадженні [Текст]: автореф. дис. на здобуття наук.ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.09 - кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність. – Київ: Відкритий міжнародний університет, 2014. 18 с.

2. Новий тлумачний словник української мови : у 3 т. - К. : Аконіт, 2001. - Т. 1. : А-К.

3. Мороз С.М. Сутність використання слідчим конфіденційного співробітництва з іншими особами під час кримінального провадження (теоретичний аспект) // Науковий вісник ДДУВС: Збірник наукових праць. 2016. Спец. вип. № 1. С. 86-94.

4. Сервецький І. В. Науково-практичний коментар Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» / Сервецький І. В., Дашко В. А. - К., 2006. - 400 с.

5. Основы оперативно-розыскной деятельности в Украине (понятие, принципы, правовое обеспечение) : учеб. пособие / под ред. проф. Э. В. Виленской. - Луганск : РИО ЛАВД, 2006. - 245 с.

Похил Олександра Ігорівна
курсант факультету підготовки фахівців
для органів досудового розслідування ДДУВС

Науковий керівник –
доцент кафедри ОРД та СТ,
к.ю.н., доц. *Санакоєв Д.Б.*

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА КІБЕРЗЛОЧИННОСТІ В УКРАЇНІ

Комп'ютери, комп'ютерні мережі, комп'ютерна інформація є складовими життя сучасної людини. В останні роки в Україні значно зросла кількість Інтернет-користувачів, адже підключення до глобальної мережі стало доступним та зручним. Популярність Інтернету не випадкова, адже він забезпечує цілодобовий доступ до величезної кількості інформації, швидку передачу даних, можливість проведення банківських, торгових, біржових операцій, переказ коштів і багато іншого. Для багатьох людей він став цілим світом, віртуальним світом. Як і в реальному світі, так і у віртуальному, де панує комп'ютерна інформація, трапляються злочини та кіберзлочини, суспільно-небезпечність та масштабність яких з року в рік стрімко зростає.

Термін «кіберзлочинність» поки що в жодному з нормативно-правових актів чітко не визначений. У 2001 р. Радою Європи було прийнято Конвенцію про кіберзлочинність[1], яку Україна ратифікувала лише чотирма роками пізніше, у 2005 р., але і там не було чіткого визначення даного терміну. Але пропри це поняття широко використовується в лексиконі працівників правоохоронних органів не лише України, а й Європи. Слід зауважити, що український законодавець приділяє значну увагу цій проблемі у Кримінальному кодексі України (далі – КК України), вперше передбачив самостійний розділ для цих злочинів – розд. XVI «Злочини у сфері використання електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), систем та комп'ютерних мереж і мереж електрозв'язку»; двічі положення цього розділу змінювалися та доповнювалися, а отже, це свідчить про актуальність цієї проблеми в українському суспільстві [2].

Кіберзлочини вчиняються за допомогою комп'ютерних систем або шляхом використання комп'ютерних мереж та інших засобів доступу до віртуального простору, а також проти комп'ютерних систем, комп'ютерних даних. Таким чином, електронно-обчислювальна техніка може виступати як засобом вчинення злочину, так і предметом злочину.

На сьогодні найбільш розповсюдженою є класифікація кіберзлочинів на два види: агресивні та неагресивні. До першої групи належать кібертероризм, погроза фізичної розправи, кіберпереслідування, дитяча порнографія (створення порнографічних матеріалів, виготовлених із зображенням дітей). Друга

група включає кіберкрадіжку, кібершпигунство, розповсюдження спаму та вірусних програм[3].

Напевне, однією з найгостріших проблем запобігання цій категорії злочинів є їхня висока латентність, на яку суттєво впливає низька кваліфікація працівників правоохоронних органів, недостатня технічна оснащеність відповідних підрозділів національної поліції. Науково-технічний прогрес не стоїть на місці, з року в рік все більш освоюються та вдосконалюються комп'ютерні програми та технології. Кіберзлочинці, здебільшого, є людьми високоінтелектуальними та обізнаними, через це вони винаходять нові способи вчинення злочинів набагато швидше, ніж створюються ефективні системи безпеки.

Так, проаналізувавши статистичні дані за 2014–2016 рр. на сайті Генеральної прокуратури України, ми маємо такі показники: за 2014 р. до ЄРДР було внесено 418 кримінальних правопорушень за розд. XVI КК України, за 2015 рік – 556 та лише у період з грудня по вересень 2016 р. в Україні вже 736 зареєстрованих випадків [4]. Таким чином, статистичні дані вказують на збільшення кількості злочинів у сфері використання електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), систем та комп'ютерних мереж і мереж електрозв'язку.

Саме задля того аби запобігти кіберзлочинності в Україні у 2012 р. було створено Управління боротьби з кіберзлочинністю, який пізніше, в рамках реформи міліції в Національну поліцію, у 2015 році було створено Департамент кіберполіції, основними завданнями якої є запобігання, виявлення, припинення злочинів, пов'язаних із використанням інформаційних технологій та систем.

З огляду на те, що динаміка кіберзлочинності стрімко зростає не лише в нашій державі, але й в усьому світі, необхідно вживати активних заходів запобігання цій проблемі. Так, Україна ратифікувала Конвенцію Ради Європи про кіберзлочинність від 23 листопада 2001 р., що забезпечує регіональні стандарти протидії комп'ютерним злочинам, співробітництва та транскордонної координації діяльності правоохоронних органів. Цей акт уможливорює не тільки перейняття досвіду діяльності відповідних правоохоронних органів інших країн, але й проведення спільних операцій, запрошення висококваліфікованих фахівців. Нещодавно було створено Департамент кіберполіції Національної поліції України, на який покладається забезпечення реалізації державної політики щодо запобігання кримінальним правопорушенням, підготовка, учинення або приховування яких передбачає використання комп'ютерів, систем та комп'ютерних мереж і мереж електрозв'язку [5, с. 88; 3, с. 169].

Отже, сучасне запобігання кіберзлочинності знаходиться у перебігу інституціоналізації – з'являються спеціальні суб'єкти запобіжної діяльності, формуються правові норми боротьби з кіберзлочинцями. У цьому контексті надзвичайно важливим є використання знань соціальних наук, зокрема кри-

мінології, що уможливило ефективну координацію зусиль національних та міжнародних установ боротьби з кіберзлочинністю, надає знання про ціну кіберзлочинності та її актуальні тенденції.

1. Конвенція про кіберзлочинність [Електронний ресурс].- Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_575.

2. Довбиш М. Кіберзлочинність в Україні. 2013 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.science-community.org/uk/node/16132>.

3. Іванченко О.Ю. Кримінологічна характеристика кіберзлочинності, запобігання кіберзлочинності на національному рівні /Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції, С. 137.

4. Статистична інформація. Єдиний звіт кримінальних правопорушень [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.gp.gov.ua/ua/stat.html>.

5. Дмитрієв А. А. Роль органів Національної поліції України у сфері протидії організованих злочинності / А. А. Дмитрієв // Форум права. – 2016. – №1. – С. 86–92.

Синько Євген Віталійович

курсант факультету підготовки фахівців
для підрозділів кримінальної поліції ДДУВС

*Науковий керівник –
старший викладач кафедри
ОРД та СТ, к.ю.н. Кисельов А.О.*

ВЗАЄМОДІЯ СЛІДЧИХ З ПРАЦІВНИКАМИ ОПЕРАТИВНИХ ПІДРОЗДІЛІВ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ НЕГЛАСНИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ

Після вчинення протиправного діяння, працівники Національної поліції здійснюють певні дії, які спрямовані на розкриття цього злочину та розшуку осіб, що його вчинили. Такі дії мають гласний та негласний характер. Проведення таких дій покладається на слідчі підрозділи Національної поліції України, але при їх проведенні залучаються й оперативні підрозділи.

Актуальність цієї теми полягає в тому, що оперативні підрозділи не можуть діяти самостійно при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій, що з одного боку підвищує контроль за їх виконанням, а з іншого боку робить залежними працівників оперативних підрозділів від рішень слідчого.

Раніше дану тему вивчали такі науковці як: О.В. Керевич, Є.В. Лизогубенко, К.В. Смахтин та інші.

Згідно чинного Кримінального процесуального кодексу України (далі КПК України), оперативних підрозділів (крім підрозділу детективів, підрозділу внутрішнього контролю Національного антикорупційного бюро України) не мають права здійснювати процесуальні дії у кримінальному провадженні за власною ініціативою або звертатися з клопотаннями до слідчого судді чи прокуро-

ра. Таким чином проводити негласні слідчі (розшукові) дії (далі НСРД) має право слідчий, який здійснює досудове розслідування, а за його дорученням – уповноважені оперативні підрозділи Національної поліції [1].

Доручення слідчого на проведення НСРД мають бути у письмовому вигляді та є обов'язковими для виконання оперативним підрозділом.

Доручення слідчого щодо проведення слідчих (розшукових), негласних слідчих (розшукових) дій повинно складатись у письмовій формі на ім'я керівника не органу оперативного підрозділу, а на ім'я керівника відповідного правоохоронного органу, який згідно зі своїми службовими повноваженнями контролює діяльність і оперативного підрозділу [2].

О.В. Керевич зазначає, що виходячи із загальних вимог гл. 5 розд. 1 КПК до форми і змісту процесуальних документів, письмове доручення слідчого повинно містити:

- посаду, звання, прізвище та ініціали керівника правоохоронного органу, назву оперативного підрозділу, який повинен виконати доручення;
- назву кримінального провадження і його реєстраційний номер у ЄРДР;
- короткий виклад фактичних обставин кримінального правопорушення;
- перелік негласних слідчих (розшукових) дій, які потрібно виконати;
- за необхідності викладення порядку і засобів виконання процесуальних дій (слідчий не має права вказувати порядок проведення оперативно-розшукових заходів);
- строк виконання доручення.
- інші відомості, які необхідні для виконання цих дій [2].

Дані положення зазначені і в п. 6.5 Наказу МВС України від 14.08.2012 № 700.

Разом із дорученням керівнику оперативного підрозділу направляється копія ухвали слідчого судді, або копія постанови прокурора або слідчого про проведення негласної слідчої (розшукової) дії.

Контроль за виконанням співробітниками оперативних підрозділів доручень слідчих покладається на начальника територіального органу внутрішніх справ.

Окрім цього, відповідно до Наказу МВС України від 14.08.2012 № 700 на начальника територіального органу внутрішніх справ покладаються наступні обов'язки:

- Визначати конкретних осіб з числа співробітників оперативних підрозділів, на яких покладати обов'язки з виконання доручень слідчих (за виключенням доручень, які надаються співробітникам оперативного підрозділу, включеним до складу СОГ).
- Визначати шляхом видання наказу конкретних осіб з числа співробітників оперативних підрозділів, на яких покладати обов'язки щодо ведення обліку доручень слідчих для їх своєчасного виконання.
- Щотижня під час оперативних нарад керівництва територіального ор-

гану внутрішніх справ інформувати про стан виконання доручень слідчих [3].

Матеріали про виконання доручень слідчих направляються до слідчого підрозділу разом із супровідним листом за підписом начальника територіального органу внутрішніх справ, який реєструється в канцелярії органу внутрішніх справ [3].

Цікавим і абсолютно новим є запропонований спосіб взаємодії оперативних і слідчих підрозділів при направленні матеріалів, отриманих за результатами оперативно-розшукової діяльності до слідчого підрозділу (розділ 3 Інструкції). Як визначено в п. 3.1. Інструкції, цей вид взаємодії відбувається з метою забезпечення методичного супроводження реалізації матеріалів оперативно-розшукової справи (далі – ОРС) та надання практичної допомоги оперативному підрозділу. З цією метою начальник оперативного підрозділу звертається до начальника слідчого підрозділу про закріплення за конкретною ОРС слідчого. Крім того, начальник оперативного підрозділу з дотриманням режиму таємності зобов'язаний надати слідчому необхідні матеріали ОРС для вивчення та надання у разі потреби рекомендацій щодо фіксації додаткових фактичних даних (п. 3.2.). Не менш цікавим є те положення Інструкції, яким визначено, що в подальшому матеріали ОРС розглядаються під час оперативної наради за участю начальників оперативного і слідчого підрозділів та працівників, які брали участь у їх підготовці, для визначення повноти зібраних матеріалів та наявності підстав для реєстрації в Єдиному реєстрі досудових розслідувань (п. 3.3.). Також одночасно повинен розроблятися план заходів з реалізації матеріалів ОРС, який затверджується начальниками слідчого та оперативного підрозділів (п. 3.3.). Указаний порядок засвідчує, що за вищезазначених умов взаємодії оперативних та слідчих підрозділів на етапі реалізації матеріалів ОРД доступ до оперативно-розшукової справи отримує значна кількість посадових осіб ОВС, що, на нашу думку, може мати негативні наслідки та зашкодить їх ефективній реалізації [4].

Начальник слідчого підрозділу особисто розглядає матеріали виконаного доручення слідчого, які надійшли від оперативного підрозділу. У разі його формального виконання повертає матеріали відповідно до вимог діловодства начальнику територіального органу внутрішніх справ для усунення недоліків та вжиття до винних заходів дисциплінарного впливу в установленому порядку [3].

Фіксація ходу і результатів негласних слідчих (розшукових) дій повинна відповідати загальним правилам фіксації кримінального провадження, передбаченим цим Кодексом. За результатами проведення негласної слідчої (розшукової) дії складається протокол, до якого в разі необхідності долучаються додатки. Відомості про осіб, які проводили негласні слідчі (розшукові) дії або були залучені до їх проведення, у разі здійснення щодо них заходів безпеки можуть зазначатися із забезпеченням конфіденційності даних про таких осіб у порядку, визначеному законодавством. Проведення негласних слідчих (розшукових) дій може фіксуватися за допомогою технічних та інших засобів [1].

Протоколи про проведення негласних слідчих (розшукових) дій з додатками повинні бути передані прокурору не пізніше ніж через двадцять чотири години з моменту припинення зазначених негласних слідчих (розшукових) дій. Так як оперативні підрозділи не можуть самостійно взаємодіяти з прокурором, то дані протоколи повинен складати слідчий, і вже після цього надавати їх прокурору.

Одним із завдань взаємодії слідчих та оперативних підрозділів є забезпечення своєчасного та якісного виконання доручень. З цією метою у дорученнях, які надаються слідчими при проведенні досудового розслідування у кримінальних провадженнях, повинно конкретизуватись проведення необхідних заходів та слідчих дій, а також, встановлюватись терміни їх виконання. В свою чергу, оперативним працівникам при наявності інформації про доцільність проведення негласних слідчих (розшукових) дій слід ініціювати їх проведення перед слідчими, з наданням матеріалів на обґрунтування пропозиції, з метою розкриття тяжких та особливо тяжких злочинів використовувати можливості оперативно-технічних підрозділів [2].

Отже, аналізуючи дану тему, можна дійти висновку, що під час взаємодії оперативних і слідчих підрозділів під час проведення НСРД необхідно дотримуватись вимог КПК України та Наказу МВС України № 700 від 14.08.2012 року. Основою їхньої взаємодії є надання доручень слідчого оперативним підрозділам на проведення НСРД, так як самостійно проводити будь-яку слідчу (розшукову) дію оперативні підрозділи не можуть. Контроль за виконанням цих доручень покладається на начальника територіального органу внутрішніх справ (керівника органу досудового розслідування). Про результати проведення НСРД слідчий, за наданими йому оперативними підрозділами матеріалами складає протокол та передає його прокурору.

1. Кримінальний процесуальний кодекс України // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4651-17/page10>

2. Взаємодія слідчих та оперативних підрозділів при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій / О. В. Керевич // Митна справа. - 2013. - №6(2.1). - С. 297-302. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ms_2013_6%282.1%29__52

3. Наказ МВС від 14 серпня 2012 року N 700 «Про організацію взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами внутрішніх справ у попередженні, виявленні та розслідуванні кримінальних правопорушень» // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://document.ua/pro-organizaciyu-vzaemodiyi-organivdosudovogo-rozsliduvannj-doc119907.html>

4. Особливості взаємодії оперативних та слідчих підрозділів за новим КПК України / В. І. Сліпченко // Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. - 2012. - № 4. - С. 539-545. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvdduvs_2012_4_79.

Скиба Григорій Геннадійович
курсант факультету підготовки фахівців
для підрозділів кримінальної поліції ДДУВС

Науковий керівник –
доцент кафедри ОРД та СТ,
к.ю.н., доц. **Єфімов В.В.**

ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Останнім часом виникає багато проблем, щодо становлення нашої країни як суверенної і незалежної, багата кількість невирішених проблем, існуючих питань призводять до небажаних наслідків, однією з таких проблем є правове регулювання оперативно-розшукової діяльності. Адже на практиці виникає багато спорів та питань щодо нормативно-правової бази, яка складається із цілої низки правових актів, щоозначають правові норми, якими регламентуються групи суспільних відносин між державою і людиною в процесі діяльності по забезпеченню безпеки людей і всього населення. На сьогоднішній день можна почути про поганий стан правоохоронних органів України. Основною причиною, є не тільки «незахищеність» таких органів законом, адже правова база побудована таким чином, що злочинець має набагато більше прав, аніж працівник правоохоронних органів. Тобто де юре закон існує, але де факто багато людей які працюють у правоохоронній системі вважають себе незахищеними як соціально так і юридично. Але є і інші фактори які унеможливають нормальну роботу правоохоронної системи у боротьбі зі злочинністю, які залежать насамперед не від країни та виданих законів, але і від самих працівників правоохоронних органів. На першому місці варто виділити найголовнішу причину – корупцію. Саме корупція на думку багатьох експертів і соціологічних опитувань є головним гальмом в роботі правоохоронної системи у сфері протидії злочинності.

На другому місці виділяють непрофесійність та погану усвідомленість в правових аспектах та законах працівників правоохоронних органів, прикладом якої є неприйняття заяви від потерпілого, порушення прав і свобод людини внаслідок зловживання службовим становищем уповноважених осіб, порушення строків розслідування та прийняття процесуальних рішень, некоректне та зухвале спілкування з громадянами та інші.

Третє місце займає недостатній рівень взаємодії населення з правоохоронними органами, основними причинами якої є недовіра населення до діяльності відповідних органів, страх бути обмовленим, незаконно притягнутим до кримінальної відповідальності тощо.

До четвертого місця можна віднести негативні наслідки організації управління в таких структурах, зокрема значне скорочення штату працівни-

ків, низька заробітна платня, робочий день, погане матеріально-технічне оснащення тощо.

В такій діяльності через застосування правових норм регламентуються відносини між державою чи її представниками, та особами (перш за все, особами які посягають на об'єкти, які охороняються кримінальним законодавством), і в зв'язку з необхідністю захисту життєво-важливих інтересів особистості, суспільства і держави від злочинних посягань. Таке регулювання відбувається відповідно до ст.3 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність»: Правову основу оперативно-розшукової діяльності становлять Конституція України, цей Закон, Кримінальний, Кримінальний процесуальний, Податковий та Митний кодекси України, закони України про прокуратуру, Національну поліцію, Службу безпеки, Державну прикордонну службу України, Державну кримінально-виконавчу службу України, державну охорону органів державної влади України та посадових осіб, статус суддів, забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві, державний захист працівників суду і правоохоронних органів, інші законодавчі акти та міжнародно-правові угоди і договори, учасником яких є Україна.[1] Після аналізу даної статті можна прийти до висновку, що нормативно-правові акти, які регламентують оперативно-розшукову діяльність, можна поділити на три групи:

- а) Конституція України і відповідні закони України;
- б) нормативно-правові акти міністерств, відомств та судових органів;
- в) міжнародно-правові акти, учасником яких є Україна.

Конституція України - основна правова база оперативно-розшукової діяльності. Конституція має найвищу юридичну силу, це закон прямої дії, який застосовується на всій території України. Всі інші закони і відомчі акти повинні відповідати нормам Конституції, а в разі протиріччя їй вони вважаються не дійсними. Пряма дія конституційних норм має безпосереднє відношення до здійснення оперативно-розшукової діяльності.[2] Конституція впливає на ОРД через норми, які регламентують права, свободи та обов'язки людини і громадянина, так як ОРД в певних випадках може їх порушувати, що прямо передбачено в статтях Конституції, зокрема в ст. 30 зазначено, що не допускається проникнення до житла чи до іншого володіння особи, проведення в них огляду чи обшуку інакше як за вмотивованим рішенням суду. У невідкладних випадках, пов'язаних із врятуванням життя людей та майна чи з безпосереднім переслідуванням осіб, які підозрюються у вчиненні злочину, можливий інший, встановлений законом, порядок проникнення до житла чи до іншого володіння особи, проведення в них огляду і обшуку.[2] А в ст. 32 зазначено, що не допускається збирання, зберігання, використання та поширення конфіденційної інформації про особу без її згоди, крім випадків, визначених законом, і лише в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та прав людини, що знову ж прямо стосується ОРД.[2]

Також Конституція регламентує ОРД через визначення повноважень та

загальної структури відповідних органів, основи їх взаємовідносин, порядок їх утворення, а також поставлені основні завдання, які вони мають виконувати. В цих розділах Конституції сформульовані принципи побудови правоохоронних органів і відправлення правосуддя в державі.

Законодавство, що регламентує чи прямо стосується ОРД досить об'ємне. Основу звісно складає ЗУ «Про оперативно-розшукову діяльність» 18.02.1992 року з відповідними змінами. В ньому визначено основні принципи, завдання ОРД, повноваження органів, що проводять ОРД, і що важливо для нас – в ст. 14 даного Закону визначена компетенція прокурора щодо нагляду за додержанням законності при здійсненні ОРД.[1]

До інших важливих законів, що регламентують оперативно-розшукову діяльність відносяться ЗУ «Про прокуратуру», Кримінальний процесуальний кодекс, Кримінальний кодекс, ЗУ «Про контррозвідувальну діяльність», «Про заходи протидії незаконному обігу наркотичних засобів...», «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві» та багато інших. Щодо другої групи нормативних актів – то до них можна віднести Наказ Генерального прокурора України № 4\1 гн від 03.12.2012 року «Про організацію прокурорського нагляду за додержанням законів органами, які проводять ОРД»[3], ППВСУ від 28.03.2008 року №2 «Про деякі питання застосування судами України законодавства при дачі дозволів на тимчасове обмеження окремих конституційних прав і свобод людини і громадянина під час здійснення ОРД, дізнання і досудового слідства», Лист Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ «Про окремі питання здійснення слідчим суддею суду апеляційної інстанції судового контролю за дотриманням прав, свобод та інтересів осіб у кримінальному провадженні» від 29.01.2013 року та багато інших.

Серед міжнародних нормативних актів, що діють на території України важливе місце займає Європейська конвенція «Про захист прав людини і основоположних свобод» 04.11.1950 року [4].

Отже, із всього вищезазначеного можна дійти висновку, що заради нормальної роботи правоохоронних органів у боротьбі зі злочинністю прийнята ціла низка нормативно-правових актів, не тільки які діють на території нашої країни, а і міжнародного рівня, а це значить що кожен повинен працювати на совість та перш за все безпеку людей і суспільства. Тому правове регулювання оперативно-розшукової діяльності не повинно обмежуватися тими законами які є зараз, але і розвиватися дедалі більше, аби працівники правоохоронної системи знаючи свої права та обов'язки, виконували всі вимоги які на них покладаються та почували себе захищеними не тільки соціально, але і юридично.

1. Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України від 18.02.1992 р. // ВВР. – 1992. – № 22. – [Електронний ресурс: Офіційний сайт Верховної Ради України] Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2135-12> Дата звернення: 26.04.2017

2. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР [Електронний ресурс: Офіцій-

ний сайт Верховної Ради України] Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр> Дата звернення: 26.04.2017 р.

3. Наказ Генерального прокурора України № 4\1 гн від 03.12.2012 року «Про організацію прокурорського нагляду за додержанням законів органами, які проводять ОРД» [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://document.ua/pro-organizaciyu-prokurorskogo-nagljadu-za-doderzhannjam-i-z-doc121788.html> Дата звернення 26.04.2017 р.

4. Європейська конвенція «Про захист прав людини і основоположних свобод» 04.11.1950 року [Електронний ресурс: Офіційний сайт Верховної Ради України] Режим доступу: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/995_004 Дата звернення 26.04.2017 р.

Страшко Ольга Владленівна
курсант факультету підготовки фахівців
для органів досудового розслідування ДДУВС

Науковий керівник –
доцент кафедри ОРД та СТ,
к.ю.н., доц. **Санакоев Д.Б.**

ПРОТИДІЯ ЗЛОЧИНАМ, ПОВ'ЯЗАНИМ ІЗ ТОРГІВЛЕЮ ЛЮДЬМИ, ЯК ОДИН ІЗ НАПРЯМІВ МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА УКРАЇНИ

За даними статистики Генеральної прокуратури України у 2013р. усього було зареєстровано 483 кримінальних правопорушень проти волі, честі та гідності особи, з них – 131 за ст. 149 КК України (торгівля людьми або інша незаконна угода щодо людини), відповідно у 2014р. – 2202/118, 2015р. – 1032/110, 2016р. – 734/115, у січні-березні 2017 р. – 207/79[1]. Отже, середній показник злочинів, пов'язаних із торгівлею людьми у період 2013-2017 рр. становить 19% від загальної кількості кримінальних правопорушень проти волі, честі та гідності особи.

У свою чергу, за даними представництва Міжнародної організації з міграції в Україні, у першому півріччі 2016 року спеціалізовані підрозділи Національної поліції України виявили та задокументували 60 випадків торгівлі людьми, що на 35% менше, ніж за аналогічний період 2015 р. Поліція виявила 44 потерпілі особи (89 за той самий період 2015 р.), серед них 32 жінки та 12 чоловіків (одна неповнолітня потерпіла особа). Кількість справ, що були передані до суду з обвинувальними актами, також зменшилася: з 71 справи у січні-червні 2015 року до 26 справ за той самий період 2016 р. Імовірною причиною негативних тенденцій є реформа НПУ України, що триває вже понад рік, та невизначеність із призначенням керівного складу та колективу спеціалізованого Департаменту НПУ та підрозділів на місцях[2].

Зазначимо, що за перше півріччя 2016 р. уряд України досяг прогресу з окремих питань протидії торгівлі людьми. У лютому 2016 року було затверджено Державну програму з протидії торгівлі людьми (на 2016-2020рр.), яка,

серед іншого, передбачає завдання та заходи у відповідь на рекомендації Звіту Державного департаменту США про торгівлю людьми, моніторингового звіту Групи експертів щодо протидії торгівлі людьми (GRETA) Ради Європи та моніторингових місій щодо стану виконання Україною Плану дій щодо лібералізації візового режиму з ЄС. Прогнозовані обсяги фінансування, що є необхідним для виконання Державної програми, становлять 38 250100грн. (~1,5млн. дол. США), з яких 1 844000грн. (~74тис. дол. США) очікуються з Державного бюджету і 1 096100грн. (~44тис.дол. США) –з місцевих бюджетів [2].

Ми вважаємо, що при розгляді даного питання буде доцільним звернутися до досвіду провідних європейських країн. Так, наприклад, уряд Німеччини обрав протидію торгівлі людьми шляхом мобілізації зусиль правоохоронних органів. Законодавство Німеччини забороняє торгівлю людьми у будь-якій формі; торгівля людьми з метою сексуальної експлуатації (розділ 232 Кримінального кодексу) та примусової праці (розділ 233) є злочинами. Покарання за такі злочини передбачає до 10 років позбавлення волі. Водночас урядом Німеччини приділяється значна увага і превентивній роботі, зокрема фінансується діяльність цілої низки неурядових організацій, що проводять інформаційно-освітні кампанії з попередження торгівлі людьми і у самій Німеччині, і за кордоном [3].

Окрім цього, позитивним є досвід Нідерландів, де секс-індустрію було декриміналізовано з жовтня 2000 р. Такий крок розглядається як один із засобів боротьби з торгівлею жінками. Ідея полягає у тому, щоб шляхом декриміналізації проституції, введення системи ліцензування будинків розпусти (компанії секс-бізнесу регулюються системою ліцензування і мають відповідати окремим вимогам, зокрема у галузі безпеки та охорони здоров'я) та покращення умов роботи секс-працівників зробити цю сферу діяльності менш доступною для кримінальних елементів. Скасування такої заборони надало змогу ліквідувати правові перешкоди для визнання роботи у секс-індустрії легальною та забезпечити працівникам секс-індустрії такі самі трудові та цивільні права, як всім іншим працівникам.[4,с.189]

Ми погоджуємося із думкою М.А. Погорецького, який зауважує, що зарубіжний досвід на сучасному етапі для України має бути орієнтиром для вдосконалення вітчизняного законодавства у досліджуваній сфері. Усі пропозиції та зміни повинні узгоджуватись з відповідними правовими інститутами вітчизняного законодавства, в іншому разі замість покращення ефективності виконуваних заходів щодо боротьби зі злочинністю можемо отримати дисбаланс між теорією та практичною діяльністю правоохоронних органів. [5, с. 148]

Також, у зв'язку з євроінтеграційними процесами України особливого значення набуває міжнародна організація оперативно-розшукової діяльності, що передбачає узгодження планів, цілей, напрямів, організацію транснаціональних оперативно-розшукових підрозділів (Конвенція ООН проти транснаціональної організованої злочинності 2000 року);

Аналіз наукової літератури та міжнародно-правових актів дав змогу виділити такі основні форми співробітництва держав в оперативно-розшуковій діяльності:

- обмін оперативно-розшуковою, правовою та іншою інформацією;
- профілактика, розкриття та розслідування злочинів, стосовно яких укладені спеціальні угоди між державами;
- розшук і затримання злочинців на підставі договірних відносин або разових звернень однієї держави до іншої;
- видача злочинців іншій державі або міжнародному органу для кримінального переслідування;
- передача осіб, засуджених до позбавлення волі, для відбування покарання в державі, громадянами якої вони є, або до країни, де вони постійно проживають;
- передача органам іншої держави нагляду за умовно засудженими або умовно звільненими правопорушниками;
- захист прав і свобод громадян однієї держави при здійсненні правосуддя в іншій країні;
- спільне вивчення причин та інших проблем злочинності, атакою обмін досвідом роботи поліцейських та інших органів;
- підготовка кадрів, надання експертних послуг, постачання спеціальних науково-технічних засобів і надання матеріально-технічної допомоги іншим державам.[6,270-271]

Залишається невирішеною проблема розробки системи «транскордонних оперативно-розшукових заходів» у боротьбі з міжнародною злочинністю, правової бази їх проведення, механізму дій щодо одержання й використання оперативної інформації. Розвиток нових складних транскордонних оперативно-розшукових заходів, таких як легендовані підприємства, установи і організації, підвищуватиме ефективність міжнародної боротьби зі злочинністю[7,с.19]

Окрім цього, слушною вважаємо позицію В.С. Філашкіна про те, що важливим заходом є розширення співпраці між слідчими, оперативними та іншими підрозділами правоохоронних органів, зокрема, й у міжнародному масштабі. Для цього необхідно:

- розширювати і, за необхідності, створювати канали зв'язку між державами-учасницями розслідування;
- забезпечувати співробітництво у розслідуванні всіх злочинів, що мають відношення до сфери торгівлі людьми та використання примусової праці;
- надавати, у необхідних випадках, предмети, документи або докази, необхідні для аналізу доказової та орієнтуючої інформації з метою забезпечення ефективності розслідування;
- обмінюватися інформацією про конкретні засоби та методи, що застосовують організовані злочинні групи, охоплюючи відомості щодо маршрутів і транспортування, використання фіктивних імен, змінених та підроблених докуме-

нтівабоіншихзасобівприховуваннязлочинноїдіяльності[8,с.240].

Отже, проблемі торгівлі людьми значна увага приділяється іурядом нашої держави, і міжнародною спільнотою. У рамках міжнародного співробітництва Україна має виконати ряд завдань щодо протидії злочинам, пов'язаним із торгівлею людьми, передбачених Державною програмою з протидії торгівлі людьми у 2016-2020 рр. Є потреба в удосконаленні роботи неурядових організацій, які будуть проводити превентивну роботу серед громадськості, забезпечити їх належне фінансування. Також, необхідно проводити дослідження з приводу розробки транснаціональних оперативно-розшукових заходів з метою підвищення ефективності у боротьбі зі злочинами міжнародного характеру.

1. Статистична інформація Генеральної прокуратури України.–[Електронний ресурс].–Режим доступу:<http://www.gp.gov.ua/ua/stat.html>.

2. Міжнародна організація з міграції. Торгівля людьми в Україні–огляд ситуації, червень 2016 року.–[Електронний ресурс].–Режим доступу:http://stoptrafficking.org/sites/default/files/mom/documents/CT_situation%20analysis%20JUN%202016%20UKR.pdf.

3. [Електронний ресурс].– Режим доступу.–<http://www.no2slavery.ru/ru /issledovaniya/>

4. Слубський І.Й. Міжнародний досвід у сфері протидії торгівлі людьми / І.Й.Слубський//Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ.–№1.–2014р.–с.186-194.

5. Погорецький М.А. Функціональне призначення оперативно-розшукової діяльності у кримінальному процесі: Монографія. – Х., 2007.

6. Єфімов В.В. Міжнародне співробітництво в оперативно-розшуковій діяльності/В.В.Єфімов//Право і суспільство.–№1.–2012р.–с.268-273.

7. Міжнародне співробітництво органів внутрішніх справ з правоохоронними органами зарубіжних країн: Проблеми теорії і практики: Матер. Круглого столу. – Дніпропетровськ, 2010.

8. Філашкін В.С. Протидія торгівлі людьми на міжнародному рівні/В.С.Філашкін//Боротьба з організованою злочинністю та корупцією (теорія і практика).–№24.–2011р.–с.237-242.

Тюра Олена Іванівна
студентка магістратури
юридичного факультету ДДУВС

Науковий керівник –
доцент кафедри кримінально-правових
дисциплін, к.ю.н., доц. **Телійчук В.Г.**

ПРОБЛЕМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА

За часи незалежності законодавцями прийнято низку законів та нормативно-правових актів, в тому числі, які стосуються оперативно-розшукового законодавства. З прийняттям нового Кримінального процесуального кодексу

України до Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» було внесено ряд змін та доповнень. Проте, незважаючи на це, деякі питання залишилися неврегульованими та потребують вирішення.

Проблемам оперативно-розшукового законодавства приділяли увагу вітчизняні та зарубіжні вчені, серед яких А.В. Белоусов, В.А. Дашко, Є.А. Доля, І.М. Доронін, В.А. Селюков, О.М. Юрченко, П.В. Деревянко, В.Р. Сливенко, І.Р. Шинкаренко, В.О. Глушков, І.М. Купранець, С.А. Вязмікін, С.О. Гриненко, Л.Д. Удалова тощо.

Проаналізувавши нормативно-правові акти у сфері оперативно-розшукової діяльності можна дійти до висновку, що на даний час виникає потреба у реформуванні підходів до організації роботи оперативно-розшукових підрозділів. Нинішнє оперативно-розшукове законодавство не забезпечує дотримання прав та свобод людини у процесі здійснення оперативно-розшукової діяльності та не в повній мірі регулює діяльність оперативних підрозділів.

Так, Закон України «Про оперативно-розшукову діяльність» беззаперечно має свої переваги, проте існують і проблеми, які в ньому не висвітлені. До них можна віднести:

- 1) неповний обсяг завдань оперативно-розшукової діяльності;
- 2) відсутність спеціальних та деяких загальних принципів оперативно-розшукової діяльності;
- 3) невизначеність поняття об'єктів та суб'єктів ОРД, її методів, а також порядку їх застосування під час оперативно-розшукових заходів;
- 4) правові норми, що давали назву методам, були змішані з нормами, які визначали права оперативних підрозділів[2, с.229].

Також важливим недоліком Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» є те, що в ньому відсутнє визначення поняття оперативно-розшукових заходів. Закон лише визначає порядок їх проведення, відносячи до них негласні слідчі (розшукові) дії, передбачені в КПК України.

Очевидним є те, що законодавче закріплення дефініції оперативно-розшукового заходу є невід'ємною частиною вдосконалення національного оперативно-розшукового законодавства всіх держав-учасниць СНД. Крім того, в юридичній літературі пострадянського простору висловлюється справедлива думка про необхідність законодавчого закріплення поняття кожного оперативно-розшукового заходу. Визначення оперативно-розшукового заходу для теоретиків та практиків має важливе значення. Для теоретиків чітке визначення ОРЗ уможливить вироблення їх сутність, правову природу, класифікувати їх за певними ознаками, визначати шляхи подальшої оптимізації. Для безпосередніх виконавців ОРЗ – уповноважених суб'єктів – відсутність єдиного розуміння визначення призводить до неоднозначності такти тики їх проведення та може спричинити порушення законності, неправомірного обмеження чи порушення прав і свобод людини [3, с.182].

Якщо проаналізувати проблему необхідності вдосконалення оперативно-

розшукового законодавства, то можна виділити як позитивні, так і негативні аспекти.

Позитивними сторонами вдосконалення оперативно-розшукового законодавства можна назвати наступні:

1. Регулювання оперативно-розшуковою діяльністю буде здійснюватися не сукупністю нормативно-правових актів, а єдиним кодифікованим.

2. Оперативно-розшукова діяльність буде здійснюватися ефективніше, адже організація та здійснення оперативно-розшукових заходів будуть чітко визначені.

3. Законодавче закріплення у Законі поняття оперативно-розшукових заходів надасть змогу чітко розуміти, що вони собою являють.

4. Зростуть гарантії законності проведення оперативно-розшукової діяльності за рахунок детальної правової регламентації.

5. Збільшиться рівень правового та соціального захисту осіб, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність.

Негативними наслідками вдосконалення та кодифікації оперативно-розшукового законодавства можуть бути:

1. Оперативно-розшукова діяльність буде здійснюватись більш регламентованіше, тим самим оперативні підрозділи змушені будуть діяти у жорстких правових межах.

2. Значно підвищиться «прозорість» оперативно-розшукової діяльності [4, с.186].

На підставі вищевикладеного можна зробити висновок, що нинішнє оперативно-розшукове законодавство все ж таки потребує вдосконалення. Адже, внесення змін та доповнень до існуючого Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність», прийняття інших нормативно-правових актів, які б регулювали оперативно-розшукову діяльність, дасть змогу вивести правове регулювання оперативно-розшукової діяльності на якісно новий рівень. Тому, дане питання є нагальним та потребує вирішення для забезпечення ефективного здійснення оперативно-розшукової діяльності та забезпечення прав та свобод громадян.

1. Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України від 18 лютого 1992 року // ВВР. – 1992. – № 22. – С.303.

2. Глушков В.О. Проблеми кодифікації оперативно-розшукового законодавства України / В.О. Глушков // Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика). – 2013. – №3 (31). – С.179-188.

3. Онофрейчук А.Д. Актуальні питання правової природи та визначення оперативно-розшукових заходів / А.Д. Онофрейчук // Вчені записки Тавричного національного університету ім.В.І. Вернадського. Серія: Юридичні науки. – 2014. – Т.27 (66). №1. – С.181-186.

4. Шинкаренко І.Р. Проблеми формування сучасної нормативної бази оперативно-розшукової діяльності відповідного до чинного Кримінального процесуального кодексу / І.Р. Шинкаренко // Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. – 2014. – №1. – С.226-238.

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ. ПЕРСПЕКТИВИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ТРУДОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА

Аксютіна Анастасія Володимирівна,
старший викладач кафедри
цивільно-правових дисциплін
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ПРОБЛЕМИ ЗДІЙСНЕННЯ СУРОГАТНОГО МАТЕРИНСТВА

В середньому кожне п'яте подружжя не можуть мати дітей. Від 15% до 25% пар зустрічаються з проблемою цього роду з причин найрізноманітнішого характеру. Але завдяки сучасним технологіям та методам репродуктивної медицини у кожного безплідного подружжя з'явився шанс бути справжньою родиною. Звичайно, існує спір між населенням, яке підтримує ідею сурогатного материнства, та тими, що проти. Противники сурогатного материнства керуються порушеннями морально-етичних норм та тим, що дитина в майбутньому може зазнати психологічної травми у випадку, коли дізнається, що його мати не брала участі в його виношуванні. Представники феміністичних теорій, наприклад, стверджують, що сурогатне материнство є експлуатацією жіночого тіла та використання його в якості інкубатора.

Україна є однією з небагатьох держав світу, в якій сурогатне материнство дозволяється на законодавчому рівні. При цьому є декілька переваг в проходженні програми сурогатного материнства саме в Україні. Насамперед, ця програма не потребує спеціальних дозволів. Для цього немає необхідності в розгляді справи в судовому порядку. Також імена генетичних батьків відразу вказуються у свідоцтві про народження дитини, що не призводить до подальшої процедури усиновлення дитини.

Існують розбіжності щодо розуміння самої сутності сурогатного материнства. Це створює необхідність виявлення проблемних питань та встановлення правил та особливостей їх вирішення.

Чинне законодавство України не визначає саме поняття сурогатного материнства. З точки зору медицини сурогатне материнство передбачає перенесення ембріона в порожнину матки іншої жінки яка є «чужою» в

біологічному розумінні. При цьому ембріон, який переносили, був отриманий шляхом запліднення яйцеклітини біологічної матері спермою біологічного батька. З юридичної точки зору потрібно підкреслити, що під розумінням сурогатного материнства закон розуміє виношування дитини тільки для людей, які не можуть мати дітей, та ембріон являється біологічно «чужим» для жінки, що виношує його.

Порядок та умови штучного запліднення, імплантації ембріона визначено в Наказі Міністерства охорони здоров'я «Про затвердження Порядку застосування допоміжних репродуктивних технологій в Україні» N787 від 09.09.2013 (далі Наказ) [1].

Сімейний кодекс України (далі СК України) легалізував сурогатне материнство. У статті 123 СК визначене походження дитини, народженої в результаті застосування допоміжних репродуктивних технологій:

1. У разі народження дружиною дитини, зачатої в результаті застосування допоміжних репродуктивних технологій, здійснених за письмовою згодою її чоловіка, він записується батьком дитини.

2. У разі перенесення в організм іншої жінки ембріона людини, зачатого подружжям в результаті застосування допоміжних репродуктивних технологій, батьками дитини є подружжя.

3. Подружжя визнається батьками дитини, народженої дружиною після перенесення в її організм ембріона людини, зачатого її чоловіком та іншою жінкою в результаті застосування допоміжних репродуктивних технологій.

Завдяки таким визначенням стає зрозумілим, хто є батьками дитини, що попереджує виникнення в майбутньому спорів стосовно батьківства дитини. Отже, відповідно до ст.123 п.2 СК України, сурогатна мати не має права залишити собі дитину після її народження.

Договір може бути укладений для врегулювання прав та обов'язків осіб, які беруть участь у програмі сурогатного материнства, але сама передача дитини від сурогатної матері біологічним батькам предметом договору бути не може, адже дитина не може бути предметом угоди, бо торгівля дітьми заборонена. Договір може і повинен передбачати виплату встановленої компенсації задля створення сприятливих умов для сурогатної матері, умови для виношування дитини та подальшій реабілітації. Грамотно складений договір повинен мати положення про те, що у випадку, якщо сурогатна мати вирішить залишити собі дитину, то вона втрачає право на виплату та повинна компенсувати батькам дитини всі затрати, які вказані в цьому договорі. Взагалі, у випадку сурогатного материнства завжди, нажаль, є можливість використовувати дитину у якості інструменту шантажу, провокуючи цим судові тяжби та додаткові витрати.

Реєстрація народження малюка повинна бути здійснена протягом місяця після народження. Але виникають деякі питання з приводу реєстрації «сурогатного» малюка. Непорозуміння виникає з приводу того, кого слід записувати матір'ю дитини у свідоцтві про народження. Такі питання на практиці ви-

никають не тільки у пересічних громадян, але й у працівників органів реєстрації. Це пов'язано з тим, що закон не досить чітко регламентує сам порядок реєстрації дітей, народжених за програми сурогатного материнства. Відповідно до Наказу Міністерства юстиції № 140/5 «Про внесення змін та доповнень до Правил реєстрації актів цивільного стану в Україні» (далі Наказ), у разі народження дитини жінкою, якій було імплантовано ембріон, зачатий подружжям, реєстрація народження проводиться за заявою подружжя, яке дало згоду на імплантацію. У цьому разі одночасно з документом, що підтверджує факт народження дитини цією жінкою, подається засвідчена нотаріусом її письмова згода на запис подружжя батьками дитини. При цьому в графі "Для відміток" робиться відповідний запис: "Матір'ю дитини згідно з медичним свідоцтвом про народження форми N 103/о-95 (z0266-95) є громадянка (прізвище, ім'я, по батькові)" [2].

Стосовно цього питання виникають багато спорів, але повинна бути чітка юридична складова даної проблеми. Врегулювання цього конфлікту вкрай важливе. Тому в законі є певні обмеження для того, щоб уникати позовів щодо оскарження материнства. Так, відповідно до Постанови пленуму Верховного Суду України «Про застосування судами окремих норм Сімейного кодексу України при розгляді справ щодо батьківства, материнства та стягнення аліментів» особа, яка в момент реєстрації її батьком дитини знала, що не є таким, а також особа, котра дала згоду на штучне запліднення своєї дружини, не мають права оспорювати батьківство [3]. Також відповідно ст.139 СК оскарження материнства не допускається у випадках, передбачених ст.123 цього ж кодексу. Законодавець пояснює це положення з точки зору моралі та передбачає у сурогатної матері виникнення почуттів до дитини, яку вона виносила, навіть якщо дитина біологічно «чужа».

Вести переговори та укласти договір з сурогатною матір'ю слід довірити юристам або ж вести ці переговори в їх присутності. Відносини між біологічними батьками та сурогатною матір'ю повинні бути переведені в рамки чинного законодавства, адже це до певної міри гарантуватиме, що сурогатна мати буде розуміти перевагу біологічних батьків з правової точки зору.

1. Про затвердження Порядку застосування допоміжних репродуктивних технологій в Україні // Міністерство охорони здоров'я України // Наказ №787 від 09.09.2013 року.

2. Про внесення змін та доповнень до Правил реєстрації актів цивільного стану в Україні // Міністерство юстиції України // Наказ №140/5 від 18.11.2003 року.

3. Про застосування судами окремих норм Сімейного кодексу України при розгляді справ щодо батьківства, материнства та стягнення аліментів: Постанова Пленуму Верховного Суду України // Постанова №3 від 15.05.2006 року.

Бойко Ольга Віталіївна
курсант факультету № 3 Одеського ДУВС

Науковий керівник –
завідувач кафедри цивільно-правових
дисциплін, к.ю.н., доц. **Маковій В.П.**

ПРАВО НА КРІОНІКУ

Споконвіку людство знаходилась в пошуках відповіді на питання про можливість продовжити своє життя та знайти спосіб для збереження основних життєдіяльних функцій організму. Велика кількість вчених запропонувала низку ідей щодо вирішення цієї проблеми, але й на сьогодні вона залишається без змін. Але не зважаючи на це, з кожним днем вчені стають на крок ближче до того, щоб зберігати життя людей все довше, у нинішній час виростити орган або заморозити клітини вже стало буденною справою.

На вищезазначених досягненнях вчені будують свої плани і розраховують на можливість такого напрямку розвитку наукового прогресу як кріоніка, котра виступає найбільш наближеною до розгадки секрету вічного життя.

Кріоніка – це технологія збереження в стані глибокого охолодження людей і тварин в надії на те, що в майбутньому їх вдасться оживити та при необхідності – вилікувати. На даний час кріонуванням займаються лише три компанії в світі, дві з яких розташовані в США та одна в Росії, за статистичними показниками цими компаніями «заморожено» близько 300 пацієнтів.

Існує відкритий лист на підтримку кріоніки, яке в 2016 році підписало 69 вчених світу, в якому зазначено наступне: «Кріоніка є легітимним, науково обґрунтованим прагненням зберегти людей, особливо – людський мозок, за допомогою найкращих доступних технологій. Для майбутньої реанімації кріопацієнтів будуть використовуватися технології молекулярного ремонту засобами наномедицини, суперкомп'ютерні обчислення, детальний контроль клітинного росту і регенерація тканин. Права людей, які вибирають кріоніку, важливі, і їх слід поважати»[1]. Але сама гіпотеза про можливість відновлення укладеної в головному мозку інформації після смерті на сучасному рівні наукового знання залишається принципово недоведеною.

У сучасних умовах становище технологій кріоноконсервації людей та тварин необоротна, заморозивши людину, її не можливо оживити. Тому людей піддають кріоноконсервації тільки після юридично зафіксованої смерті мозку, у іншому ж випадку «кріонування» було б вбивством. Кріоніка ґрунтується на тому, що смерть мозку, теоретично, може і не бути остаточною смертю. Передбачається, що коли-небудь у майбутньому досягнення високорозвиненої технології дозволять якимось чином оживити таких людей, що зберігаються при низьких температурах.

Прихильники кріоніки розглядають смерть не як поодинокий випадок, а як процес, що починається з моменту зупинки серця і закінчується в точці під назвою «інформаційно-теоретичний критерій смерті», або більш коротко цей момент може бути названий «інформаційна смерть» — коли мозок настільки пошкоджений, що ніякі справжні або майбутні технології не будуть в змозі відновити його або інформацію, що в ньому зберігається. Ось чому кріоністи категорично стверджують, що кріоніка має справу не з мертвими людьми, а з живими, яких просто потрібно передати в руки майбутньої медицини, щоб вона їх врятувала. Вони навіть називають своїх «заморожених» клієнтів пацієнтами.

Сучасні технології не здатні воскресити своїх пацієнтів, а тому за законом кріонізація не вважається медичною процедурою, тобто якщо кріоконсервувати когось, хто ще не був оголошений мертвим, це буде розглядатися законом як позбавлення життя людини. Навіть якщо пацієнт смертельно хворий, без усякої надії на одужання, і категорично не хоче подальшого погіршення свого стану, у відповідності з чинним законодавством прискорена процедура кріонізації не можлива. Фахівці з кріоніки зобов'язані чекати настання юридичної смерті, перш ніж починати свою роботу з пацієнтом. Однак, маючи на руках документ про відмову від реанімації, вони можуть приступити до своїх дій відразу ж після зупинки серця, задовго до того, як в мозку людини розпочнеться незворотній руйнівний процес.

Не вирішеним питанням залишається те, що після кріонування майно, яке належало людині, перейде в спадкову масу і буде розподілене між спадкоємцями, особисті немайнові права також будуть носити невизначений характер, бо якщо людина виявить бажання бути кріонованою і виявить бажання володіти своїм майном у стані кріостаза, а також планує розпоряджатися ним після даної процедури – з цього виникає серйозна проблема.

Згідно чинного законодавства України та норм міжнародного права, біологічна смерть людини означає припинення її статусу як суб'єкта правовідносин, тобто фактично, людина втрачає як правоздатність, так і дієздатність, й в цьому випадку за ним не зберігається право власності на майно та наступують юридичні наслідки, що врегульовані нормативними приписами спадкового права.

Зараз найбільш гостро стоять проблеми, пов'язані з правом громадян на кріонування, а також з правами та обов'язками кріонічних організацій. Дійсно, слід зазначити, що право на кріонування є частиною права на життя, яким би примарним шанс на оживлення після нього не здавався третім особам. Важливим аспектом в цьому є те, що для проведення даної процедури допускаються лише мертві люди, бо інакше це діяння буде кваліфіковане як умисне вбивство, у зв'язку з тим, що в нашій державі заборонено проведення евтаназії. В Україні кріоніку можна вважати легальною, тому що відповідно до законодавства, а саме Закону України «Про поховання та похоронну справу» від 10.07.2003 року, людина має право визначити умови збереження свого ті-

ла після смерті [2].

У нормативно-правових актах України та міжнародних актах, що ратифіковані Верховною Радою України, закріплені основні положення стосовно реалізації права на життя людини, а саме в Конституції України, Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, Декларації прав людини, в інших законах та в Цивільному кодексі України (главі 21) [3]. Кожний із вказаних нормативно-правових актів вміщує в собі ті положення, які визначають, що кожна людина має невід'ємне право на життя, ніхто не може бути свавільно позбавлений життя, а обов'язком держави є захист життя людини. Тобто, можна дійти висновку, що в Україні життя і здоров'я є найвищою соціальною цінністю [4], нормативна база підтримує захист життєво важливих інтересів особи, і надає їй змогу реалізовувати заходи щодо збереження та продовження собі життя та здоров'я не зашкодивши при цьому іншим особам.

Необхідним є вироблення та введення в дію правових актів, що будуть регулювати діяльність кріонічних організацій, у тому числі, що зобов'язують останні: підтримувати необхідні умови для зберігання тіл; допускати незалежний контроль підтримання таких умов; при укладенні договору про кріозбереження інформувати іншу сторону про технічні аспекти даного збереження; стан наукових уявлень про можливості оживлення кріопацієнтів, в тому числі, про недоведеність працездатності кріоніки; забезпечувати допуск рідних і близьких в приміщення, де здійснюється зберігання кріопацієнтів.

Таким чином, згідно змісту положень законодавства, які гарантують право на життя, право на продовження життя є його невід'ємною частиною, і на державу покладається обов'язок охороняти та захищати право на продовження життя кожній людині. Однак масові порушення прав кріопацієнтів підтверджують необхідність створення позитивної практики судових рішень та створення позитивної прецедентної практики на міжнародному рівні боротьби кріопацієнтів за свої права. Вважаємо, також за необхідне прийняття спеціальної конвенції ООН, міжнародної угоди на європейському рівні про права кріопацієнтів та розробити на національному рівні закон, що гарантує та захищає права кріопацієнтів.

1. Можлива кріогенна заморозка живої людини? [Електронний ресурс]/ Режим доступу: <http://yrok.pp.ua/serednya-osvta/5281-mozhliva-krogenna-zamorozka-zhivoyi-lyudini.html>. – Назва з екрана.

2. Закон України «Про поховання та похоронну справу» від 10.07.2003 року [Електронний ресурс]/ Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1102-15>.

3. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. № 435-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – №№ 40–44. – Ст. 356.

4. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України (ВВР). - 1996. - № 30. - С. 141.

Ващенко Зінаїда Сергіївна,
студентка юридичного факультету ДДУВС

Науковий керівник –
доцент кафедри цивільно-правових
дисциплін, к.ю.н., доц. **Саксонов В.Б.**

ПРАВОВА ПРИРОДА ДОГОВОРУ СУПЕРФІЦІЮ В УКРАЇНІ

У сучасних умовах для того, щоб отримати право забудови земельної ділянки, не обов'язково одержувати цю ділянку в оренду. Можна скористатися правовим інститутом, який має назву «суперфіцій». Інститут суперфіцію став певною новелою для українського законодавства. Він забезпечує суб'єктам праввідносин довгострокове право на користування земельною ділянкою, переданою власником іншій особі для будівництва та експлуатації на ній споруд і будівель. Зазначеним питанням присвячені наукові студії таких учених, як Ч.Н. Азімов, Д.В. Бусуйчук, Г.Ф. Дормідонтова, В.М. Мартин, Н.І. Нерсесова, Г.Ф. Пухта, С.І. Раєвич, В.І. Сінайський, М.В. Скаржинський та ін.

Передусім слід вказати, що правове регулювання земельних відносин в Україні здійснюється Конституцією та Земельним кодексом нашої держави, а також прийнятими відповідно до них нормативно-правовими актами (ст. 3 Земельного кодексу України). Але в Земельному кодексі норми, що регулюють правовий інститут суперфіцію, безпосередньо представлені фактично лише у ст. 102-1. Чого не можна сказати про норми Цивільного кодексу України, в якому є окрема глава 34 – «Право користування чужою земельною ділянкою для забудови» (статті 413—417).

Відповідно статті 413 ЦК України власник земельної ділянки має право надати її в користування іншій особі для будівництва, зокрема промислових та інших споруд і будівель (суперфіцій) [1]. Проте, визначення суперфіцію у даному положенні відсутнє, натомість закріплене положення Цивільного кодексу України про право розпорядження власником даним майном (земельною ділянкою) шляхом передачі його іншій особі під забудову.

У частині 1 статті 102-1 ЗК України також визначено, що право користування чужою земельною ділянкою для забудови (суперфіцію) виникає на підставі договору між власником земельної ділянки та особою, що виявила бажання користуватися цією земельною ділянкою для зазначених потреб [2]. Проаналізувавши норми вітчизняного законодавства можна дійти висновку про невизначеність правової природи суперфіцію. Так, як відомо з положень ЗК та ЦК України однією з підстав його виникнення є договір. При цьому, слід звернути увагу на те, що законодавець не вказує з якого саме договору виникає суперфіцій – чи то з окремого договору суперфіцію, чи то з договору оренди земельної ділянки для забудови.

Таким чином, суперфіцій тісно пов'язаний з орендою земельної ділянки,

але ґрунтуючись на нормах національного законодавства, розрізнити їх зовсім непросто. Стосовно вищевказаного у фахівців виникають розбіжності щодо визначення і розкриття поняття «договір», зазначеного у ст. 102-1 ЗК та ст. 413 ЦК України.

В.М. Мартин та О.О. Михайленко відзначають, що законодавець не передбачив окремого договору суперфіцію, оскільки суперфіцій виникає з договору оренди земельної ділянки для забудови, а закріплене в законодавстві поняття «Договір суперфіцію» слід тлумачити як «право суперфіцію» [3, с. 65].

Інші вчені, такі як Ч.Н. Азімов і Д.В. Бусуйчук, вважають, що право користування чужою земельною ділянкою для забудови (суперфіцій) виникає на підставі окремого договору, який, хоча прямо і не передбачений чинним законодавством, проте, враховуючи право сторін укласти договір, не передбачений актами цивільного законодавства, але який відповідає його загальним принципам (частина 1 статті 6 ЦК України), за умови дотримання вимог ЗК та ЦК України він буде дійсним [4, с. 109].

Зважаючи на те, що суперфіцій виникає на підставі окремого договору, а затверджена форма даного договору відсутня, це породжує низку невирішених питань, таких як: питання стосовно форми, державної реєстрації і нотаріального посвідчення договору, розміру і порядку плати за землю тощо.

На наш погляд, оскільки договір суперфіцію не може бути виконаний сторонами у момент його укладання, він повинен мати лише письмову форму.

Також чинним законодавством не передбачено і обов'язкове нотаріальне посвідчення суперфіцію. Дане посвідчення може відбуватися за спільною згодою сторін. Державна реєстрація договору суперфіцію, відбувається у випадках, встановлених законом, відповідно до ч. 1 ст. 210 ЦК України. Проте, згідно положень Закону України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень» реєстрації підлягає не договір суперфіцію, а право суперфіцію, що виникає на підставі договору [5].

Вимогу щодо розміру плати у договорі суперфіцію за користування земельною ділянкою вітчизняним законодавством не визначено. Отже, сторони самостійно визначають її розмір. У ч. 1 ст. 414 ЦК України лише зазначено, що коли на земельній ділянці побудовані промислові об'єкти, договором може бути передбачене право власника земельної ділянки на отримання частини від доходу землекористувача.

Таким чином, на сьогоднішній день серед науковців немає єдиної установлені позиції щодо правової природи договору суперфіцію. Норми вітчизняного законодавства не дозволяють чітко встановити, чи виникає суперфіцій із окремого договору, чи з договору оренди земельної ділянки для забудови. Відсутність чітких вимог та затвердженої форми договору суперфіцію може привести на практиці до певних непорозумінь та ускладнень. Тому, на нашу думку, в національному законодавстві необхідно чітко визначити форми стосовно форми та змісту договору суперфіцію.

1. Цивільний кодекс України: Науково – практичний коментар / За ред. Борисової В.І. – К., 2012. – 928 с.
2. Земельний кодекс України: Науково – практичний коментар / За ред. Шемшученко Ю.С., Семчик В.І. – 2010. – 607 с.
3. Мартин В. М. Юридичні підстави виникнення права користування чужим майном (сервітутів) // Матеріали V Регіональної міжвузівської наукової конференції. – Івано-Франківськ, 2004. – С. 65 – 68.
4. Азімов Ч. Сервітути в цивільному праві України [Текст] / Ч. Азімов // Вісник Академії правових наук України. – 2004. – № 1. – С. 108 – 1014.
5. Закон України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень» від 1 липня 2004 року № 1952-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.rada.gov.ua>.

Волощенко Ілля Віталійович

студент юридичного факультету ДДУВС

Науковий керівник –

викладач кафедри

цивільно-правових дисциплін

Чербаєва О.В.

ОСОБЛИВОСТІ МЕДИЧНОГО СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ

В тяжких умовах виходу країни з фінансової кризи та щорічного погіршення економічної ситуації, одним з найоптимальніших шляхів покращення життя суспільства в майбутньому являється страхування. Таке страхування стосується усіх сфер життя громадян, зокрема і охорони здоров'я. Механізм медичного страхування в Україні перебуває лише на стадії формування. Державний бюджет, з якого в даний час фінансується медична галузь, неспроможний покрити навіть половину її потреб.

Позитивним явищем останніх років є посилення уваги вітчизняних фахівців до аналізу означених проблем, зокрема О. Виноградова, Е. Писанця, М. Поліщука, В. Рудого, О. Сергєєвої, О. Сидорчука, Л. Сизоненко, В. Черненко, В. Базилевич, Н. Демідов, В. Пашков, але дані праці не достатнього повно висвітлюють ситуацію, що склалася в Україні.

Основні проблеми розвитку медичного страхування в Україні, визначення перспектив його розвитку будуть розглянуті нижче.

Медичне страхування - форма соціального захисту інтересів населення в галузі охорони здоров'я, який виражається в гарантії оплати медичної допомоги при виникненні страхового випадку за рахунок накопичених страховиком коштів [1]. Воно поділяється за формами на обов'язкове і добровільне медичне страхування. У реформуванні системи медичної допомоги України вирішальну роль відіграє перехід саме до обов'язкового медичного страху-

вання.

Сьогодні впровадження даного виду страхування, попри всі його переваги, на Україні гальмується. Це відбувається через те, що не існує однорідного підходу щодо створення законопроекту про загальнообов'язкове державне соціальне медичне страхування.

Основними моментами, що стримують його впровадження є:

- відсутність відповідної нормативної бази, медичних стандартів та фінансових стимулів для лікарів;
- неналежне фінансування медичного сектора, нераціональне використання фінансових ресурсів; - працівники системи охорони здоров'я мають недостатньо навичок для управління системою державного соціального страхування.

Проблемним є те, що на першому етапі введення системи державного страхування попит на послуги зросте, а сфера охорони здоров'я є нестабільною та непідготовленою, тому це може одразу призвести до інфляції цін на медичні послуги, а доступ до них зменшиться. На заваді впровадження даного виду страхування постає ще й високий рівень безробіття в Україні, адже страхові відрахування будуть здійснюватись із стабільної заробітної плати громадян. Вирішення проблем в області медичного страхування сприятиме створенню в Україні комплексної, ефективної, загальнодоступної і справедливої системи медичного страхування.

Отже, перспективна система медичного страхування повинна включати, насамперед, планування мінімальних коштів в бюджеті, через які забезпечується надання безоплатної медичної доплати для всіх категорій населення. Наступним кроком має стати введення обов'язкового медичного страхування за рахунок коштів суб'єктів підприємницької діяльності, а також фізичних осіб. Ці міри повинні стати підґрунтям для впровадження добровільне медичне страхування, що передбачає придбання людиною страхового полісу за рахунок власних коштів. Впровадження в життя всіх вище перелічених заходів дасть змогу створити умови для задоволення потреб населення в одержання висококваліфікованої медичної допомоги. Це у свою чергу зменшить навантаження на державний та місцеві бюджети, відбудеться усунення тінькової медицини в системі медичного обслуговування, що допоможе уникнути необґрунтованих витрат на надання зайвих медичних послуг з метою одержання додаткового прибутку, підвищить фінансовий стан працівників медичних установ.

1. Медициноестрахование [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://ru.wikipedia.org/wiki/Медицинское_страхование (25.02.2011).

2. Овсеєнко О.В. Форми медичного страхування та його організаційні основи [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vddfa/2009_2/Evseenko.pdf.

Коваль Ольга Йосипівна
студентка юридичного факультету ДДУВС

Науковий керівник –
доцент кафедри цивільно-правових
дисциплін, к.ю.н., доц. **Саксонов В.Б.**

ВИМОГИ ДО ФОРМИ ТА ІСТОТНИХ УМОВ ДОГОВОРІВ ОРЕНДИ НЕРУХОМОГО МАЙНА

Оренда нерухомості є досить поширеним видом майнових правовідносин. Так, на сьогоднішній день ми спостерігаємо будівництво великої кількості торговельно-розважальних центрів у містах нашої країни. Значною частиною прибутку власників таких центрів є надання в оренду своїх приміщень представникам малого та середнього бізнесу. Ці приміщення часто орендують різноманітні торгові підприємства, фінансові установи, туристичні агентства ін. Органи державної влади та місцевого самоврядування також можуть виступати в якості орендарів таких приміщень, наприклад, для розміщення в них сервісних центрів надання адміністративних послуг тощо. Отже, аналіз практики регулювання відносин у сфері оренди нерухомого майна є надзвичайно актуальним, адже сторони договорів оренди подеколи нехтують їх важливими умовами.

Метою цього дослідження є аналіз окремих договірних норм, що визначаються як істотні та регулюють відносини між орендодавцем та орендарем. Це необхідно для уникнення можливих спірних моментів, що можуть виникати між орендодавцями та орендарями в Україні.

Згідно вимог, встановлених у ст. 793 ЦК України, договір найму будівлі або іншої капітальної споруди (їх окремої частини) укладається у письмовій формі. Якщо такий договір укладається строком на три роки і більше, він підлягає нотаріальному посвідченню[1].

Крім того, договір найму будівлі або іншої капітальної споруди, укладений на строк не менш як три роки, підлягає державній реєстрації відповідно до закону[3]. За таких умов державна реєстрація договорів найму будівлі або іншої капітальної споруди є обов'язковою (ст. 794 ЦК України)[1]. При цьому, щоб підтвердити приналежність об'єкту оренди до капітальних споруд, необхідно довести наявність капітального фундаменту, на якому стоїть будівля тощо.

У реальних відносинах, задля того, щоб уникнути додаткових витрат на нотаріальні послуги, сторони використовують практику укладання такого договору на строк до трьох років, або ж вимагають визнання його дійсним у судовому порядку. В останньому випадку сторони можуть попередньо домовитись про спільні дії в судовому процесі. Схема таких дій досить проста: одна сторона нібито ухиляється від пропозиції іншої сторони нотаріально посвідчити договір та провести його державну реєстрацію; в свою чергу інша сторона надає беззаперечні докази здійснення такої пропозиції (наприклад,

рекомендований лист із описом та повідомленням про вручення). Відповідно до частини 2 статті 220 Цивільного кодексу суд визнає такий договір дійсним, а подальше нотаріальне посвідчення його не вимагається, що підтверджується й у Постанові пленуму Вищого господарського суду України від 29.05.2013 № 12 «Про деякі питання практики застосування законодавства про оренду (найм) майна» [4].

Відповідно до ст. 638 ЦК України істотними умовами договору є умови про предмет договору, умови, що визначені законом як істотні або є необхідними для договорів даного виду, а також усі ті умови, щодо яких за заявою хоча б однієї із сторін має бути досягнуто згоди [1]. При цьому, вичерпного переліку умов, визначених як істотні для договорів оренди (найму), ЦК України не містить. Однак за змістом статей 759 - 762 ЦК України можна дійти висновку, що істотними для даного виду договорів є умови про предмет договору, плату за користування майном та строк такого користування.

Зважаючи на вказане вище, в договорах оренди часто не зазначається порядок індексації ціни, тобто періодичного перегляду орендної плати. Водночас, частина 1 статті 284 Господарського кодексу України визначає індексацію орендної плати як істотну умову договору [2]. Відсутність у договорі такої умови, а також порядку проведення індексації ціни, може зумовити визнання договору неукладеним із всіма передбаченими цивільним законодавством наслідками. У свою чергу, визначення порядку індексації орендної плати в договорі надасть орендодавцеві можливість перегляду ціни договору.

Слід звернути увагу й на наявність у договорі оренди порядку здійснення амортизаційних відрахувань. Порядок здійснення амортизаційних відрахувань відповідно до тієї ж частини 1 статті 284 Господарського кодексу також є істотною умовою договору [2]. За загальним правилом, амортизаційні відрахування на цілісні майнові комплекси нараховує та залишає у своєму розпорядженні орендар. Кошти, зібрані таким чином, повинні бути використані орендарем на відновлення об'єкту оренди.

Таким чином, щоб уникнути проблемних моментів, які можуть виникнути між орендодавцем та орендарем, потрібен належним чином складений договір оренди, який буде відповідати усім вимогам законодавства та враховувати інтереси сторін, що зведе негативні ризики до мінімуму.

1. Цивільний кодекс України, прийнятий 16 січня 2003 р. № 435-IV: [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua/>.

2. Господарський кодекс України, прийнятий 16 січня 2003 р. № 436-IV: [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua/>.

3. Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень. Закон України від 1 липня 2004 року № 1952-IV (Редакція 01.01.2017 р.): [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua/>.

4. Про деякі питання практики застосування законодавства про оренду (найм) майна. Постанова пленуму Вищого господарського суду України від 29.05.2013 № 12: [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0012600-13>.

Михайська Поліна Володимирівна
курсант факультету підготовки фахівців
для органів досудового розслідування ДДУВС

Науковий керівник –
доцент кафедри цивільного права
та процесу к.ю.н. **Юніна М.П.**

УЧАСТЬ ОРГАНІВ ОПІКИ ТА ПІКЛУВАННЯ У ЦИВІЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ

Однією з основних функцій органів місцевого самоврядування є захист прав, свобод та інтересів інших осіб, держави чи суспільних інтересів. Зважаючи на те, що основним завданням органів опіки та піклування є захист найбільш слабких верств населення, зокрема, дітей та людей з обмеженою дієздатністю чи недієздатних, найчастіше у судовому захисті прав та інтересів інших осіб серед усіх органів місцевого самоврядування беруть участь саме органи опіки і піклування.

Участь у цивільному процесі органів опіки та піклування можлива у декількох процесуальних формах. Зокрема, шляхом звернення до суду із заявами про захист прав, свобод та інтересів інших осіб, держави чи суспільних інтересів, про представництво інтересів громадян чи держави та про подання висновків у справі.

Так, органи опіки та піклування мають право звернутися до суду у справах про визнання шлюбу недійсним, якщо захисту потребують права та інтереси дитини, особи, яка визнана недієздатною, або особи, дієздатність якої обмежена (ст. 42 СК), про позбавлення батьківських прав (ст. 165 СК), звернутися до суду з позовом про позбавлення батьків чи одного з них батьківських прав або про відібрання дитини від матері, батька без позбавлення їх батьківських прав (ст. 170 СК), про скасування усиновлення або визнання його недійсним (ст. 240 СК) тощо.

А відповідно до ст. 237 ЦПК – органи опіки та піклування мають право також подати заяву про обмеження права неповнолітньої особи самостійно розпоряджатися своїм заробітком, стипендією чи іншими доходами. Цивільно-процесуальний кодекс наділяє органи опіки та піклування правом звернення до суду й у випадку надання особі психіатричної допомоги.

Крім того, в законодавстві передбачені випадки, коли участь у судовому процесі органів опіки та піклування є обов'язковою. Так, їх присутність у судовому засіданні необхідна під час розгляду судом спорів щодо участі одного з батьків у вихованні дитини, місця проживання дитини, позбавлення та поновлення батьківських прав, побачення з дитиною матері, батька, які позбавлені батьківських прав, відібрання дитини від особи, яка тримає її у себе не на підставі закону або рішення суду, управління батьками майном

дитини, скасування усиновлення та визнання його недійсним.

Відповідно до ст. 240 ЦПК справи про обмеження цивільної дієздатності фізичної особи чи визнання фізичної особи недієздатною суд розглядає за участю заявника та представника органу опіки та піклування. А набуття повного обсягу цивільної дієздатності здійснюється на підставі рішення органу опіки та піклування за заявою зацікавленої особи за письмовою згодою батьків (усиновлювачів) або піклувальника. Тільки у разі відсутності такої згоди повна цивільна дієздатність може бути надана за рішенням суду [9].

Тоді справа розглядається у судовому засіданні за участю заявника, одного або обох батьків (усиновлювачів) або піклувальника. Тут обов'язковою є участь представників органів опіки і піклування (ст. 244 ЦПК).

Вступ у процес органів опіки та піклування здійснюється шляхом подання заяви або внаслідок залучення їх з ініціативи суду та обов'язково оформлюється ухвалою.

Орган опіки та піклування може бути залучений до судового розгляду з метою надання висновків. Зокрема, він подає суду письмовий висновок щодо розв'язання спору на підставі відомостей, одержаних у результаті обстеження умов проживання дитини, батьків, інших осіб, які бажають проживати з дитиною, брати участь у її вихованні, а також на підставі інших документів, які стосуються справи. Суд може не погодитися з висновком органу опіки та піклування, якщо він є недостатньо обґрунтованим та/або суперечить інтересам дитини (ст. 19 СК) [1].

Висновок хоч і має важливе значення для правильного вирішення справи, однак не є обов'язковим для суду. Суд має вказати у рішенні підстави, за яких він із висновком не згоден [4, с. 62].

Відповідно до ст. 248 ЦПК суд під час відкриття провадження у справі вживає заходів через органи опіки та піклування щодо встановлення опіки над майном фізичної особи, місце перебування якої невідоме, якщо такої не встановлено.

Під час підготовки справи до розгляду про усиновлення суддя вирішує питання про участь у справі відповідного органу опіки і піклування, а у справах за заявами іноземних громадян – Департаменту сім'ї та дітей Мінсоцполітики. За змістом частини першої ст. 253 ЦПК України заінтересованою особою у справах про усиновлення є орган опіки та піклування, а у справах, провадження в яких відкрито за заявами іноземних громадян, - уповноважений орган виконавчої влади [7, с. 749]. Суд розглядає справу про усиновлення дитини за обов'язковою участю заявника, органу опіки та піклування або уповноваженого органу виконавчої влади, а також – дитини, якщо вона за віком і станом здоров'я усвідомлює факт усиновлення, з викликом зацікавлених осіб.

Правове становище органів опіки і піклування у цивільному судочинстві залежить від форми їх участі у процесі. Так, якщо ними було ініційовано розгляд справи, та вони представляють в суді інтереси інших осіб, то відповідно

до ст. 26 ЦПК вони є особами, які беруть участь у справі та користуються процесуальними правами, мають процесуальні обов'язки особи, в інтересах якої вони діють. Ці права визначені у ст. 27 та 31 ЦПК, крім права укладати мирову угоду. У випадку вступу органів опіки та піклування в цивільний процес із метою надання висновків зі справи, вони мають виключно процесуальні права та обов'язки, передбачені ст. 27 ЦПК, а також мають право висловлювати свою думку щодо вирішення справи по суті.

На практиці зустрічаються випадки, коли суди не залучають до участі в справі орган опіки та піклування, крім тих випадків, коли цей орган виступає позивачем. Якщо на попередньому судовому засіданні судом не було вирішено питання щодо складу осіб, які беруть участь у справі, позивач, відповідач або інша особа, яка бере участь у справі, мають право подати клопотання про залучення до участі в справі органу опіки та піклування як третьої особи, що не заявляє самостійних вимог стосовно предмету спору.

Так, Галицький районний суд м. Львова під час розгляду справи не вирішив питання про залучення до участі у справі органу опіки і піклування, у той час як відповідне клопотання подавалося представником відповідача. Проте у матеріалах справи наявний висновок служби у справах дітей районної адміністрації щодо умов проживання дитини.

При розгляді Залізничним судом м. Львова справи в якості третьої особи залучено орган опіки і піклування Залізничної районної адміністрації Львівської міської ради, однак відсутній його висновок із необхідних питань, є лише акт обстеження умов проживання дитини [3, с.80].

Таким чином, органи опіки та піклування активно беруть участь у цивільному судочинстві для захисту дітей і осіб з обмеженою дієздатністю та недієздатних. Вони можуть бути як ініціаторами судового розгляду, так і долучатися як компетентний орган для надання відповідних висновків. У певних категоріях справ, всебічний та правильний розгляд яких без участі органів опіки та піклування неможливий, участь вказаних органів є обов'язковою. Однак існують певні труднощі та проблеми у правовому регулюванні участі органів опіки та піклування у цивільному процесі, які потребують врегулювання та подальшого дослідження.

1. Практика розгляду судами справ, пов'язаних із позбавленням батьківських прав, повненням батьківських прав, усиновленням, установленням опіки та піклування над дітьми <http://www.scourt.gov.ua/clients/vs.nsf/81b1cba59140111fc2256bf7004f9cd3/a4d3352197ef027fc225764200351814?OpenDocument>.

2. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21.05.1997 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80/print1478957095701338>

3. Про практику розгляду судами цивільних справ із застосуванням Конвенції про цивільно-правові аспекти міжнародного викрадення дітей від 25 жовтня 1980 року (Гаазька Конвенція)// Юридична Україна : щомісяч. наук. журн. / Нац. акад. правових наук України, Київ. – 2015. - №3. – С.75-93.

4. Рожик Ю. Правова природа висновків органів місцевого самоврядування в

цивільному процесі / Ю. Рожик // Підприємництво, господарство і право. – 2009. – № 11. – С. 61-64.

5. Сімейний кодекс України : прийнятий 10.01.2002 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2947-14/print1486197683723302>

6. Узагальнення практики розгляду судами цивільних справ про усиновлення дітей, позбавлення батьківських прав, встановлення опіки та піклування над дітьми: лист від 01.01.2009р. Апеляційного суду м.Києва [електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://consultant.parus.ua/?doc=05YFL0A0C6>

7. Цивільний кодекс України : науково-практичний коментар / Є.О. Харитонов, О.І. Харитонova, Н.Ю. Голубева та ін. – Х. : ТОВ «Одісей», 2011. – 1016 с.

8. Цивільний кодекс України : прийнятий 16 січня 2003 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/435-15/print1486197683723302>

9. Цивільний процес: навчальний посібник. / А.В. Андрушко, Ю.В. Білоусов, Р.О. Стефанчук, О.І. Угриновська та ін. / За ред. Ю.В. Білоусова. – К.: Прецедент, 2005. – 172 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://radnuk.info/pidrychnuku/tsuvil-pro/267-biloysov/4049-s-4-----.html>

10. Цивільний процесуальний кодекс України : прийнятий 18 березня 2004 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1618-15/print1486197683723302>

Пиріч Наталя Андріївна

студентка факультету заочного
навчання цивільних осіб ДДУВС

Науковий керівник –

викладач кафедри
цивільно-правових дисциплін

Чербаєва О.В.

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ВИЗНАННЯ ФАКТУ ПЕРЕБУВАННЯ У ТРУДОВИХ ВІДНОСИНАХ

Правову основу більшості країн світу, що є підставою функціонування ринку праці, складає трудове право, яке регулює правовідносини та діяльність у сфері праці.

Трудові відносини – це врегульовані нормами трудового права суспільні відносини, що виникають у результаті укладення трудового договору (власне трудові), а також відносини з приводу встановлення умов праці на підприємствах, навчання й перекваліфікації за місцем роботи та відносини, пов'язані з наглядом і контролем за додержанням трудового законодавства, вирішенням трудових спорів та працевлаштуванням громадян.

З розвитком соціально-економічних відносин, зміною політичної ситуації в світі і в кожній державі окремо, з'являються нові, раніше не існуючі форми праці та зайнятості, до яких можна віднести надомну працю, фрілансінг, аутстафінг, аутсорсінг, лізинг праці тощо. Вони (форми праці та

зайнятості) вже не підпадають під “типові” визначення трудових відносин, оскільки досить часто при таких формах зайнятості відсутній повністю або частково один з елементів трудових правовідносин. А тому постає питання про те, чи являються ці види суспільних відносин трудовими та чи повинні вони регулюватися трудовим законодавством.

Проте основна проблема визначення факту існування трудових відносин в Україні проявляється у тому, що учасники трудових відносин вступають у трудові відносини без їх юридичного оформлення, а також цілеспрямовано приховують факт існування таких відносин та/або видають їх за цивільно-правові відносини, тим самим обмежують та звужують трудові права та соціальні гарантії працівника. Дане явище у науковій літературі отримало такі назви як незадекларована праця, прихована праця, неофіційне працевлаштування, тіньова, нелегальна або «чорна» зайнятість [2].

Трудові відносини були і залишаються практично єдиним засобом, використовуючи який працівник може отримати права і гарантії в сфері праці та соціального забезпечення. З огляду на це актуальність необхідності оновлення застарілих норм трудового законодавства та розроблення й закріплення у чинному законодавстві нових норм не викликає сумнівів.

Проблемні питання правового регулювання трудових відносин завжди були у центрі уваги як вітчизняних, так і зарубіжних науковців. Дослідженню теоретичних положень щодо трудових відносин присвячені праці таких науковців як Н. Б. Болотіної, В. Г. Ротаня, В. С. Венедиктова, Г. С. Гончарової, К. М. Гусова, В. Я. Гоца, В. В. Жернакова, В. М. Толкунової, С. А. Іванова, А. Р. Мацюка, М. І. Іншина, В. В. Лазора, П. Д. Пилипенка, Л. Я. Гінцбурга, С. М. Прилипка, О. І. Процевського, О. В. Смирнова, Н. М. Хуторян, Р. З. Лившиця, Г. І. Чанишевої, В. І. Прокопенка, О. М. Ярошенка [1].

Особливу увагу, на мою думку, потрібно зосередити на розробці кваліфікуючих ознак трудових відносин.

Я вважаю, що аналіз судово-законодавчої практики України свідчить, що ні Верховною Радою України (в законах та інших нормативно-правових актах), ні судами не вироблено основних (загальних) установлених критеріїв визнання чи не визнання відносин трудовими. При вирішенні справ про встановлення факту знаходження у трудових відносинах суди керуються такими "типовими" обставинами як наявність у штатному розписі підприємства певної посади, під яку підпадають покладені на працівника обов'язки; виконання роботи однієї або кількох спеціальностей, професій; наявність укладеного договору про повну матеріальну відповідальність; систематичний характер виплат винагороди за працю та ін.

Питання кваліфікуючих ознак трудових відносин частково вирішено Рекомендацією Міжнародної організації праці № 198 Про трудове правовідношення. Пунктом 12 Рекомендації МОП № 198 визначено дві групи кваліфікуючих ознак трудових правовідносин[4]:

а) той факт, що робота: виконується відповідно до вказівок і під

контролем іншої сторони; припускає інтеграцію працівника в організаційну структуру підприємства; виконується виключно або головним чином в інтересах іншої особи; виконується особисто працівником; виконується відповідно до визначеного графіку або на робочому місці, яке вказується або узгоджується стороною, яка замовила її; має певну тривалість і передбачає певну спадкоємність; вимагає присутності працівника; припускає надання інструментів, матеріалів і механізмів стороною, яка замовила роботу;

б) періодичність виплат винагороди працівникові; той факт, що дана винагорода є єдиним або основним джерелом доходів працівника; здійснення оплати праці в натуральному вираженні шляхом надання працівникові, приміром, харчових продуктів, житла або транспортних засобів; визнання таких прав, як щотижневі вихідні дні та щорічну відпустку; оплата стороною, яка замовила проведення робіт, поїздок, що вживаються працівником в цілях виконання роботи; або те, що працівник не несе фінансового ризику.

Проте необхідно зазначити, що положення Рекомендації № 198 є рекомендаційними (не мають обов'язкової сили), а також, перелік ознак трудових відносин, який наведено у п. 13 Рекомендації № 198 не є повним і чітким, оскільки адресований всім державам-членам МОП, а отже кожна держава повинна встановити кваліфікуючі ознаки трудових відносин у власному законодавстві та праві, виходячи із рівня розвитку соціальних та політично-економічних відносин[3].

Досить цікавою, на мою думку, є законодавчо-судова практика зарубіжних країн із закріплення презумпції знаходження у трудових відносинах. У певних країнах закріплена широка презумпція існування трудових відносин (Нідерланди), де працівник при зверненні до суду не повинен доказувати факт перебування у трудових відносинах, перебування у трудових відносинах починає діяти з моменту доказування працівником декількох кваліфікуючих ознак (ПАР, Танзанія)[3].

З огляду на вищезазначене, при внесенні змін до Кодексу законів про працю України є необхідним проведення консультацій між сторонами соціального діалогу у сфері праці з метою встановлення найбільш прийнятних у нашій державі кваліфікуючих ознак трудових правовідносин і закріплення їх у статтях Кодексу.

1. Ярошенко О. М. Щодо правового статусу працівника// Проблеми законності. – 2009. – № 106. – С. 38-45

2. Тіньова економіка в Україні: масштаби та напрями подолання: аналіт. доп. / Т. А. Тищук, Ю. М. Харазішвілі, О. В. Іванов; за заг. ред. Я. А. Жаліла. – К. : НІСД, 2011. – 96 с.

3. Бондарчук В. В. Правове забезпечення трудових відносин / В. В. Бондарчук // Інститут сільського розвитку. – Київ. – 2008. – 56 с.

4. Про трудове правовідношення: Рекомендація Міжнародної організації праці № 198 від 31.05.2006 р. // Бюлетень Національної служби посередництва і примирення. – 2006. – № 12.

Потрус Наталія Павлівна
студентка факультету заочного
навчання цивільних осіб ДДУВС

Науковий керівник –
старший викладач кафедри
цивільно-правових дисциплін
Дзюба І.В.

ПРАВОВІ АСПЕКТИ ПРАВА ВЛАСНОСТІ ДИТИНИ НА ЖИТЛО

Право власності є одним з найвагоміших прав, які гарантовані Конституцією України. У власності може перебувати різне майно, власниками якого можуть бути як повнолітні, так й малолітні та неповнолітні громадяни України. Законодавство України достатньо докладно регламентує відносини за участю малолітніх (діти віком до 14 років) та неповнолітніх (діти віком від 14 до 18 років) дітей, визначаючи як заходи їх безпосереднього захисту, так і порядок відновлення прав неповнолітніх щодо володіння, користування та розпорядження майном. Однак у сучасній правозастосовній практиці доволі часто виникають справи, пов'язані із захистом майнових прав дитини, більшість з яких стосуються саме захисту права власності дитини на житло.

Ст. 47 Конституції України гарантує право кожного громадянина на житло [1]. Відповідно до ч. 3 ст. 26 Цивільного кодексу України [2] фізична особа здатна мати усі майнові права. Поняття майнового права визначено ст. 3 Закону України «Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні» [3], згідно з яким майновими правами визнаються «будь-які права, пов'язані з майном, відмінні від права власності, у тому числі права, які є складовими частинами права власності (права володіння, розпорядження, користування)». Таким чином, будь-яка особа від народження має право на володіння, проживання, користування та розпорядження житлом.

Відповідно до ст. 64 Житлового кодексу УРСР [4] члени сім'ї наймача, які проживають разом із ним, користуються нарівні з наймачем усіма правами і несуть обов'язки, що випливають із договору найму житлового приміщення. До членів сім'ї наймача належать дружина наймача, їх діти і батьки та інші особи. При цьому право власності дитини на житло законодавчо закріплено таким чином, що малолітні та неповнолітні особи не є суб'єктами житлового права, тобто самостійно від свого імені вони не мають права укладати угоди щодо відчуження чи придбання житла, найму чи піднайму житлового приміщення. У процесі приватизації від імені таких осіб виступають їхні батьки чи особи, які їх замінюють. Самостійно захищати вказані права

неповнолітня особа може тільки через обов'язкового представника (батьків, усиновлювачів, опікунів).

Згідно зі ст. 15 Цивільного кодексу України [2] право на захист цивільних прав у разі їх порушення, невизнання або оспорювання належить кожній особі від народження.

Відповідно до ст. 173 Сімейного кодексу України «батьки і діти, зокрема ті, які спільно проживають, можуть бути самостійними власниками майна» [5]. При вирішенні спорів між батьками та малолітніми, неповнолітніми дітьми, які спільно проживають, щодо належності їм майна вважається, що воно є власністю батьків, якщо інше не встановлено судом.

Засади здійснення права на захист дитини визначено у ст. 154 Сімейного кодексу України, а саме те, що батьки мають право: на самозахист своєї дитини; звертатися до суду, органів державної влади, органів місцевого самоврядування та громадських організацій за захистом прав та інтересів дитини як їх законні представники без спеціальних на те повноважень; звернутися за захистом прав та інтересів дітей і тоді, коли відповідно до закону вони самі мають право звернутися за таким захистом [5]. З цього випливає, що батьки мають право: на захист своєї дитини; захищати права та інтереси дитини шляхом звернення до суду, державних органів та організацій; реалізовувати дії з самозахисту дитини та її прав й інтересів; захищати дитину, її права й інтереси і тоді, коли дитина самостійно звернулася до відповідних органів за захистом свого права.

Слід зауважити, що мова йде про право батьків відстоювати інтереси своєї дитини, але на законодавчому рівні не закріплено питання відносно обов'язків батьків захищати інтереси дитини щодо володіння, користування та розпорядження житловим приміщенням.

1. Конституція України [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.

2. Цивільний Кодекс України [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/435-15/page>.

3. Закон України 12.07.2001 № 2658-III «Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні» [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2658-14>.

4. Житловий кодекс УРСР [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/5464-10>.

5. Сімейний Кодекс України [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2947-14>.

Родзіна Аліна Сергіївна
студентка юридичного факультету ДДУВС

Науковий керівник -
доцент кафедри цивільно-правових
дисциплін, к.ю.н., доц. **Саксонов В.Б.**

ПРАВО ОПЕРАТИВНОГО УПРАВЛІННЯ У ЗАКОНОДАВСТВІ УКРАЇНИ

Інститут речових прав на чуже майно був закріплений іще в радянському законодавстві, на яке спиралася система права незалежної України. Категорія «право оперативного управління» з'явилася значно раніше, ніж право господарського відання, та була регламентована Основами цивільного законодавства Союзу РСР і союзних республік 1961 року. Цей нормативний акт, закріпивши принцип єдності суб'єкта державної власності й одночасно майнову самостійність державних підприємств, установив, що таким підприємствам належить право оперативного управління майном, згідно якого вони здійснюють права володіння, користування та розпорядження ним. Пізніше, з 1989 р., в радянському законодавстві з'явилося поняття «право повного господарського відання», що характеризує правовий режим на закріплене майно підприємств. Із того часу поняття «право оперативного управління» застосовувалося лише щодо установ.

Ч. 1 ст. 137 ГК України визначає зміст права оперативного управління, яким є речове право суб'єкта господарювання, що володіє, користується та розпоряджається майном, закріпленим за ним власником (уповноваженим ним органом) для здійснення некомерційної господарської діяльності, у межах, встановлених цим Кодексом та іншими законами, а також власником майна (уповноваженим ним органом) [1]. Таким чином, на праві оперативного управління майно може закріплюватися тільки за суб'єктами господарювання, які здійснюють некомерційну господарську діяльність (казенні підприємства).

Окремі теоретичні аспекти особливостей юридичного забезпечення права оперативного управління розглядалися у наукових працях таких вчених, як М. Брагінський, В. Вітрянський, В. Дзера, О. Кравчук, Л. Красавчикова, В. Луць, О. Підпригора, В. Селіванов, В. Співак, Ю. Чубарева та ін. Однак деякі проблемні моменти стосовно цього правового інституту, які виникають на практиці, залишаються недостатньо дослідженими, що вказує на необхідність їх більш детального опрацювання.

У спеціалізованій юридичній літературі право оперативного управління характеризують як таке, що фінансується за рахунок власника, особливе речове право юридичної особи (організації), володіти, користуватися і розпоряджатися закріпленим за нею майном у межах, встановлених законодавчими

актами, відповідно до цілей діяльності, завдань власника і призначення майна [2].

Власник майна здійснює контроль за використанням і збереженням наданого в оперативне управління майна безпосередньо або через уповноважений ним орган і має право вилучати у суб'єкта господарювання надлишкове майно та майно, що не використовується, а також майно, що використовується не за призначенням.

З приводу місця права оперативного управління у системі речових прав зауважимо, що суб'єкти права оперативного управління володіють, користуються і розпоряджаються належним їм майном, але лише згідно із призначенням і відповідно до встановленої мети фінансування. Особливо обмежені його повноваження стосовно розпорядження таким майном. Так, у нього немає права ні продати, ні обміняти, ні здійснити інші дії стосовно відчуження цього майна без згоди власника, зокрема – держави в особі уповноважених органів [3].

Як і право господарського відання, право оперативного управління є похідним від права власності та більш обмеженим порівняно з ним. Однак, крім того, воно є більш вузьким, ніж право господарського відання.

У будь-якому випадку особа, в оперативному управлінні якої знаходиться майно, не має права розпоряджатися цим майном на свій розсуд, а може це робити лише в межах, установлених власником.

Слід зауважити, що цільове призначення майна у праві оперативного управління може впливати як із об'єктивних характеристик майна, так і з указівок власника. Власник, як зазначалося, має право втручатися у процес використання майна, контролювати його.

Водночас, відповідальність за своїми боргами особа, у чиєму оперативному управлінні знаходиться майно, несе лише у межах цього майна. Отже, в решті, майнову відповідальність несе власник такого майна.

Згідно ч. 2 ст. 137 ГК України, власник має право вилучати у суб'єкта господарювання надлишки майна, а також майно, що не використовується або використовується не за призначенням. Власник може й змінити компетенцію суб'єкта права оперативного управління, що також позбавляє останнього незалежності від власника [1].

Таким чином, проведений аналіз місця та ролі права оперативного управління у системі речових прав дозволяє визначити право оперативного управління як речове право суб'єкта господарювання, який володіє, користуються і розпоряджається майном, закріпленим за ним власником (уповноваженим ним органом) для здійснення некомерційної господарської діяльності, у межах, встановлених законом, а також власником майна (уповноваженим ним органом). З приводу місця права оперативного управління у системі речових прав слід вказати, що суб'єкти права оперативного управління володіють, користуються і розпоряджаються належним їм майном, але лише згідно з призначенням і відповідно до мети фінансування. У цілому, виходячи зі

змісту права оперативного управління, воно є за своєю сутністю обмеженим речовим правом (речовим правом на чуже майно).

1. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 року (зі змінами і допов.) // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 18. – Ст. 144.

2. Кравчук О.О. Деякі питання господарського відання та оперативного управління майном державної власності / О.О. Кравчук // Держава і право. – 2011. – № 52. – С. 232-238.

3. Чубарева Ю.О. Місце права господарського відання й оперативного управління у системі речових прав / Ю.О. Чубарева // Європейські перспективи. – 2014. – № 3. – С. 193-198.

Родзіна Аліна Сергіївна,
студентка юридичного факультету ДДУВС

Науковий керівник –
викладач кафедри
цивільно-правових дисциплін
Чербаєва О.В.

УПРАВЛІННЯ СОЦІАЛЬНИМИ РИЗИКАМИ

Право соціального забезпечення базується на концепції соціального ризику. Успіх будівництва в Україні соціально-орієнтованої ринкової економіки багато в чому визначається тим, наскільки дієвою є система управління соціальними ризиками. Слід визнати, що в Україні загострюється проблема стійкості функціонування системи управління соціальними ризиками в умовах скорочення чисельності населення в працездатному віці, зростання безробіття в період кризи, ускладнення економічної ситуації. Уряд України, спрямовуючи всі зусилля для зміцнення обороноспроможності держави, стримування збройної агресії, недопущення дефолту, не приділяє достатньої уваги проблемі зниження життєвого рівня населення та поширення бідності. Якщо в короткостроковому періоді це може викликати певне соціальне невдоволення населення з огляду на розуміння більшістю складності економічної ситуації, то у довгостроковому періоді буде мати значно гірші негативні соціально-економічні наслідки, пов'язані з втратою вагомих чинників економічного зростання внаслідок зменшення споживчого попиту, який формує ємкість внутрішнього ринку та обсягів внутрішніх інвестиційних ресурсів, джерелом яких є заощадження населення, а також з погіршенням умов відтворення людського потенціалу України. Це може спричинити суттєве зниження підтримки та довіри до діючої влади, що посилить політичну дестабілізацію українського суспільства [1, с. 6].

Соціальне становище людей постійно піддається впливу ризиків, і це викликає необхідність відповідних заходів захисту. Соціальний захист - це система управління соціальними ризиками з метою підтримки встановлюються суспільством соціальних стандартів життя для кожної людини. Як со-

ціально-економічна категорія, соціальний захист являє собою відносини щодо перерозподілу національного доходу з метою забезпечення відтворення людини в умовах дії соціальних ризиків [2, с. 71].

Розглядаючи соціальний захист як систему управління соціальними ризиками, логічно визначати в якості її основних ланок методи перерозподілу національного доходу з метою компенсації або запобігання соціального збитку. Критерієм їх класифікації служить характер перерозподілу доходів. Можна виділити три механізми управління соціальним ризиком: 1) поглинання ризику - пряма фінансова компенсація наслідків соціальних ризиків в залежності від їх тяжкості і встановлюваних розмірів соціальних гарантій; 2) розподіл ризику - страхування, що забезпечує компенсацію ризику пропорційно участі кожної людини у формуванні коштів соціального захисту; 3) попередження ризику - зниження або усунення дії ризику за рахунок збереження та підтримання досягнутого трудового доходу як основного джерела сукупного доходу.

В цілому функціонування державної системи соціального управління ризиками будується на роботі таких відносно самостійних підсистем, як соціальне страхування, соціальна допомога, соціальне забезпечення. Головною метою при цьому є розробка комплексу заходів по попередженню та зменшенню дії тих подій і явищ, що тягнуть за собою зміну матеріального і/або соціального стану працюючих та інших категорій громадян. Крім того, дана система покликана втілити в життя права осіб, схильних до соціальних ризиків, на принципах соціального страхування і захисту, а також створити необхідні умови для їх надання відповідними органами [3, с. 67]. Динамізм системи державного управління соціальними ризиками передбачає оцінку реалізації здійснюваних соціальних програм, обраних пріоритетів, форм і методів соціальної роботи; аналіз і прогнозування соціальних ризиків; коригування соціальних програм, пріоритетів та практичних заходів.

Основна роль в державній системі управління соціальними ризиками відводиться соціальній політиці. В самому загальному вигляді соціальна політика держави — це система заходів щодо оптимізації соціального розвитку суспільства, відносин між соціальними та іншими групами, створенню тих чи інших умов для задоволення життєвих потреб їх представників. Загальне упорядкування соціальної політики в суспільстві ризику повинно будуватися на розподіл ресурсів і коштів серед населення, надання допомоги різним категоріям населення в адаптації до нових соціальних умов ризику і невизначеності. Специфіка управління соціальними ризиками передбачає визначення довгострокової мети соціального розвитку і її реалізації, надання соціальних гарантій населенню з груп соціального ризику.

Таким чином, система соціального захисту відноситься до пасивних механізмів подолання, є державною за своєю суттю. Але перспективна мета полягає в тому, щоб система соціального захисту еволюціонувала в бік пом'якшення ризику і могла виконувати свої завдання більш комплексно і послідовно. В цих умовах стратегічне завдання в галузі формування системи держа-

вного управління соціальними ризиками — не допустити подальшого згорання системи соціального страхування найманих працівників, зниження рівня і обсягів їх соціальних гарантій. В цілому, соціально-орієнтована стратегія державного управління дозволяє здійснити вибір стратегії управління соціальними витратами, а також розробити конкретні заходи щодо її реалізації. Успішність захисту від соціальних ризиків в кінцевому рахунку залежить від того, чи готова держава взяти на себе відповідальність за соціально вразливі верстви населення та забезпечити фінансування соціальних гарантій у сфері трудових відносин, зайнятості, професійної підготовки, охорони здоров'я, культури. При цьому, роль держави полягає не тільки в тому, щоб захистити населення шляхом матеріальної компенсації наслідків соціальних ризиків, але й гарантувати право на захист від соціального відторгнення шляхом реалізації політики соціальної адаптації, інтеграції в активне життя цих членів суспільства. Система державного управління соціальними ризиками повинна будуватися на партнерській взаємодії між суб'єктами і об'єктами управління, коли здійснюється збалансована ув'язка інтересів, потреб і обмежень об'єктів соціального ризику.

1. Антонюк В. П. Проблема бідності та соціальні ризики для розвитку України / В. П. Антонюк // Вісник економічної науки України. - 2016. - № 1. - С. 6-14.

2. Надрага В. І. Управління соціальними ризиками: сутність та механізми / В. І. Надрага // Проблеми системного підходу в економіці. - 2016. - №2. - С. 71-79.

3. Олійник Г. Державно-приватне партнерство як механізм зменшення ризиків соціальної сфери / Г. Олійник // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка. - 2015. - №3. - С. 67-72.

Сапоговська Ірина Олегівна
студентка юридичного факультету ДДУВС

Науковий керівник –
викладач кафедри
цивільно-правових дисциплін
Черабасва О.В.

НАКОПИЧУВАЛЬНА СИСТЕМА ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В УКРАЇНІ

Від моменту становлення України як самостійної та незалежної держави спостерігаються реформи розвитку та вдосконалення країни. Україна, як демократична держава, проголошує людину, її життя та здоров'я найвищою цінністю. Створення належних умов та їх забезпечення є основними функціями держави. Пенсійне забезпечення є однією з форм гарантій прав людини. Перш за все пенсійні гарантії законодавчо врегульовані у Законі України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» від 2003 року. Особа внаслідок своїх фізичних та психологічних властивостей потребує на-

лежного забезпечення майбутнього, для цього в Україні в наслідок постійних реформ, створена трирівнева система пенсійного забезпечення. Перший рівень - солідарна система загальнообов'язкового державного пенсійного страхування; другий рівень - накопичувальна система загальнообов'язкового державного пенсійного страхування; третій рівень - система недержавного пенсійного забезпечення[1].

На даний момент другий рівень пенсійного забезпечення не впроваджено в дію, до того моменту поки не буде закріплено на законодавчому рівні порядок перерахунків до Накопичувального фонду України. За ст.2 ЗУ «Про загальне обов'язкове пенсійне страхування», накопичувальна система загальнообов'язкового державного пенсійного страхування, базується на засадах накопичення коштів застрахованих осіб у Накопичувальному фонді або у відповідних недержавних пенсійних фондах - суб'єктах другого рівня системи пенсійного забезпечення та здійснення фінансування витрат на оплату договорів страхування довічних пенсій і одноразових виплат на умовах та в порядку, передбачених законом. Це у свою чергу перш за все передбачає створення Накопичувального фонду, до якого надходитимуть страхові внески робітників.

Вагомий внесок у розробку проблематики накопичувальної складової державного пенсійного страхування в Україні зробили такі вітчизняні вчені, як: А. Бахмач, Б. Зайчук, О. Коваль, М. Кравченко, Е. Лібанова, М. Ріппа, А. Федоренко, чії наукові здобутки мають значне наукове і практичне значення [2, с.121].

Досліджуючи запровадження в Україні накопичувальної системи, можна виділити як позитивні так і негативні риси. Основними позитивними властивостями накопичувальної системи державного пенсійного страхування є спроможність посилити мотиваційні чинники населення до участі в пенсійному страхуванні[2, с.121]. Більшість населення, знаючи що ці пенсійні внески будуть складати кошти на їх особистому рахунку, мотивуватимуться офіційному працевлаштуватися, не виїзжати за кордон на заробітки.

Проте цьому виду пенсійного страхування властиві потужні ризики, особливо в умовах високої волатильності фінансових ринків. Причина можливих проблем криється у труднощах інвестування накопичених ресурсів, а саме в умовах обмежених напрямків інвестування, високого рівня корупції в країні, несприятливого інвестиційного клімату, політичної нестабільності тощо [2, с.121]. Через велику кількість активів, Накопичувальний фонд, може не справлятися зі своєю функцією. Наявні ризики використання приватних коштів цього фонду задля потреб держави, через це Накопичувальний фонд не зможе видавати за першої ж потреби гроші особам.

Умовами запровадження накопичувальної системи є зростання валового внутрішнього продукту протягом двох років не менше ніж на 2% порівняно з попереднім роком, збалансованість бюджету Пенсійного фонду, прийняття законодавчих актів для функціонування накопичувальної системи, проведення тендерів і підписання договорів з компаніями щодо управління активами накопичувального фонду [3, с.92]. Також, передбачається збільшення цього

внеску на 1% кожного року та доведення його до 7%. Накопичувальна система пенсійного забезпечення обов'язково передбачена для осіб віком до 35 років, а для осіб від 35 річного віку призначатиметься добровільно.

Досвід країн світу, де запроваджено накопичувальну систему можна взяти до уваги і у нашій державі. В США діє трирівнева система пенсійного забезпечення: першим рівнем є солідарна система, але її доповнюють інші пенсійні програми, які дають можливість громадянам зберегти свої кошти для пенсійного забезпечення; другий рівень – обов'язкова накопичувальна система; третім рівнем є добровільна приватна накопичувальна система.

Позитивною стороною системи соціального забезпечення США, досвід якої можна використовувати при реформуванні системи пенсійного забезпечення в Україні, є розробка стратегічних аспектів на основі прогнозів змін демографічних і економічних умов [4].

Практика показала, що солідарна пенсійна система самостійно вже не здатна забезпечити гідний рівень життя в існуючих соціально-економічних та демографічних умовах. Найвищий рівень соціального захисту пенсіонерів забезпечують ті країни, де функціонують кілька рівнів (складових) пенсійного забезпечення. Нині накопичувальні системи можна спостерігати в таких країнах, як: США, Канада, Японія, Франція, Німеччина, Австрія, Швейцарія, Великобританія, Польща, Угорщина та ін. [5, с.109]. Оцінюючи демографічний стан нашої держави, то можна помітити, що посилилась швидкість виходу на пенсію через вислугу років, через це солідарна система не в змозі задовольнити всі потреби пенсіонерів, від того і розмір мінімальної пенсії дуже низький. Запровадження накопичувальної системи здійснюється для того, щоб захистити нині працююче населення від демографічної кризи, яку переживає Україна, та направити частину коштів на індивідуальні рахунки застрахованих осіб. Якою б не була солідарна система, дохідність накопичувальної системи для громадян повинна бути вищою, ніж солідарної [6].

Отже, можемо зробити висновок, що на даний момент спостерігається реформування пенсійної системи України. Запропоновано запровадити накопичувальну систему пенсійного забезпечення. Система має свої як негативні так і позитивні риси, що розділяє думки науковців та громадян країни на окремі табори. Деякі з них стверджують, що накопичувальна система дасть стрімкий поштовх до підвищення економічного аспекту країни, інші доводять що це може призвести до втрати українцями своїх коштів, через те що ця система є загальнообов'язковою, в наслідок чого не можливо відмовитися від перерахунку грошей до Накопичувального фонду. Але можна вивести велику перевагу в тому, що особа, яка застрахована, та кошти якої перераховується до фонду, накопичується на її особистий рахунок, в наслідок чого, нехай не у великому обсягу, але підвищення розмір пенсійних виплат.

1. Закон України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування - Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, №№ 49-51, ст. 376.

2. Петрушка, О. Накопичувальна система державного пенсійного страхування: пере-

ваги та ризики запровадження в Україні [Текст] / Олена Петрушка // Світ фінансів. - 2015. - Вип. 1. - С. 119-127.

3. Компанієць О.В. Правові основи пенсійного страхування в Україні / О.В.Компанієць// Актуальні проблеми держави і права: зб. наук. пр.- О.-2007,- Вип. 30.- С. 90-93.

4. Бондарук І. С. Зарубіжний досвід організації систем пенсійного забезпечення / І. С. Бондарук // Формування ринкових відносин в Україні: збірник наукових праць НДЕІ. – 2009. – Випуск 4 (95). – С. 166–169.

5. Бурка А.В. Накопичувальна система як індикатор ефективності пенсійного забезпечення в Україні/ А.В. Бурка// Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія Юридичні науки.- 2016.- Вип.3, Том 1.- С. 108-112.

6. Чуніхіна К.А. Необхідність удосконалення системи пенсійного забезпечення [Текст] / Чуніхіна К.А. // Сборник научных трудов "Вестник НТУ "ХПИ" : Технічний прогрес та ефективність виробництва №63 - Вестник НТУ "ХПИ", 2010.

Семенкова Наталія Ігорівна

студентка юридичного факультету ДДУВС

Науковий керівник –

викладач кафедри цивільно-правових

дисциплін *Андрієвська Л.О.*

ДЕЯКІ ПИТАННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ УСНОГО ПРАВОЧИНУ

Кожен із нас у повсякденному житті майже щодня укладає договори (правочини), не звертаючи на це особливої уваги. Заходячи до магазину, віддаючи речі на зберігання стаємо учасниками договору схову, купуючи різні речі, продукти харчування - договору купівлі-продажу, користуючись громадським транспортом - договору перевезення. Так чи інакше ми всі є учасниками цивільних відносин[1].

Проблеми правочинів посідають чи не найголовнішу роль у цивільному законодавстві. Загальні вимоги, правомірність, наслідки, форми - всі ці та багато інших категорій є важливим аспектом при укладанні правочину. На наш погляд, варто звернути увагу саме на форму вчинення правочину.

Форма правочину та способи волевиявлення передбачені ст. 205 ЦК України, а саме: правочин може вчинятися усно або в письмовій (електронній формі). Сторони мають право обирати форму правочину, якщо інше не встановлено законом. Правочин, для якого законом не встановлена обов'язкова письмова форма, вважається вчиненим, якщо поведінка сторін засвідчує їх волю до настання відповідних правових наслідків. У випадках, встановлених договором або законом, воля сторони до вчинення правочину може виражатися її мовчанням[2]. На перший погляд все здається зрозумілим, є чітке визначення терміну, але що стосується усних правочинів, виникає велика кількість зауважень і питань. Згідно ч.1,3 ст. 206 ЦК України усно можуть вчинятися правочини, які повністю виконуються сторонами у момент їх вчинення, за винятком правочинів, які підлягають нотаріальному посвід-

ченню та (або) державній реєстрації, а також правочинів, для яких недодержання письмової форми має наслідком їх недійсність. Правочин на виконання договору, укладеного в письмовій формі, можуть за домовленістю сторін вчинятися усно, якщо це не суперечить договору або закону[2].

На наш погляд, вчинення правочину усно практично унеможлиблює спосіб його доказу в суді. При опитуванні практикуючих фахівців встановлено, що проблемою є те, що суд в даному процесі ґрунтує своє рішення лише на довірі тій або іншій стороні. Звісно, законодавець чітко дозволяє вчиняти правочини в усній формі, які повністю виконуються на момент вчинення, але, якщо такі правочини укладаються між особами на довірі один до одного постає питання: навіщо їм потрібний захист, коли суб'єкти не передбачають, що такий правочин може бути не виконаний?

Особа подаючи відповідний позов до суду про захист своїх прав, повинна надавати певний матеріал (докази); суд, в свою чергу, досліджує їх у ході судового розгляду справи. Спираючись лише на допит обох сторін, свідків неможливо винести правильне рішення. Звичайно, закон прямо передбачає, які правочини обов'язково мають письмову форму, однак, заперечувати проти вчинення усних правочинів також не може. Беручи до уваги складність застосування усного правочину на практиці, пропонуємо прямо передбачити в законі, що вчинення правочину в усній формі, обов'язково повинно мати письмове засвідчення або нотаріусом, або особами які його уклали. Це набагато спростує процедуру судового розгляду та будуть певні факти на які можна спиратися. Адже, будь яким правовідносинам між особами передую настання певного юридичного факту, тобто життєвої обставини, або юридичного складу – сукупності юридичних фактів, які особа при доказі своєї правоти повинна надати суду.

Однак, можна зауважити, що такі правочини вже не можна буде назвати усними. Виникає питання чи потрібні взагалі такі угоди? Зробити висновок, який буде враховувати всі точки зору неможливо. На наш погляд чинне законодавство, яке все ж таки їх передбачає, може обійтись і без них. Звісно, треба урегулювати це питання певним чином, однак, як зазначалось, навіщо, якщо їх суб'єкти повністю довіряють один одному. Це питання можна вирішити простим шляхом, задавши собі одне важливе питання: «Чи буде особа укладати усний правочин, якщо вона не довіряє другому суб'єкту?» - звісно що ні! Кожна людина вирішує для себе сама, як укладати правочин, який не має обов'язку його засвідчення і це їх право, але для страхування самого себе рекомендуємо посвідчувати їх відповідним чином.

Мін'юст дає роз'яснення, що на вимогу фізичної або юридичної особи будь-який правочин з її участю може бути нотаріально посвідчений[1], однак багато людей про це навіть не здогадуються. При укладенні правочину обов'язкове дотримання передбаченої законом форми (простої або нотаріальної), якщо порушення цієї форми тягне за собою відповідно до закону визнання правочину недійсним. Правочин має бути реально спрямований на виникнення обумовлених ним правових наслідків, тобто його необхідною умовою є єдність

волі і волевиявлення. Волевиявлення, здійснене без мети вчинення правочину, а лише для виду або для прикриття собою іншого правочину, впливає на дійсність правочину[3]. Тому пропонуємо вважати усні правочини, які не будуть засвідчені особами які його уклали, або нотаріально - недійсними.

Отже, враховуючи вищезазначене, можна зауважити, що, на сьогоднішній день, система цивільного законодавства містить велику кількість прогалин, які потребують вирішення. Можливо укладання усного правочину, і не є таким гострим питанням сьогоднішньої практики, однак його застосування потребує змін. Насамперед хоча б через те, що суд не може виносити рішення тільки на довірі, він повинен дослідити матеріали справи, та на «холодний» розум приймати рішення.

1. Роз'яснення Міністерства юстиції України від 19.04.2011 року // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http:// zakon3.rada.gov.ua/laws/show/n0028323-11](http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/n0028323-11).

2. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року № 435-IV // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http:// zakon2.rada.gov.ua/laws/show/435-15/page](http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/435-15/page) 3. Пастернак В. М. Форма правочину – невід'ємна частина його дійсності // Часопис Київського університету права 2013/2 с.215-217 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://kul.kiev.ua/images/chasop/2013_2/215.pdf.

Сукаркаєва Діана Ринатівна

студентка юридичного факультету ДДУВС

Науковий керівник –

викладач кафедри цивільно-правових

дисциплін **Чербаєва О.В.**

ПЕНСІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЖИТЕЛІВ НЕПІДКОНТРОЛЬНИХ ТЕРИТОРІЙ УКРАЇНИ

Стаття 1 Закону України «Про пенсійне забезпечення» каже, що громадяни України мають право на державне пенсійне забезпечення за віком, по інвалідності, у зв'язку з втратою годувальника та в інших випадках, передбачених цим Законом[1]. Але громадяни, які постійно проживають на територіях Донецької та Луганської областей обмежені в такому праві, через відсутність механізму виплат. В уряді взагалі дуже дивна позиція з цього. З одного боку, там постійно говорять про те, що вони мають право отримувати пенсії і повинні це робити, з іншого – заявляють про відсутність механізму та законодавчої бази. Це підтверджує заступник міністра з питань тимчасово окупованих територій і внутрішньо переміщених осіб Георгій Тука.

В ООН закликали владу України терміново почати виплату пенсій та організувати їх отримання внутрішньо переміщеними особами та громадянами України, які проживають на непідконтрольних територіях. До цього закликала заступник голови представництва Управління Верховного комісара ООН у справах біженців Ноель Калгун[2]. А не так давно координатор про-

грам ООН в Україні Ніл Вокер заявив, що всі українці, незалежно від того, де вони проживають, повинні отримувати всі належні соціальні виплати. Тож, ситуація дійсно загострилася з внесенням змін до постанови КМУ №365 «Про деякі питання здійснення соціальних виплат внутрішньо переміщеним особам» В якій Мінсоцполітики ввело додаткові перевірки для фактичного місця проживання переселенців. Їх можуть проводити як представники структурних підрозділів з питань соціального захисту населення, так і робочі групи, складаються з працівників територіальних підрозділів МВС, ДМС, СБУ, Національної поліції, Держфінінспекції, Держаудитслужби і Пенсійного фонду України. Ці додаткові перевірки проводяться у випадках:

1) наявності інформації про можливу зміну місця фактичного проживання без повідомлення у десятиденний строк про це структурного підрозділу з питань соціального захисту населення;

2) наявності інформації про повернення внутрішньо переміщеного особи на тимчасово окуповану територію України або його виїзду за кордон;

3) отримання повідомлення від "Ощадбанку" про зупинення видаткових операцій за поточним рахунком за відсутності проходження фізичної ідентифікації внутрішньо переміщеним особою;

4) отримання рекомендацій Міністерства фінансів за результатами проведення верифікації соціальних виплат із зазначенням конкретних причин для припинення відповідних виплат.

Важливо розуміти, що всі громадяни мають право на соцвиплати, незалежно від того, де вони живуть, чи є вони пенсіонерами або внутрішньо переміщеними особами. Адже цей, такий необхідний нашому уряду, механізм більш ніж реально розробити та впровадити. Якщо вже наша держава вибрала курс на територіальну цілісність, то це один зі стимулів для інтеграції. А постанова № 365 це боротьба з пенсіонерами, а не реалізування конституційного права громадян на пенсійне забезпечення.

Зрозуміло, що про виплати безпосередньо на непідконтрольних територіях не може бути і мови. Якщо умовно поділити пенсіонерів на мобільні та не мобільні. То Мобільні громадяни, які можуть самостійно виїжджати на підконтрольну територію України і вставати на облік у Пенсійний фонд, повинні періодично це робити (наприклад, раз на рік або частіше) для подачі заяви про продовження виплати. За словами координатора "Донбас СОС", такий механізм дозволить не тільки забезпечити позитивне зобов'язання України перед своїми громадянами, а й стимулювати їх виїжджати на підконтрольну територію і купувати українські товари, підтримуючи тим самим економіку прифронтових населених пунктів і зв'язок між громадянами[4]. Для забезпечення пенсійних виплат немобільним громадянам (особи з інвалідністю, особи похилого віку) необхідно залучати міжнародні організації, які здійснюють свою діяльність на непідконтрольній території України. "Так, представник міжнародної організації може свідчити про неможливість особи виїхати на підконтрольну територію самостійно. При наявності

довіреної особи (опікуна, родича) представник міжнародної організації свідчить "довіреність" на це особа. А якщо така особа відсутня, то сам може стати таким довіреною особою. Вийжджати і отримувати пенсію для громадян, обмежених в русі буде довірена особа. Представник міжнародної організації, який є довіреною особою, якій отримують пенсію для громадян, може закуповувати на підконтрольній території для них товари щоденного вжитку, звичайно, за попередньою домовленістю з пенсіонером[4]."

Ось такі загальні і першочергові заходи щодо спростування процедури отримання пенсійних виплат для жителів непідконтрольних територій. Далі більш конкретно та систематизовано має прописати уряд на законодавчому рівні. Адже якщо існує можливість розробки механізму, який дає змогу громадянам користуватися як можна простіше та в повній мірі конституційно гарантованими правами, особливо в надзвичайних умовах, то його потрібно розробляти негайно.

1. Закон України «Про пенсійне забезпечення» від 05.11.1991 № 1788-XII // [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1788-12>.

2. Информационно-аналитическое издание «Доблесть народа» Про выплаты пенсий жителям Донбасса [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://dnrru.ru/news/6736-v-oon-prizvali-ukrainu-srochno-vyplatit-pensii-pereselencam-i-zhiteljam-donbassa.html>.

3. Постанова КМУ №365 «Про деякі питання здійснення соціальних виплат внутрішньо переміщеним особам» [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/365-2016-p>.

4. Общественная организация Донбасс SOS // Легенды и мифы социальной политики: пенсии для граждан на неподконтрольной территории [Електронний ресурс] // Режим доступу: http://donbasssos.org/myth_conceptions/.

Фат Даріна Вадимівна
курсант факультету підготовки фахівців
для органів досудового розслідування ДДУВС

Науковий керівник –
доцент кафедри тактико-спеціальної
підготовки, к.ю.н., доц. **Казначеев Д.Г.**,

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО СТАТУСУ ЖІНКИ ЗА ТРУДОВИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ

На даний час для нашого суспільства проблема гендерної нерівності у сфері зайнятості виявилася не повністю вивченою. Нажаль, на державному рівні вона також є недостатньо законодавчо обґрунтованою. Загостреність цієї проблеми полягає в двох функціях, які жінка виконує: материнство та робота. Тобто, перш ніж залучати жінок до останнього, необхідно спочатку вирішити питання охорони їхньої праці, що в подальшому стане запорукою

щасливого материнства.

На науковому рівні розглядались питання щодо статусу жінки за трудовим законодавством, зокрема в роботах Л.В. Котова, Н.Б. Болотіна, П.Д. Пилипенко, М.П. Гандзюк та інших.

Актуальність проблеми працевлаштування жінок безперервно зростає. Це відбувається через загострення проблеми працевлаштування взагалі.

Кодекс законів про працю України виступає в ролі головного регулятора трудових відносин усіх працівників, сприяючи при цьому поліпшенню якості роботи, зростанню продуктивності праці, підвищенню ефективності суспільного виробництва та піднесенню на цій основі рівня життя трудящих. Праці жінок в даному законі відведена окрема глава, яка її регулює [1]. Це пов'язано з тим, що на жінок, крім загальних для всіх працівників норм, трудове право поширює спеціальні норми.

Жінка стала найбільш уразливим прошарком населення у сфері діяльності через необхідність поєднання сімейних та професійних функцій. Не можна сказати, що держава не реагує на ці обставини. Законодавство передбачає суттєві гарантії працевлаштування жінок, які мають малолітніх дітей, гарантії при звільненні з роботи за ініціативою власника.[2]

Тобто можна стверджувати, що жінка доволі важко входить в колію ринкових змін. Говорячи про гарантії працевлаштування, то їх наразі недостатньо у трудовому законодавстві.

Можна наголосити на тому, що жінка практично не має права вибору, працювати чи не працювати. В той час коли жінку визнають берегинею домашнього вогнища, вона позбавлена такої можливості, як працювати для себе. Ми бачимо, що сьогодні у сфері праці починають все більше проявлятися гендерні нерівності, у той час коли жінка прикладає зусиль стати рівноправною учасницею ринку праці.

У приватному бізнесі гендерний баланс зберігається більш-менш стало: 50.4 % жінок – 49.6 % чоловіків. Рівень жіночої заробітної платні становить у середньому 73% від платні чоловіків. Про певну нерівноправність свідчить і незначне залучення жінок з вищою освітою та лідерськими якостями на керівні посади. Більше половини жінок зайняті у сфері сільськогосподарського виробництва. [4,с. 38-41]

Особливістю жіночого безробіття є тривалість пошуку роботи, тривалості перебування в цьому статусі. Жінки часто йдуть у домогосподарство, переставши вірити у те, що знайдуть роботу. Чоловіки в свою чергу досить швидко адаптуються та знаходять нову роботу.

Можна стверджувати, що на сучасному ринку праці України існує помітний гендерний дисбаланс, котре виявляється у нерівному представництві жінок на керівних посадах, у їх концентрації в найменш престижних галузях економіки й сферах діяльності, нарешті в значно нижчій, ніж у чоловіків, оплата праці в усіх без винятку галузях, навіть таких, що традиційно вважаються “жіночими” і де жінки складають переважну частку працюючих.[3]

Крім того, в Україні встановлені тривалі відпустки по догляду за дітьми, в тому числі частково оплачувані. Надане право вибору членам родини за бажанням отримувати відпустки по догляду за дитиною (батькові, бабі, діду та ін.), розроблені нові списки виробництв, професій і робіт з важкими і шкідливими умовами праці, на яких забороняється застосування праці жінок, розроблені норми максимально припустимих фізичних навантажень для жінок.

Збільшилася тривалість відпусток через вагітність та пологи. Якщо раніше додаткові відпустки надавалися лише у випадках пологів, які визначалися як патологічні, то тепер така пільга надається при ускладнених видах пологів. Введено й інші пільги, спрямовані на створення сприятливих умов для поєднання професійної і материнської функцій.

Трудове законодавство України закріплює основний принцип, що діє в галузі охорони прав жінок, — принцип рівноправ'я. Відповідно до ст. 21 КЗпП України держава забезпечує рівність трудових прав всіх громадян незалежно від походження, соціального і майнового становища, расової і національної приналежності, статі, мови, політичних поглядів, релігійних переконань, роду і характеру занять, місця проживання та інших обставин.

Передбачено особливі пільги для вагітних жінок і жінок, які мають малолітніх дітей. Так, наприклад, відповідно до ст. 184 КЗпП України забороняється відмовляти жінкам при прийомі на роботу і знижувати їм заробітну плату з мотивів, пов'язаних з вагітністю або наявністю дітей віком до трьох років, а самотнім матерям — за наявністю дитини віком до 14 років або дитини-інваліда.

Законодавство передбачає можливість практикувати так званий “стислий”, тобто “ущільнений”, робочий час для жінок, які виховують дітей. При такому режимі жінка виконує трудові обов'язки у повному обсязі за меншу кількість робочих часів із збереженням повної заробітної плати. За таких умов працююча матір має закінчувати робочий день на одну чи півтори години раніше, і цей час може приділити вихованню дітей.

Юридичною підставою для встановлення такого режиму є ст. 50 КЗпП України, згідно з якою підприємства і організації при укладенні колективного договору можуть встановлювати меншу норму тривалості робочого часу, ніж передбачено в ч. 1 цієї статті, тобто менше 40 годин на тиждень. При такому режимі працювати треба напружено, за встановлені робочі часи виконувати повністю весь обсяг роботи і одержувати повністю заробітну плату. Цей режим є пільговим, а тому його можна встановлювати у колективному договорі жінкам, які мають малолітніх дітей, з урахуванням їх ставлення до роботи, але цього не достатньо .

На практиці дуже рідко застосовують гнучкий робочий день, при якому працівник відповідно до своїх потреб може вибирати час приходу та закінчення роботи і час обідньої перерви.

Вирішити проблеми жіночого безробіття неможливо без зміни чинного законодавства про працю. Доцільними були б такі дії, як скорочення робочо-

го дня, підвищення заробітної плати і т. д. Доречним було б також поліпшення інформування громадян про наявні вакансії, поліпшення системи підготовки кадрів, розширення можливостей зайнятості жінок у сфері малого і середнього бізнесу, підвищення соціальної захищеності, та інше.

Для ліквідації жіночого безробіття на ринку праці України необхідно створити умови для поєднання професійних та сімейних функцій як жінок, так і для чоловіків, також позитивним буде створення більше робочих місць з гнучким графіком роботи

1. Закон України «Кодекс законів про працю України»: [електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/322-08/page>.

2. Еволюція правового становища жінок: історія і сучасність / Упорядники О.М. Руднева, О.Р. Дашковська; наук. ред. А.П. Гетьман. — Харків: Право, 2000. — 196 с.

3. Електронний ресурс. – Режим доступу: http://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/STAN_WOOMEN_2000.html#Руднева.

4. Воронов М. Надання рівних можливостей жінкам та чоловікам у сфері праці / М. Воронов // Україна: аспекти праці. - № 6, 2009, - с. 38-41.

Чеботарьов Максим Максимович
учень Міського юридичного ліцею,

Алфьорова Тетяна Миколаївна
доцент кафедри
цивільно-правових дисциплін
ВНПЗ «Дніпропетровський
гуманітарний університет», к.ю.н., доцент

ПРОБЛЕМА ЗАХИСТУ ПРАВ СПОЖИВАЧІВ В УКРАЇНІ

Обраний Україною європейський шлях розвитку економіки та соціальної сфери, на відміну від багатьох інших декларацій влади, широко підтримується громадянами. Реалізація конкретних кроків в напрямку висвітлення відповідної інформації та наближення нашої країни до стандартів якості життя європейської спільноти здатна відновити довіру українців до дій органів влади, зменшити соціальну напругу, викликану, зокрема, станом споживчого ринку. Ринок перенасичений недоброякісною продукцією, а недобросовісний бізнес майже відкрито пішов у наступ на права та інтереси споживачів, використовуючи бездіяльність відповідних органів влади. Отже, маємо знати, як діє та розвивається споживча політика Європейського Союзу, її пріоритети, а також позиції урядів країн-членів ЄС у стосунках зі споживчою громадою та незалежними організаціями споживачів.

Згідно з ст. 417 Угоди про асоціацію Україна наближає своє законодавство до *acquis* ЄС у сфері захисту прав споживачів, перелік яких визначається Додатком XXXIX до Угоди про асоціацію, при цьому уникаючи створення

бар'єрів у торгівлі. Будь-який процес у суспільстві проходить еволюційний розвиток від становлення і до сьогодення. На підставі аналізу пройденого шляху суспільство має навчитись планувати свій розвиток на майбутнє. Частина цих планів втілюється в життя, а частина так і залишається нездійсненими. Аналогічне можна сказати про політику ЄС у сфері захисту прав споживачів, яка почала свій розвиток у рамках спільного ринку майже разом із створення Європейського Економічного співтовариства, здійснюючи вплив на політику всередині ЄС, так і за її межами. Підходи до стимулювання громадянської активності споживачів та врахування позицій провідних незалежних споживчих організацій постійно знаходяться в центрі уваги Європейської Комісії та урядів країн Євросоюзу. Серед головних напрямів діяльності Європейської Комісії – охорона здоров'я та захист прав споживачів. Таке поєднання двох сфер суспільної діяльності під патронатом одного з 27 єврокомісарів (відповідно до кількості країн-членів ЄС) свідчить про нерозривний взаємозв'язок між рівнем та якістю споживання і здоров'ям громадян. Основою європейської системи захисту прав споживачів є споживча політика Європейського Союзу як індикатор стану і розвитку європейського економічного, політичного й суспільного простору. Країни ЄС створюють та ефективно впроваджують нові підходи до розуміння споживчої політики і реалізації визнаних прав споживачів як передумови ефективного розвитку спільного ринку. Європейська Комісія здійснює прийняту нею «Стратегію споживчої політики ЄС на 2007-2013 роки», загальний бюджет якої склав 156,8 мільйонів євро. Розмір фінансового забезпечення свідчить про увагу, що приділяється споживчій політиці в рамках розбудови ЄС, а саме – забезпеченню економічного зростання, авторитету політики серед громадян та підтримці дієвого зворотного зв'язку з громадянами.

Метою Стратегії споживчої політики ЄС визначено стабільний розвиток внутрішнього ринку ЄС та поточний вплив Європейської Комісії на повсякденне життя громадян, який забезпечується через зміну акценту з можливостей виробників на потреби споживачів, що є принциповим підходом. Значна увага Стратегії зосереджена на випереджаючому розвитку тих сегментів ринку, що краще відповідають потребам споживачів. Важливою є позиція Стратегії, відповідно до якої поінформований, впевнений і впливовий споживач є невід'ємною складовою такого розвитку. Реалізація конкретних кроків в напрямку висвітлення відповідної інформації та наближення нашої країни до стандартів якості життя європейської спільноти здатна відновити довіру українців до дій органів влади, зменшити соціальну напругу, викликану зокрема станом споживчого ринку.

Однією з головних ознак Європейської спільноти є співпраця, коло захисту споживачів також не виняток. Європейські організації співпрацюють двома способами. Переважна більшість їх є членами «Європейської споживчої організації (Bureau Unions de Consommateurs – BEUC)», яка розміщується у Брюсселі. Це політичний і лобістський орган, покликаний представляти то-

чку зору споживачів перед керівними органами Європейського Союзу – Єврокомісією, Парламентом і Радою Міністрів. BEUC частково фінансується Єврокомісією, а також за рахунок членських внесків від організацій, які входять до неї. Вона брала участь у підготовці всіх Директив, описаних у цьому документі. Вони також співпрацюють у структурі «Групи міжнародних досліджень і тестування (International Consumer Research and Testing)», створеної з метою координації проведення спільних тестів, під час яких продукція, що продається у декількох країнах, випробовується один раз, а результати тестування повідомляються через рівні організації. Це дозволяє значно скоротити витрати, забезпечуючи при цьому наявність інформації для споживачів у всьому Європейському Союзі.

Європейський Союз за останній час робить значні кроки у розвитку прав споживачів та їх захисту. Створюються додаткові державні установи та організації, проводиться політика розповсюдження інформації для кожного громадянина кожної країни-члена ЄС. Україна, як претендент на членство у євротоваристві має покращувати свою систему нагляду та контролю прав споживачів, одним з найкращих виходів постає імплементація законодавства ЄС та реформування державних органів. Демократичні зміни потребують гармонійного розвитку економічної, політичної та правової систем. Велику роль у цьому процесі відіграють удосконалення правових механізмів, засобів і передусім ефективність самого законодавства. Така оцінювальна категорія, як якість нашого життя, прямо залежить від реалізації ефективності законодавства.

Проблема ефективності законодавства, його результативності може й має розглядатися в декількох площинах. Тут потрібно враховувати внутрішній, національний і зовнішній аспекти, навіть зовнішньо-інтеграційний, пов'язаний з імплементацією в законодавство України міжнародних стандартів. Щодня кожен з нас вступає у відносини, пов'язані із задоволенням різних побутових потреб. Купуючи продукти або туристичну путівку, здаючи взуття в ремонт, отримуючи консультацію лікаря, ми не звертаємо уваги на правову сторону цих відносин. Необхідність оцінки своїх дій як споживача послуг і дій виконавця з точки зору закону виникає, на жаль, лише після порушення будь-яких прав. Постраждати можна не тільки від продавця, але і від закрійника, телевізійного майстра, лікаря або екстрасенса. Цивільна відповідальність займає важливе місце в ряді правових засобів, що забезпечують захист прав споживачів. В умовах переходу до економіки ринкового типу роль цивільної відповідальності значно підвищується, оскільки основною її метою є відновлення порушеної майнової сфери потерпілої особи. Відносини між реалізаторами товарів та їх споживачами регулюються не нормами прав людини, а спеціальним законодавством у галузі захисту прав споживачів, зокрема Законом України «Про захист прав споживачів». Тому запропоновані варіанти вирішення конфліктної ситуації не відповідають вимогам указанного Закону. Після прийняття і введення в дію Цивільного кодексу України відбулися якісні зміни вітчизняного цивільного законодавства. Але,

незважаючи на окремі зміни в законодавстві – рівень порушення прав споживачів істотно не змінився. Аналіз чинного законодавства свідчить, що український споживач має значні переваги перед продавцем, реалізувати які він може самостійно, тобто звернутися безпосередньо до продавця чи виробника товару, до органів державної влади та органів місцевого самоврядування, суду. Сьогодні на перший план виходить проблема виготовлення і реалізації товару, виконання робіт та надання послуг, що не відповідають вимогам нормативних документів щодо якості, тобто неякісних або небезпечних. Тому держава, органи виконавчої влади і місцевого самоврядування зобов'язані створити організаційно-правові, соціально-економічні та примусово-владні гарантії забезпечення права споживачів на безпеку і належну якість товарів, робіт, послуг, що, безумовно, сприятиме забезпеченню належного захисту прав споживачів. Проблема реалізації прав споживачів та продавців в Українському досвіді існує, та її не можна відкидати. Кожен – споживач, але не кожен – реалізатор (продавець). Тому для регуляції відносин між обома створюється законодавча база. В Україні, на даному етапі, вона не може гарантувати повного захисту та гарантій у разі порушення прав споживачів. Створюються численні владні органи, інстанції, комісії та громадські організації, але доцільно ситуацію змінити вони не можуть. Численні порушення, халатність, корупція та небажання до змін заважають розвитку нормативно-правової бази, і тому доцільних змін у цій ситуації ми не бачимо. Як рявковою вказівкою залишається міжнародне право та Європейський Союз з його потужною громадянською позицією та успіхами у захисті прав споживачів. Так, нам до такого рівня ще далеко, але зміни починаються не з законодавства, а з людини, кожного окремого громадянина, бо вони складають громадянське суспільство. Більшість демократичних змін ідуть на користь державі, але зупинятися та миритися з такого роду проблемою ми не можемо.

Піскунович Віктор Олександрович
Піскунович Ельміра Бахтіярівна
студенти ННІ ЗНПК Дніпропетровського
державного університету внутрішніх справ

СУДОВА ПРОМОВА ЗАХИСНИКА ЯК ЕЛЕМЕНТ СУДОВИХ ДЕБАТІВ

В основі правосуддя лежать конституційні принципи рівноправності сторін, що означає обов'язковість участі в процесі судочинства кваліфікованих супротивників (обвинувача – прокурора і захисника – адвоката). Судова промова захисника у кримінальному процесі України є виступом судового оратора, що вирішує долю людини. Його успішність визначається цілеспрямованим та наполегливим прагненням удосконалити себе, вчитися майс-

терно володіти словом, оскільки мовна культура є елементом культури судового процесу. Тому розуміння сутності судової промови надає величезну перевагу кожному учаснику процесу у порівнянні з невідготовленими особами.

Судовий дискурс, з яким ми асоціюємо судочинство, є складовою найважливіших умов існування суспільства. Юридична форма виникла з письма, а різні жанри юридичної промови беруть початок з судової промови. Багато сучасних дослідників поділяють таку точку зору античної риторики, яка говорить, що в основі людського знання лежить розповідь. Пізнання в судочинстві має нарративну природу, тому його слід розглядати як розуміння тексту. Судове переконання потрібно досліджувати, виходячи з закономірностей мовної комунікації [1].

Судові промови прийнято розглядати як дебати з особливою резолютивною частиною судового розгляду, у яких учасники процесу підбивають підсумки судового слідства та попереднього розслідування, викладають суду свої пропозиції щодо вироку чи судового рішення. Виступи в дебатах є найважливішою і необхідною частиною судового процесу, які сприяють активному його проведенню, переконуючи суд у своїй правоті.

В. Молдован визначає судову промову як промову, звернену до суду та інших учасників судочинства і присутніх при розгляді кримінальної, цивільної, адміністративної справи, в якій містяться висновки тієї чи іншої справи. [2, с.278]. Виступаючи у суді, прокурор чи адвокат підсумовують не лише судовий розгляд справи, але і всієї своєї попередньої праці, аналізують докази, висловлюють свою позицію у справі міркування з питань, на які суду необхідно дати відповідь під час складання вироку, рішення, постанови або ухвали.

Вивчаючи мовний аспект судових промов, Н. Івакіна зазначає, що судова промова є цілеспрямованим виступом, що має вплинути на адресата і, таким чином, привернути увагу слухачів до предмета мовлення. Отже, одним з важливих засобів впливу у судовій промові є сама організація матеріалу. Дослідження свідчать, що обвинувальна промова відрізняється більшою категоричністю міркувань у порівнянні із захисною [3, с.89]. Водночас, у захисній промові категоричність присутня не завжди, особливо у тих випадках, коли у адвоката відсутня можливість оспорювати кваліфікацію злочину, і здебільшого виражається застосуванням виразів на кшталт: «я думаю», «на мою думку», «я сподіваюся», «я передбачаю» тощо.

Основною якістю судової промови є переконливість – обґрунтованість тез і висновків. Найкраща форма підготовки судової промови – це складання детальних тез промови. Разом з тим, правильна побудова тез судової промови вимагає від оратора чіткого розуміння, що є головним, а що другорядним і допоміжним. Без цього її проголошення не має сенсу. Тому судовий оратор має володіти логікою міркування, умінням обґрунтовувати свою правоту і логічно доказувати неспроможність тез опонента. Щоб правильно вистроїти лінію захисту, дійти до істинного висновку, судовому оратору необхідні знання, сформовані логікою основних законів мислення, а саме: законівтото-

жності, протиріччя, достатньої підстави. Будь-який акт мислення має відповідати законам логіки та принципам словесного формування. Це важливо для підвищення ефективності процесу мислення та мовленнєвої діяльності оратора та для уникнення помилок.

Судовий дискурс, зокрема і його жанрова специфіка, на відміну від усіх інших типів дискурсів, чітко регламентований такими екстралінгвістичними чинниками як процесуальне законодавство, рівень юридично-комунікаційної підготовки і функції учасників, високий ступінь емоційної напруги, визначена зацікавленість учасників судових слухань результатом розгляду кримінальних, цивільних, адміністративних справ тощо. У ході судового засідання учасники виконують різноманітні комунікативні дії: виголошують інформативні, оцінно-впливові та імперативно-впливові монологи, ставлять запитання і відповідають на них, тощо. Будь-яка судова промова складається із вступної та основної частини і висновку. У вітчизняній судовій практиці при створенні вступної частини судової промови нерідко використовується прийом контрасту, що полягає в протиставленні різних планів викладу. При цьому вступ, як правило, композиційно розпадається на два протилежних за змістом сегмента: у першому дається моральна оцінка події, у другому події порівнюються з будь-якими позитивними явищами, наприклад, розкриття світогляду законотворчих осіб, здатних на тяжкий злочин. Протиставлення створює необхідний для оратора емоційний настрій і готує слухачів до сприйняття його думки щодо оцінки доказів.

Зарубіжній судовій практиці властивий інший принцип створення вступної частини судової промови. Мовець більш коротко і менш емоційно порівняно з вітчизняними ораторами вводить цільову аудиторію в курс справи. Вступ має містити звіт про події, що відбулись, та перерахування фактів, які виступаючий збирається довести. Юрист не повинен піддаватися спокусі поділитися зі слухачами філософськими міркуваннями про те, що стосується справи, наприклад, про надійність свідків, переконливість доказів, принципи здійснення правосуддя.

Відмінною особливістю основної частини судової промови є використання спростувань і обґрунтувань. Це спосіб аргументованого викладу інформації, і в тексті судової промови йому відведена провідна роль. Тому доказова сторона промови має набагато більше значення, ніж її емоційний вплив на публіку. Спосіб аргументованого викладу притаманні такі риси, як висування тези, визначення поняття, встановлення логічних зв'язків між поняттями, використання в якості основного способу вираження думки стійких словосполучень. Вони характеризуються високим ступенем інформативності, їх лексичний склад і порядок слів у них строго визначені[4].

В основній частині судової промови також використовуються розповідь і опис. Дані способи викладу інформації мають велике значення для судового розгляду допомагаючи відновити істинну картину події. Розповіді й описи різноманітні за своїми мовними характеристиками. Задля найбільш ефективно-

го впливу на слухачів необхідно проводити чергування стриманих і емоційних засобів вираження думки.

Заклучна частина судової промови – не просто логічне завершення виступу, в ній оратор посилює значення усього сказаного раніше. Виступаючий дає оцінку події і висловлює свою думку про результат процесу. Тому викладення є емоційним за змістом, що знаходить вираження у мовних засобах, наприклад таких як питальна конструкція.

Отже, структура судової промови визначається логічними аспектами композиції і складається із вступної та основної частини і висновку. Основною метою професійно-орієнтованого навчання є формування особистості фахівця. Звідси випливає, що студент не лише оволодіває сукупністю знань і вмінь, що включає комунікативний аспект, але й набуває професійно значущих особистісних якостей. Таким чином, це підсилює і робить соціальний аспект професійного навчання більш значущим. Така професійно-орієнтована технологія навчання в системі вищої освіти є сукупністю дидактичних, психологічних та загально-педагогічних засад взаємодії викладачів і студентів. Отже, технологія використання судової промови як базового поняття юридичного дискурсу є спрямованою на реалізацію форм, методів і засобів навчання, необхідних освітніх цілей і професійно ціннісних якостей фахівця.

1. Тарнаев Н. Н. Судебные речи / Н. Н. Тарнаев. – Иваново: 2013. – 228 с.
2. Молдован В. В. Судова риторика / В. В. Молдован. – К.: Юрінком Інтер, 2011. – 278 с.
3. Ивакина Н. Н. Основы судебного красноречия (риторика для юристов) / Н. Н. Ивакина // Филологические науки. – 2009. – № 7. – С.89.
4. Царев В. И. Структура и стиль судебной речи прокурора / В. И. Царев. – М. : Законность, 2013. – 218 с.
5. Басков В. В. Речь прокурора в суде / В. В. Басков. – Москва: Социалистическая законность, 1979. – 425 с.
6. Коваленко А. Я. Науково технічний переклад / А. Я. Коваленко. – К. : Видання «Карп'юка», 201 – 238 с.
7. Шустова М. Л. Функции вопросительных конструкций в судебной речи / М. Л. Шустова // Статус стилистики в современном языкознании. – Пермь: 1990. – № 11. – С. 13.

Наукове видання

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ВІТЧИЗНЯНОГО ПРАВА
В ДОСЛІДЖЕННЯХ МОЛОДИХ ВЧЕНИХ
У СВІТЛІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

*Матеріали Всеукраїнської науково-практичної
конференції курсантів, студентів, слухачів,
ад'юнктів (аспірантів) та докторантів*

*(18 травня 2017 року, Дніпропетровський
державний університет внутрішніх справ)*

Оригінал-макет, дизайн – А.В. Самотуга

Підп. до друку 15.05.2017 р. Формат 60x84/16. Друк – трафаретний. Папір офісний.
Гарнітура – Times. Ум.-друк. арк. 20,00. Обл.-вид. арк. 20,75. Тираж – 70 прим.

Редакційно-видавниче відділення ДДУВС
49005, м. Дніпро, просп. Гагаріна, 26, т. (056) 370-96-59
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДП № 164-р від 07.08.2013

